

Voorzitter: Dolman

Tegenwoordig zijn 124 leden, te weten:

Aarts, Alders, Andela-Baur, Van Baars, Beckers-de Bruijn, Ter Beek, De Beer, Beinema, J. D. Blaauw, P. M. Blauw, De Boois, Borgman, Bosman, Braams, Brouwer, Brugge-man, Van der Burg, Buurmeijer, Castricum, Cornelissen, Dales, Van Dam, Dees, Dijkman, Dijkstal, Van Dis, Dolman, Engwirda, Van Es, Eshuis, Evenhuis, Evenhuis-van Essen, Eversdijk, Franssen, Frinking, Gerritse, De Graaff-van Meeteren, De Grave, Groenman, Gualthérie van Weezel, Haas-Berger, Van der Heijden, Van der Hek, Hennekam, Herfkens, Hermes, Hermsen, Hummel, Janmaat-Abee, Jorritsma-Lebbink, Kamp, Keja, Knol, Kombrink, Konings, Korthals, Kosto, Kraaijeveld-Wouters, Krajenbrink, De Kwaadste-niet, Laning-Boersema, Lansink, Lauthermann, Leerling, Leijnse, Van der Linden, Linschoten, Lucassen-Stauttener, Mateman, Meijer, Moor, Van Muiden, Müller-van Ast, Niessen, Van Nieuwenhoven, Nijhuis, Nijland, Nijpels, Van Noord, Nypels, Van Ooijen, Oomen-Ruijten, Den Ouden-Dekkers, Paulis, Poppe, De Pree, Rempt-Halmmans de Jongh, Van Rey, Rienks, Roethof, Van Rossum, Van der Sanden, Schartman, Scholten, Schutte, Sloots, Van der Spek, Spieker, Stemerding, Stoffelen, Terpstra, Tommel, Toussaint, Tripels, Ter Veld, Te Veldhuis, De Visser, Van der Vlies, Van Vlijmen, Voorhoeve, Vos, B. de Vries, K. G. de Vries, Wagenaar, Wallage, Weijers, Weisglas, Wessel-Tuinstra, Wieben-ga, Willems, Wolters, Wöltgens, Worrell en Zijlstra.

en de heren De Koning, minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, De Graaf, staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, mevrouw Kappeyne van de Coppello, staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, en de heer Van der Reijden, staatssecretaris van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur.

De **Voorzitter**: Ik deel aan de Kamer mede, dat zijn ingekomen berichten van verhindering van de leden:

Van den Bergh, wegens verblijf buitenslands, alleen vanmiddag;

Van Ooijen, wegens bezigheden elders, alleen vanmiddag;

Tazelaar, Van Erp, Lankhorst, De Boer en Ubels-Veen, wegens bezigheden elders;

Deze berichten worden voor kennisgeving aangenomen.

Aan de orde is de behandeling van het wetsvoorstel **Wijziging van de wet van 1986 tot wijziging van de Wet investeringsrekening, de Wet op de inkomstenbelasting 1964, de Wet op de vennootschapsbelasting 1969 en de Algemene wet inzake rijksbelastingen (afschaffing negatieve aanslag in het kader van de Wet investeringsrekening) (19487)**.

Dit wetsvoorstel wordt zonder beraadslaging en, na goedkeuring van de onderdelen, zonder stemming aangenomen.

Aan de orde is de behandeling van de **verslagen van de commissie voor de Verzoekschriften over een aantal in haar handen gestelde adressen (19249, nrs. 3 t/m 12 en 175 t/m 233)**.

Overeenkomstig de voorstellen van de commissie voor de Verzoekschriften wordt besloten.

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van de wetsvoorstellen:

- **Nadere wijziging van de Algemene Arbeidsongeschiktheidswet en de Wet op de arbeidsongeschiktheidsverzeke-**

ring (nadere regeling in verband met verminderde gelegenheid tot het verkrijgen van arbeid) (19256);

- **Verlening van toeslagen tot het relevante sociaal minimum aan uitkeringsgerechtigden op grond van de Werkloosheidswet, de Ziektewet, de Algemene Arbeidsongeschiktheidswet, de Wet op de arbeidsongeschiktheidsverzekering en de Wet arbeidsongeschiktheidsvoorziening militairen, die één of meer personen tot hun financiële last hebben (Toeslagenwet) (19257);**

- **Wijziging van de Algemene Ouderdomswet (gelijkstelling niet-gehuwde personen met gehuwden of echtgenoten) (19258);**

- **Wijziging van de Algemene Bijstandswet met betrekking tot de gelijke behandeling van mannen en vrouwen en gelijkstelling van niet-gehuwde personen met gehuwden (19259);**

- **Het treffen van een inkomensvoorziening voor oudere werkloze werknemers van wie het recht op een uitkering op grond van de Werkloosheidswet is geëindigd (Wet inkomensvoorziening oudere werloze werknemers) (19260);**

- **Verzekering van werknemers tegen de geldelijke gevolgen van werkloosheid (Werkloosheidswet) (19261)** en van:

- de motie-Kraaijeveld-Wouters/Linschoten over de samenhang van normen en regelingen (19257, nr. 26);

- de motie-Kraaijeveld-Wouters c.s. over de bepaling van het arbeidsverleden (19261, nr. 46);

- de motie-Gerritse/Bosman over een sociale regeling voor oudere zelfstandigen (19260, nr. 28);

- de motie-Willems over een volledig geïndividualiseerd sociaal zekerheidsstelsel (19261, nr. 51);

- de motie-Brouwer over verwerping van de voorstellen tot wijziging van het stelsel van sociale zekerheid (19261, nr. 55);

Ingekomen stukken
WIR
Verzoekschriften
Sociale zekerheid

Voorzitter

– de motie-Groenman over de toekomstige financiering van het stelsel van sociale zekerheid (19 261, nr. 58).

(Zie vergadering van 16 april 1986.)

De algemene beraadslaging wordt hervat.

Staatssecretaris **De Graaf**: Mijnheer de Voorzitter! Ik was gisteren gekomen tot de behandeling van de wijzigingsvoorstellen met betrekking tot de arbeidsongeschiktheidsverzekering. Een deel heb ik al behandeld.

De heren Bosman en Nijhuis komen terug op de nota van wijziging waarbij in een nieuwe definitie van het arbeidsongeschiktheids criterium 'passende arbeid' werd gewijzigd in: arbeid. De heer Bosman acht deze wijziging een ongelukkige zaak en is met name bang, dat hierdoor een breuk met de jurisprudentie van de Centrale raad van beroep omtrent het begrip 'passende arbeid' zou kunnen ontstaan. Juist omdat de CDA-fractie grote waarde hecht aan de jurisprudentie op dit punt, ook vanwege de hieruit ontstane zekerheid voor de uitvoeringsorganisaties en uitkeringsgerechtigden, hecht de fractie aan handhaving van het begrip 'passende arbeid'.

Allereerst wil ik in herinnering roepen waarom het kabinet met zijn nota van wijziging op dit punt is gekomen. Zowel tijdens de schriftelijke behandeling van de nieuwe werkloosheidswet als tijdens de schriftelijke behandeling van dit wetsvoorstel is gebleken, dat de modernisering van het arbeidsongeschiktheids criterium op dit punt bij de leden van veel fracties tot misverstanden heeft geleid. Velen meenden, dat hiermee een inhoudelijke wijziging werd beoogd. Om uiteindelijk elk misverstand op dit punt weg te nemen en om mogelijke verarring met het begrip 'passende arbeid', zoals dat wordt geïntroduceerd in de nieuwe werkloosheidswet te vermijden, is via de nota van wijziging het begrip 'passende arbeid', gewijzigd in: arbeid. Ik wil nogmaals benadrukken, dat aan de elementen die aanvankelijk zijn samengevat onder het begrip 'passende arbeid' en nu dan ook het begrip 'arbeid' niets is veranderd. Ik kan dan ook de vrees, dat een breuk zal ontstaan met de jurisprudentie geenszins delen. Een nieuwe wijziging op dit punt, waardoor overigens

mijns inziens alleen maar opnieuw verwarring zou ontstaan, wordt door mij dan ook niet overwogen.

Mede naar aanleiding van een opmerking van mevrouw Brouwer loop ik nu even vooruit op de discussie over de invoeringswet. Zij stelde dat de arbeidsongeschikten van 35 jaar en ouder, als zij na intreding in het arbeidsproces vervolgens weer arbeidsongeschikt worden, niet volgens de nieuwe maatstaven maar volgens de oude zouden moeten worden beoordeeld. Ik wil mevrouw Brouwer verwijzen naar de tweede nota van wijziging op de invoeringswet. In het kort komt het erop neer, dat voor deze personen de oude bepalingen onverkort blijven gelden. De nieuwe bepalingen zijn en worden ook na intreding van het arbeidsproces en vervolgens hernieuwde arbeidsongeschiktheid niet op hen van toepassing, dat wil zeggen ook niet wanneer een nieuwe beoordeling van de mate van arbeidsongeschiktheid plaatsvindt. Overigens komen wij hierover in het kader van de invoeringswet nader te spreken.

Ik wil nog nader ingaan op een aantal losse onderwerpen waarover door diverse leden vragen zijn gesteld. De heer Nijhuis noemt een aantal argumenten voor afschaffing van de laagste arbeidsongeschiktheidsklasse in de WAO. In het kader van het voorontwerp-WAGW is indertijd voorgesteld, de laagste arbeidsongeschiktheidsklasse in de WAO af te schaffen. Dat was een terechte verwijzing van de heer Nijhuis. De SER heeft toentertijd echter unaniem geadviseerd deze klasse te handhaven. Hij voerde daarvoor een aantal argumenten aan: allereerst het functioneren van de WAGW en vervolgens het materiële effect van de afschaffing voor de betrokkenen. Handhaving van de laagste arbeidsongeschiktheidsklasse zou ook gewenst zijn om de nodige medewerking van de werkgever en de werknemer te verkrijgen bij het streven naar continuering van de dienstbetrekking. Deze argumenten hebben ertoe geleid dat bij de indiening van het wetsontwerp WAGW geen voorstel tot afschaffing van de laagste arbeidsongeschiktheidsklasse werd gedaan. Wel werd ook toen aangekondigd dat dit niet betekende dat een dergelijk voorstel in de toekomst ook niet meer zou worden overwogen. Hierbij sluit ik mij aan. De afschaffing van de laagste arbeidsongeschiktheidsklasse

acht ik in het kader van de nu aan de orde zijnde stelselherziening niet gewenst, ondanks de door de heer Nijhuis aangevoerde argumenten. De problemen, samenhangende met de afschaffing van de laagste klasse, door de SER in zijn advies naar voren gebracht, zullen dan opnieuw bekeken moeten worden.

De heer **Nijhuis** (VVD): Voor de goede orde, de staatssecretaris schrijft deze argumenten aan mij toe, maar ik heb de argumenten gebruikt die de toenmalige regering, dus ook de heer Den Uyl in het wetsontwerp gebruikte.

Staatssecretaris **De Graaf**: Ik heb zojuist ook gezegd dat de heer Nijhuis terecht bij zijn verdediging verwees naar hetgeen werd gesteld in de toelichting op het wetsontwerp-WAGW, destijds ingediend door de heer Den Uyl en mevrouw Dales.

Mevrouw Ter Veld vroeg mij in dit verband hoeveel personen deel uitmaken van de laagste klasse van de WAO. Op dit moment zijn dat er circa 16.000. Na het vervallen van de verdisconteringsbepalingen zal het aantal personen in de lagere arbeidsongeschiktheidsklasse ongetwijfeld aangroeien. Wij verwachten dat het aantal personen dat zich in een structurele situatie in de klasse van 15 tot 25% zal bevinden uiteindelijk in de buurt van 50.000 zal komen.

Mevrouw **Ter Veld** (PvdA): Kan de staatssecretaris ook aangeven hoeveel mensen van het huidige WAO-bestand, naar hij verwacht, onder de 15%-klasse raakt, dus volledig wordt afgeschaald? Zij zijn minder dan 15% arbeidsongeschikt en worden dus geacht een loonschade van minder dan 15% te hebben.

Staatssecretaris **De Graaf**: Dat zou ik zo niet kunnen zeggen. Mevrouw Ter Veld bedoelt van het huidige bestand?

Mevrouw **Ter Veld** (PvdA): Ja.

Staatssecretaris **De Graaf**: Dat zijn er dus 16.000.

Mevrouw **Ter Veld**: (PvdA): U hebt in een staatje een procentueel overzicht gegeven van de huidige verdeling. U geeft nu ook een procentueel overzicht van de verdeling zoals die zou kunnen worden na de wijziging, maar daarbij gaat u waarschijnlijk niet uit van hetzelfde aantal mensen. U komt in beide percentages op honderd uit, maar er moeten, door de herbeoor-

De Graaf

deling, ook mensen in de groep van minder dan 15% zijn geraakt. Misschien kunt u die informatie voor de tweede termijn nog ergens krijgen?

Staatssecretaris **De Graaf**: Als ik die informatie heb, zal ik ze geven.

De heer **Nijhuis** (VVD): In het jaarverslag van de GMD.

Staatssecretaris **De Graaf**: Ik betwijfel of de gegevens die mevrouw Ter Veld vraagt daarin staan, omdat die betrekking hebben op een verandering in de situatie. Het jaarverslag van de GMD is meer een feitelijke weergave van dit moment.

Zowel mevrouw Ter Veld als mevrouw Beckers zijn van mening dat de huidige financiering van de WAO betekent dat de lasten van de arbeidsongeschiktheid nog nauwelijks rusten op de werkgevers. Door het geringe werkgeversaandeel in de premie ontbreekt de financiële prikkel die werkgevers zou moeten aansporen tot preventieve maatregelen. Naar mijn overtuiging is deze analyse onvolledig. De conclusie is dan ook onjuist. Immers, de werknemer die arbeidsongeschikt wordt, zal in de eerste plaats een beroep doen op de AAW. De WAO heeft een aanvullende functie daarop. De bijdrage aan de financiering van de arbeidsongeschiktheid door de werkgevers krijgt gestalte doordat de AAW door werkgeverspremies wordt opgebracht. Het aandeel van de AAW in de financiering van de totale lasten van arbeidsongeschiktheid is groter dan dat van de WAO, hetgeen betekent dat de financiële prikkel, waarover mevrouw Ter Veld sprak, wel degelijk aanwezig is. De conclusie dat de risico's van de arbeidsomstandigheden en de gevolgen van een slechtere arbeidsmarkt volledig op de werknemers zijn afgewenteld lijkt mij daarom niet houdbaar.

Mevrouw Ter Veld refereert aan de vragen die kamerbreed gesteld zijn over de positie van vrouwen in de WAO. Zij vraagt wat aan deze problematiek kan worden gedaan. Ook mevrouw Groenman en mevrouw Beckers hebben daarover opmerkingen gemaakt. In paragraaf 4.3 van de nota naar aanleiding van het eindverslag heb ik al aangegeven dat op basis van het interimrapport van de SVR over klachten van vrouwen in de AAW/WAO geenszins kan worden gesteld dat vrouwen per definitie in

een lagere arbeidsongeschiktheidsklasse worden ingedeeld dan mannen.

Ook bleek niet op basis van kwantitatieve gegevens dat vrouwen een grotere kans hebben voor herbeoordeling in aanmerking te komen, dit in tegenstelling tot hetgeen mevrouw Beckers heeft betoogd. Wel is gebleken dat vrouwen bij herbeoordeling een grotere kans hebben op beëindiging van de arbeidsongeschiktheidsuitkering. De oorzaken hiervan zijn niet bekend. Juist ten aanzien van dit punt stelt de SVR een nader onderzoek in.

Ik wil in aansluiting hierop ingaan op de positie van buitenlanders in het wetsvoorstel. Uit de verschillende betogen bespeur ik dat op dit punt nogal wat onduidelijkheid bestaat. Mevrouw Beckers meent zelfs dat het schrappen van de verdiscontering tot gevolg heeft dat de regering gemakkelijk afkomt van de export van WAO-uitkeringen. Deze veronderstelling is absoluut onjuist. De huidige bepalingen van de WAO leiden ertoe dat, als iemand zich in het buitenland vestigt, het werkloosheidsdeel uit de WAO-uitkering wordt gehaald. De betrokkene is immers niet meer beschikbaar voor de Nederlandse arbeidsmarkt. Ik merk hierbij nadrukkelijk op dat dit geldt voor zowel Nederlanders als buitenlanders. Voor degenen, die naar het buitenland vertrekken, heeft het voorliggende wetsvoorstel geen enkel gevolg. De door het wetsvoorstel voor alle uitkeringsgerechtigden te bereiken situatie gold reeds voor degenen, die zich in het buitenland vestigden.

Mevrouw **Ter Veld** (PvdA): Betekent dit dat mensen, die in het buitenland gevestigd zijn, omdat daar hun eigen vader- of moederland is of omdat zij uit Nederland om andere redenen zijn weggegaan, als zij worden herbeoordeeld niet geconfronteerd worden met de criteria, die thans worden voorgesteld?

Staatssecretaris **De Graaf**: Als zij terugkeren in Nederland?

Mevrouw **Ter Veld** (PvdA): Nee. Mensen, woonachtig in Marokko en Turkije, kan het regelmatig gebeuren dat zij worden herbeoordeeld, ook nu.

Staatssecretaris **De Graaf**: Terecht.

Mevrouw **Ter Veld** (PvdA): Die mensen vallen waarschijnlijk onder de groep van personen ouder dan 35

jaar en al gedeeltelijk afgeschat, dus niet 80 tot 100 procent arbeidsongeschikt. In de overgangsmaatregel zijn die mensen niet betrokken bij degenen van wie de staatssecretaris zegt dat daarop de huidige criteria van toepassing zullen blijven. Dat betekent dat, wanneer mensen van boven de 35, zich niet in de hoogste arbeidsongeschiktheidsklasse bevindende, te maken krijgen met een herbeoordeling, zij volgens de voorstellen van de staatssecretaris worden herbeoordeeld op grond van de onderhavige wet. Kan dit consequenties hebben?

Staatssecretaris **De Graaf**: Mijnheer de Voorzitter! Ik begrijp de redenering niet. Deze mensen zijn al beoordeeld op basis van hetgeen zij nu voorstellen. Daaraan verandert niets. Als zij herbeoordeeld worden, gebeurt dit op de normale wijze in het kader van het periodiek bekijken of men terecht nog voldoet aan de normen, behorende bij de mate van arbeidsongeschiktheid. Voor die mensen verandert er dus niets. Zo simpel liggen de verhoudingen. Dit zijn de feiten!

Mijnheer de Voorzitter! Mevrouw Ter Veld heeft nog gewezen op de relatie met de pensioenproblematiek. Zij ziet de dreiging van een nieuwe pensioenbreuk voor degenen, die in verband met hun afschatting niet langer volledig of gedeeltelijk verder deelnemen aan de pensioenopbouw. Ik merk hierover in de eerste plaats op dat in het algemeen de consequenties van wijzigingen in wettelijke regelingen voor de daarop gebaseerde aanvullende pensioenvoorzieningen voor de verantwoordelijkheid komen van de sociale partners. De voorgestelde wijziging van de AAW in de WAO kan leiden tot besparing in het kader van de aanvullende regelingen.

Zuiver bezien vanuit de kosten zijn er dus geen belemmeringen om via aanpassing van de aanvullende regelingen de oude situatie materieel te handhaven. Of men dit beleidsmatig wenst, is een andere zaak. Partijen zouden kunnen redeneren dat er bij een inkomensdaling als gevolg van de afschaffing van de verdiscontering geen reden is voor een volledige voortzetting van de pensioenopbouw. Men kan zich echter ook voorstellen dat de sociale partners partieel werklozen juist wel willen betrekken bij de beoogde voortzetting van de pensioenopbouw tijdens de werkloosheid, bij voorbeeld via subsidies van de rente-inkomsten van het fonds voorheffing pensioen-

De Graaf

verzekering. Zoals bekend, werkt de Stichting van de Arbeid aan een regeling op dit punt. Over de aanvaardbaarheid van dergelijke gedachten laat ik mij niet uit. Dat is, vind ik, een zaak van sociale partners.

In aansluiting hierop wil ik ingaan op het voorstel van de heer Nijhuis om de WAO te beperken tot de feitelijke pensioenleeftijd. Tijdens de schriftelijke behandeling heb ik er al op gewezen dat deze zaak vele facetten heeft. In ieder geval zullen er bij realisering van zo'n voorstel backserviceproblemen ontstaan voor de betrokken pensioenfondsen. Ik blijf van mening, dat een dergelijke wijziging pas na zorgvuldige analyse eventueel mogelijk zou zijn. Naar ik heb begrepen, is de heer Nijhuis dat wel met mij eens. Ik vind het ook niet de plaats en overigens ook prematuur om de wet zodanig te wijzigen dat de SVR de bevoegdheid zou krijgen om ten aanzien van de eindleeftijd van 65 jaar in de WAO nadere en afwijkende regels te stellen.

Mijnheer de Voorzitter! Ik kom dan bij de gelijke behandeling van gehuwden en ongehuwd samenwonenden.

Mevrouw **Brouwer** (CPN): Ik moet dan opmerken dat u drie vragen van mij niet hebt beantwoord. Ik kan ze wel herhalen, maar dat heeft wellicht ook niet zoveel zin. Een van de vragen was naar uw reactie op het artikel in het Sociaal Maandblad Arbeid, waarin gemotiveerd wordt bestreden dat de werkloosheidscomponent, zoals u dat noemt, 50% bedraagt. Als de cijfers die daarin worden genoemd juist zijn, dan is het bezuinigingsbedrag voor dit wetsontwerp aanzienlijk lager dan de regering heeft berekend.

Staatssecretaris **De Graaf**: En daar maakt u zich zorgen over?

Mevrouw **Brouwer** (CPN): Niet bepaald, maar wel over de motivatie waarmee de regering een zo ingrijpend wetsontwerp indient. Ik vind dat die motivatie onderbouwd moet zijn. Ik kom hier met een verwijzing naar een artikel en ik verwacht van u dat u daar uitgebreid op ingaat. Ik had nog twee andere vragen gesteld, maar ik vind het een beetje ingewikkeld worden als ik alle vragen bij interruptie moet gaan herhalen, Voorzitter!

De **Voorzitter**: U kunt ze in tweede termijn herhalen. Dat komt vaker voor!

Mevrouw **Brouwer** (CPN): Dat kan, maar dan zou ik wellicht een derde termijn nodig hebben om te reageren op het antwoord dat de staatssecretaris dan heeft gegeven.

De **Voorzitter**: Soms is dat noodzakelijk!

Staatssecretaris **De Graaf**: Voorzitter! Ik zal dan enkele opmerkingen maken over dat artikel in SMA. Ik neem aan, dat daarin dezelfde problematiek aan de orde is als die welke speelde bij de benaderingswijze die bij voorbeeld is weergegeven in een rapportage van de SVR, waarin verschillende vooronderstellingen zijn gedaan met betrekking tot de mate van verdiscontering. Welnu, ons commentaar daarop is bekend, want dat is uitvoerig gegeven in de stukken die nu op tafel liggen. Ik kan nu niet beoordelen of dezelfde problematiek aan de orde is in dat artikel. Misschien is dat het geval, ik veronderstel van wel. Het enige dat ik kan zeggen, is dat wij bij de schatting van de mate van verdiscontering in de Arbeidsongeschiktheidswet een berekening hebben gemaakt op basis van een determinantenonderzoek dat is ingesteld onder supervisie van de SVR en dat is uitgevoerd door de universiteit van Leiden.

Op basis van die veronderstellingen hebben wij de berekeningen uitgevoerd. Natuurlijk kan men van andere veronderstellingen uitgaan, zoals bij voorbeeld is gedaan in een rapportage van de SVR en waaruit naar voren kwam dat de besparing zo'n 8 mld. zou zijn bij een bepaalde veronderstelling, maar ook, bij een andere veronderstelling, dat het 2 mld. zou kunnen kosten. Daar zat dus een verschil in van 10 mld.! Op die problematiek zijn wij uitvoerig ingegaan in de stukken. Ik neem aan, dat ongeveer dezelfde problematiek in dat artikel in SMA aan de orde wordt gesteld!

Mevrouw **Brouwer** (CPN): Voorzitter! Ik stelde juist die vraag omdat die problematiek niet uitgebreid in de stukken is behandeld. Er is wel naar gevraagd, ik dacht door de fractie van de PvdA. Daar is echter onvoldoende op ingegaan. Wellicht kan de staatssecretaris er in tweede termijn wat uitgebreider op ingaan, want de werkloosheidscomponent die hij berekent op 50% wordt in dat artikel veel en veel lager ingeschat, onder andere op basis van de vraag hoe vaak verdiscontering nu nog wordt toegepast. De adviezen over verdiscontering blijken in aantal veel en

veel lager te zijn dan waar de regering van uitgaat. Ik zal het artikel niet herhalen. Het is een artikel in SMA van februari 1986 van Hermans c.s. Ik zou graag zien dat de staatssecretaris hier in tweede termijn uitgebreid op inging!

Staatssecretaris **De Graaf**: Voorzitter, als het mogelijk is, zal ik het heel graag doen. Ik wil wel zeggen dat hetgeen mevrouw Brouwer nu zo even noemt, gebaseerd is op een uitwerking van de beoordeling van de verdiscontering. Ik denk dat ik daar weinig mee kan doen. Onze gegevens zijn gebaseerd op het determinantenonderzoek, dat wetenschappelijk verantwoord is uitgevoerd. Het is een uitvoerig onderzoek geweest. Het is precies dezelfde problematiek als die tot uitdrukking kwam in het rapport van de Sociale-verzekeringsraad.

De uitkomst is afhankelijk van de veronderstellingen waarvan je uitgaat. Dat kan een verschil van 10 miljard opleveren. Ik denk in ieder geval dat het door ons gekozen determinantenonderzoek een goed uitgangspunt biedt. En als het geheel minder oplevert – dat is kennelijk de conclusie van het rapport dat mevrouw Brouwer noemde – dan denk ik dat zij zich daarover niet zoveel zorgen behoeft te maken.

Mevrouw **Brouwer** (CPN): De conclusie uit het rapport is inderdaad dat het merendeel van de bezuinigingen die uit deze maatregelen moeten voortvloeien, aanzienlijk geringer zullen zijn dan geraamd is. Daar gaat het mij echter niet om; je kunt natuurlijk altijd over allerlei bedragen twisten. Het gaat mij erom dat het een zeer ingrijpende maatregel is. Als er dan zoveel onzekerheid is over de veronderstellingen die de staatssecretaris bij de opzet ervan heeft gehanteerd, dan vind ik het onverantwoord dat hij zelfs geen poging doet om de kritiek op die veronderstellingen te weerleggen.

Staatssecretaris **De Graaf**: Maar die onzekerheid leidt niet tot meer besparing, ze kan hooguit resulteren in minder besparing.

Mevrouw **Brouwer** (CPN): De maatregel brengt de betrokkenen wel in een zeer onzekere positie, en daar gaat het mij om.

Staatssecretaris **De Graaf**: Hun positie wordt juist zekerder, als die veronderstelling juist is.

Mevrouw **Brouwer** (CPN): Goed, laten wij aannemen dat die veronderstelling juist is, dat een kleinere

De Graaf

groep hiermee te maken krijgt. Ook dan vind ik dat de kritiek op het wetsontwerp zodanig is dat de staatssecretaris, omdat hij zegt dat hieruit een bezuiniging moet voortkomen, aanleiding moet zien om het wetsontwerp nog eens heel goed te bekijken. Want, ook al hebben minder mensen er last van, de mensen voor wie het wel geldt, hebben er wel degelijk heel veel last van. Bij de herbeoordeling van arbeidsongeschikten gaat het om een zeer grote categorie, dat weet de staatssecretaris ook. Hij geeft in de stukken immers zelf aan dat het om ten minste 100.000 mensen zal gaan.

Staatssecretaris De Graaf: Dat is 14% van het bestand; 86% blijft dus buiten de haken. De kwalificatie van die 14% getuigt op z'n minst van enige overdrijving.

Mevrouw Brouwer (CPN): Voorzitter, ik vind die kwalificatie niet overdreven als het om 100.000 mensen gaat. En ik vind het nog minder van overdrijving getuigen als ik erbij betrek dat volstrekt onduidelijk is, of bij voorbeeld arbeidsongeschikten ouder dan 35 jaar met de nieuwe maatstaven te maken krijgen als ze gewerkt hebben en dan weer arbeidsongeschikt worden. Het is ook de vraag, welke mensen behalve die 100.000 nog met het wetsontwerp te maken krijgen. Er zijn dus zoveel vragen dat de staatssecretaris niet kan zeggen dat ik overdrijf; 100.000 mensen, dat is toch geen kleine groep?

Staatssecretaris De Graaf: Voorzitter, ik meen dat ik hierover voorlopig het nodige heb gezegd. Ik ben graag bereid om na te gaan, in hoeverre er in tweede termijn nog aanleiding is om op het genoemde artikel in te gaan.

Mijnheer de Voorzitter! Vervolgens de gelijke behandeling van gehuwden en ongehuwd samenwonenden. Dat is een regeling die haar weerslag vindt in een viertal wetten, namelijk de nrs. 19 257, 19 258, 19 259 en 19 260.

Wij hebben over dit onderwerp op 18 en 29 december reeds mondeling overleg gehad.

Ik constateer allereerst dat het uitgangspunt dat aan onze voorstellen ten grondslag ligt, door een groot aantal fracties wordt gedeeld, getuige de bijdragen van onder meer mevrouw Kraaijeveld, de heer Linschoten en toch ook die van de

heer Buurmeijer en anderen. Dit gemeenschappelijke uitgangspunt bestaat er uit, dat waar voor de sociale zekerheid het element van de minimumbehoefte geldt, gehuwden en ongehuwd samenwonenden, die in vergelijkbare omstandigheden verkeren, dezelfde uitkeringsrechten dienen te hebben. Dit heeft naar mijn mening helemaal niets te maken met het willen opleggen van oude normen en waarden, zoals de heer Willems meent. De discussie rond de gelijke behandeling spitst zich voor een belangrijk deel toe op de vraag, welke situaties vergelijkbaar zijn met gehuwden en welke niet.

Mevrouw Ter Veld, de heer Buurmeijer en mevrouw Van Nieuwenhoven menen, als ik hen goed begrijp, dat het kabinet er niet in is geslaagd een voldoende, nauwkeurige omschrijving te geven van een dergelijke situatie. Zij zien daar evenmin zelf kans toe. De heer Buurmeijer heeft in dit verband een moratorium voorgesteld. Ik wijs erop dat in dat geval ook de uitbreiding van rechten voor ongehuwd samenwonenden, die ook aan onze voorstellen verbonden is, in ieder geval voor de duur van dat moratorium achterwege blijft. Dit is de consequentie.

Mevrouw Brouwer is in haar betoog vooral ingegaan op de uitvoeringsproblematiek van de gelijke behandeling. De heer Willems wijst de gelijke behandeling ten principale af. In zijn visie is volstrekte individualisering de enige oplossing. De heer Leerling is van mening dat de gelijke behandeling in de AOW een einde maakt aan de onterechte bevoordeling ten opzichte van gehuwden. De heer Van der Vlies zegt, moeite te hebben met de uitbreiding van de minimumbescherming tijdens de loondervingsfase naar ongehuwden. De heer Schutte is van mening dat de gelijke behandeling nodig is om te voorkomen dat alternatieve samenlevingsvormen financieel aantrekkelijker zijn.

Mijnheer de Voorzitter! Het kabinet stelt voor, de vergelijkbaarheid met het huwelijk te bepalen aan de hand van een drietal criteria. Ik noem ze nog maar eens:

1. het voeren van een gezamenlijke huishouding;
2. een zekere duurzaamheid;
3. de presentatie van samenwonenden naar buiten toe: dit is het meer subjectieve partnerelement, dat nogal centraal in de discussie staat.

Voorzitter! Ik constateer dat mevrouw Kraaijeveld en de heer

Linschoten het met het kabinet eens zijn, waar het gaat om de eerste twee criteria: gezamenlijke huishouding en duurzaamheid. Ook de heer Buurmeijer meent dat de gelijke behandeling plaats dient te vinden vanuit een neutrale benadering. Volgens de heer Linschoten is er, indien aan de criteria duurzaamheid en gezamenlijke huishouding is voldaan, sprake van een economische eenheid. De uitkering op grond van de minimumbehoefte kan dan worden afgestemd op de gezamenlijke middelen. Hij en mevrouw Kraaijeveld willen daarbij een uitzondering maken voor duurzaam samenwonenden... ik bedoel te zeggen: voor duurzaam samenwonende verwanten: deze laatste toevoeging is heel essentieel.

De kern van de discussie is de vraag, of het derde criterium, waar het gaat om het meer subjectieve partnerelement, noodzakelijk is. De heer Linschoten, mevrouw Kraaijeveld en de heer Buurmeijer hebben gewezen op de problemen die naar hun mening in de uitvoering zullen ontstaan met betrekking tot het derde criterium. Bovendien dient de overheid zich verre te houden van de relationele aspecten van een bepaalde samenwoonsituatie, zo menen deze woordvoerders.

Ik heb in de schriftelijke voorbereiding aangegeven, dat naar mijn mening dit derde criterium nodig is om ervoor te zorgen dat alleen indien een situatie goed is te vergelijken met de situatie waarin gehuwden zich bevonden, de gezamenlijke middelen in aanmerking worden genomen bij de bepaling van de hoogte van de toeslag of uitkering.

In de gevallen waarin dat niet zo is, bestaat dan een zelfstandig recht op uitkering, bij voorbeeld als woningdeuler als het gaat om de Bijstandswet. De criteria duurzaamheid en het voeren van een gezamenlijke huishouding, zijn daarvoor naar mijn mening toch nog te beperkt.

De heer **Linschoten (VVD):** Mijnheer de Voorzitter!

Staatssecretaris De Graaf: Mijnheer de Voorzitter! Ik zou graag mijn hele betoog willen afmaken omdat dan pas een goede beoordeling van het geheel kan plaatsvinden. Ik vermoed namelijk dat als de heer Linschoten nu gaat interrumperen, er toch interrupties plaatsvinden op elementen en punten die ik nog ga uitdiepen. Ik ga heel serieus op al zijn overwegingen in, met name ook op het alternatief.

De Graaf

Mijnheer de Voorzitter! Ik kom daarmee op de gedachte die de heer Linschoten en mevrouw Kraaijeveld op dit punt naar voren hebben gebracht, te weten het schrappen van het partnerelement. De beoordeling vindt dan plaats aan de hand van de criteria duurzaamheid en de gezamenlijke huishouding. Ook de heer Buurmeijer sprak deze gedachte wel aan, zo heb ik de indruk, al plaatst hij nog enkele vraagtekens bij de mate van objectiviteit van het begrip gezamenlijke huishouding. Zolang die vragen nog niet zijn beantwoord, kiest hij voor een denkpaauze in deze zaak.

Ik stel vast, dat met alleen de criteria gezamenlijke huishouding en duurzaamheid een grotere groep met gehuwden gelijkgesteld wordt dan in het kabinetsvoorstel. In de stukken heb ik aangegeven voor welke groep zo'n ruimere gelijkstellingsbepaling consequenties heeft. Het is goed, daar nu nogmaals op in te gaan. Om die groep te kunnen omschrijven, is het nodig om het huidige woningdelersbestand nader uit te splitsen. Te onderscheiden zijn enerzijds personen die alleen de woonlasten delen maar geen gezamenlijke huishouding hebben en anderzijds personen die de woning delen en die tevens een gezamenlijke huishouding voeren.

Deze beide groepen hebben in de huidige bijstandssystematiek recht op een zelfstandige woningdelersuitkering. Het is toch goed om hier even de aandacht op te vestigen. Dat geldt dus ook voor de groep die niet alleen de woning deelt, maar tevens een gezamenlijke huishouding voert.

Zowel in de huidige situatie als in het kabinetsvoorstel wordt de bijstand alleen op de gezamenlijke middelen afgestemd als er sprake is van samenwonende partners. Daarvoor is het feit dat men een gezamenlijke huishouding voert niet voldoende. In dat geval kan recht op een woningdelersuitkering bestaan. In de visie die mevrouw Kraaijeveld en de heer Linschoten op dit punt naar voren hebben gebracht, is dat niet meer zo.

Het schrappen van het partnerelement leidt ertoe, dat indien twee personen duurzaam – dat wil zeggen langer dan drie maanden – een gezamenlijke huishouding voeren, zij met gehuwden worden gelijkgesteld, los van de vraag of zij ook anderszins als partners zijn aan te merken. Er

bestaat dan enerzijds recht op een toeslag op grond van de toeslagenwet en de AOW; anderzijds zal de hoogte van de uitkering op grond van de IOW en de Bijstandswet worden afgestemd op de gezamenlijke middelen. Daardoor zal bij voldoende middelen voor de huishouders de eventuele uitkering voor woningdelers van 60% komen te vervallen.

In de AOW zal, indien het twee bronnen van twee boven-65-jarigen betreft, een uitkering van 50% in plaats van een uitkering van 70% worden verstrekt. De heer Willems merkte in zijn bijdrage tot dit debat op, dat dit naar zijn mening niet het geval kan zijn, omdat woningdelers in geen enkel opzicht te vergelijken zijn met gehuwden.

Ik meen echter, dat indien het derde criterium wordt geschrapt en de beoordeling alleen plaatsvindt aan de hand van de criteria duurzaamheid en gezamenlijke huishouding, er wel degelijk woningdelers zullen zijn die aan beide criteria voldoen en die toch niet in redelijkheid als elkaars partners zijn te beschouwen. Over de omvang van de groep die in tegenstelling tot het kabinetsvoorstel, in de gedachte van de heer Linschoten en mevrouw Kraaijeveld wel met gehuwden zal worden gelijkgesteld, bestaat onduidelijkheid. Mevrouw Kraaijeveld noemde in haar bijdrage het door mij in de stukken genoemde getal van 35.000 woningdelers-niet-varianten. Van deze 35.000 zal een deel geen gezamenlijke huishouding voeren, maar alleen de woning delen.

Zij vallen dus ook niet onder de door mevrouw Kraaijeveld en de heer Linschoten voorgestelde gelijke behandeling. Het andere deel van de 35.000 wel. Bij deze mensen zal in die gedachte in beginsel recht op toeslag kunnen bestaan aan de ene kant, maar aan de andere kant zal in de bijstandswet het recht op zelfstandige – woningdelers – uitkering vervallen.

Behalve de gevolgen wat betreft de bijstandswet, de IOAW en de toeslagenwet is er nog een aantal consequenties in relatie tot de invoeringswet verbonden aan het voorstel van mevrouw Kraaijeveld en de heer Linschoten. Daarbij gaat het om uitbreiding van de groep personen die op grond van het overgangsrecht in de WWV recht op het minimumdagloon zullen krijgen en om uitbreiding van de groep personen die recht heeft op een overlijdensuitkering op grond van de WWV, de AAW, de WAO en de Ziektewet. Verder zullen

de voorziene kopjes van de AAW- en WWV-gerechtigden voor een beperktere groep gelden. De specifieke gevolgen in de AOW zal ik direct bij de bespreking van het wetsvoorstel over de AOW noemen.

Daarnaast zijn er gevolgen voor de studiefinanciering. Dit valt uiteraard niet in de eerste plaats onder mijn verantwoordelijkheid maar het voorstel heeft uiteraard ook voor de partnerdefinitie in de studiefinancieringsregeling gevolgen. Het komt onder studenten, denk ik, relatief vaak voor, dat het huishouden wordt gedeeld zonder dat op grond van het kabinetsvoorstel sprake zal zijn van partners. Enerzijds zal daar de hoogte van de te verstrekken beurs in meer gevallen worden afgestemd op het inkomen van anderen en anderzijds is bij het terugbetalen van de beurs het inkomen van meer mensen van belang.

Ten slotte vestig ik nog de aandacht op een ander probleem dat samenhangt met het schrappen van het partnerelement, te weten de vraag hoe samenwoonsituaties moeten worden beoordeeld waarin meer dan twee personen een gezamenlijke huishouding voeren. In het kabinetsvoorstel kan in een dergelijke situatie – zij het in sommige situaties misschien gebrekkig – een beoordeling plaatsvinden aan de hand van het partnercriterium. Bij een volstrekt objectieve benadering kom je dan in de problemen als bij voorbeeld drie personen in één huis wonen. Indien een uitkeringsgerechtigde in zo'n situatie een toeslag aanvraagt, is het onmogelijk te bepalen voor wie van de twee anderen de toeslag is.

In de stukken heb ik al vermeld, dat ten aanzien van de toeslagen misschien eenzelfde systematiek als in de fiscus ten aanzien van de alleenverdienerstoelag kan worden gebruikt. De uitkeringsgerechtigde kan analoog aan die regeling één samenwonende aanwijzen waarvoor de toeslag wordt aangevraagd. Moeilijker is dat bij de toepassing van de ABW in zo'n situatie. Moet het zo zijn, dat indien een van de drie samenwonenden een baan heeft de twee anderen geen uitkering op grond van de bijstandswet krijgen? Dat lijkt mij niet. De fiscale systematiek kan daar naar mijn mening niet worden gehanteerd. Tot zover de belangrijkste consequenties. Ik kom er dadelijk op terug, maar ik wil graag het gehele verhaal afmaken.

De reden waarom de heer Linschoten en mevrouw Kraaijeveld een

De Graaf

wijziging van de voorstellen op dit punt in gedachten hebben, is mede gelegen in de uitvoeringsproblematiek die samenhangt met de gelijke behandeling. Zoals ik in mijn inleiding op dit punt heb aangegeven, verschillen zij niet met mij van mening over de principiële vraag of een gelijke behandeling moet plaatsvinden. Zij menen echter, dat het schrappen van het derde criterium leidt tot een duidelijke regeling, die beter uitvoerbaar is dan het kabinetsvoorstel. Ook andere sprekers, onder wie de heren Buurmeijer en Willems, zijn ingegaan op de uitvoeringsproblematiek.

De heer Linschoten stelt in dit verband, dat de uitvoeringspraktijk in de problemen komt indien moet worden beoordeeld, wat de aard van de relatie is en wat moet worden verstaan onder 'partnerschap'. Hij meent verder, dat niet in redelijkheid mag worden verwacht dat de uitvoeringsorganen iets aan kunnen met de door ons gevormde criteria. Ook mevrouw Kraaijeveld stelt, dat vooral de uitvoeringsorganen duidelijke en objectieve criteria willen.

Ik heb in de stukken meermalen opgemerkt begrip te hebben voor dat standpunt, maar ik wil niet zo ver gaan als de heer Linschoten. Hij suggereert, dat het bij de bijstandswet om iets nieuws gaat. Ik wil de heer Linschoten erop wijzen, dat juist in de Algemene Bijstandswet het partnercriterium vanaf de invoering van de wet een rol heeft gespeeld bij de beoordeling van de vraag of er sprake is van een met een huwelijk gelijk te stellen situatie.

Hierover bestaat uitvoerige jurisprudentie. Ons voorstel betekent voor de huidige uitvoeringspraktijk van de bijstandswet nauwelijks een wijziging. Ik ben mij ervan bewust dat de uitvoeringspraktijk problemen kent. Een groot deel van die problemen zal naar mijn mening worden opgelost doordat zogenoemde LAT-relaties in het kabinetsvoorstel buiten het nieuwe partnerbegrip zullen vallen. Tijdens het mondeling overleg over de notitie leefvormen van 19 december jl. hebben wij daarover gesproken.

Ik deel dus niet de mening van de heer Linschoten, dat onze voorstellen op dit punt onuitvoerbaar zijn. Het advies van het College bijstandswet geeft volgens mij geen aanleiding dat te veronderstellen. Het deze week verschenen rapport over de uitvoering van de woningsdelersregeling heeft

geen gevolgen voor het kabinetsvoorstel gelijke behandeling gehuwden en ongehuwd samenwonenden.

Bij de woningdelersdiscussie gaat het erom of iemand de woning met een ander deelt of als alleenstaande leeft. In het kabinetsvoorstel gaat het er met name om of iemand de partner is of niet. Dit even als tussenopmerking in de richting van de heer Van der Spek.

De heer **Buurmeijer** (PvdA): Voorzitter! De staatssecretaris zegt dat het in de bijstandswet geen problemen geeft. Dat lijkt mij een onjuiste conclusie. Ik heb in mijn betoeg trachten aan te geven dat het bij de beoordeling van de bijstandsproblematiek om één essentieel punt gaat, namelijk om de vraag of er sprake is van economische verbondenheid. Iedereen zoekt naar een oplossing om dat te regelen. De staatssecretaris brengt daar het element in van gelijkstelling gehuwden en ongehuwden. Dit beperkt de discussie in hoge mate. Het leek mij niet verstandig de staatssecretaris verder te laten spreken als wij op dit essentiële punt in de discussie van mening verschillen en daarom plaats ik nu mijn interruptie.

Ik daag de staatssecretaris uit in te gaan op de redenering die ik heb gegeven, dat de bijstandswet in feite al te ver is gegaan via de jurisprudentie door daar bepaalde elementen in te brengen. De staatssecretaris neemt die elementen nu over en doet vervolgens alsof er geen discussie meer over mogelijk is. Zo mag hij het niet voorstellen.

Staatssecretaris **De Graaf**: Er is natuurlijk altijd discussie over mogelijk. Wij behoren die discussie nu te voeren, omdat wij nu ten principale over die zaak praten. Ik heb ook niet gezegd dat er geen problemen zijn; ik heb gezegd dat er jurisprudentie over bestaat en dat die jurisprudentie over zichzelf duidelijk is. Op basis van die jurisprudentie hebben wij een aantal criteria ontwikkeld.

Ik wil graag mijn verhaal vervoegen, omdat wij dan vanzelf terecht komen bij de essentie van wat wij wel of niet willen.

De heer **Buurmeijer** (PvdA): Ik heb die jurisprudentie aangevochten. Mijn bezwaar tegen de redenering van de staatssecretaris is dat hij die jurisprudentie in wetgeving heeft omgezet. Daar zit de beginselfout die hij in deze wetgeving aan ons heeft voorgelegd. Wij bestrijden dit uitgangspunt van de staatssecretaris.

Staatssecretaris **De Graaf**: De heer Buurmeijer is het er niet mee eens – dat is zijn goed recht – dat er wordt uitgegaan van de vergelijkbare positie van gehuwden en mensen in andere samenlevingsvormen. Daar kan best verschil van mening over bestaan.

De heer **Buurmeijer** (PvdA): Voorzitter! Ik ben geen stap verder gegaan dan te zeggen, zoals wij steeds hebben gezegd, dat vergelijkbare situaties gelijk behandeld moeten worden en dat dan om economische motieven en niet om andere motieven, die de staatssecretaris nu en passant even meeneemt met de opmerking dat andere samenlevingsvormen niet voordeliger uit mogen zijn dan gehuwden. Dat is kletsboek! Dat heeft er niets mee te maken. Het gaat erom dat de verstrekking onder gelijke economische omstandigheden gelijk moet zijn.

Staatssecretaris **De Graaf**: Ik begrijp dat, maar de consequentie daarvan is dat het dan ook geldt voor de relatie tussen verwanten, tussen ouder en kind, tussen broer en zuster en noem maar op. Dan wordt gekeken naar economische verbondenheid. Dat is een andere benadering dan ik nu heb gekozen. Ik ga in dat opzicht beduidend minder ver. Ik heb geprobeerd duidelijk te maken, en ik wil proberen mijn verhaal af te maken, dat mijn benadering hanteerbaar is bij de invulling van de criteria die ons voor ogen staan. Misschien kunnen wij dadelijk nog even bezien wat de consequenties kunnen zijn als wij van deze benadering afwijken.

De heer Buurmeijer heeft er dus volkomen gelijk in als hij zegt dat ik vanuit een andere uitvalshoek redeneer. Met zijn redenering bepleit hij in feite dat de mindere uitkering ook zou moeten worden gegeven in de familierelaties die ik zoëven noemde.

De heer **Buurmeijer** (PvdA): Ik pleitte niet voor een denkstop, ik pleitte voor een stop om na te denken.

Staatssecretaris **De Graaf**: Mijnheer de Voorzitter! Mijn verhaal op dit punt is niet meer zo lang. Ik wil het graag even afronden.

En zij lachte, en hoe!

Dit alles neemt niet weg – ik heb dat in de stukken al gesteld – dat ik ook denk dat het voorstel van de heer Linschoten en mevrouw Kraaijeveld een vereenvoudiging van de uitvoering kan betekenen. Niet te

De Graaf

ontkennen valt immers, ook naar mijn mening, dat er sprake kan zijn van een beoordeling met minder subjectieve elementen. Het zal echter ook dan in bepaalde situaties moeilijk zijn, te bepalen of iemand een gezamenlijke huishouding voert met een ander of niet. Het zal dus zeker niet zo zijn dat met het schrappen van het derde criterium alle uitvoeringsproblemen zullen verdwijnen. De heer Willems gaf in zijn betoog terecht aan dat bij het alleen gebruiken van objectieve criteria natuurlijk nog altijd het probleem blijft, dat moet worden vastgesteld of bepaalde personen een gezamenlijke huishouding voeren of dat zij slechts de woning delen. Ik wil dan ook waarschuwen voor te hoge verwachtingen ten aanzien van de eenvoud van uitvoering, indien het partner-element wordt geschrapt.

De vraag of iemand een gezamenlijke huishouding voert of dat hij slechts de woning deelt, is namelijk in het voorstel van de heer Linschoten en mevrouw Kraaijeveld van zeer groot belang. Waar het in het kabinetsvoorstel zo is, dat als er sprake is van partners, de bijstand op de gezamenlijke middelen wordt afgestemd, is dat in het voorstel van de beide afgevaardigden zo, indien er sprake is van een gezamenlijke huishouding.

Mevrouw Kraaijeveld heeft in dit verband gesproken van een sprong in het diepe. Ik begrijp die opmerking aan de ene kant heel goed. De maatschappij zit zeer gevarieerd in elkaar. De discussie die wij nu al zo lang met elkaar voeren over dit punt, heeft dat ook aangetoond. Aan de andere kant moeten wij ons ervan bewust zijn dat een voorgestelde wijziging onbedoelde effecten kan hebben.

Ik kom nu met mijn slotbeschouwing over dit punt. Ik heb in het voorgaande aangegeven waarom ik meen dat het partner-element als derde criterium nodig is. Op die wijze wordt de groep personen waarbij een gelijke behandeling als gehuwden plaatsvindt, beperkt tot de groep die daarmee ook goed te vergelijken is, overigens in andere zin dan de heer Buurmeijer bedoelde.

Ik heb ook aangegeven in welk opzicht de wijziging die mevrouw Kraaijeveld en de heer Linschoten voorstellen, mogelijk een voordeel kan zijn en waar mogelijk ook in die visie problemen zullen blijven. Met het oog daarop zou in ieder geval de

mogelijkheid tot flexibele regelgeving noodzakelijk zijn. Een afweging tussen aan de ene kant de mogelijke verlichting van de uitvoeringsproblematiek en aan de andere kant de consequenties ten aanzien van de uitkeringsrechten van degenen die slechts een gezamenlijke huishouding voeren doch niet in redelijkheid als partner zijn te beschouwen, is noodzakelijk. Deze afweging brengt mij ertoe vooralsnog vast te houden aan het ingediende wetsvoorstel. Mevrouw Kraaijeveld sprak, zoals ik reeds zei, van een sprong in het diepe. Zij durfde die te maken. Ik ben zover nog niet, hoezeer ook ik aan zo objectief mogelijke toetsingscriteria zou hechten.

Als verantwoordelijke bewindspersoon moet je, alvorens een voorstel te doen of over te nemen, twee dingen voldoende hebben onderbouwd, namelijk:

Allereerst de zekerheid dat er geen mensen waarvoor de regeling is bedoeld tussen wal en schip raken. Die verantwoordelijkheid hebben zowel Kamer als bewindspersoon. Ik meen in geval van twijfel – en mevrouw Kraaijeveld heeft die twijfel ook – niet op zo'n regeling te moeten insteken.

Daarnaast draag ik de verantwoordelijkheid voor de uitvoering. De uitvoering van de drie criteria te zamen uit het wetsvoorstel, ken ik. De uitvoeringspraktijk op basis van uitsluitend de eerste twee criteria kan ik thans niet geheel overzien. Ik voel mij niet ten volle verantwoord, een regeling uit te voeren, zolang ik zelf aan een aantal effecten van die regeling twijfel. In zo'n situatie is het niet eenvoudig op de aldus onvoldoende te sturen uitvoering toezicht te houden. Dit te meer, omdat in het voorstel van de heer Linschoten en mevrouw Kraaijeveld niet in middelen tot zeer snelle bijsturing, bij voorbeeld een ministeriële beschikking in plaats van een algemene maatregel van bestuur, is voorzien.

Aldus slaat bij de weging van de pro's en contra's het gewicht voor mij door naar de keuze voor de drie in het wetsvoorstel voorziene criteria. Ik zou die willen handhaven. Deze worden in de Bijstandswet al toegepast.

Mijnheer de Voorzitter! Dit was mijn meer principiële verdediging van het handhaven van de invulling zoals wij die hebben gegeven. Ik heb overigens alle begrip voor het verlangen om dit te doen met wat

meer objectieve en eenvoudige criteria.

De heer **Linschoten** (VVD): De staatssecretaris heeft zijn verdediging voor een niet-onbelangrijk deel opgebouwd aan de hand van het onderscheid dat hij ziet tussen woningdelers en het voeren van een gemeenschappelijke huishouding. Ik stel vast, dat die redenering op gespannen voet staat met de aanpassing van de memorie van toelichting op de algemene maatregel van bestuur van de woningdelersmaatregel, die op uitdrukkelijk verzoek van de Kamer tot stand is gekomen en zelfs voor een meerderheid van de Kamer voorwaarde was om akkoord te gaan met de maatregel. Ik zal daarop in tweede termijn terugkomen.

De staatssecretaris probeert een principiële verdediging te geven van het hanteren van het partnerbegrip. De principiële wenselijkheid daarvan is door mij in de Kamer niet bestreden. Het hoofdpunt van kritiek was, dat de staatssecretaris een criterium gaat bouwen zonder dat hij in staat is een waterdichte omschrijving te geven. Hij zadelt derhalve ...

De **Voorzitter**: Hoe lang duurt deze interruptie nog? Volgens mij is het een tegenbetoog en typisch iets voor de tweede termijn.

De heer **Linschoten** (VVD): Ik probeer het zo kort mogelijk te houden.

De **Voorzitter**: In tweede termijn kunt u uitgebreider spreken.

De heer **Linschoten** (VVD): De staatssecretaris is niet ingegaan op de vraag of hij in staat is het partnerbegrip, dat een belangrijk onderdeel is van zijn verdediging, te omschrijven. Daar richtte zich in eerste termijn het grootste deel van de kritiek op. Het is geen principiële stellingname tegen de staatssecretaris. Zijn de wetteksten en de uitleg begrijpelijk en duidelijk? De stelling van de Kamer was, dat dit niet het geval was. Bij zijn verdediging moet de staatssecretaris ook ingaan op de vraag of het partnerbegrip wettelijk voldoende af te bakenen is. Ik stel vast, dat dat laatste niet is gebeurd. Dat is een cruciaal onderdeel van de discussie.

Staatssecretaris **De Graaf**: Het is juist, dat dit een cruciaal punt van de discussie is. Ik heb ook in het mondeling overleg al duidelijk aangegeven, dat onze drie criteria, ook het subjectieve element daarin,

De Graaf

uitvoerbaar zijn en tot een uitkomst kunnen leiden die ik nu kan overzien, gezien de praktijk met de Algemene Bijstandswet. Dat is niet het geval met het door de heer Linschoten geformuleerde criterium, hoewel ik graag erken dat ik geen waterdichte omschrijving op dit punt kan geven. Er is een subjectieve beoordeling, die van geval tot geval invulling moet krijgen. Bij een huwelijk is er registratie en dan is een waterdichte regeling mogelijk. Dat geldt in dit geval niet. Ik erken dat dat voor mij een van de moeilijkste elementen in het geheel is. Ik stel daar echter tegenover, dat de formule in het amendement van de heer Linschoten tot een aantal overeenkomstige moeilijkheden zal leiden. Wellicht zullen zelfs extra moeilijkheden optreden. Het is een kwestie van afweging. Ik ben heel serieus op deze problemen ingegaan. Wij hebben deze zaak heel diep met elkaar doorgegraven. Vooral nog zie ik geen betere, betrouwbaarder formule.

Mevrouw Kraaijeveld-Wouters (CDA): Het begrip 'partner' is in de bijstandswet ontstaan vanuit het huwelijk. Wij zijn toen verder gegaan met het begrip 'concubinaat'. Van lieverlee, zie de maatschappelijke ontwikkelingen, zijn daar partners van allerlei samenlevingsvormen onder gevat. De staatssecretaris zet nu een nieuwe stap bij het invullen van het begrip 'partner' door ook partners van gelijk geslacht erbij te betrekken. Daardoor komen wij in de problemen.

Hoe je er ook over moge denken, men neemt aan dat twee samenwonenden van ongelijk geslacht sneller tot partnerschap zullen overgaan dan twee mensen van gelijk geslacht. Op het moment dat men weigert te erkennen dat men partner is, is de jurisprudentie over de Algemene Bijstandswet daarop niet van toepassing. Dat heeft men namelijk nog niet aan de orde gehad. De staatssecretaris voegt dus een nieuwe categorie toe, die zeer moeilijk te definiëren is. Daardoor is dat begrip 'partner' uiteindelijk haast niet meer te hanteren.

Staatssecretaris De Graaf: Dat 'haast niet meer te hanteren' is niet waar. Met name om niet discriminatoir te werken, hebben wij deze gelijkstelling gemaakt. Ik geef toe dat dit een nieuw element is, gelet op de Algemene Bijstandswet. Ik kan mij ook best voorstellen, dat dit niet

altijd gemakkelijk zal zijn. In de voorstellen die nu op tafel liggen, zitten echter niet alleen negatieve maar ook positieve elementen. Men kan in het kader van de loondervingsverzekeringen toeslagen krijgen als men als partners samenwoont van welke sekse dan ook. Men kan toeslagen krijgen als één van de partners nog geen 65 jaar is. De andere kant van de medaille is, dat men ook een lagere uitkering kan krijgen als je als echtpaar leeft. Nogmaals: dat geldt alleen voor nieuwe gevallen.

Wij zijn het eens over dit principe; dat wordt erkend. Het betreft situaties waarin sprake is van gelijke omstandigheden. Ik erken dat de heer Buurmeijer voor een ander criterium kiest: de economische structuur. Ik doet dat niet. Als je nu kiest voor dit principe, dan moet je een poging doen om dat in te vullen. Ik heb dat gedaan op de manier die hier voorligt. Dat is naar mijn mening de meest veilige manier, waarbij de mensen niet tussen de wal en het schip terecht kunnen komen. Mevrouw Kraaijeveld heeft dat op een andere manier gedaan. Dat was een heel serieuze poging om het eenvoudiger en minder subjectief te doen. Ik heb aangegeven, dat zij uiteindelijk toch voor hetzelfde probleem zal blijven staan. Mevrouw Kraaijeveld waagt die sprong in het duister.

Mevrouw Kraaijeveld-Wouters (CDA): Niet in het duister, maar in het diepe.

Staatssecretaris De Graaf: Enfin, niet in het duister maar in het diepe.

De heer Linschoten (VVD): Een volstrekt objectieve sprong.

De heer Buurmeijer (PvdA): Voorzitter! Er zijn niet zoveel momenten in dit debat dat ik het eens ben met de staatssecretaris. Dat betreft zijn argumentatie tegen het amendement dat gisteren is ingediend. Ik heb zelf ook gezegd, dat de onzekerheden te groot zijn om ...

De Voorzitter: Het is nu geen onderlinge discussie.

De heer Buurmeijer (PvdA): Voorzitter! Wat bent u fel. Ik heb vanochtend nog bijna niks gezegd en dan dit al.

Uitgaande van de kleinste economische eenheid – de alleenstaande die een huishouding voert – kunnen er andere vormen van economische eenheden zijn. Waarom gaat de staatssecretaris buiten deze redenering? Want in die situatie geldt: gelijke omstandigheden, gelijke behandeling. Waarom gaat hij daarbuiten en voert hij andere elementen naar voren? Wil de staatssecretaris niet terug naar het uitgangspunt dat ook de Algemene Bijstandswet op dit punt altijd heeft

Een momentopname van het debat over de herziening van de sociale zekerheid. Staatssecretaris De Graaf voert het woord. De kamerleden Buurmeijer (PvdA), Kraaijeveld-Wouters (CDA) en Linschoten (VVD) wachten hun beurt af bij de interruptiemicrofoons

De Graaf

gekend in termen van draagkracht en behoefte?

Staatssecretaris **De Graaf**: In het kader van de Algemene Bijstandswet is dat alleen dan het geval als er sprake is van andere samenlevingsvormen die je kunt vergelijken met een gezin, zoals ik het heb geformuleerd. Dat is dus niet alleen in economische zin. Ik begrijp de keuze van de heer Buurmeijer wel, maar zij gaat verder dan de regeringsfracties en ik wens. In feite is de heer Buurmeijer het wel met ons eens. Principieel verschillen wij niet zo verschrikkelijk veel van mening. Wij staan heel dicht bij elkaar. De heer Buurmeijer wil alleen even een denkpauze, een soort moratorium.

Voorzitter, wij moeten beslissen in de politiek. Ook op dit punt hoop ik dat er nu beslissingen kunnen worden genomen.

Na deze algemene beschouwing ga ik over de afzonderlijke wetsvoorstellen praten. Ik begin met de Algemene Ouderdomswet. Wat dit wetsvoorstel betreft, wil ik mij beperken tot de meer specifieke aspecten van de gelijke behandeling van gehuwd en ongehuwd samenwonenden in de AOW. Over de algemene opmerkingen van diverse fracties over de gelijke behandeling ben ik bij de behandeling van dit onderwerp reeds ingegaan. Er is voor mij namelijk geen aanleiding om in de AOW te komen tot afwijkende bepalingen voor de gelijke behandeling van gehuwd en ongehuwd samenwonenden.

Ik constateer in de eerste plaats dat dit wetsvoorstel door een aantal fracties is aangegrepen om het uitkeringssysteem dat verleden jaar in deze Kamer is aanvaard, weer bij de discussie over de gelijke behandeling te betrekken. De bezwaren van een aantal fracties tegen dit wetsvoorstel blijken overigens wel verschillende achtergronden te hebben. Zo heeft de fractie van de PvdA zich verleden jaar uitgesproken voor inkomensafhankelijkheid en nu tegen behandeling van ongehuwd samenwonenden als gehuwden. Bij de VVD is de situatie precies omgekeerd. Ik heb de betogen, ook van de andere fracties, goed beluisterd. Het kabinet heeft op grond hiervan bij het wetsvoorstel een nota van wijziging ingediend. De fractie van de PvdA heeft gisteravond een persbericht uitgegeven naar aanleiding van deze nota van wijziging op het wetsvoorstel.

De heer **Nypels** (D'66): Wat is de strekking van die nota van wijziging?

Staatssecretaris **De Graaf**: Het betreft de horizonbepaling. Daarop heeft u een amendement voorgesteld.

De heer **Nypels** (D'66): Ik denk dat dit een overname is van het amendement dat wij hebben voorgesteld.

Staatssecretaris **De Graaf**: Sorry, u heeft volkomen gelijk.

De heer **Nypels** (D'66): Daarom wilde ik het even horen.

Staatssecretaris **De Graaf**: Bij dezen dan. Bedankt voor uw bijdrage. U weet dat wij naar iedereen luisteren.

Ik ga even terug naar het persbericht. In dat persbericht stelt de PvdA allereerst dat zij met verbijstering kennis heeft genomen van deze nota van wijziging. Welnu, mijnheer de Voorzitter, met zo mogelijk nog grotere verbijstering heb ik kennis genomen van het persbericht van de PvdA. Gisteren hebben wij hier gesproken over onrust die her en der onder uitkeringsgerechtigden wordt gezaaid. Het persbericht dat door de PvdA is uitgebracht, is hiervan, vind ik, een schoolvoorbeeld. Wat is er namelijk aan de hand? Ten eerste voorziet het wetsvoorstel met betrekking tot de AOW in een gelijke behandeling van gehuwden en ongehuwd samenwonenden. Wij hebben zojuist gesproken over de definitie. Op zichzelf bestaat hiervoor steun bij de meerderheid in de Kamer. Op de tweede plaats houdt de nota van wijziging die gisteren is ingediend niet meer in dan dat die gelijke behandeling vooralsnog geldt tot de datum waarop een begin wordt gemaakt met de inkomensafhankelijkheid van een toeslag in de AOW, dus tot 1 april 1988. De heer Nypels heeft dit geformuleerd in een amendement.

In de derde plaats: de reden hiervoor is, dat één van de regeringsfracties, de VVD, grote moeite heeft met het systeem van inkomensafhankelijke toeslagen en in verband hiermee met uitbreiding van dit systeem tot ongehuwd samenwonenden, hoewel deze fractie op zichzelf niet tegen de bedoelde gelijke behandeling is.

Ten vierde: tot 1 april 1988 werkt het uitkeringssysteem van de AOW inkomensafhankelijk. Ik constateer dan ook dat tot de datum van invoering van die inkomensafhankelijkheid het bezwaar van de VVD niet aanwezig kan zijn. Door de ingediende nota van wijziging kom ik naar mijn

mening optimaal tegemoet aan de bezwaren die bij die fractie bestaan terwijl dan toch het beginsel van gelijke behandeling wordt gerealiseerd. Door deze tijdelijkheid wordt namelijk de mogelijkheid gecreëerd om voor 1 april 1988 nog eens fundamenteel te discussiëren over het definitieve uitkeringssysteem van de AOW.

Wanneer dan in samenspraak tussen het zittende kabinet en de Kamer overeenstemming over het definitieve uitkeringssysteem bestaat, zal de gelijke behandeling van gehuwden en ongehuwd samenwonenden in dat systeem naar mijn mening, uitgaande van de wenselijkheid van een dergelijke gelijke behandeling, geen punt van discussie meer behoeven te zijn. In mijn optiek kan zij dan ook worden gecontinueerd.

Mevrouw **Ter Veld** (PvdA): Ik heb één vraag over het betoog aan het adres van de VVD. Wat zet u nu op losse schroeven, het inkomensafhankelijk maken van de toeslag voor de gehuwde partner na 1988 of de gelijkstelling van ongehuwd samenwonenden met gehuwden? Welke ruimte creëert u nu ten opzichte van een wet die wij ruim een jaar geleden hebben aangenomen?

Staatssecretaris **De Graaf**: De wet die toen is aangenomen verandert door deze nota van wijziging niet. Zij blijft gelden, exact zoals zij is aangenomen. Er komt geen verandering in. Er kan alleen een verandering in komen als er opnieuw een fundamentele discussie plaatsvindt over de gelijke behandeling. De wet kan alleen door een nieuw voorstel van wet aan de orde komen. Als dat niet komt, loopt de trein door op de manier waarop deze thans rijdt.

Mevrouw **Ter Veld** (PvdA): U stelt de wet inzake de wijze waarop de AOW voor echtparen zal worden behandeld, zoals die door de Kamer vorig jaar is aangenomen, dus niet op losse schroeven.

Staatssecretaris **De Graaf**: U verwacht toch niet dat ik een wetsontwerp dat ik zelf met verve heb verdedigd, laat vallen?

Mevrouw **Ter Veld** (PvdA): Gezien de wijze waarop u omgaat met de voorstellen van de VVD, krijg ik de indruk dat u deze zaak wil uitstellen, zodat een volgend kabinet dit vuiltje moet oplossen. Of u denkt dat de VVD met de PvdA tegen de gelijkstelling is, of u bent bang dat u de VVD gelijk moet geven wat betreft de

De Graaf

partnerafhankelijke toeslag. Volgens mij stelt u een wet, die u zelf inderdaad met verve hebt verdedigd, op losse schroeven, onder druk van de VVD. Wat u doet is heel gevaarlijk.

Staatssecretaris De Graaf: Datgene wat mevrouw Ter Veld zegt zou het geval zijn, als een voorstel zou zijn gedaan, de wet op dat punt te veranderen. Een dergelijk voorstel is er echter niet. De politieke discussie daarover zal wel beginnen.

Mevrouw Van Nieuwenhoven (PvdA): De staatssecretaris zei zoëven, dat hij dacht dat er een kamermeerderheid was voor het voorstel.

Staatssecretaris De Graaf: U hebt niet goed naar mij geluisterd.

Mevrouw Van Nieuwenhoven (PvdA): Dat hebt u echt gezegd.

Staatssecretaris De Graaf: Ik heb gezegd, dat er een kamermeerderheid is voor de invulling van de gelijke behandeling van ongehuwd samenwonenden en gehuwden, ook in de AOW.

Mevrouw Van Nieuwenhoven (PvdA): Maar niet voor het wetsontwerp.

Staatssecretaris De Graaf: Dat is wat anders. Het gaat echter om wat er gebeurt na 1 april 1988. Dat is een andere zaak.

Mevrouw Van Nieuwenhoven (PvdA): U antwoordt precies zoals ik verwachtte. Dat is de prijs die u dus moet betalen voor het verkrijgen van de stem van de VVD voor het wetsontwerp. Uit het persbericht is dat overduidelijk.

Staatssecretaris De Graaf: Welke prijs is dat dan?

Mevrouw Van Nieuwenhoven (PvdA): De prijs is dat geen finale beslissing wordt genomen over de inkomensafhankelijke partnertoets en dat er opnieuw over kan worden gediscussieerd na 1 april 1988.

Staatssecretaris De Graaf: Voor 1 april 1988 moeten wij het erover eens zijn. De discussie kan ten principale beginnen maar de wet is op dit punt niet veranderd.

Mevrouw Van Nieuwenhoven (PvdA): Op zo'n manier schep je toch geen rust op het stuk van de sociale zekerheid! Ook de AOW-ers doen toch mee in het totaal van de sociale zekerheid? U creëert meer onrust dan rust op dit punt.

Staatssecretaris De Graaf: Dat doe ik niet.

In het persbericht wordt gesuggereerd, dat de nota van wijziging betrekking heeft op 880.000 ongehuwde bejaarden.

Mevrouw Van Nieuwenhoven (PvdA): Dat staat er niet.

Staatssecretaris De Graaf: Ik heb zelf een persbericht gezien waarin sprake is van 800.000 ongehuwde bejaarden. Ik maak mijn verhaal echter graag af.

Ik acht de voorstelling van zaken van de PvdA uiterst tendentius. Alsof alle ongehuwde bejaarden op de een of andere wijze na invoering van de voorgestelde maatregel gaan samenwonen. Uiteraard zal dit slechts in zeer beperkte mate het geval zijn. Ik merk hierbij op, dat in het geval van samenwoning van twee ongehuwde bejaarden die op het moment van invoering van de maatregel al samenwonen het overgangsrecht bewerkstelligt, dat beiden het ongehuwdenpensioen behouden. Er verandert niets.

Daar is dus geen sprake van achteruitgang. Slechts in het geval van het aangaan van een samenlevingsverband na de inwerkingtreding van dit wetsvoorstel kan er sprake zijn van een achteruitgang. In veel gevallen zal er evenwel sprake zijn van een voordeel, namelijk wanneer de ongehuwde bejaarde samenwoont met een partner die jonger is dan 65 jaar. De maatregel kost namelijk niet voor niets in 1987 30 miljoen gulden.

Mevrouw Van Nieuwenhoven (PvdA): De staatssecretaris herhaalt nu de gedachtenwisseling uit de schriftelijke stukken. Als hij een reactie geeft op een persbericht van de Partij van de Arbeid en daarbij constateert dat wij daar iets onjuist vermelden, dan hou ik het daar even bij. Dat is namelijk niet waar. Bij de wijziging die hij in de AOW voorstelt kan het handelen om de 880.000 ongehuwde bejaarden die er op dit moment in Nederland zijn. Dat staat er ook. Er staat namelijk heel duidelijk dat deze mensen te maken kunnen krijgen met de maatregel die nu wordt voorgesteld. Als hij daar iets tendentius in ziet, dan laat ik dat voor zijn rekening. Wij hebben een reactie willen geven op zijn nota van wijziging, die voor anderhalf jaar mensen in een bepaalde situatie brengt en die geen uitzicht geeft op de situatie waarin zij daarna zullen verkeren. Dat vinden wij voor de 880.000 ongehuwde bejaarden inderdaad verbijsterend.

De heer **Linschoten (VVD):** Veertien miljoen mensen kunnen er potentieel mee te maken krijgen. Dat geldt voor ieder wetsvoorstel.

Mevrouw Van Nieuwenhoven (PvdA): In dit geval gaat het over de AOW. Voordat wij ook 65 zijn zijn er nog wel meer wetswijzigingen te verwachten.

Staatssecretaris De Graaf: Ik heb toch geprobeerd mijn verbijstering ook onder woorden te brengen, omdat in dat persbericht toch een suggestie zat die op zijn minst weersproken moest worden op de manier zoals ik nu heb gedaan.

Mevrouw Van Nieuwenhoven (PvdA): Het was een reactie op de suggesties die u wekt met uw manier van wetgeving.

Staatssecretaris De Graaf: Als u kijkt naar wat er nu echt is gebeurd in deze nota van wijziging, dan kan ik mij niet voorstellen dat u kunt spreken over verbijstering.

Ik wil nu niet meer ingaan op de uitkeringsvarianten die door de heer Linschoten naar voren zijn gebracht en evenmin op de kosten daarvan. De heer Linschoten gaat er overigens bij voorbaat van uit dat grote uitvoeringsproblemen door de gelijke behandeling, in combinatie met de inkomensafhankelijkheid, zullen ontstaan. Daarop wil ik nog wel even ingaan. Niet voor niets is de invoering van de inkomensafhankelijkheid uitgesteld tot 1 april 1988. Zodoende hebben de uitvoeringsorganen ruimschoots de tijd, namelijk drie jaar, om zich op het nieuwe stelsel voor te bereiden. Daar komt nog bij, dat ook vanaf 1 april 1988 de inkomensafhankelijkheid zeer geleidelijk zal gaan werken.

In dit verband vraagt mevrouw Kraaijeveld of de huidige uitvoeringsproblemen als gevolg van een gelijke behandeling van mannen en vrouwen in de AOW achter de rug zijn. Ik heb mij door de Sociale Verzekeringsbank laten verzekeren dat de bestaande problemen als gevolg van de splitsingsoperatie goeddeels zijn opgelost en dat voorts maatregelen zijn getroffen om binnen afzienbare tijd de op een aantal afdelingen opgelopen achterstand weg te werken. Overigens brengen die achterstanden niet de tijdige betaling van pensioenen in gevaar.

Ik heb er behoefte aan nog te wijzen op een specifiek gevolg voor de AOW van gelijke behandeling van gehuwden en ongehuwd samenwonenden volgens het amendement van

De Graaf

de fracties van VVD en CDA. Van een ongehuwde bejaarde, die iemand op kamers neemt, kan, als wordt voldaan aan de eis van een gezamenlijke huishouding van tenminste drie maanden, het inkomen te zamen toenemen met 30% van het netto-minimumloon. Wordt deze gezamenlijke huishouding weer opgeheven, dan gaat deze bejaarde weer naar het ongehuwdenpensioen.

Mevrouw Van Nieuwenhoven verwacht dat er bejaarden zullen zijn die beweren samen te wonen om zodoende een toeslag binnen te halen. Oneigenlijk gebruik zou volgens haar in de hand worden gewerkt. De heer Nypels sprak van een stimulans tot fraude. Howel ik het niet kan uitsluiten, acht ik het toch niet waarschijnlijk. Ik ga er in het algemeen van uit dat mensen naar eer en geweten handelen. Zonder zo'n aanname zouden veel regelingen onuitvoerbaar worden. Daar komen voor de AOW nog andere aparte elementen bij.

In de eerste plaats heeft in de structurele situatie, dat wil zeggen bij inkomensafhankelijkheid van de toeslagen, de presentatie als een huwelijk niet blijvend gunstiger te zijn. De partner kan inkomen of meer inkomen verwerven.

In de tweede plaats is de toeslag in principe van tijdelijke aard. Hij vervalt zodra de jongere partner de 65-jarige leeftijd bereikt. dan is het ouderdomspensioen voor de partners samen, 100%, weer lager dan dat van twee ongehuwden, 140%.

Met het oog op die consequentie ligt het niet voor de hand, dat een toeslag wordt aangevraagd zonder dat de situatie werkelijk die van twee samenwonenden is. Dit beperkt mede de noodzaak van controle van alle ongehuwd bejaarden en onderzoeken in het buitenland, waarop de heer Nypels doelt. Hiermede heb ik mede een reactie gegeven op een desbetreffende vraag van de heer Leerling.

Mevrouw Kraaijeveld vraagt wanneer de mensen weten waaraan zij toe zijn, wat de aanpassing betreft van de aanvullende pensioenvoorzieningen. Ik kan niet voorzien hoe en wanneer aanpassing plaatsvindt. Die kan per pensioenfonds of per werkgever verschillend zijn. Hetzelfde geldt voor de trendvolgers. Wat het overheidspensioen betreft, is de aanpassing geregeld in het inmiddels door de Kamer aanvaarde wetsvoorstel 19309 over de omschakeling in

het ABP van de inbouwsystematiek naar een franchisestelsel. Deze houdt in dat in de ABP-wet onder 'echtgenoten' wordt verstaan degenen, die als zodanig in de AOW worden behandeld.

Mevrouw Van Nieuwenhoven heeft nog gevraagd naar de financiële gevolgen van het wetsvoorstel. Aanvaarding van het wetsvoorstel zal in 1986 30 miljoen meer kosten. Deze opbrengst staat los van de administratiekosten. Deze kosten vallen redelijkerwijs niet aan te geven, maar verwacht mag worden dat zij een bedrag van een paar miljoen niet te boven zullen gaan. Omtrent de structurele consequenties van dit wetsvoorstel valt uiteraard pas een uitspraak te doen aan de hand van de besluitvorming over de periode na 1 april 1988.

Mijnheer de Voorzitter! Ik kom nu toe aan de Toeslagenwet. Mijn antwoord kan, mede als gevolg van de wijzigingsvoorstellen die via de derde nota van wijzigingen zijn ingediend, betrekkelijk kort zijn. Ik wil mij beperken tot een reactie op een aantal algemene opmerkingen die over deze wet zijn gemaakt en ik wil vervolgens de gestelde vragen zo concreet mogelijk beantwoorden.

Mevrouw Kraaijeveld, de heer Linschoten, mevrouw Van Nieuwenhoven, mevrouw Groenman en de heer Schutte zijn vrij uitvoerig ingegaan op het karakter van de Toeslagenwet. De vraag of er wel een aparte Toeslagenwet moet komen, is door een aantal sprekers, onder wie Van Nieuwenhoven, mevrouw Beckers, de heer Van der Spek en de heer Leerling ontkennend beantwoord. Dat spijt me. Eerlijk gezegd verbaast het mij dat mevrouw Van Nieuwenhoven geen afzonderlijke Toeslagenwet wil. Gezien het belang dat de PvdA hecht aan individualisering had ik verwacht dat zij de loondervingsregelingen een strikt individueel karakter zou willen geven. Hoe men het ook wendt of keert, dat gebeurt niet indien de minimumbescherming binnen de loondervingsregeling wordt gehandhaafd.

De opstelling van de heren Leerling en Schutte begrijp ik beter, hoewel ik het niet met hen eens ben.

Mevrouw Brouwer heeft duidelijk gemaakt dat zij de Toeslagenwet volstrekt afwijst. Ik vind de keuze die zij maakt, namelijk 100% minimumdagloon als bodem voor iedereen, niet realistisch.

Mevrouw Brouwer (CPN): Dit is een vrij essentieel punt. Mijn redenering

is geweest: als je individualisering wil en als je daarvoor kiest, zonder in een toeslagenmaatschappij terecht te komen, moet je beginnen in de werknemersverzekeringen een zodanige minimumbescherming op te nemen dat men nooit een toeslag behoeft aan te vragen. Consequentie daarvan is een 100% minimumdagloon.

Staatssecretaris **De Graaf**: Je moet een onderscheid maken in niveau van de uitkering al naar gelang de hoogte van het loon. Ik kan mevrouw Brouwer niet zo goed volgen. Als men zegt dat volledig geïndividualiseerd moet worden, zeg ik: geef dan iedereen 100%. Zo werken onze loondervingsverzekeringen echter niet. Een loondervingsverzekering geeft een uitkering van - vroeger 80, later 75 - 70% van het loon, waarvoor men verzekerd is en waarover men premie betaalt. Dat is het equivalentiebeginsel, het echte karakter van de loonderving. De individualisering is dus 70%.

Mevrouw **Brouwer** (CPN): Natuurlijk is dat zo, maar op het moment dat die 70% niet voldoende is, dus dat men onder het minimum zakt, is men in het voorstel van de regering aangewezen op toeslagen. Dit betekent dat het karakter van de werknemersverzekering hiermee vaker wordt uitgehoid!

Staatssecretaris **De Graaf**: Volstrekt niet, u tast het karakter van een werknemersverzekering in de grond aan! Ik zeg niet dat dat niet mag, natuurlijk kun je het zo regelen. Ik kom straks nog op een bepaalde suggestie van mevrouw Groenman, maar u tast veel meer dan wij de essentie van een loongerelateerde verzekering aan!

Mevrouw **Brouwer** (CPN): Neen, laat ik het anders zeggen. De discussie over de minimum behoeften, de bodem in de werknemersverzekeringen, is indertijd gevoerd, maar toen is niet direct gekozen voor een relatie met het laatst verdiende loon. Als men een volledige individualisering wil en als men al die toeslagen wil voorkomen, dan is het heel goed mogelijk om de consequentie daarvan helemaal door te trekken en om te zeggen dat zo'n werknemersverzekering dan ook een volledige loonderving moet geven, ook op minimumniveau. Dat is een heel consequente redenering, want dat betekent dat iemand die het minimumloon verdient niet alleen als hij werkt geen toeslag behoeft aan te

De Graaf

vragen, maar ook niet als hij werkloos wordt. Dat is dus een consequente redenering vanuit het loondervings-principe.

Staatssecretaris **De Graaf**: Maar dan moet de bedrijfsvereniging evenzeer beoordelen of men die 100% al of niet moet hebben, want het is nu 70%. U wilt er 30% aan toevoegen als men niet het minimumloon haalt!

Mevrouw **Brouwer** (CPN): Neen, Voorzitter, de staatssecretaris gaat opnieuw volledig in de techniek, maar het gaat mij om het principiële uitgangspunt. Iemand die een minimumloon verdient, behoeft, kostwinner of niet, geen toeslag aan te vragen. Ik neem aan, dat de staatssecretaris het daarmee eens is?

Staatssecretaris **De Graaf**: Iemand die het minimumloon verdient behoeft, uitgaande van een individualisering op basis van 70%, geen enkele toeslag aan te vragen! Iemand die vervolgens iemand moet onderhouden...

Mevrouw **Brouwer** (CPN): Dat was mijn vraag niet! Bestaat er een situatie waarin iemand die werkt en het minimumloon verdient een toeslag moet aanvragen, of niet?

Staatssecretaris **De Graaf**: Laten wij even naar de wet kijken. Wij hebben te maken met een nieuwe werkloosheidswet en net als in de huidige staat daar 70% in! Dat is het uitkeringspercentage! Dus een individu krijgt die 70% op basis van die verzekering. Anders moet u dat uitkeringspercentage in een aantal gevallen en dan ook gedifferentieerd op 100 zetten en in andere gevallen niet!

Mevrouw **Brouwer** (CPN): Neen, Voorzitter, dat is niet het geval. De staatssecretaris gaat in feite keer op keer aan mijn vraag voorbij.

Staatssecretaris **De Graaf**: Zeker niet!

Mevrouw **Brouwer** (CPN): Ik zeg het heel simpel, zodat iedereen het moet kunnen begrijpen. Iemand die werkt, of hij nu getrouwd is of niet, verdient het minimumloon en is niet afhankelijk van een toeslag. Wat verandert er nu? Iemand verdient het minimumloon en wordt werkloos of arbeidsongeschikt en zit dan onmiddellijk in de toeslagenmaatschappij, want die 70% is niet voldoende als hij ook nog eens kostwinner is.

Staatssecretaris **De Graaf**: Dat klopt ook wel!

Mevrouw **Brouwer** (CPN): Ik zeg dan dat u ook voor iets anders had kunnen kiezen, bij voorbeeld voor het doorzetten van het echte loondervings-principe. Breng zo iemand die verdient in dezelfde situatie als hij werkloos of arbeidsongeschikt wordt! Daar kun je voor kiezen!

Staatssecretaris **De Graaf**: U brengt de een met een loon op 100% en een ander met een ander loon op een ander percentage. Daar komt het in feite op neer.

Mevrouw **Brouwer** (CPN): Neen, ik kies voor een minimumbescherming die iedereen heeft, ook als hij werkt.

Staatssecretaris **De Graaf**: Ook ik kies voor die minimum bescherming, maar vanwege de keuze om die werknemersverzekering als equivalentie volledig in stand te houden, geïndividualiseerd en wel, zeg ik: daar waar die loongerelateerde uitkering – het maakt iets uit of die 70 of 75% is – niet voldoende is, moet een toeslag worden gegeven. Dat is alles!

Mevrouw **Brouwer** (CPN): Ik kom er in tweede termijn nog wel op terug. Het is een zeer essentieel uitgangspunt, want door de keuze die de regering heeft gemaakt, zullen veel meer mensen aangewezen zijn op een toeslag, met name de laagstbetaalden. Met name deze groep krijgt met alle controles te maken die met toeslagen en dergelijke samenhangen.

Staatssecretaris **De Graaf**: Toeslagen gelden in de gevallen waarin 70% niet toereikend is, dus het gaat inderdaad om de laagste uitkeringen. Dat doen wij om te voorkomen dat de betrokkenen nog naar een ander loket moeten om een aanvulling te verkrijgen. Het is dus per definitie zo.

Mevrouw **Brouwer** (CPN): In uw keuze is het zo.

Mevrouw **Van Nieuwenhoven** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! De staatssecretaris bleek onze houding tegenover de toeslagenwet niet begrepen te hebben. Maar hij moet mij toch hebben horen zeggen dat wij het kostwinnersbeginsel dat in de minimumdagloonbescherming voorkomt, als zodanig niet bestrijden, en dat is ook een toeslag. Het werkt alleen nu al voor gehuwden, en aangezien wij niet willen dat ongehuwden op grond van onduidelijke

criteria waarover nog verder onderhandeld moet worden, onder de werking van die wet worden gebracht, hebben wij deze toeslagenwet niet nodig. Maar materieel verandert de situatie niet voor degenen die nu minimumdagloonbescherming genieten. Er is geen inkomensafhankelijke partnertoets in de minimumdagloonbescherming; althans, die is er op een andere manier in verwerkt dan nu in de toeslagenwet wordt voorgesteld.

Staatssecretaris **De Graaf**: Dat had ik al heel goed begrepen, maar ik vind die keuze niet consequent.

Mevrouw **Van Nieuwenhoven** (PvdA): Maar u gaf er blijk van, onze opstelling niet te begrijpen, door ervan uit te gaan dat wij iets minder voor de mensen zouden doen, zoals ik uit uw woorden meende te moeten opmaken.

Staatssecretaris **De Graaf**: Neen, ik begreep niet goed waarom u een element dat betrekking heeft op de minimumbehoeftefunctie, in een werknemersverzekering wilde handhaven. Dat lijkt mij gelet op de principiële stellingname van uw fractie niet de juiste keuze. Ik zeg niet dat u de minimumdagloonbescherming die de werknemersverzekering nu bevatten, zou willen wegpoetsen. Als ik die indruk heb gewekt, dan neem ik die bij deze weg. U wilt de zaak alleen op een andere wijze regelen dan wij.

Mevrouw **Van Nieuwenhoven** (PvdA): Kunt u het dan ook met mij eens zijn dat de minimumbehoeftefunctie – u noemt het zo, ik noem het gewoon het kostwinnersbeginsel – een verworvenheid is geweest van de arbeidersbeweging, die strijd heeft gevoerd om dit te bereiken voor mensen die ook de zorg voor anderen hebben? Gelet op de opbouw van de sociale zekerheid is dit ook een heel bewuste keuze geweest. Nu komt er verandering in omdat mannen en vrouwen gelijk behandeld moeten worden. Wij doen dan ook de principiële keuze, niet nog meer mensen onder de werking van het kostwinnersbeginsel te brengen. Integendeel, wij willen erover nadenken, hoe je ook op het minimumbehoefte niveau tot een zekere individualisering zou kunnen komen, zoals de heer Buurmeijer in zijn betoog heeft gesteld.

Staatssecretaris **De Graaf**: Ik begrijp u heel goed; u bent tegen onze keuze, niet vanwege de invulling van

De Graaf

de minimumgarantie voor gezinnen, maar vanwege het feit dat dit principe vanwege de gelijkstelling van vergelijkbare situaties ook voor anderen gaat gelden. Daarom bent u ertegen.

Mevrouw **Van Nieuwenhoven** (PvdA): Omdat u niet hard kunt maken dat die situaties echt vergelijkbaar zijn. Daarover hebben wij zoëven al gediscussieerd.

Staatssecretaris **De Graaf**: Maar dan moet u niet het argument van een door de arbeidsbeweging verworven recht aanvoeren. Ik laat dat recht volledig intact, ik doe er niets aan. Je kunt zeggen 'En de partnertoets dan?', maar die geldt nu ook in de minimumdagloonbepalingen van de werkloosheidswet en de WWV. Dat is geen verschil.

Mevrouw **Beckers-de Bruijn** (PPR): Maar hoe lang geldt die toets al en wie heeft 'm ingevoerd?

Staatssecretaris **De Graaf**: Ik begon hierover omdat er gezegd werd dat wat wij voorstellen, anders is omdat er een partnertoets in voorkomt. En dan zeg ik, dat mevrouw Van Nieuwenhoven die partnertoets in haar opstelling ook handhaaft.

Mevrouw **Van Nieuwenhoven** (PvdA): Voor die beperkte groep!

Staatssecretaris **De Graaf**: Juist, we zijn weer terug bij het uitgangspunt.

Mijnheer de Voorzitter! Ik heb kunnen constateren dat mevrouw Kraaijeveld, de heer Linschoten en de heer Van der Vlies in hoofdlijnen met het wetsontwerp kunnen instemmen. Dat geldt ook voor onderwerpen als financiering, uitvoering en werkings sfeer. Wat de werkings sfeer betreft wil ik mij graag aansluiten bij hetgeen mevrouw Kraaijeveld heeft gezegd over een beperking tot degenen die een ander financieel tot hun last hebben. Dit betekent dat ik de gedachte van mevrouw Van Nieuwenhoven en mevrouw Groenman om alleenstaanden die in deeltijd hebben gewerkt, via de toeslagenwet of via de minimumdagloonen een inkomen op het relevante sociale minimum te garanderen, afwijs. Ik ben daar zoëven al op ingegaan.

Met de toeslagenwet is onlosmakelijk verbonden dat rekening wordt gehouden met ander inkomen in het gezin. Dat kan men betreuren, maar het vloeit wel direct voort uit het minimumbehoefte-karakter van die

regeling. Daarom moet men ook aanvaarden dat er impliciet – de heer Willems zei dit – een heffing op het andere inkomen plaatsvindt, waarbij uiteraard het inkomen van de partner direct in het oog springt.

Die impliciete heffing voorkom je alleen door simpelweg een minimumgarantie door middel van de toeslagwet te bieden. De toeslagwet is derhalve, zoals mevrouw Groenman het heeft gezegd, een noodzakelijk kwaad. Deze toeslagwet is voorsnog nodig om zolang de arbeidsparticipatie van gehuwde vrouwen niet aanzienlijk groter is dan zij nu is, te voorkomen dat men bij het ontstaan van werkloosheid of arbeidsongeschiktheid in bepaalde gevallen direct op bijstand is aangewezen.

Een en ander betekent dus dat het logisch is dat ten volle rekening wordt gehouden met het andere inkomen in de leefeenheid. Dit geldt bij voorbeeld dus ook voor de studiebeurzen, die mevrouw Van Nieuwenhoven en de heer Van der Vlies hebben genoemd, alsmede voor de bovenwettelijke uitkeringen. Op dit punt heb ik verschillende standpunten beluisterd. Mevrouw Kraaijeveld en de heer Linschoten zijn ervan overtuigd – hoewel zij er moeite mee hebben –, dat de keuze die het kabinet heeft gemaakt, systematisch gezien de enig juiste is. Mevrouw Van Nieuwenhoven, mevrouw Groenman en de heer Leerling zijn het er niet mee eens. Na de uitvoerige schriftelijke gedachtenwisseling die op dit punt heeft plaatsgevonden, is het – mede omdat in eerste termijn geen nieuwe gezichtspunten naar voren zijn gekomen – naar mijn mening niet opportuun nu nog verder op de kwestie van de bovenwettelijke uitkeringen in te gaan. Dit is uitvoerig, tot op de details, in de witte stukken gebeurd. Ik heb nu in de discussie echt geen nieuwe elementen kunnen ontdekken. Er is gevraagd naar een ontmoedigingsbeleid met betrekking tot CAO-contracten, maar ik geloof niet dat daardoor de COA-onderhandelingen anders zullen verlopen en anders zullen worden ingevuld dan nu het geval is.

Mijnheer de Voorzitter! Ik kom thans toe aan het onderwerp vrijlatingen. In eerste termijn is mij gebleken dat de vrijlatingsregeling die het kabinet met betrekking tot het arbeidsinkomen had voorgesteld, vrij algemeen als te krap werd ervaren. Dit heeft het kabinet ertoe gebracht – zij het schoorvoetend; ik

wil dit niet verhehlen –, de voorstellen van mevrouw Kraaijeveld en de heer Linschoten over te nemen. Enerzijds betreft dit het niveau van de vrijlating, anderzijds de duur. Ik verwijs op dit punt naar de toelichting bij de nota van wijziging. Met het overnemen van de voorstellen van mevrouw Kraaijeveld en de heer Linschoten meent het kabinet dat het maximaal mogelijke is gedaan. De veel verdergaande wijzigingsvoorstellen die bij voorbeeld mevrouw Van Nieuwenhoven heeft ingediend, zouden naar mijn mening een ontoelaatbare inbreuk op de beginselen van de toeslagwet betekenen.

De heer Schutte vraagt, of er eigenlijk wel reden is voor een vrijlatingsregeling voor het partnerinkomen, omdat naar zijn mening het verwerven van dit inkomen fiscaal al wordt gestimuleerd. Ik vind dat die reden er wel degelijk is. Ondanks de fiscale behandeling van tweeverdieners, zou zonder vrijlatingsregeling de toetreding tot de arbeidsmarkt van gehuwde vrouwen kunnen worden belemmerd.

De kritiek die mevrouw Van Nieuwenhoven, de heer Willems, mevrouw Beckers en mevrouw Groenman hebben geuit met betrekking tot de voorstellen ten aanzien van de één-oudernorm, spreekt mij in het geheel niet aan. Ik meen dat de voorstellen van het kabinet consistent zijn en mede door de voorgestelde overgangregeling alleszins acceptabel. Een notitie met betrekking tot de onderlinge verhouding van de verschillende normen, zoals gevraagd door mevrouw Kraaijeveld, lijkt mij zinvol. Ik kan een dergelijke notitie echter niet op zeer korte termijn toezeggen, wegens onvoldoende op het departement beschikbare menskracht. Ik meen dat een volgend kabinet de beleidsverantwoordelijkheid voor zo'n notitie zou moeten nemen.

Naar aanleiding van de vraag van mevrouw Kraaijeveld over de werkings sfeer van een toeslagwet gedurende de eerste zes weken van ziekte, zeg ik gaarne toe de conceptbeschikking aan de Kamer te zullen toezenden. Een regeling bij algemene maatregel van bestuur lijkt mij zeker niet nodig.

Handhaving van de minimumdagloonbepalingen in de Ziektewet – hiernaar is gevraagd door mevrouw Groenman en de heer Schutte – is voor mij geen optie. In de schriftelijke voorbereiding is hierover uitvoerig gediscussieerd. Ik zou daarnaar

De Graaf

willen verwijzen. Wel wil ik nog in de richting van de heer Schutte opmerken, dat ook thans na zes weken ziekte de aanvulling door de werkgever in aanmerking wordt genomen bij de beoordeling van het recht op een minimumdagloon.

Over de positie van de buitenlandse werknemer die zijn gezin in het land van herkomst heeft, bestaat bij mevrouw Kraaijeveld, mevrouw Van Nieuwenhoven en de heer Willems wellicht enig misverstand. Voor de toepassing van de toeslagwet wordt deze buitenlandse werknemer, die een normaal contact met zijn gezin heeft, als gehuwd aangemerkt. Dit betekent dus, dat voor deze buitenlandse werknemer recht op toeslag bestaat in het kader van de toeslagenwet.

Mevrouw **Van Nieuwenhoven** (PvdA): Ook als de familie in het buitenland woont?

Staatssecretaris **De Graaf**: Dat vertelde ik zoëven.

Mevrouw **Van Nieuwenhoven** (PvdA): Ik verstond het niet, want het gaat zo vlug.

Staatssecretaris **De Graaf**: Dan moet u misschien goed luisteren.

Mevrouw Kraaijeveld heeft de aandacht gevestigd op de positie van de alleenstaande ouder met een kind van 18 jaar of ouder dat geen rechten aan het nieuwe stelsel van studiefinanciering kan ontfangen. Zij vraagt of dit voor de invoering van de toeslagenwet geen extra problemen veroorzaakt. De huidige situatie verandert op dit punt niet. Gelijktijdig met de invoering van een nieuw stelsel van studiefinanciering wordt immers een overgangsregeling op het terrein van de kinderbijslag van kracht. Op dit moment bestaat ook recht op minimumdagloon totdat het jongste kind de leeftijd van 18 jaar heeft bereikt.

Over de uitvoering van de toeslagenwet merkt mevrouw Van Nieuwenhoven op, dat geen directe controle op de uitgaven van de algemene middelen bestaat. Ik wil deze mening bestrijden. De wet is op dit punt duidelijk genoeg en heeft voldoende aanknopingspunten voor directe controle. Ik wil in dit verband korthedshalve verwijzen naar de artikelen 24, 31 en 34 waarin de verhouding tussen de minister en het toeslagfonds wordt geregeld.

Het alternatief van mevrouw Van Nieuwenhoven, uitvoering van de toeslagenwet door de gemeenten.

Mevrouw **Van Nieuwenhoven** (PvdA): Dat heeft u mij in dit verband niet horen zeggen.

Staatssecretaris **De Graaf**: Dan neem ik dit terug, want ik begrijp dat u dit in ieder geval niet wilt.

Mevrouw **Van Nieuwenhoven**: Dan is een kleine vergissing verholpen.

Staatssecretaris **De Graaf**: Ze vergissen zich op het departement minder dan ik.

De opmerking van mevrouw Van Nieuwenhoven over de rechtsbescherming met betrekking tot de toeslagenwet heb ik reeds in het algemeen beantwoord bij de bespreking van de nieuwe werkloosheidswet.

Over de toetsingsystematiek die in de toeslagenwet is opgenomen kan ik de heer Linschoten en wellicht ook mevrouw Beckers geruststellen. Weliswaar bestaat per dag recht op toeslag maar het inkomen moet over een langere periode worden gemeten en wordt vervolgens tot een inkomen per dag herleid. Over deze kwestie is inmiddels aan de Sociale Verzekeringsraad advies gevraagd.

Met betrekking tot de toeslagenwet kom ik terug op de opmerking van mevrouw Ter Veld over het verschil in definiëring van het minimumloon in de nieuwe werkloosheidswet en in de toeslagenwet. In de nieuwe werkloosheidswet is het minimumloon gedefinieerd inclusief vakantieuitkering en in de toeslagenwet exclusief de vakantieuitkering. Dat is bewust gebeurd. Voor de toeslagenwet is alleen de uitkering van belang. De uitkering wordt afgetrokken van het minimumloon. Over de toeslag die dan resulteert, wordt één keer per jaar 7,5% vakantieuitkering uitbetaald. Zou voor de Toeslagenwet onder minimumloon worden verstaan: het minimumloon inclusief vakantieuitkering dan zou de eenvoudige regel dat de toeslag gelijk is aan het verschil tussen minimumloon en uitkering niet meer kunnen worden gehanteerd. De toeslag zou dan immers op een te hoog bedrag worden vastgesteld. Om dit te voorkomen, zou vervolgens weer een correctie op de toeslag moeten worden aangebracht.

Mijnheer de Voorzitter! Ik kom nu toe aan wetsontwerp 19 260, bekend onder de naam IOW, maar inmiddels onder de naam IOAW.

Binnen het pakket van voorstellen vervult de IOW de functie van een aanvullende inkomensvoorziening voor oudere werkloze werknemers. In de IOW gaat het om personen die na

hun 50ste jaar werkloos zijn geworden, een langdurig arbeidsverleden hebben en na het doorlopen van de volledige uitkeringsduur in de WW nog steeds werkloos zijn. De opvatting, dat de positie van de oudere werklozen bijzondere aandacht verdient, is zeer algemeen. Deze aandacht is vooral gerechtvaardigd door het gegeven, dat het mensen betreft die al door vele jaren werken een bijdrage aan de maatschappij hebben geleverd en tegelijkertijd moet worden geconstateerd, dat in de huidige arbeidsmarktsituatie juist oudere werkozen extra belemmeringen ondervinden om weer aan de slag te komen.

Met de voorgestelde voorziening wordt een eventueel opgebouwd vermogen ontzien. Juist bij oudere werknemers speelt deze factor een rol. Zij zullen immers, wanneer zij een beroep moeten doen op de bijstandverlening meer dan jongeren worden geconfronteerd met het vooruitzicht, een in de loop der jaren opgebouwd, veelal niet te groot vermogen op te souperen. Wij denken hierbij vooral aan het eigen huis. Bovendien is hun vooruitzicht om door middel van het verkrijgen van beloonde arbeid hun positie weer te herstellen, verhoudingsgewijs gering.

Verskillende sprekers hebben hun instemming betuigd met de introductie van de IOW. De heer Gerritse stelt terecht dat daarmee de extra aandacht voor de oudere werkloze wordt onderstreept. Ook de heer Linschoten en de heer Leerling geven blij van hun instemming.

De heer Schutte noemt de IOW zelfs het aantrekkelijkste onderdeel van de stelselherziening. Mevrouw Dales put zich uit in het opsommen van bezwaren tegen de voorgestelde IOW, maar als ik het goed taxeer, is zij niet tegen een aparte IOW. De heer Willems en mevrouw Groenman zouden liever geen IOW zien, maar langere uitkeringsrechten voor boven-50-jarigen in de nieuwe Werkloosheidswet. De heer Wagenaar sluit zich, als ik hem heb begrepen, met name op dat punt daarbij aan.

Mevrouw **Dales** (PvdA): Voorzitter! Wij hebben ook duidelijk aangegeven, dat onze voorkeur ligt in het opnemen in de nieuwe Werkloosheidswet. Maar uitputten? Het enige wat ik heb gedaan, is de staatssecretaris te vragen of hij wil aangeven, dat in het thans voorgestelde stelsel de oudere werkloze werknemers beter worden beschermd dan in het nu nog van kracht zijnde stelsel. Dat antwoord wacht ik nog steeds af.

De Graaf

Staatssecretaris **De Graaf**: Voorzitter! Ik zal mijn beantwoording vervolgen. Overigens is dit ten principale een problematiek die in het kader van de invoeringswet moet worden behandeld, waarin de overgangsmaatregelen worden geregeld.

Getracht is de opzet van de IOW zo eenvoudig mogelijk te houden. Wat betreft de systematiek van de uitvoering is zo veel mogelijk aangesloten bij die van de Algemene Bijstandswet. De uitvoerende organen, de gemeenten, worden dan ook niet geconfronteerd met een voor hen volledig nieuwe uitvoeringssystematiek. Zij kunnen steunen op hun ervaring met de bijstandswet.

Aan de hand van vragen en opmerkingen van de verschillende woordvoerders ga ik nu in op een aantal aspecten van de voorgestelde wet. Mevrouw Dales vraagt mij te bevestigen, dat voor oudere werklozen geen sprake is van een verslechtering. Ook mevrouw Brouwer heeft vragen hieromtrent gesteld.

Ik kan hierover kort zijn. Voor de categorie van 57,5-jarigen en ouderen die thans een verlengde WWV-uitkering genieten, treedt geen verslechtering op. Wat betreft de categorie op wie thans de interimregeling in het kader van de WWV van toepassing is, geldt dat deze regeling wordt beëindigd. Mijnerzijds is nooit ontkend, dat de interimregeling gunstiger kan zijn dan de IOW. Dit verschil hangt samen met de inkomstenstoets.

Er is echter geen sprake van, dat hiermee een eerdere toezegging wordt ontnomen. Zoals mevrouw Dales blijkens haar inbreng ook weet, is de interimregeling uitdrukkelijk nooit anders bedoeld dan als een tijdelijke regeling, die ophoudt te bestaan met ingang van de stelselherziening. Verdergaande toezeggingen zijn met betrekking tot de duur van de interimregeling niet gedaan.

De heer Schutte bepleit een verlaging van de leeftijdsgrens van 50 naar 40 jaar. Ik wil deze gedachte op zich niet als verwerpelijk kwalificeren. Op den duur zou wellicht aan enige verlaging van de leeftijdsgrens kunnen worden gedacht, maar met een dergelijke wijziging zou een bedrag van 295 mln. zijn gemoeid. Deze moet op dat moment dan ook worden gezien in relatie met andere prioriteiten. Hierbij denk ik dan ook onder andere aan verlenging van de vervolgitkering.

Wij hebben gisteren samen ook nogal een discussie gehad over de vraag waar je je prioriteiten legt. Krijg je in de toekomst meer ruimte, bij voorbeeld vanwege een afname van het aantal mensen dat recht heeft op een uitkering, dan hoef je niet naar één categorie te kijken, maar moet je het totaal bezien.

Ik heb ook al de gevallen genoemd de 0,5 mld., de leeftijdsvlaging voor de IOW, de vervolgitkering en eventuele verandering van de duur van uitkeringen voor oudere werknemers. Wij hebben onze 'mind' echter opgemaakt. Het zou 295 mln. kosten. De heer Schutte zegt daarvoor ook geen alternatief te hebben. Daarvoor zou ik dan de vervolgitkering inruilen. Ik stem daarin toe.

De heer **Schutte** (GPV): Voorzitter! Ik begrijp hieruit, dat de staatssecretaris niet herhaalt wat hij in de stukken wel heeft gezegd, namelijk dat de prioriteit zou liggen bij de verlenging van de vervolgitkering als er financiële ruimte zou komen.

Staatssecretaris **De Graaf**: Ik denk niet, dat je dan aan één onderdeel moet denken. Je moet het dan in breder verband zien.

Als ik de heer Wagenaar goed heb begrepen, pleitte hij er in sterke mate voor om de leeftijdsgrens in de IOW zelfs helemaal af te schaffen. Hij zal begrijpen dat dit niet past in mijn voorstellen.

Ik kom nu bij een eventueel te treffen sociale regeling voor oudere zelfstandigen die zich genoodzaakt zien hun bedrijf te beëindigen. Diverse woordvoerders hebben aandacht gevraagd voor de positie van de oudere zelfstandigen met gedurende een aantal jaren een inkomen onder het sociaal minimum. In de schriftelijke voorbereiding heeft over deze problematiek reeds een uitvoerige gedachtenwisseling plaatsgevonden. Over de vormgeving leven verschillende gedachten. De heren Gerritse, Nijhuis en Linschoten hebben begrip getoond voor de opvatting van het kabinet, dat aan het onder de IOW brengen van de oudere ex-zelfstandigen belangrijke bezwaren kleven, onder meer van wetstechnische aard. Mevrouw Dales heeft daarentegen aangedrongen op het opnemen van de categorie in de personenkring van de IOW.

Wanneer voor de genoemde groep een oplossing wordt gezocht, verdient naar mijn oordeel een afzonderlijke regeling de voorkeur boven opname in de IOW. In de nota

naar aanleiding van het eindverslag is dit uitvoerig beargumenteerd. In een afzonderlijke regeling kan het beste recht worden gedaan aan de bijzondere aspecten die aan het zelfstandig ondernemerschap en de bedrijfsbeëindiging verbonden zijn. Bovendien moet een voorziening voor deze doelgroep met de nodige zorgvuldigheid worden voorbereid in verband met reeds aanwezige voorzieningen zoals de bedrijfsbeëindigingsregelingen.

Ik verwijs in dit verband verder naar bijlage 2 bij de nota naar aanleiding van het eindverslag bij de invoeringswet, waarin de hoofdlijnen voor een eventuele inkomensvoorziening oudere gewezen zelfstandigen (IOZ) zijn aangegeven. In de motie-Gerritse/Bosman is naar die bijlage verwezen. Ik heb begrepen dat mevrouw Groenman met een aparte IOZ zal kunnen leven en dat ook de heer Van der Vlies wel voor een dergelijke regeling voelt.

Ik ben bereid om spoedig na afronding van de behandeling van de wetsvoorstellen in het kader van de stelselherziening een voorstel voor een IOZ aan de Kamer voor te leggen.

De heer Linschoten heeft mij gevraagd in te gaan op de mogelijkheid om het sociale aspect in de bedrijfsbeëindigingsregelingen te versterken. Uit de woorden van de heer Nijhuis heb ik evenwel begrepen dat de VVD-fractie een te vergaande vermenging van sociale en structureconomische factoren in de bedrijfsbeëindigingsregelingen niet wenselijk acht. Gezien dat uitgangspunt en gelet op het EG-structuurbeleid, met name het gemeenschappelijk landbouwbeleid, is de ruimte om het sociale aspect in de bedrijfsbeëindigingsregelingen te versterken, beperkt.

Ik kan de heer Van der Vlies antwoorden dat in de structurele situatie globaal 6000 personen voor de IOZ in aanmerking zouden komen.

In de voorstellen van de IOZ zal mede worden betrokken de zelfstandige, gedeeltelijke AAW-gerechtigde, over wie de heer Bosman een vraag stelde.

Het voorstel van de heren Nijhuis en Bosman tot opnemings in de IOW van werkloze gedeeltelijk arbeidsongeschikten die jonger zijn dan 50 jaar die de volledige uitkeringsduur van de nWW hebben doorlopen, heb ik reeds besproken. Ik heb dat voorstel overgenomen in de nota van wijziging die inmiddels aan de Kamer is gezonden. Hiermee is ook tegemoetgekomen aan de wens van de heer

De Graaf

Van der Vlies en andere woordvoerders.

Mevrouw Dales plaatste een aantal kanttekeningen bij het recht op uitkering van de partner van de werkloze werknemer. Zij vindt het gebruik van de term 'gelijkelijk recht op uitkering' misleidend. Ik zeg nadrukkelijk dat op geen enkele wijze sprake is van misleiding. Er kan geen misverstand over bestaan dat er voor het ontstaan van het recht op IOW een werkloze werknemer moet zijn in de zin van de wet. Het maakt niet uit of dit een man of een vrouw is.

Het recht is tevens afhankelijk van het inkomen van beide partners. In het geval er twee partners zijn, hebben beiden gelijkelijk recht op de uitkering. De uitkering kan gesplitst worden uitbetaald. Hiertoe bestaat geen enkele verplichting, zoals mevrouw Dales suggereerde, als ik haar althans goed begreep.

Mevrouw Dales gaat er bovendien vanuit dat ook in geval beide partners werkloze werknemers in de zin van de IOW zijn, het uitkeringsrecht van de een vervalt, wanneer de ander van het recht wordt uitgesloten, bij voorbeeld vanwege detentie of vertrek van huis. Deze veronderstelling is onjuist, zoals ook reeds in de nota naar aanleiding van het eindverslag is uiteengezet. In een dergelijk geval behoudt de achterblijvende werkloze werknemer zijn of haar eigen uitkeringsrecht. Dit ligt natuurlijk anders als de achterblijvende partner niet zelf een werkloze werknemer is in de zin van de IOW.

Mevrouw Dales bepleit een geheel andere uitkeringsstructuur dan in de IOW wordt voorgesteld. Voorgesteld wordt een uitkeringsrecht van 50% van het sociaal minimum voor een werkloze werknemer, eventueel aangevuld met een toeslag voor de afhankelijke echtgenoot, derhalve alleen voor een gehuwde partner. Daarin wordt verder een uitkering ter hoogte van 100% van het sociaal minimum voorgesteld voor eenoudergezinnen en veel ruimere vrijlatingsbepalingen dan in de IOW beoogd. Dit leidt overigens tot wel heel ingewikkelde constructies, die de uitvoering van de wet niet zullen vereenvoudigen. Dat kan ook door mevrouw Dales niet zijn bedoeld. Deze voorstellen staan ver van wat door ons met de IOW wordt beoogd en ik wil ze dan ook ten stelligste ontraden.

Aan de gedachten van de heer Linschoten en mevrouw Kraaijeveld

over een andere wijze van gelijkstelling van ongehuwde partners met gehuwden, heb ik reeds eerder in mijn betoog aandacht geschonken.

Het voorstel van de heren Linschoten en Gerritse om boven 57,5-jarigen recht op een IOW-uitkering te geven, ook als zij niet aan de arbeidsverleden-eis van de nieuwe Werkloosheidswet hebben voldaan, lijkt mij een zinvolle gedachte. Ik heb inmiddels via de ingediende derde nota van wijziging voorgesteld deze groep onder de personenkring van de IOW te brengen.

Het voorstel van mevrouw Dales om illegaal hier te lande verblijvende vreemdelingen uitkeringsrechten te geven, wijs ik af.

Er zijn verschillende voorstellen gedaan voor wijziging in de middelen-toets en de vrijlatingsbepalingen. Essentieel in de IOW is de afwezigheid van een vermogenstoets. Een beperkte vermogenstoets als door mevrouw Groenman bepleit, meen ik te moeten afwijzen.

Mevrouw Groenman (D'66): Mijnheer de Voorzitter! Zo gaat dat natuurlijk niet. Ik doe een voorstel en was daar eindeloos mee bezig. Ik vind het niet eens een onredelijk voorstel want anders had ik het niet ingediend. Ik krijg daarop nu niet eens een antwoord.

Staatssecretaris De Graaf: Mijns inziens is dat voorstel in strijd met de essentie van de Algemene Bijstandswet.

Mevrouw Groenman (D'66): De IOW is toch een loondervingsuitkering volgens u?

Staatssecretaris De Graaf: Wilt u een beperkte vermogenstoets invoeren?

Mevrouw Groenman (D'66): Neen. U laat in uw voorstel het hele vermogen vrij, terwijl ik mij afvraag of dat wel reëel is.

Staatssecretaris De Graaf: Nu begrijp ik u. U hebt gelijk. Er is een bewuste keuze gedaan. Ik noem bij voorbeeld het opeten van het eigen huis, hetgeen een van de punten was. Wij vinden dat je consequent moet zijn. Als je kiest voor de IOW vanwege de wil om de vermogenstoets niet in te voeren dan moet je deze ook niet gedeeltelijk invoeren. Nogmaals, het is een bewuste keuze.

Mevrouw Groenman (D'66): Dat begrijp ik. Mijn amendement was ook een bewuste keuze. Ik ben uitgegaan van een gemiddelde verkoopwaarde

van huizen, zijnde f 140.000. Toen heb ik gezegd: dan stellen wij dit vrij te laten bedrag aan vermogen dat niet per se een huis behoeft te zijn – want het kan ook om zuinige huurders gaan – op f 150.000. Volgens mij moet u daarop besparen. Ik heb u zelfs een berekening gevraagd.

Staatssecretaris De Graaf: Dat houdt inderdaad een besparing in. Mijns inziens moet je dan veel verder gaan, want waarom laat je de ene vorm van vermogen wel vrij en de andere niet. Voor de ene is bij voorbeeld een huis een zekere belegging of voorziening, een voorziening om op het moment dat de 65-jarige leeftijd is bereikt, wat ruimer te kunnen leven. Natuurlijk kunt u dit bepleiten. U hebt gelijk dat de grens die u legt, een besparing voor het Rijk oplevert. Een en ander wordt nu iets ingewikkelder. Wij hebben dit punt nu juist uit de Algemene Bijstandswet willen lichten. Ik waardeer uw poging om het kabinet te helpen bij het terugdringen van het financieringstekort.

De heer Nypels (D'66): U had een betere regeling moeten voorstellen.

Staatssecretaris De Graaf: Het is maar net wat je beter vindt. Dat is een subjectief oordeel.

Mevrouw Groenman (D'66): Mijnheer de Voorzitter! Ik vind het prachtig dat het eigen huis beschermd wordt. Die problematiek is immers toch altijd te groot geweest. Waarom dit nu tot in het onbeperkte vrijgelaten moet worden, ontgaat mij echt.

Iemand met veel vermogen kan ook werkloos worden. Dat blijft in de optie van de staatssecretaris allemaal vrij.

Staatssecretaris De Graaf: Dan moet je veel verder gaan en allerlei vormen van vermogen in acht nemen...

Mevrouw Groenman (D'66): Het vermogen tot f 150.000 of dat nu een huis of een postzegelverzameling is.

Staatssecretaris De Graaf: Stel, je hebt een vermogen in de vorm van een uitgesteld pensioen. De heer Nypels zal weten dat pensioenverzekeringen op kapitaaldekking individuele vermogens zijn. Moet dat er ook bij worden betrokken?

De heer Nypels (D'66): Dat kan afzonderlijk geregeld worden.

Staatssecretaris De Graaf: Is dat nu wel consequent?

De Graaf

De heer **Nypels** (D'66): Als wij goed doorwerken met goede kabinetten, dan zal door iedere burger een eigen pensioenrecht worden opgebouwd. De tegenwaarde van de pensioenafspraken zou in dit geval dus buiten beschouwing moeten blijven.

Staatssecretaris **De Graaf**: U zeilt nu even weg van de echte discussie.

Mevrouw **Groenman** (D'66): Desalniettemin zou ik graag horen van de staatssecretaris wat hij denkt dat het hem oplevert. Het is gewoon een heel redelijk voorstel. De problemen rond het eigen huis worden er voor een groot deel mee opgelost, maar niet tot in het oneindige.

Staatssecretaris **De Graaf**: Dan gaat het dus alleen om het vrijstellen van het vermogen van een huis.

Mevrouw **Groenman** (D'66): Nee, dat hoeft niet. Een zuinige huurder kan dat vermogen natuurlijk ook hebben.

Staatssecretaris **De Graaf**: Dus elke vorm van vermogen. Voordat ik de mensen aan het rekenen zet, zou ik graag horen of ook schilderijen, sieraden, en dergelijke in acht moeten worden genomen.

Mevrouw **Groenman** (D'66): U hebt die vermogenstoets in de bijstandswet ook.

Staatssecretaris **De Graaf**: U wilt dus uitgaan van de vermogenstoets conform de bijstandswet, beperkt tot f 150.000. Dat is waarschijnlijk wel te berekenen. Als dat kan, dan krijgt u de cijfers.

Mevrouw **Groenman** (D'66): Uw medewerkers hadden mijn tekst verleden week al. Ik vind echt dat uw antwoord veel te mager is.

Staatssecretaris **De Graaf**: Ik heb een principieel antwoord gegeven ...

Mevrouw **Groenman** (D'66): U zei alleen dat het niet kon. Het paste niet in uw systematiek. Dat was het eerste antwoord dat ik kreeg; daarom ben ik nu zo boos.

Staatssecretaris **De Graaf**: Ja, maar toen dacht ik even aan de bijstandswet. Uw invulling voor de IOW is wat zuiniger dan de onze. Dat is juist. Het verandert niets aan mijn beleidsstandpunt.

Mevrouw **Brouwer** (CPN): De regering moet duidelijkheid verschaffen over de keuzes die gemaakt

worden. Er wordt nu een regeling voorgesteld met vrijlating van welk vermogen dan ook. Iemand kan een eigen huis hebben van vijf ton en daarmee wordt geen rekening gehouden. Ik denk nu even aan een gouden handdruk. Met zoiets wordt in deze regeling geen rekening gehouden.

Staatssecretaris **De Graaf**: Ik zie iemand met een gouden handdruk niet zo gauw naar de IOW stappen.

Mevrouw **Brouwer** (CPN): Naar de IOW stappen? Als hij langdurig werkloos is, belandt hij er vanzelf in.

Staatssecretaris **De Graaf**: Dan is hij die gouden handdruk ook al vergeten, denk ik.

Mevrouw **Brouwer** (CPN): Dat zou kunnen, maar ik neem aan dat u toch ook wel zo realistisch bent dat u voorbeelden kent van mensen die een aanzienlijke gouden handdruk hebben gekregen, vervolgens een werkloosheidsuitkering krijgen...

Staatssecretaris **De Graaf**: Zo makkelijk gaat dat niet. Als je een gouden handdruk krijgt die de bedoeling heeft, een schadeloosstelling te zijn voor de periode...

Mevrouw **Brouwer** (CPN): Dat is mij bekend. Daar hebben wij het niet over.

Staatssecretaris **De Graaf**: Dit betekent wel, dat het door die gouden handdruk een hele tijd duurt voordat...

Mevrouw **Brouwer** (CPN): Dat hoeft niet. Dat is geheel afhankelijk van de manier waarop een gouden handdruk wordt gegeven. Dat verhaal kunt u dus niet hard maken.

Staatssecretaris **De Graaf**: Maar u mag er ook niet van uitgaan, dat een gouden handdruk per definitie niet wordt verrekend. Ik heb u zonet al gezegd dat...

Mevrouw **Brouwer** (CPN): Waar het mij om gaat, is...

De **Voorzitter**: Zoudt u elkaar willen laten uitspreken?

Staatssecretaris **De Graaf**: Een gouden handdruk die het karakter heeft, wat meestal het geval is, van een vergoeding voor de tijd na het ontslag, geeft geen recht op uitkering. Die schuift daardoor op. Vervolgens gaat u van constructies uit.

Mevrouw **Brouwer** (CPN): Ik heb de realiteit voor ogen. Ik vind het heel belangrijk om in dit debat van de

realiteit uit te gaan. De realiteit is, dat er situaties voorkomen zoals u schetst, namelijk dat zo'n gouden handdruk vooruitloopt op een WW-uitkering. De realiteit is echter ook, dat er andere gouden handdrukken worden verstrekt die niet als zodanig worden erkend als een vervanging voor de WW-uitkering. Laten wij nu even niet praten over de vraag, hoe vaak dat voorkomt. Mijn vraag is: stel dat dit laatste gebeurt, valt dit dan ook onder de vrijstelling van vermogen zoals in de IOW is geregeld?

Staatssecretaris **De Graaf**: Ik denk van wel. Dat is vermogen dat niet meetelt. Maar dat geldt ook voor iemand die ziek wordt, arbeidsongeschikt wordt, werkloos wordt en al die dingen meer. Enfin, u kunt natuurlijk de voorstellen van mevrouw Groenman steunen.

Mevrouw **Brouwer** (CPN): In verhouding tot de inkomensmogelijkheden van de minima is dit toch wel een beetje cru.

Staatssecretaris **De Graaf**: Mijnheer de Voorzitter! De heer Linschoten heeft gevraagd, nog eens uiteen te zetten waarom de in de Toeslagenwet neergelegde vrijlatingsbepaling het best past in de IOW. In dit verband vroeg hij ook, of is overwogen om de in de AOW bij amendement gerealiseerde vrijlatingsregeling van toepassing te laten zijn in de IOW.

Bij de vrijlatingsbepalingen in de IOW staat centraal, dat het een voorziening is in de minimumbehoefte-functie. De AOW heeft daarentegen het karakter van een bodemvoorziening die met andere pensioenen kan worden aangevuld. Om die reden kan een vrijlating in de AOW minder stringent van karakter zijn dan in de minimumbehoefte-sfeer. De vrijlatingsgrens die nu geldt bij de AOW is daarom bij de IOW niet overwogen. Gelet op het feit dat de IOW volgt op de loondervingsfase, is gekozen voor een gelijke vrijlatingsbepaling in de Toeslagenwet en in de IOW. Een onbeperkte vrijlatingstermijn, zoals mevrouw Dales wenst, is strijdig met het uitgangspunt van de minimumbehoefte-regeling. Haar voorstel in die richting wijs ik dan ook af.

Daarentegen kan ik wel begrip opbrengen voor de wens van mevrouw Kraaijeveld en de heer Linschoten om de vrijlatingstermijn van twee jaar niet te beperken met de periode waarin eerder een vrijlating in het kader van de Toeslagenwet is genoten. Dit heeft geleid

De Graaf

tot een aanpassing van het wetsvoorstel.

Mevrouw Dales verwijst naar het feit dat de IOW de mogelijkheid kent, de partner van de werkloze werknemer de verplichting op te leggen zich voor de arbeidsmarkt beschikbaar te stellen. Zij ziet een tegenstrijdigheid met de beleidsnota inzake het emancipatiebeleid. In die nota was sprake van een verplichting voor een ieder die na 1990 de leeftijd van 18 jaar bereikt. Dit betekent een generieke verplichting die cohortsgevoelig wordt ingevoerd. In de IOW gaat het om de mogelijkheid tot het opleggen van voorwaarden in afzonderlijke gevallen als daartoe, mede gezien de aanwezigheid van een recent arbeidsverleden, aanleiding is. Naar mijn mening is dit volstrekt gerechtvaardigd. De achterliggende ratio voor deze voorwaarde in de IOW is een wezenlijk andere, zoals uit het vervolg van mijn betoog blijkt, dat het voornemen dat is neergelegd in het beleidsplan Emancipatie. Op dit laatste zal mevrouw Kappeyne nog nader ingaan. Het voorstel van mevrouw Dales om deze mogelijkheid ongedaan te maken, meen ik dan ook niet te moeten overnemen.

Mevrouw Dales (PvdA): Komt nu in het vervolg van uw betoog de reden waarom u dat allemaal niet ziet zitten of komt dat in het antwoord van mevrouw Kappeyne? Wan ik hoor nu niets anders dan een botte afwijzing.

Staatssecretaris De Graaf: Ik denk dat het verstandig is om het emancipatieverhaal van mevrouw Kappeyne af te wachten.

Mevrouw Dales (PvdA): Dat wil ik wel doen, maar ik kom er wel op terug, want dit is geen beantwoording.

Staatssecretaris De Graaf: Mijnheer de Voorzitter! De heer Linschoten vraagt om een toelichting op een paar aspecten die samenhangen met de voorstellen inzake voorwaarden aan de partner tot het zich beschikbaar stellen op de arbeidsmarkt. In artikel 27 van het wetsvoorstel wordt gesproken van een recent arbeidsverleden op grond waarvan inschakeling arbeid in redelijkheid kan worden verlangd. Een factor daarbij is of van een bestendig arbeidspatroon kan worden gesproken. Daarbij is ervan afgezien specifieke criteria te noemen. De gehele beoordeling van het al dan niet opleggen van voorwaarden is immers afhankelijk van allerlei

individuele factoren. Het kan daarbij gaan om redenen van medische of sociale aard. Deze beoordeling kan worden gemaakt zoals op grond van overeenkomstige bepalingen in de Algemene Bijstandswet gebeurt.

Het gaat hierbij om in de persoon of in het gezin gelegen factoren voor de beoordeling waarvan door de uitvoerder ruimte moet worden gelaten. Deze factoren behoeven niet dezelfde te zijn als de aan een bepaalde arbeidsplaats verbonden factoren op grond waarvan die arbeid voor een bepaalde werknemer niet als passend kan worden beschouwd. Ik neem aan dat ik hiermee ook de over dit onderwerp gestelde vraag van de heer Van der Vlies heb beantwoord. Over mogelijke aantallen personen die het zou kunnen betreffen, heb ik geen gegevens. Gezien de beperkende voorwaarden verwacht ik niet dat het om grote aantallen gaat.

Mevrouw Dales heeft gevraagd naar de administratiekosten van gescheiden uitbetaling in de IOW-uitkering door gemeenten. In tegenstelling tot hetgeen zij veronderstelt, zullen deze effecten naar mijn overtuiging beperkt zijn. In het betalingsverkeer dat geheel geautomatiseerd verloopt, zal een splitsing in de uitbetaling in de regel eenmalig leiden tot een verandering in de administratie. Ook voor zover mevrouw Dales meer op het oog heeft dan uitsluitend de gescheiden betalingshandeling, dat wil zeggen de gevalsbehandelingen, zullen de administratieve effecten beperkt zijn. Immers, de relevante gegevens die voor gescheiden betaling aan uitkeringsgerechtigden van belang zijn, stammen voor het grootste deel uit dezelfde bron en vergen dus geen additionele activiteiten.

Mevrouw Dales (PvdA): Het wordt zoetjesaan voorspelbaar. De vragen worden beantwoord met de vaste overtuiging van de staatssecretaris dat het beperkt is of zich niet zal voordoen. Dit is een heel zakelijke vraag. Ik stel die nogmaals. Wil de staatssecretaris mij eens met redenen omkleed aangeven hoe omvangrijk de kosten zijn van dat beperkte effect?

Staatssecretaris De Graaf: Ik kan de bedragen daarvoor niet invullen.

Mevrouw Dales (PvdA): Mag ik dan eens weten waar die vaste overtuiging op is gebaseerd?

Staatssecretaris De Graaf: Dat ze beperkt zijn, vanwege het feit dat het om een eenmalige splitsing gaat. Vervolgens behoeft het in het geheel geautomatiseerde systeem van betalingen niet meer te veranderen. Overigens is het één en hetzelfde dossier waarin die zaak zal plaatsvinden. Mevrouw Dales ging van de veronderstelling uit dat het een verplichting was, althans die suggestie meende ik te beluisteren. Het behoeft echter niet gesplitst te worden.

Mevrouw Dales (PvdA): Ik heb gezegd: als een vrouw die gesplitste uitbetaling uitdrukkelijk niet wil, dan gebeurt het toch, omdat het voldoende is dat één van de partners het vraagt. Dat heeft hier echter niets mee te maken. Ik had eigenlijk willen wachten tot de tweede termijn. Nu u het weer opvoert, kom ik erop terug. Het is een beetje van de dolle. Er staat in de wetstekst: indien één of beide partners het vragen. Ik laat dan nog daar de onzinnigheid van de term 'of beide' want die kun je wel weglaten. Als één het vraagt, dan gebeurt het.

Het kost nu alleen maar wetspapier. Het is duidelijk dat een verzoek, door één van de partners gedaan, een onontkoombare verplichting inhoudt voor de ander. Nu terug naar hetgeen waarover het ging. Het betrof de administratie. Elke computerhandeling kost geld. Ik heb de onzinnigheid van de gescheiden uitbetaling al aangetoond. Je behoeft dat bij wet niet te regelen, want wanneer partners dat willen, dan kan het zonder meer via de diensten van de Postbank of de andere banken, want die kennen dat soort zaken ook. Ik woon niet in de techniek. Ik vind dat deze debatten worden ontsierd door dit soort kleinigheden.

Staatssecretaris De Graaf: U vraagt technische gegevens.

Mevrouw Dales (PvdA): Ik heb die in eerste termijn gevraagd en verwacht dan een net antwoord en niet allerlei verwarringen en ontkenningen met gigantische woorden als 'het is mijn vaste overtuiging'. Die heb ik in de techniek niet nodig.

Staatssecretaris De Graaf: U vraagt wat die beperkte uitbreiding is. Het is een puur technische vraag. Daarop heb ik een reactie gegeven. Het is mogelijk dat u de splitsing niet wilt. De mogelijkheid tot splitsing wordt echter algemeen wenselijk geacht, ook in het kader van emancipatie en

De Graaf

gelijkberechtiging. Die mogelijkheid bieden wij. Mogelijk levert het een beperkte hoeveelheid extra arbeid op.

Mevrouw **Dales** (PvdA): Ik begrijp dat uw vaste overtuiging wat wordt afgezwakt.

Staatssecretaris **De Graaf**: Ik heb gezegd wat ik hierover meende te moeten zeggen en vervolg mijn betoog.

Mevrouw **Dales** (PvdA): Ik wil nog een kleine correctie aanbrengen. Het verlangen naar gelijkberechtiging ontnemt de leden van de Kamer niet het recht, een voorstel te ontmaskeren als fake, als window dressing, en evenmin het recht te vragen wat een voorstel, zelfs als zij er van harte mee instemmen, voor effecten heeft in de technische sfeer, bij voorbeeld, qua geld, voor de werkbelasting en voor de uitvoeringsorganisaties.

Staatssecretaris **De Graaf**: Ik zal nog eens nagaan wat 'beperkt' in dezen precies betekent. Als het in een bedrag is weer te geven, zal ik het meedelen. Ik denk dat dit soort vragen niet van invloed is op de principiële keuze. Dergelijke vragen werden ook gesteld bij de behandeling van de gelijkberechtiging van man en vrouw in het kader van de AOW.

Mevrouw **Dales** doet enige voorstellen met betrekking tot de relatie tussen Rijk en gemeenten waar het gaat om het niet declarabel stellen van in strijd met de wettelijke regels uitgekeerde bedragen. De situatie is, dat het Rijk 90% van de uitkeringslasten zal vergoeden. Een effectief controlebeleid is dan gewenst. De voorstellen van mevrouw **Dales** doen daaraan afbreuk. Daarom neem ik ze ook niet over.

Mevrouw **Dales** (PvdA): Ik herken mij helemaal niet in wat de staatssecretaris nu zegt. Ik heb een vraag gesteld en meegedeeld, dat mijn fractie het zeer betwijfelt of het wel juist is, dat de gemeente 10% van de uitkeringslasten in het kader van deze nieuwe regeling voor haar rekening moet nemen. Ik heb helemaal niet over controle gesproken. Ik wil er met liefde een keer over praten maar mijn vraag ging daar niet over.

Staatssecretaris **De Graaf**: Dan geef ik een reactie op die vraag. Het is een passende verdeling van de lasten in het kader van de IOW. De IOW is simpelweg vergelijkbaar met de Algemene Bijstandswet, afgezien van

de vermogenstoets. Mevrouw **Dales** weet evenzeer als ik waarom wij de verhouding 90:10 kennen bij de uitkeringen. Over die zaak hebben wij een discussie gehad in het mondeling overleg naar aanleiding van een brief van collega Van Amelsvoort over deze zaak. Ik sluit mij daarbij aan. De redengeving daarvan is voldoende bekend. Er is geen reden die verhouding tussen de betaling door het Rijk en die door de gemeenten op dit punt te veranderen.

Mevrouw **Dales** (PvdA): Het gaat wel om een nieuwe taak voor de gemeenten. Als zodanig is het discutabel of zij dat dienen te betalen.

Staatssecretaris **De Graaf**: Het is zeer de vraag of het een nieuwe taak is. Deze mensen zouden anders in de bijstandswet zijn terechtgekomen, stuk voor stuk. Dat voorkomen wij met deze nieuwe wet. Zij vallen daardoor onder een nieuwe regeling, die ook door de gemeente wordt uitgevoerd. De gemeente houdt derhalve precies dezelfde mensen in de administratie. De ene regeling is wat milder en soepeler dan de andere.

Mevrouw **Dales** (PvdA): Ik wacht nog op het argument dat deze mensen nog onder de Armenwet zouden vallen als wij helemaal niets hadden gedaan en dat de zaak wel weer naar het particulier initiatief kan.

Staatssecretaris **De Graaf**: Mevrouw **Dales** stelt voor, het College van Bijstand een adviestaak te geven met betrekking tot de IOW. Ik merk hierbij op, dat een voorziening voor landelijke advisering over de IOW niet ontbreekt. De SER dient op grond van zijn algemene adviestaak in sociale en economische aangelegenheden (artikel 41 van de Wet op de bedrijfsorganisatie) te worden aangemerkt als adviesorgaan voor de IOW. Een aparte bepaling daartoe is in de IOW niet nodig. In de nota naar aanleiding van het eindverslag op de Invoeringswet is daarop overigens door mij reeds gewezen.

Het kabinet streeft naar een vermindering van het aantal specifieke adviesorganen en naar versterking van de integrale advisering. In dat kader bestaat het voornemen tot opheffing van het College Algemene Bijstandswet. Met inachtneming van het kabinetsbeleid op het punt van de externe advisering, ligt het niet voor de hand het College ABW met die adviestaak te belasten.

Mevrouw **Dales** (PvdA): Het is mij genoegzaam bekend dat er geen apart artikel in de wet nodig is om de SER te laten adviseren. Daar hebben wij ook geen probleem mee. Ik kom hier in mijn tweede termijn nog wel op terug. Wij stellen voor, het College Algemene Bijstandswet de advisering te laten doen voor deze wet vanwege – in mijn tweede termijn ga ik u daarbij citeren – de grote gelijkenis met de Algemene Bijstandswet enz. Ik houd het dus staande.

Staatssecretaris **De Graaf**: Dank voor deze voor aankondiging.

Mevrouw **Dales** vraagt naar de reden dat het kroonroep in de IOW is ingevoegd. De achtergrond hiervan is de aansluiting bij de ABW met name – dit is weer een argument – wat betreft de uitvoerings- en procedurekwesties. In de schriftelijke stukken is al aangegeven dat deze beroepsgang zal worden gewijzigd op het moment dat dat ook voor de Algemene Bijstandswet gebeurt. Dit lijkt mij veel praktischer dan de introductie van weer een andere beroepsgang in de IOW.

Mijnheer de Voorzitter! Ik heb nog één wetsvoorstel te behandelen, de wijziging van de Algemene Bijstandswet. Ik kan kort zijn. Over de gelijke behandeling van ongehuwd samenwonenden en gehuwden, zoals deze voor de Toeslagenwet, de AOW, de IOW en de Algemene Bijstandswet wordt voorgesteld, heb ik al uitvoerig gesproken. Ik heb daarbij ook aangegeven dat het voor de Algemene Bijstandswet wezenlijk is of de huidige criteria worden geformaliseerd, of dat hiervoor het uitgangspunt van de duurzaam gezamenlijke huishouding wordt gekozen.

Over de individualisering van uitkeringsrechten, waarop vooral de heer **Buurmeijer**, mevrouw **Groenman** en de heer **Willems** zijn ingegaan, zal mevrouw **Kappeyne** straks spreken. Voor mij blijft over de voorgestelde splitsing van uitkeringsrechten.

De heer **Buurmeijer** (PvdA): De staatssecretaris zegt wie er zal antwoorden; daarvoor mijn dank. Waarom legt hij op het punt waar de individualisering zeker iets te maken heeft met het omgaan met economische eenheden – dat deel heeft hij vanochtend hier in de Kamer verdedigd – nu niet zelf die relatie? Waarom zegt hij nu niet hoe hij daar tegenaan kijkt?

Staatssecretaris **De Graaf**: Ik heb, ook in een interruptiedebat met de

De Graaf

heer Buurmeijer, bij de behandeling van het algemeen beginsel van de gelijkstelling van gehuwden en andere samenlevingsverbanden, uitvoerig de door ons gemaakte keuze en de onderbouwing daarvan uiteengezet. Ik heb er geen behoefte aan dat bij dit wetsontwerp nog eens nadrukkelijk te herhalen. Ik heb nu eenmaal in mijn wijze van benadering gekozen voor het allereerst geven van de grondslagen van het algemeen principe. Ik weet dat de heer Buurmeijer dat anders benadert dan ik, omdat hij met name kijkt naar de economische eenheid, terwijl ik, aansluitend bij de jurisprudentie van de Algemene Bijstandswet, heb gekozen voor deze invulling.

De heer **Buurmeijer** (PvdA): Dit zijn nu zo langzamerhand de voorspelbare reacties. Het wordt even naast elkaar gezet: ik denk zo en u denkt op deze wijze. Dat wordt geconstateerd en dan houdt het op. Juist daarom spreek ik de staatssecretaris nu opnieuw aan. Rond het begrip economische eenheid heeft hij vanmorgen een betoog gehouden, maar hij heeft dat niet afgemaakt. Nu, bij de Algemene Bijstandswet, zegt hij dat de individualiseringsaspecten daarin door zijn collega zullen worden behandeld. Nu hoort hij echter ook de relatie te leggen tussen de discussie over de economische eenheid en de individualiseringsaspecten. Hij kan zich daar niet vanaf maken door te zeggen dat hij zijn visie heeft gegeven, door te constateren dat die anders is dan die van mij en door dan te zeggen: en dus zijn wij uitgesproken.

Staatssecretaris **De Graaf**: Ik denk toch dat er sprake is van een misverstand tussen de heer Buurmeijer en mij. Ik heb de indruk dat hij, als het gaat om de gelijke behandeling tussen gehuwden en andere leefvormen, de indruk heeft dat dit heel sterk is toegespitst op de economische eenheid. Ik heb in mijn algemeen betoog heel nadrukkelijk uiteengezet dat het meer is, ook gezien de jurisprudentie. Het is op grond van de jurisprudentie op basis van de Algemene Bijstandswet en op basis van de door mij in dat opzicht gegeven criteria, dat wij gekozen hebben voor een uniforme benadering van dat onderdeel voor alle regelingen. Wat moet ik er meer van zeggen?

De heer **Buurmeijer** (PvdA): U zou eens buiten uw denkraam moeten gaan en een stap doen in de richting van mensen, die hierover andere gedachten naar voren hebben gebracht. Vervolgens moet u zeggen waarom u het daarmee oneens bent. Want dat vermoeden heb ik; u ventileert dat ook. U zou zich de inspanningsverplichting moeten opleggen, te treden in onze redenering. Ik zeg en herhaal: de bijstandswet kent in feite alleen maar de economische eenheid als uitgangspunt voor de bepaling van de draagkracht en de behoefte, niet meer en niet minder.

Staatssecretaris **De Graaf**: Ik heb tijdens een interruptiedebatje bij de behandeling van de Toeslagenwet zoëven heel duidelijk in de richting van de heer Buurmeijer gezegd dat hij op basis van dat begrip veel meer categorieën onder 'economische eenheid' brengt dan in onze benaderingswijze ligt opgesloten. Ik heb getracht, mij echt in die gedachten te verplaatsen. Ik kan niet anders zeggen dan dat de huidige praktijk van werken met de bijstandswet, ook op basis van de jurisprudentie, naar onze wijze van zien een goede zaak is.

De heer **Buurmeijer** (PvdA): Wij waren toch bezig met een stelselherziening? Voor een lange periode zouden zaken geregeld moeten worden. Dan kunt u toch niet terugvallen op beperkende jurisprudentie? Dan hoort u een toekomstgericht beleid te ontwikkelen, zeker als het gaat om de Algemene Bijstandswet, die verder wat vergeten in deze hele discussie wordt meegenomen. Ik heb u dit verweten in eerste termijn en u hebt er totaal nog niet op gereageerd. Ik verzoek u dat nu wel te doen.

Staatssecretaris **De Graaf**: Voorzitter. Wij zijn inderdaad bezig met een stelselherziening. Deze stelselherziening heeft betrekking op twee onderdelen van de sociale verzekering, die verband houden met de loondervingsverzekeringen, namelijk arbeidsongeschiktheid en werkloosheid. Vervolgens is in de discussie ook de gelijke behandeling aan de orde van gezinnen en samenlevingsvormen die daarmee gelijk kunnen worden gesteld. Dat vindt zijn vertaling in de Toeslagenwet, in de IOW en in de bijstandswet. In de bijstandswet zit die splitsingsmogelijkheid.

Het gaat nu niet om een fundamentele, principiële discussie over het karakter van de bijstandswet en alles wat daarmee samenhangt. Wat mij betreft, mag het maar wij hebben nog niet zolang geleden die discussie over de bijstandswet gehad. Nu is aan de orde de invulling van twee aspecten: met betrekking tot de Algemene Bijstandswet. Daarop richt de discussie zich en daarom denk ik dat wij ons met die twee zaken nu moeten bezighouden.

De heer **Buurmeijer** (PvdA): Het is nog beperkter dan ik al gedacht had.

Mevrouw **Kraaijeveld-Wouters** (CDA): Zou de staatssecretaris niet moeten toegeven dat, op het moment dat je praat over de vorm van individualisering in de bijstandswet – het maakt mij niet uit wie daarop antwoordt – ten principale dan aan de orde is hoever je kan gaan met individualisering in het kader van een voorziening die geënt is op behoefte en draagkracht? Dan kom je toch bij de principes van de bijstandswet uit. Ik heb er geen enkel bezwaar tegen dat staatssecretaris Kappeyne van de Coppello begint en dat staatssecretaris De Graaf eventueel een aanvulling geeft.

Staatssecretaris **De Graaf**: Misschien is het goed, Voorzitter, dat ik nu het bijstandsverhaal houd – daar ben ik snel mee klaar; ik hoop er althans snel mee klaar te zijn – en dat mevrouw Kappeyne van de Coppello de zaak meer benadert vanuit het emancipatiebeleid.

Mevrouw **Brouwer** (CPN): Ik vond de vraag van mevrouw Kraaijeveld erg interessant. De vraag over de economische eenheid gaat over de vraag wat echt behoefte is en wat echt draagkracht is. Daarover zijn nogal wat meningsverschillen ontstaan en daarover is ook nogal wat jurisprudentie ontstaan, die volstrekt onduidelijk is, ook voor de mensen die ermee te maken hebben. Misschien mag ik een suggestie doen. De heer De Graaf zou kunnen ingaan op de vraag wat in het kader van de Algemene Bijstandswet volgens zijn visie onder draagkracht en onder behoefte wordt verstaan, terwijl wij vervolgens de visie van de staatssecretaris voor emancipatiezaken erop krijgen. Ik heb er geen bezwaar tegen, dat beiden erop ingaan.

Staatssecretaris **De Graaf**: Voorzitter. Ik kan het heel kort aangeven.

De Graaf

Wij hebben een Algemene Bijstandswet. Deze voorziet in de noodzakelijke kosten van het bestaan. Het betreft in de eerste plaats de algemene periodieke uitkeringen bij het ontbreken van een inkomen, waarop aanvullingen mogelijk zijn.

Daarnaast gaat het om de beoordeling of bijzondere bijstand nodig is. Hiervoor bestaan twee landelijk geldende regelingen. De heer Buurmeijer kent ze beter dan ik. Daarin is precies aangegeven wat 'te voorzien in de noodzakelijke kosten van het bestaan' betekent. De criteria zijn bekend, nl. 100, 90, 70 en 60%!

Mevrouw **Brouwer** (CPN): Dat weten wij!

Staatssecretaris **De Graaf**: Wat wilt u dan nog meer weten!

Mevrouw **Kraaijeveld-Wouters** (CDA): Wij horen het wel. Laten wij maar even afwachten!

Mevrouw **Brouwer** (CPN): Neen, wij horen het kennelijk niet, want blijkbaar is de vraag niet eens duidelijk. In de Algemene Bijstandswet wordt gesproken over de economische eenheid. Even afgezien van andere normen is de vraag wat nu precies een economische eenheid is. Er wordt dan gesproken over draagkracht en behoefte. Nu wordt er al een tijd gediscussieerd over de vragen wat nu de draagkracht bepaalt en wat de behoeften. U geeft daar helemaal geen visie op!

Staatssecretaris **De Graaf**: Voorzitter! Deze constatering is volstrekt bezijden de waarheid. Ik heb die visie heel nadrukkelijk uitgedragen in mijn algemeen betoog over de gelijke behandeling dat is namelijk de essentie – en.....

De heer **Buurmeijer** (PvdA): Daar gaat u al in de fout!

Staatssecretaris **De Graaf**: Ik ga niet in uw straatje door, maar wel in de verdediging van dezelfde behandeling van gelijke situaties, dus van gehuwden en daarmee gelijk te stellen relaties....

Mevrouw **Brouwer** (CPN): Daar gaat het niet over!

Staatssecretaris **De Graaf**: Daar gaat het wel over! Wij discussiëren vandaag toch niet over de grondbeginselen of de structuur van de Algemene bijstandswet? De heer Buurmeijer kan dat wel stellen, maar dat heb ik niet begrepen. Ik heb de Kamer een aantal voorstellen

voorgelegd. De gehele stelselwijziging die thans in discussie is – ik herhaal het nog maar eens – heeft betrekking op twee onderdelen van de sociale verzekering en dan alleen nog maar de sociale werknemersverzekeringen, geherstructureerd met daarbij een Toeslagwet, een IOW, enz., en vervolgens op een klein onderdeel van de Algemene Bijstandswet. De heer Buurmeijer kan wel willen dat wij over het geheel gaan praten, maar daar hebben de thans voorliggende voorstellen geen betrekking op.

De heer **Buurmeijer** (PvdA): Het gaat er niet om wat ik wil, het is veel ernstiger, nl. dat u het niet wilt. Daar gaat het om. U staat hier in deze Kamer met wat anderen noemen uw levenswerk, de stelselherziening. Als u die beperkt tot alleen loondervingsregelingen, dan is dat een ernstige tekortkoming. U hebt in de schriftelijke procedure aangegeven dat u de individualiseringslijn in de Algemene Bijstandswet niet wenst door te voeren. Dat is uw recht en dat is uw opvatting, maar daarmee zijn wij wel in het hart van een deel van de stelselherziening, nl. gelijke behandeling van mannen en vrouwen, gelijke rechten. Dat is iets anders dan uw beperkende formulering van gelijke behandeling van gehuwden en ongehuwd samenwonenden. Dat is de discussie die wij hier moeten voeren en die mag u niet ontwijken op de wijze waarop u nu al de gehele morgen met deze materie omgaat!

Staatssecretaris **De Graaf**: Voorzitter! Ik verwijs nogmaals naar de concrete wetsvoorstellen die op tafel liggen!

Mevrouw **Brouwer** (CPN): Dat is dan gemakkelijk!

Staatssecretaris **De Graaf**: Er is een keuze gemaakt en er is in de toelichting en alle andere stukken duidelijk aangegeven waarom wij ons een individualisering, zoals wij die voorstellen in het kader van de loongerelateerde werknemersverzekeringen, niet kunnen veroorloven in het kader van de Algemene Bijstandswet. Dat zegt niets over de vraag wat er in de verre toekomst nog eens zou kunnen gebeuren. Daarover zal mevrouw Kappeyne denk ik wel wat zeggen, maar dat is thans niet aan de orde, zij het dat het in beperkte zin wel voorligt in de voorstellen die ik heb gedaan en die ik nu verdedig.

De heer **Linschoten** (VVD): Ik wil het nog eens met een andere vraag

proberen. Als wij praten over het begrip 'economische eenheid', dan is dat een andere discussie dan de discussie over gelijke behandeling van leefvormen. Een economische eenheid is ook een alleenstaande die in de bijstand kan zitten. Wat zijn nu de elementen, ook in de Algemene Bijstandswet, die behoeften en draagkracht binnen zo'n economische eenheid bepalen? Dat is, met alle respect voor de staatssecretaris, natuurlijk wel een discussie die wij tijdens de schriftelijke voorbereiding van dit debat hebben gevoerd!

Staatssecretaris **De Graaf**: Voorzitter! Ik heb geprobeerd, uitgaande van de huidige invulling van wat de noodzakelijke kosten van het bestaan zijn, daaraan inhoud te geven. Dat is dus voor een gezin, voor een een-oudergezin, voor een alleenstaande en voor een woningdeler resp. 100, 90, 70 en 60.

Mevrouw **Brouwer** (CPN): Dat is de definitie van de norm!

Staatssecretaris **De Graaf**: Dat is de invulling van het centrale criterium dat de Algemene Bijstandswet kent, om aan mensen die niet zelf beschikken over de middelen om in hun bestaan te voorzien, een aanvulling te geven. Dat is de essentie, het karakter van de Algemene Bijstandswet, het sluitstuk van onze sociale verzekering, de wet die pas in laatste instantie in werking treedt. Mevrouw Kraaijeveld heeft in dit verband nog gevraagd, een notitie op te stellen in verband met de vraag, of die verdeling van 100-90-70-60 wel juist is.

De heer **Buurmeijer** (PvdA): U hoeft daar niet naar uit te wijken. Alleen al op het punt waarop u zegt 'dat is de regeling voor het gezin', waarna u de andere categorieën noemt, lopen onze meningen volkomen uiteen. U zou ook uit kunnen gaan van wat de heer Linschoten zei: een economische eenheid ontstaat als iemand zelfstandig een huishouden voert, maar niet in z'n eigen inkomsten kan voorzien, zodat hij een beroep doet op de Algemene bijstandswet als hij niet van andere voorzieningen gebruik kan maken. De volgende stap die wij dan allemaal onder ogen moeten zien, is het stellen van de vraag, of er eigen middelen zijn, of er een eigen vermogen is. Wij hebben steeds onderschreven dat dat aspect beoordeeld wordt. Daarna volgt de vraag, of er anderen zijn die in economische zin een bijdrage

De Graaf

leveren aan de bestaansmogelijkheid van de eenheid. Zo werk je de zaak dan af. Dat is in discussie, het is niet zoals de staatssecretaris het nu voorstelt.

Staatssecretaris **De Graaf**: Op dat punt verschillen wij van mening.

Mevrouw **Kraaijeveld-Wouters** (CDA): Voorzitter! Komt dit punt niet volledig aan de orde – de staatssecretaris splitst het antwoord in twee delen – bij de discussie over de vraag of men kan individualiseren en of men zo het karakter van de bijstandswet ten principale wil veranderen. Dat moet toch vanmiddag uit het antwoord van de staatssecretaris blijken?

Staatssecretaris **De Graaf**: Voorzitter! Misschien is het goed als ik mijn verhaal eerst afmaak. Daarna houdt mevrouw Kraaijeveld haar betoog, waarop ... Uit het gelach begrijp ik dat ik mij vergis, voorzitter. Ik bedoel natuurlijk mevrouw Kappeyne, waarop mevrouw Kraaijeveld wel zal reageren.

Mijnheer de Voorzitter! Ik meen een algemene instemming te mogen constateren met die splitsing. Alleen vindt mevrouw Kraaijeveld dat van de memorie van antwoord, waarin wij het hebben over ons voorstel om beide partners aanspraak te geven op de helft van de gezinsbijstand, de suggestie uitgaat dat er een zelfstandig uitkeringsrecht in de Algemene Bijstandswet komt. Dat is niet het geval. Ik vind ook niet dat die suggestie is gewekt. In de toelichting op het wetsvoorstel en in de schriftelijke behandeling daarna is bij herhaling aangegeven dat het principe van de gezinsbijstand met de daarbij behorende middeltoets ten aanzien van beide partners blijft gehandhaafd. Met de uitleg die mevrouw Kraaijeveld geeft, ben ik het eens. Ik denk dat wij slechts verschillende betekenissen toekennen aan de term 'splitsing van de uitkeringsrechten'. Het gaat inderdaad niet om een zelfstandig recht op uitkering, maar om een splitsing van het gezamenlijke recht.

Mevrouw Kraaijeveld heeft een aantal vragen gesteld over de 'sollicitatieplicht' in de Algemene Bijstandswet. Dit deed zij naar aanleiding van onze reactie in de nota naar aanleiding van het eindverslag op het standpunt van de CDA-fractie, dat een eventuele sollicitatieplicht uitsluitend kan

gelden voor de persoon die recht heeft op een bijstandsuitkering en dat die los staat van het voorstel tot gesplitste uitbetaling van de uitkering aan beide partners. Ik wijs erop dat bij de bijstandsuitkering aan partners niet één persoon recht heeft op uitkering, maar beiden gezamenlijk. Er moet daarbij worden bezien aan wie de voorwaarde tot arbeidsinschakeling wordt gesteld. Dit is de bevoegdheid van het uitvoeringsorgaan. Het voorstel tot gesplitste uitbetaling staat hier inderdaad los van.

In de wet staat dat deze voorwaarden worden gesteld tenzij redenen van medische, sociale of andere aard zich hiertegen verzetten. Dit sluit dus niet uit dat voor beide partners voorwaarden tot inschakeling gelden als daartoe aanleiding is. Dit is onder andere meer afhankelijk van de rolverdeling, zoals in de rijksgroepsregeling nader is aangegeven. In de huidige situatie is er dus in beginsei de mogelijkheid dat aan beide partners de voorwaarde tot arbeidsinschakeling wordt gesteld, maar dit hoeft niet het geval te zijn.

Dat zou wel het uitgangspunt kunnen zijn voor een nieuwe generatie die na 1990 18 jaar wordt, als het regime van de toeslagenwet daarop wordt afgestemd. Ook dan kunnen er echter in individuele gevallen belemmeringen zijn van een sociale, medische of andere aard voor arbeidsinschakeling van een partner, waarmee bij de bijstandverlening rekening moet worden gehouden.

De heer Buurmeijer maakte enkele opmerkingen over de immateriële aspecten van het op bijstand aangewezen zijn.

Mevrouw **Kraaijeveld-Wouters** (CDA): Voorzitter! Het is mij volstrekt onduidelijk wat er nu gebeurd. De uitkeringsrechten zijn geen rechten op zich; uitsluitend wordt één uitkeringsrecht gesplitst uitbetaald. Er is in de wet geen sprake van een apart uitkeringsrecht voor twee personen; dat is afgewezen. Daar hoort dus geen sollicitatieplicht voor deze twee personen bij; er hoort ook geen vrijlatingsregeling voor twee personen bij. Dit is echter niet het einde, want dan beginnen we weer, zo blijkt uit de woorden van de staatssecretaris. Immers, betrokkenen hebben nu allebei een uitkeringsrecht en dan moet maar worden uitgemaakt of zij allebei moeten solliciteren dan wel of er aanleiding is dat één van beiden moet sollicite-

ren, waarbij vervolgens moet worden bepaald, wie dit zal zijn. Dan resteert mijn vraag, of het nu blijft zoals het is dan wel of nu toch die sollicitatieplicht voor beide partners – hoewel wij hebben gezegd, dat er geen sollicitatieplicht voor allebei de partners diende te zijn – via de voor- of achterdeur weer binnenkomt. Ik begrijp er niets meer van. Wat moet het uitkeringsorgaan nu bij iedereen gaan vaststellen? Hoe moet het uitkeringsorgaan hier beoordelen?

Staatssecretaris **De Graaf**: Er wordt ter! Het blijft zoals het nu al is, in het kader van de Rijksgroepsregeling werkloze werknemers. Er treedt geen verandering in op dit punt.

Mevrouw **Kraaijeveld-Wouters** (CDA): Ik neem als voorbeeld een stel van 35 jaar. Beide partners vragen een halve uitkering aan. Hoe gaat dit dan? Wie is nu bij het arbeidsbureau ingeschreven en wie niet? Of dienen beide partners bij het arbeidsbureau te zijn ingeschreven?

Staatssecretaris **De Graaf**: Er wordt een uitkering aangevraagd en deze kan gesplitst worden toegekend. Afhankelijk van de rolverdeling in het gezin en afhankelijk van het recente arbeidsverleden van de partners kan op een gegeven moment – dit hoeft niet per se de man of de vrouw te zijn – worden gevraagd om te solliciteren. Dit hangt helemaal van de individuele omstandigheden af en is niet iets nieuws. Men kan dit terugvinden in de, naar ik meen, kortgeleden geherformuleerde Rijksgroepsregeling werkloze werknemers en de daarop gegeven toelichting.

Mevrouw **Beckers-de Bruijn** (PPR): Voorzitter! Ik heb twee kleine vragen op dit punt. 1. Is hierbij een keuze mogelijk voor de mensen zelf? 2. Als beide partners in deeltijd werken, moeten zij dan allebei solliciteren?

Staatssecretaris **De Graaf**: Wij komen nu in de casuïstiek terecht. Je kunt je voorstellen dat beide partners een deeltijdbaan hebben en op het zelfde moment werkloos worden. Zij krijgen dan eerst een werkloosheidsuitkering, maar komen daarna, onder precies dezelfde omstandigheden, in de RWW terecht.

Mevrouw **Beckers-de Bruijn** (PPR): Nu nog mijn eerste vraag, betreffende de keuzemogelijkheid voor de mensen zelf.

De Graaf

Staatssecretaris **De Graaf**: Deze keuze hebben zij gemaakt, toen zij werkten. Daaruit valt in elk geval af te leiden, wat je in redelijkheid mag vragen van de partners. Gekeken wordt immers of er sprake is van een recent arbeidsverleden. Wij komen nu in een casuïstiek terecht...

Mevrouw **Brouwer** (CPN): die niet onbelangrijk is!

Staatssecretaris **De Graaf**: Deze zaken moeten beoordeeld worden aan de hand van het concrete geval van dat gezin. Als hier gevraagd wordt of betrokkenen mogen kiezen, is mijn antwoord dat er daarbij wel op moet worden gelet of er geen irreële keuze wordt gemaakt. Ik denk bij voorbeeld aan een situatie waarin één van de partners een heel goede positie inneemt op de arbeidsmarkt, op grond van opleiding, recent arbeidsverleden, enz. Voor hem of haar kunnen de kansen bij wijze van spreken voor het grijpen liggen, terwijl dit bij de andere partner niet het geval is. Bij de beantwoording van de gestelde vraag inzake de keuzevrijheid, zal de individuele beoordeling dan ook een belangrijk woordje meespreken.

De heer **Linschoten** (VVD): Voorzitter! Het gaat niet zozeer om de vraag wie zich bij een dergelijke dubbele werkloosheid laat inschrijven bij het arbeidsbureau, als wel om de vraag op wie de verplichting rust om zich te laten inschrijven, ten einde in aanmerking te kunnen komen voor een uitkering. Dit laat volstrekt de keuzevrijheid van de betrokkenen onverlet. Het gaat om de verplichting die opgelegd kan worden en die kan leiden tot het verwijtbaar werkloos blijven, met alle consequenties van dien. Het moet volstrekt duidelijk zijn op wie die verplichting rust; duidelijk moet zijn of de verplichting op beide partners rust dan wel op één van de partners en of er een keuzevrijheid is. Op het moment dat deze vragen zich voordoen, moeten wij de uitwerking glashelder voor ogen hebben.

Staatssecretaris **De Graaf**: Op dit punt wordt er niets veranderd in de wet, Voorzitter! Het betreft hier de regels van de huidige Rijksgroepsregeling werkloze werknemers. Daarin komt geen verandering met de wijziging van de ABW, zoals deze aan de Kamer is toegezonden. Met hetgeen nu op tafel ligt, wordt geen verandering gebracht in het uitvoeringsbeleid op dit punt. Als zou

worden gezegd dat de praktijk van vandaag, bij de uitvoering van de RWW, onwenselijk of fout is, dan is dit een zaak waarover afzonderlijk zou kunnen worden gesproken. Maar deze voorstellen veranderen daar niets in.

De **Voorzitter**: Ik verzoek de leden nu, hun opmerkingen op te zouten tot de tweede termijn.

Mevrouw **Brouwer** (CPN): Dat wordt wel een derde termijn.

Staatssecretaris **De Graaf**: Mijnheer de Voorzitter! De heer Buurmeijer maakte enkele opmerkingen over de immateriële aspecten van het op bijstand aangewezen zijn. Hij is van mening dat ik op dit moment mijn portefeuille slecht heb beheerd. Ik meen, dat de aandacht voor de immateriële problematiek van bijstandsgerechtigden in de afgelopen jaren zeker niet heeft ontbroken. Ik wijs de heer Buurmeijer op de herziene Rww, die op 1 maart 1985 in werking is getreden. Daarin zijn de mogelijkheden voor uiterkingsgerechtigden om met behoud van uitkering een scholing of opleiding te volgen en ook deel te gaan nemen aan onbetaalde werkzaamheden, ver-ruimd.

De rijksconsulenten sociale zekerheid hebben mede tot taak in hun contacten met gemeenten de samenhang van het bijstandsbeleid met andere sociale en welzijnsvoorzieningen aan de orde te stellen. Hun taak beperkt zich niet, zoals de heer Buurmeijer kennelijk veronderstelt, tot het toezicht op de uitvoering van de wet voor wat betreft de uitkeringen en de daaraan verbonden verplichtingen.

Mijnheer de Voorzitter! De heer Scholten heeft gevraagd hoever het staat met het onderzoek naar de aard en omvang van de schulden. Kort geleden is een in opdracht van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid uitgevoerd onderzoek afgerond naar de haalbaarheid van een omvattend schuldenonderzoek. Daarin is gewezen op een aantal onderzoekstechnische problemen. Ik raad mij thans nog op de resultaten van deze haalbaarheidsstudie. Op afzienbare termijn zal ik deze studie evenals mijn standpunt daarbij aan de Kamer voorleggen.

Mijnheer de Voorzitter! Ik kom nog even terug op een tijdens de discussie aan de orde gestelde vraag. Mevrouw Ter Veld informeerde aan het begin van de ochtend naar het aantal mensen waarvoor door de afschaffing

van de werkloosheidscomponent de arbeidsongeschiktheidsuitkering zal vervallen. Het antwoord op deze vraag luidt als volgt. Van de 60.000 mensen die momenteel jaarlijks instromen in de WAO/AAW verlaat in de eerstvolgende 6 jaren als gevolg van herstel, ongeveer 20% de regelingen. Dat zijn dus 12.000 mensen.

Als gevolg van de stelselwijziging zal dit percentage zeer geleidelijk oplopen. Naar onze schatting zal het uiteindelijk, in de structurele situatie in het jaar 2015, vermoedelijk zijn verdubbeld. Dit betekent, dat over 30 jaar het aantal mensen dat binnen zes jaar na toekenning van de uitkering de WAO of de AAW verlaten, zal stijgen van 12.000 naar 24.000. Deze mensen kunnen aan het werk, hetgeen over dertig jaar – ik hoop dat van harte – door de situatie op de arbeidsmarkt eenvoudiger zal zijn dan nu. Indien dit niet lukt, krijgen zij een werkloosheidsuitkering.

Mijnheer de Voorzitter! Ik ben gevorderd tot een gele pagina waarop staat: het einde van de eerste termijn van mijn kant.

De algemene beraadslaging wordt geschorst.

De vergadering wordt van 13.00 uur tot 13.45 uur geschorst.

De **Voorzitter**: De ingekomen stukken staan op een lijst, die op de tafel van de griffier ter inzage ligt. Op die lijst heb ik ook voorstellen gedaan over de wijze van behandeling. Als aan het einde van de vergadering daartegen geen bezwaren zijn ingekomen, neem ik aan, dat de Kamer zich met de voorstellen heeft verenigd.

Regeling van werkzaamheden

De **Voorzitter**: Op verzoek van de fractie van de PvdA benoem ik in de bijzondere commissie OOW de heer Alders tot lid in de bestaande vacature.

Ik stel voor, wegens tijdgebrek van de agenda af te voeren, de voortzetting van de behandeling van de wetsvoorstellen 17 495 (Wijziging van de Warenwet) en 19 136 (Mediawet).

Ik stel voor, aan de orde te stellen en te behandelen op donderdag 24 april aanstaande bij het begin van de vergadering:

Voorzitter

- het wetsvoorstel *Hernieuwde vaststelling van de regelen omtent de arbitrage in het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering* (18 464);
- het wetsvoorstel *Regelen betreffende de overname van de tenuitvoerlegging van buitenlandse strafrechtelijke beslissingen en de overdracht van de tenuitvoerlegging van Nederlandse strafrechtelijke beslissingen naar het buitenland (Wet overdracht tenuitvoerlegging strafvonnissen)* (18 129) (indien de voorbereiding zal zijn voltooid);
- het wetsvoorstel *Wijziging van hoofdstuk XI (Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer) van de begroting van de uitgaven van het Rijk voor het jaar 1979 (slotwet: derde wijzigingsvoorstel)* (19 269);
- het wetsvoorstel *Wijziging van hoofdstuk XI (Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer) van de begroting van uitgaven van het Rijk voor het jaar 1985 (wijziging naar aanleiding van de Voorjaarsnota; eerste wijzigingsvoorstel)* (19 370);
- het wetsvoorstel *Wijziging van hoofdstuk VIII (Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen) van de begroting van uitgaven van het Rijk voor het jaar 1984 (wijziging in hoofdzaak naar aanleiding van de Voorjaarsnota; eerste wijzigingsvoorstel)* (19 155).

Ik stel voor, op donderdag 24 april aan het eind van de vergadering te stemmen over:

- de UCV-moties *Status PTT* (17 370) (UCV van 14 april 1986);
- alle dan gereedgekomen onderwerpen.

Tenslotte stel ik voor, in een op 6 mei aanstaande, te 13.00 uur, te houden vergadering te stemmen over alle in UCV gereedgekomen onderwerpen.

Overeenkomstig de voorstellen van de Voorzitter wordt besloten.

De **Voorzitter**: Alsnog bepaal ik, dat aan de agenda van de UCV van de vaste commissie voor *Onderwijs en Wetenschappen* van maandag aanstaande, 21 april, wordt toegevoegd de voortzetting van de behandeling van wetsvoorstel 18 770 (*Wet op de Onderwijsverzorging*).

Ook bepaal ik, dat UCV's zullen worden gehouden op:

maandag 28 april

I. van 11.15 tot uiterlijk 23.00 uur van de vaste commissie voor *Sociale*

Zaken en Werkgelegenheid over de stelselherziening sociale zekerheid (wetsvoorstellen 19 256 t/m 19 261 en 19 383);

II. van 11.15 tot uiterlijk 16.00 uur van de vaste commissie voor *Binnenlandse Zaken* over de reorganisatie van de Rijksdienst;

III. van 16.15 tot uiterlijk 23.00 uur van de vaste commissie voor *Landbouw* over de *Meststoffenwet* (18 271) (voortzetting van de UCV van 14 april 1986);

dinsdag 29 april

van 10.15 tot uiterlijk 23.00 uur van de vaste commissie voor *Sociale Zaken en Werkgelegenheid* over de stelselherziening sociale zekerheid (wetsvoorstellen 19 256 t/m 19 261 en 19 383) (voortzetting van de UCV van 28 april 1986).

Ik geef het woord aan de heer *Castricum*, die het heeft gevraagd.

De heer **Castricum** (PvdA): *Mijnheer de Voorzitter!* Het gaat met de stelselherziening zoals het gaat. Ik wil daarbij nu niet lang stilstaan, maar mijn fractie wil wel ten zeerste bepleiten dat er geen breuken vallen tussen de behandeling in de plenaire vergadering en de behandeling in UCV in de termijnen van de Kamer of de regering. Het zou ons namelijk buitengewoon onwenselijk voorkomen, dat de Kamer bij voorbeeld een deel van de tweede termijn in de plenaire zitting en een ander deel in een UCV houdt. Ik vraag u dus te willen bevorderen dat zulks niet geschiedt.

De **Voorzitter**: Het is moeilijk te bekijken op het ogenblik. Vanavond kan ik preciezer schatten. Ik denk, dat de plenaire behandeling van de zes wetsvoorstellen en de algemene beschouwingen over de invoeringswet niet geheel klaar zullen zijn. Maar wij moeten inderdaad proberen te voorkomen dat vijf sprekers het woord voeren in de plenaire vergadering en tien andere in een UCV. Dat zal ik bevorderen.

Mevrouw **Beckers-de Bruijn** (PPR): *Voorzitter!* Toen inmiddels enkele weken geleden in de Kamer uitvoerig de agenda van de komende weken aan de orde was, is bij mijn weten uitdrukkelijk vastgesteld, dat wij 's avonds niet zouden vergaderen. Daarover zijn afspraken gemaakt. Mijn fractie heeft daarop in ieder geval afspraken gemaakt en ik vind het eigenlijk onmogelijk, dat wij weer UCV's hebben die tot 23.00 uur

duren. Ik weet, dat het in principe over de plenaire vergaderingen ging, maar ik vind dit vergelijkbaar. Het gaat om de tijd en om belangrijke afspraken in een verkiezingscampagne.

De heer **Schutte** (GPV): *Mijnheer de Voorzitter!* U heeft aangekondigd, dat wij op 6 mei om 13.00 uur zullen stemmen over de resultaten van UCV's. Mag ik aannemen, dat andere stemmingen – ik denk met name aan de stemmingen over de stelselherziening – ook op de agenda van 6 mei zullen worden geplaatst of moeten wij vrezen, dat wij nog op een andere datum hierover moeten stemmen?

De **Voorzitter**: Op 6 mei zullen in het bijzonder de stemmingen inzake de sociale zekerheid worden gehouden, maar ook de stemmingen inzake de *Meststoffenwet*. Er zal een tweede lezing nodig zijn. Ik stel mij voor dat dat kan gebeuren op de laatste dag dat de Kamer in de oude samenstelling bijeenkomt, namelijk op 2 juni.

Mevrouw **Ter Veld** (PvdA): Wij hebben al eerder duidelijk gemaakt dat voor ons de behandeling van de invoeringswet heel moeilijk is, omdat de artikelsgewijze behandeling van de invoeringswet feitelijk pas kan plaatsvinden wanneer er politieke duidelijkheid bestaat over de voorstellen die met de invoeringswet zullen worden ingevoerd. De artikelsgewijze behandeling kan naar ons oordeel dus pas plaatsvinden nadat op 6 mei de stemmingen inzake de stelselherziening hebben plaatsgevonden.

Dan een vraag over de procedure vandaag en wellicht ook volgende week. Is het de bedoeling dat vandaag zowel de Kamer als de regering in eerste termijn over de invoeringswet spreekt?

Er staat op het groentje, dat wij vandaag zouden kunnen aanvangen met de tweede termijn van de Kamer over de stelselherziening. Dat lijkt mij, gezien de omvangrijke nota's van wijziging die gisteren zijn ingediend, voor de Kamer niet mogelijk. Volgens mij zal de Kamer pas aanstaande dinsdag kunnen reageren.

Mijn laatste vraag is de volgende. Het is toch uitdrukkelijk de bedoeling dat alle fracties bij de tweede termijn inzake de stelselherziening op gelijke wijze worden behandeld? Ik bedoel daarmee, dat niet een deel van de fracties in de plenaire vergadering en een ander deel in een UCV aan het woord komt.

Voorzitter

De **Voorzitter**: Dat is net behandeld, toen u er blijkbaar niet was.

Wat uw andere vragen betreft, voor vandaag heb ik het volgende schema voor ogen:

- mevrouw Kappeyne van de Coppello spreekt tot kwart voor drie;
- daarna behandelen wij het wetsvoorstel vrije beroepsbeoefenaren tot kwart voor vier;
- de eerste termijn inzake de invoeringswet tot 7 uur;
- schorsing tot half negen.

Het zou mij welkom zijn als de regering vanavond inzake de invoeringswet zou kunnen antwoorden. En dat is het dan voor vandaag.

Staatssecretaris **De Graaf**: Voorzitter! Ik kan niet helemaal overzien of dat tot de mogelijkheden behoort. Ik weet niet precies wat de inbreng van de Kamer in eerste instantie over de invoeringswet zal zijn. De materie is ook in technische zin nogal ingewikkeld. Als er series vragen over groepen mensen worden gesteld die niet goed in de avondpauze kunnen worden beoordeeld – wat ik op dit moment dus niet goed kan overzien – dan zal een en ander niet gemakkelijk te realiseren zijn. Ik zal suggesties die vanuit de Kamer worden gedaan, graag heel minutieus onder ogen zien.

De **Voorzitter**: In dat geval moet ik de Kamer erop voorbereiden dat wij vanavond een paar uur zullen missen. Ook ik vind het bezwaarlijk als enkele sprekers gedwongen zouden worden te beginnen aan de tweede termijn inzake de zes overige wetsvoorstellen en de andere sprekers vijf dagen langer de tijd hebben zich op hun tweede termijn voor te bereiden. Ik vind dat niet helemaal fair. Ik wilde dat ik een ander onderwerp had om ertussen te voegen, maar dat is er niet.

De heer **Weijers** (CDA): Mijnheer de Voorzitter! Misschien zou het enige tijdswinst opleveren als wij eerst de eerste termijn van de invoeringswet houden en daarna het wetsvoorstel inzake de vrije beroepsbeoefenaars.

De **Voorzitter**: Dat zou ik liever gedaan hebben, maar ik heb minister De Koning beloofd dat ik rekening zou houden met zijn verzoek om hem te vrijwaren voor een spreekbeurt vanavond. Mijn regel is dat ik iets beleefder ben tegenover bewindslieden dan tegenover leden. Een klein beetje maar!

De heer **Weijers** (CDA): Ik zou bijna de suggestie doen dat beide bewindslieden nog eens even met elkaar overleggen.

De **Voorzitter**: Ik heb ook alleen maar gezegd: zo zou het kunnen. De Kamer beslist natuurlijk op elk moment of iets kan.

Mevrouw **Van Nieuwenhoven** (PvdA): Ik begreep dat u vanwege tijdgebrek de Mediawet van de agenda hebt afgevoerd en u zit nu verlegen om een onderwerp voor vanavond.

De **Voorzitter**: Is er nog een van de leden die een serieuze opmerking wil maken?

Mevrouw **Van Nieuwenhoven** (PvdA): Sorry, u bent daarover misschien niet serieus, maar ik wel!

De **Voorzitter**: Het gaat om een of twee uurtjes.

Mevrouw **Beckers-de Bruijn** (PPR): Wanneer komt het antwoord over de Warenwet?

De **Voorzitter**: Dat duurt zeker ook twee uur en dan moet er weer geschorst worden. Dat is ook niet serieus.

Wat de UCV's betreft, heb ik iets bepaald. Mevrouw Beckers heeft bezwaren geuit. Ik begrijp die, maar ik zie geen uitweg, tenzij mevrouw Beckers een alternatief heeft, bij voorbeeld overdag vergaderen op koninginnedag. Dit is niet serieus bedoeld, maar ik denk dat in de komende weken iedereen niet alleen 's avonds maar ook overdag bezig is. Het helpt allemaal niet veel.

Mevrouw **Beckers-de Bruijn** (PPR): Waar ik eigenlijk ontzettend bezwaar tegen heb, is dat hier afspraken worden gemaakt – ik dacht zelfs dat de regeringsfracties hebben gezegd dat er de komende weken 's avonds niet vergaderd zal worden – maar dat wij nooit op dat soort afspraken kunnen afgaan en dat wij zelfs niets kunnen vastleggen. Dat is mijn probleem. Dat gebeurt elke keer weer.

De heer **Eversdijk** (CDA): Ik wil hierop nog een kleine toelichting geven. Tegen overmacht kun je niets doen. Er is echter een tweede aspect. Toen wij hierover spraken, ging het vooral om plenaire vergaderingen en niet om UCV's. Bij UCV's is altijd een beperkter aantal leden betrokken dan bij plenaire debatten.

De **Voorzitter**: Zoals gezegd, ik zie geen mogelijkheid om onder de huidige omstandigheden de Kamer nog meer tegemoet te komen.

Aan de orde zijn de **stemmingen** in verband met het wetsvoorstel **Wijziging van de Wet uitkeringen vervolgingslachtoffers 1940–1945 (17 355)** en over:

– de motie-Worrell over zelfhulpgroepen t.b.v. immateriële hulpverlening aan de 'tweede generatie'-oorlogsgetroffenen (17 355, nr. 22).

(Zie vergadering van 15 april 1986.)

De **Voorzitter**: Ik stel vast, dat de fracties van de PSP en de EPV, alsmede de leden Scholten en Janmaat niet aanwezig zijn.

Het begin van artikel I wordt zonder stemming aangenomen.

In stemming komt het amendement-Worrell c.s. (stuk nr. 17).

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de SGP, de RPF en het GPV en het lid Wagenaar tegen dit amendement hebben gestemd en die van de overige fracties ervoor, zodat het is aangenomen.

Onderdeel A, zoals het is gewijzigd door de aanneming van het amendement-Worrell c.s. (stuk nr. 17), wordt zonder stemming aangenomen.

Onderdeel B wordt zonder stemming aangenomen.

In stemming komt het amendement Worrell/Mik (stuk nr. 18).

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de PvdA, D'66, de PPR en CPN en het lid Van der Spek voor dit amendement hebben gestemd en die van de overige fracties ertegen, zodat het is verworpen.

Onderdeel C wordt zonder stemming aangenomen.

In stemming komt het amendement-Cornelissen c.s. (stuk nr. 21, I) herdruk.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat dit amendement met algemene stemmen is aangenomen.

Ik stel vast, dat door de aanneming van dit amendement de andere op stuk nr. 21 (herdruk) voorkomende amendementen als aangenomen kunnen worden beschouwd.

Voorzitter

Door de aanneming van de amendementen-Cornelissen c.s. (stuk nr. 21, I t/m III, herdruk) zijn respectievelijk de onderdelen D, E en E1 komen te vervallen.

De onderdelen F t/m S worden zonder stemming aangenomen.

In stemming komt het amendement-Lucassen-Stautterer (stuk nr. 20, I).

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat dit amendement met algemene stemmen is aangenomen.

Ik stel vast, dat door de aanneming van dit amendement het andere op stuk nr. 20 voorkomende amendement als aangenomen kan worden beschouwd.

In stemming komt het amendement-Worrell/Mik (stuk nr. 19 herdruk).

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de PvdA, de PPR, de CPN, D'66 en het GPV en het lid Van der Spek voor dit amendement hebben gestemd en die van de overige fracties ertegen, zodat het is verworpen.

Onderdeel U, zoals het is gewijzigd door de aanneming van de amendementen-Lucassen-Stautterer (stuk nr. 20, I en II), wordt zonder stemming aangenomen.

De onderdelen V t/m Z, AA t/m CC, EE, EE1 en FF t/m HH worden zonder stemming aangenomen.

Het gewijzigde artikel I wordt zonder stemming aangenomen.

Artikel II, zoals het is gewijzigd door de aanneming van het amendement-Cornelissen c.s. (stuk nr. 21, IV herdruk), wordt zonder stemming aangenomen.

De artikelen IIA en III en de beweegreden worden zonder stemming aangenomen.

Het wetsvoorstel wordt zonder stemming aangenomen.

In stemming komt de motie-Worrell c.s. (17 355, nr. 22).

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fractie van de VVD en het lid Wagenaar tegen deze motie hebben gestemd en die van de overige fracties ervoor, zodat zij is aangenomen.

Aan de orde zijn de **stemmingen over drie moties**, ingediend bij de

behandeling van de stukken over de **WBO-formatie**, te weten:

- de motie-Van Ooijen c.s. over de voorstellen tot wijziging van de formatieregeling voor het basisonderwijs (19 200-VIII, nr. 86);
- de motie-Dijkstal/Hermes over de formatie voor zogenaamde groeischoolen (19 200-VIII, nr. 87);
- de motie-Hermes/Dijkstal over structurele dekking voor de ontstane tekorten (19 200-VIII, nr. 88).

(Zie vergadering van 16 april 1986.)

In stemming komt de motie-Van Ooijen c.s. (19 200-VIII, nr. 86).

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de PvdA, D'66, de PPR en de CPN en het lid Van der Spek voor deze motie hebben gestemd en die van de overige fracties ertegen, zodat zij is verworpen.

In stemming komt de motie-Dijkstal/Hermes (19 200-VIII, nr. 87).

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat deze motie met algemene stemmen is aangenomen.

In stemming komt de motie-Hermes/Dijkstal (19 200-VIII, nr. 88).

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat deze motie met algemene stemmen is aangenomen.

Ik stel voor, de stukken 19 200-VIII, nrs. 74, 79 en 84 voor kennisgeving aan te nemen.

Daartoe wordt besloten.

Aan de orde zijn de **stemmingen over twee moties**, ingediend bij de **interpellatie-Sloots over de bekostiging van de bejaardenoorden**, te weten:

- de motie-Sloots/Ter Veld over de eigen bijdragen van bewoners van bejaardenoorden (19 492, nr. 1);
- de motie-Sloots/Ter Veld over het verstrekken van een permanent voorschot aan provincies en grote gemeenten (19 492, nr. 2).

(Zie vergadering van 16 april 1986.)

In stemming komt de motie-Sloots/Ter Veld (19 492, nr. 1).

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de PvdA, D'66, de PPR en de CPN en het lid Van der Spek voor deze motie hebben gestemd en die van de overige fracties ertegen, zodat zij is verworpen.

In stemming komt de motie-Sloots/Ter Veld (19 492, nr. 2).

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat deze motie is verworpen met dezelfde stemverhouding als de vorige.

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van de wetsvoorstellen:

- **Nadere wijziging van de Algemene Arbeidsongeschiedheidswet en de Wet op de arbeidsongeschiktheidsverzekering (nadere regeling in verband met verminderde gelegenheid tot het verkrijgen van arbeid) (19 256);**
- **Verlening van toeslagen tot het relevante sociaal minimum aan uitkeringsgerechtigden op grond van de Werkloosheidswet, de Ziektewet, de Algemene Arbeidsongeschiktheidswet, de Wet op de arbeidsongeschiktheidsverzekering en de Wet arbeidsongeschiktheidsvoorziening militairen, die één of meer personen tot hun financiële last hebben (Toeslagenwet) (19 257);**
- **Wijziging van de Algemene Ouderdomswet (gelijkstelling niet-gehuwde personen met gehuwden of echtgenoten) (19 258);**
- **Wijziging van de Algemene Bijstandswet met betrekking tot de gelijke behandeling van de mannen en vrouwen en gelijkstelling van niet-gehuwde personen met gehuwden (19 259);**
- **Het treffen van een inkomensvoorziening voor oudere werkloze werknemers van wie het recht op een uitkering op grond van de Werkloosheidswet is geëindigd (Wet inkomensvoorziening oudere werkloze werknemers) (19 260);**
- **Verzekering van werknemers tegen de geldelijke gevolgen van werkloosheid (Werkloosheidswet) (19 261),**

en van de daarbij voorgestelde moties.

De algemene beraadslaging wordt hervat.

Staatssecretaris **Kappeyne van de Coppello**: Mijnheer de Voorzitter! Mijn collega de heer De Graaf heeft in zijn zeer lange betoog een kleine verspreking gemaakt. Hij heeft

Staatssecretaris Kappeyne van de Coppello van Sociale Zaken en Werkgelegenheid

aangekondigd, dat op bepaalde vragen uit de Kamer door mevrouw Kraaijeveld-Wouters zou worden geantwoord. Ik zou er geen enkel bezwaar tegen hebben als mevrouw Kraaijeveld mijn speech, zelfs vanaf deze plaats, zou uitspreken. Ik denk ook, dat zij met verreweg het grootste gedeelte ervan van harte zou instemmen. Ik koester zelfs de stoute gedachte dat zij, indien zij op dit moment staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid mede verantwoordelijk voor het emancipatiebeleid zou zijn geweest, de gehele speech die ik mij voorneem uit te spreken, zou kunnen uitspreken. Ik heb er echter alle begrip voor, dat er een enkel punt overblijft waarop zij, sprekend namens de CDA-fractie, een andere mening huldigt dan ik. Vanwege dat ene punt is het voor de zuiverheid van de staatsrechtelijke verhoudingen beter, dat ik de speech uitspreek.

Mevrouw **Kraaijeveld-Wouters** (CDA): Dat lijkt mij goed, hoewel ik wel de volgende kanttekening plaats. Ik zou als persoon, als staatssecretaris of als woordvoerder van een fractie, een opvatting moeten verkondigen waar ik zelf volledig achter sta en dat zou dus dezelfde moeten zijn.

Staatssecretaris **Kappeyne van de Coppello**: Ik denk dat deze laatste opmerking van mevrouw Kraaijeveld geheel overeenstemt met de conclusie die ik zojuist trok.

Mijnheer de Voorzitter! Gaarne dank ik de leden voor de aandacht die zij hebben besteed aan de emancipatieaspecten van het nieuwe stelsel van sociale zekerheid. Mijn collega de heer De Graaf heeft in zijn betoog, zij het zeer beknopt, al aangegeven dat de maatschappelijke ontwikkelingen op het gebied van emancipatie mede aanzet zijn geweest tot die stelselherziening. Ik stel het op prijs, nog nader in te gaan op de wijze waarop het emancipatiestreven zijn neerslag heeft gevonden in de huidige wetsvoorstellen, op de relatie tot het beleidsplan emancipatie en op de daarover gestelde vragen.

In algemene zin wil ik eerst de volgende opmerkingen maken. Eén van de meest in het oog springende ontwikkelingen in het emancipatieproces van de laatste jaren is de steeds duidelijker naar voren komende wens en behoefte van vrouwen om deel te nemen aan betaalde arbeid. Deze ontwikkeling komt mede tot uitdrukking in de cijfers over de arbeidsparticipatie. Het deelnemingspercentage van vrouwen is in de laatste jaren sterk gestegen. In 1985 lag de arbeidsdeelname van vrouwen van 25 tot 45 jaar tussen de 49% en 62%. Zes jaar eerder was dit nog tussen de 34% en 43%. Naar verwachting zal deze ontwikkeling zich het komende decennium verder voortzetten.

In het overheidsbeleid, met name dat van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, is dan ook in toenemende

mate aandacht geschonken aan de mogelijkheden om de arbeidsmarktpositie van vrouwen te verbeteren. In het beleidsplan emancipatie neemt de bevordering van de economische zelfstandigheid van vrouwen een centrale plaats in. De lijn waarlangs dit kan worden gerealiseerd, loopt volgens het kabinet via deelname aan de betaalde arbeid. Het streven is daarom gericht op het zoveel mogelijk wegnemen van drempels en ontmoedigingseffecten, waarmee uiteindelijk naar een situatie wordt toegewerkt waarin ieder volwassen individu een vrije keuze kan maken voor een aandeel in betaalde en onbetaalde arbeid.

Daarnaast is er een kentering te bespeuren in de maatschappelijke opvattingen ten aanzien van de financiële afhankelijkheid van mensen ten opzichte van elkaar. Dat geldt in het bijzonder voor de erkenning van de betekenis van financiële onafhankelijkheid voor vrouwen. Niet alleen in emancipatiekringen stelt men zich meer dan voorheen op het standpunt dat ook gehuwde vrouwen in de toekomst meer in staat kunnen worden geacht om in het eigen levensonderhoud te voorzien.

Deze ontwikkelingen in de feitelijke arbeidsparticipatie als ook in de opvattingen daarover maken deel uit van een geleidelijk veranderingsproces in de positie van mannen en vrouwen in de samenleving. Ik ben dan ook van mening, dat het emancipatiestreven op sociaal-economisch gebied in eerste aanleg gericht moet zijn op individuele inkomensverwerving in de primaire sfeer, met als lange-termijndoelstelling: doortrekking van de consequenties van die ontwikkeling naar de secundaire sfeer. Daarmee kom ik op de stelselherziening en op de opmerkingen die door meer leden zijn gemaakt over het emancipatoire karakter hiervan.

Zowel de voorgestelde aanpassingen in verband met de hiervoor geschetste ontwikkeling als de openingen naar een verdergaande individualisering van uitkeringsrechten in de toekomst hebben bij verschillende leden vragen opgeroepen. Daaruit beluister ik enerzijds enige reserve ten aanzien van het meegaan met die ontwikkeling en anderzijds teleurstelling over het niet snel genoeg verlopen van die ontwikkeling. Ik concludeer – dat lijkt mij op zichzelf een heel positief punt – dat in deze stelselherziening

Kappeyne van de Coppello

de discussie over verdergaande individualisering van uitkeringsrechten principieel op gang is gekomen. Een belangrijk punt in deze discussie is het tijdelijk karakter van de Toeslagenwet.

In haar commentaar op de Toeslagenwet gaf mevrouw Kraaijeveld aan nieuwe hoop te putten uit de nota naar aanleiding van het eindverslag, speciaal betrekking hebbend op de zogenaamde 1990-passage. De uitspraken over het tijdelijke karakter van deze wet waren niet meer dan een gedachte, zo concludeerde zij. Ik moet haar daarin teleurstellen, in zoverre dat er geen twijfel meer kan bestaan over de intentie om door te gaan in de richting van individuele uitkeringsrechten in de toekomst. In de nota naar aanleiding van het eindverslag wordt evenwel aangegeven dat het nu nog te vroeg is om tot besluitvorming over de inhoud van wettelijke maatregelen ter zake te kunnen komen. Ik kom daarop in de loop van mijn verhaal terug.

De heer Linschoten heeft in zijn bijdrage een treffende beschrijving gegeven van de fasering van het proces van individualisering, waarbij hij dit proces in historisch perspectief plaatst.

De heer **Schutte** (GPV): Het punt dat mevrouw Kraaijeveld noemt, heb ik in mijn betoog ook genoemd. Ik heb het desbetreffende onderdeel uit de nota naar aanleiding van het eindverslag geciteerd. Daar staat dat men nu niet kan overzien – vandaar het gedateerde karakter – of, laat staan op welk tijdstip, tot invoering van zo'n geïndividualiseerd uitkeringsstelsel kan worden overgegaan. Daaruit heb ik de conclusie getrokken – ik denk mevrouw Kraaijeveld ook – dat het niet zozeer alleen gaat om de onzekerheid over de inhoud van het concrete stelsel, maar dat tevens wordt gezegd dat men momenteel ook niet kan overzien of het sowieso zal lukken.

Staatssecretaris **Kappeyne van de Coppello**: Inderdaad, met name ten aanzien van de problematiek van de Bijstandswet als laatste bodemvoorziening. Dat neemt niet weg dat je de intentie kunt uitspreken tot volledige individualisering en de politieke wil om daar naar toe te werken. Ten aanzien van de 1990-problematiek met de door de Kamer verworpen motie van mevrouw Kraaijeveld werd heel duidelijk geprobeerd om een

deur zo definitief mogelijk dicht te doen.

Het feit dat nu eerst in de volgende kabinetsperiode een verdere uitwerking van die voornemens zal kunnen plaatsvinden, is inherent aan de geleidelijke aard van dit proces. Voordat ik daarop nader inga, wil ik eerst stilstaan bij veranderingen op de korte termijn, namelijk in de wetsvoorstellen die nu behandeld worden. Voornamelijk in de loonderings sfeer in de nieuwe Werkloosheidswet worden belangrijke verbeteringen gerealiseerd met betrekking tot de individuele uitkeringsrechten voor vrouwen. In het ontwerp van de nieuwe Werkloosheidswet is aan het emancipatiestreven vorm gegeven door daarin de gelijke berechtiging van mannen en vrouwen te verankeren.

Ook de toevoeging van de vervolgitkering binnen de nieuwe Werkloosheidswet vormt daarbij een belangrijk in de toekomst nog uit te bouwen element en een tweede pluspunt voor vrouwen – niet minder belangrijk voor mannen als ze kinderen verzorgen – is het gedeeltelijk meetellen van de verzorgingsperiode van jonge kinderen voor de berekening van het feitelijke arbeidsverleden.

De in het wetsvoorstel vastgelegde meeberekening van deeltijdarbeid voor het recht op uitkering werkt eveneens ten gunste van vrouwen die tot nu toe veelal in deeltijd werkzaam zijn. Deze aanpassing van de referentie aan de sterke deelname van deeltijdarbeid zal ook een verdere voortgang van de verdeling van betaalde en onbetaalde arbeid tussen mannen en vrouwen kunnen stimuleren. Ten aanzien van de vervolgitkering is duidelijk aangegeven dat deze vanwege de financiële begrenzings voorshands tot één jaar beperkt moet blijven. Indien in de toekomst meer financiële ruimte beschikbaar komt, behoort verlenging van die duur tot één van de prioriteiten.

Daarnaast wordt een verdere ontwikkeling in de richting van individualisering van de minimumbehoefte-regeling niet uitgesloten. In de memorie van toelichting op de Toeslagenwet is de gedachte naar voren gebracht, dat bij voorbeeld de generatie die na 1990 18 jaar wordt, geacht mag worden in voldoende mate voorbereid te zijn op deelname aan betaalde arbeid. Mevrouw Rempt had er wat twijfels over maar misschien heeft zij die over een paar jaar overwonnen.

Mevrouw **Rempt-Halmmans de Jongh** (VVD): Ik ben wel voor de individualisering maar 1990 vind ik te vroeg. Ik zeg dit maar om misverstanden te voorkomen.

Staatssecretaris **Kappeyne van de Coppello**: Bij mij is geen sprake van misverstanden.

Mevrouw **Rempt-Halmmans de Jongh** (VVD): Je weet maar nooit met die mensen aan de overkant.

Staatssecretaris **Kappeyne van de Coppello**: Ik concludeer dat de opmerking van mevrouw Rempt tot andere leden gericht was.

Voor deze generatie zou in principe kunnen gelden dat wanneer er geen jonge kinderen zijn, van beide partners wordt verwacht dat zij zich beschikbaar stellen voor de arbeidsmarkt, voor zover zij beiden een beroep doen op een sociale uitkering. Zoals uit de memorie van toelichting op de Toeslagenwet blijkt, kan men een dergelijke ontwikkeling zien als een eerste stap naar het systeem van zelfstandige uitkeringsrechten.

Ik weet niet of ik hier moet ingaan op de vragen van mevrouw Dales, of dat zij wil dat ik dat op een ander moment doe. Mevrouw Dales heeft dit voornemen, verwoord in het beleidsplan emancipatie, de vraag verbonden, of de verplichting in andere regelingen voor gehuwde vrouwen, zich beschikbaar te stellen voor de arbeidsmarkt, in strijd is met hetgeen ik in het beleidsplan tot uitdrukking heb gebracht.

Mevrouw **Dales** (PvdA): Ik dank de staatssecretaris voor de égards die zij mij toont door mij te laten kiezen wanneer zij het antwoord geeft. Voorts dank ik haar voor het feit, dat zij mij de gelegenheid biedt mijn vraag nog eens helder te formuleren.

Ik heb mijn vraag gesteld in het kader van de behandeling van de IOW. Krachtens die wet worden vrouwen van omstreeks 50 jaar ook verplicht zich voor de arbeidsmarkt beschikbaar te stellen. Daartegenover staan geen rechten. Ik heb gevraagd hoe de bepalingen dienaangaande zich verhouden tot de opvatting van de staatssecretaris, dat met de inschakeling moet worden begonnen bij een generatie die daarop voorbereid kon zijn. Dat is de generatie die in 1990 18 jaar is. De staatssecretaris mag er nu op ingaan maar ik vind het ook goed, als zij het later in haar betoog doet.

Staatssecretaris **Kappeyne van de Coppello**: Het is mij duidelijk.

Kappeyne van de Coppello

Ik zie nauwelijks een relatie tussen het voornemen om nu de verplichting, zich beschikbaar te stellen voor de arbeidsmarkt toe te spitsen op enkele zeer kleine groepen van vrouwen in de IOAW en het zeer generieke voornemen, dat de komende vier jaar wellicht in wetsvoorstellen wordt geformuleerd, voor een bepaalde generatie van vrouwen de verplichting in te voeren, zich beschikbaar te stellen voor de arbeidsmarkt.

In de IOAW gaat het om een bepaalde groep vrouwen, namelijk de vrouwen van oudere werknemers, die onder de werking van de IOAW vallen en welke vrouwen een recent arbeidsverleden hebben gehad. Aan zo'n vrouw kan de verplichting opgelegd worden om, indien haar man gebruik maakt van de uitkering krachtens de IOAW, zich beschikbaar te stellen voor de arbeidsmarkt. Zij heeft zelf – ik mag aannemen uit vrije keuze – gekozen om te gaan werken. Aan de andere kant zijn er ook gehuwde vrouwen die dat niet doen en die dus ook geen recent arbeidsverleden hebben.

Welnu, als een vrouw een recent arbeidsverleden heeft gehad en haar man valt onder de bepalingen van de IOAW, dan wordt in die wet de mogelijkheid geschapen dat aan haar de verplichting wordt opgelegd zich beschikbaar te stellen voor de arbeidsmarkt. Dat is een hele andere, een toevallig voor een specifieke groep geldende benadering dan het algemene voornemen aan een hele generatie van jonge vrouwen mettertijd – dat zal pas na langere tijd plaatshebben – als zij huwen en zij bovendien niet kinderen hebben te verzorgen de verplichting op te leggen zich beschikbaar te stellen voor de arbeidsmarkt. In zoverre zie ik dus niet een directe relatie.

Ik zie evenmin een directe relatie met de vrouwen die genoemd werden in de discussie naar aanleiding van de laatste opmerkingen van staatssecretaris De Graaf, dat het uit hoofde van de Algemene Bijstandswet of de RWW nu al mogelijk kan zijn dat in individuele gevallen aan vrouwen de verplichting wordt opgelegd zich beschikbaar te stellen voor de arbeidsmarkt. Ook daar zie ik geen directe relatie met het algemene voornemen dat in het beleidsplan staat.

Mevrouw **Kraaijeveld-Wouters** (CDA): De staatssecretaris zegt nu herhaaldelijk – zij heeft het zojuist expliciet uitgesproken – dat het bij het beleidsplan gaat om vrouwen die geen jonge kinderen hebben. Ik heb pas na

de discussie over het beleidsplan de verwarring ontdekt dat men meent dat het in het beleidsplan uitsluitend zou gaan om die gezinnen waarin geen jonge kinderen te verzorgen zijn, dus waarin geen kinderen zijn of kinderen boven de 12 jaar. Als dat zo is, dan is de discussie bij het beleidsplan voor mij volkomen onhelder geweest, want in het beleidsplan staat dat uitgemaakt moet worden of die zorg voor jonge kinderen etc... Ik herinner mij nog dat mevrouw Rempt toen naar voren bracht dat als het echt uitsluitend zou gaan om mensen die geen kinderen te verzorgen zouden hebben, er over verzorgingsloon zou worden gesproken. Dat wil ik vandaag graag opgehelderd zien.

Daar komt dan de verwarring van zo net bij. Wie kan in het kader van de Algemene Bijstandswet mede met de echtgenoot een sollicitatieplicht opgelegd krijgen?

Staatssecretaris Kappeyne van de

Coppello: In de bespreking naar aanleiding van het beleidsplan hebben wij van de zijde van de regering een uitzonderingssituatie gecreëerd door te zeggen dat wij de algemene plicht voor gehuwde vrouwen om te solliciteren wanneer zij gebruik maken van een toeslag, die eventueel na 1990 ingevoerd gaat worden, eventueel niet willen laten gelden in de periode dat die gehuwde vrouwen te zorgen hebben voor jonge kinderen. Ik heb daarbij toen ook een leeftijd gesteld. Men begrijpt dat dat natuurlijk nog in nadere wetsvoorstellen moet worden uitgewerkt. Inderdaad is er dan alle gelegenheid daarop terug te komen. Mevrouw Rempt heeft toen gezegd: Dat noem ik een verzorgingsloon, maar daarop ben ik verder niet ingegaan.

Mevrouw **Kraaijeveld-Wouters** (CDA): U hebt gezegd dat het dat niet was.

Staatssecretaris **Kappeyne van de Coppello**: Zij vatte het op als een soort verzorgingsloon, maar dat is het natuurlijk niet.

Mevrouw **Kraaijeveld-Wouters** (CDA): Laat ik het nog een keer duidelijk zeggen. Alle vrouwen die thuis jonge kinderen hebben, automatisch geen sollicitatieplicht, is dat de boodschap van het beleidsplan geweest? Of staat er: wanneer zorg voor jonge kinderen hen zou belemmeren Dan moet door de uitvoeringsorganen worden uitgemaakt of de situatie in dat gezin inderdaad zo is dat de zorg voor jonge kinderen die vrouwen zou belemmeren die sollicitatieplicht na te komen.

Mevrouw **Van Nieuwenhoven** (PvdA): Of die man.

Mevrouw **Kraaijeveld-Wouters** (CDA): In de praktijk kwam het neer op de vrouw.

Staatssecretaris **Kappeyne van de Coppello**: Ik neem aan dat, als die vrouw in die situatie zegt: 'ik acht mij belemmerd want ik heb de rol op mij genomen van het verzorgen van de jonge kinderen', dit een heel belangrijke overweging is die vermoedelijk in wetgeving wordt vastgelegd en wordt gehonoreerd. Ik acht dat geen verzorgingsloon. Ik begrip wel de gedachte, die mevrouw Rempt daarmee tot uitdrukking wilde brengen, namelijk dat vrouwen dan als het ware hun inspanning die niet betaald wordt gehonoreerd zouden zien, waardoor zij niet gedwongen worden, hun sollicitatieplicht te vervullen. Dat is juridisch, technisch en inhoudelijk echter geen verzorgingsloon. Dat was een wat emotionele, politieke opmerking van mevrouw Rempt....

Mevrouw **Rempt-Halmmans de Jongh** (VVD): Nee hoor.

Staatssecretaris **Kappeyne van de Coppello**:die juridisch-technisch niet helemaal hout snijdt.

Mevrouw **Kraaijeveld-Wouters** (CDA): Ik heb begrepen, dat half Nederland op zijn kop heeft gestaan vanwege het voornemen van de regering om mensen zonder kinderen te verplichten, beiden voor een uitkering.....

Mevrouw **Van Nieuwenhoven** (PvdA): Niet eens de halve Kamer, mevrouw Kraaijeveld!

Mevrouw **Rempt-Halmmans de Jongh** (VVD): Nee, het was een kleine minderheid.

Staatssecretaris **Kappeyne van de Coppello**: Voorzitter! Ik weet niet of ik mevrouw Kraaijeveld helemaal goed kan volgen. Ik weet niet wie er in Nederland allemaal op hun kop hebben gestaan. Ik constateer dat haar motie is verworpen en ik was daar erg blij mee, mijnheer de Voorzitter! Als mevrouw Kraaijeveld achteraf zegt dat zij nu inziet, dat deze motie eigenlijk helemaal niet nodig was, dan kunnen wij dit gedeelte van het debat allen met tevredenheid afsluiten.

Mevrouw **Kraaijeveld-Wouters** (CDA): Voorzitter! Daar heb ik het niet over. Die motie is wel degelijk van belang gebleken. Ik stel nu vast, dat alle echtgenoten die kinderen te verzorgen hebben tot twaalf jaar,

Kappeyne van de Coppello

automatisch geen sollicitatieplicht krijgen opgelegd.

Mevrouw Van Nieuwenhoven (PvdA): Dat was al zo!

Mevrouw Kraaijeveld-Wouters (CDA): Ik wil daar graag het antwoord van de regering op hebben. De staatssecretaris zegt namelijk nog steeds: dan zal dat eventueel toch wel een zodanige belemmering blijken te zijn, dat... Of dit zo is, moet dan worden vastgesteld door het uitkeringsorgaan. In dat geval moet worden vastgesteld dat vanaf nu is besloten, dat elke persoon die jonge kinderen te verzorgen heeft tot twaalf jaar, niet onder die verplichting valt.

Staatssecretaris Kappeyne van de Coppello: Mijnheer de Voorzitter! Het lijkt mij voor mijn persoonlijke ijdelheid – die ik toch ook wel heb – een geweldig perspectief, dat iets, zodra ik het hier alleen maar zeg, niet alleen besloten is maar ook kracht van wet heeft, terwijl niet alleen half maar heel Nederland zich daaraan heeft te houden. Zo is het natuurlijk niet. Het beleidsvoornemen om dit punt politiek uit te werken in een wetsvoorstel, dat vervolgens ingediend zal worden bij deze Kamer, is niet meer dan een politieke intentie die wordt geuit.

De uitwerking daarvan is natuurlijk zeer relevant. Daar krijgt de Kamer mee te maken. Zij kan die nog amenderen, etc. Ik zeg echter nogmaals, dat ik alleen maar blij ben als ik misverstanden heb kunnen wegnemen en dat ik niet alleen behoefte te constateren dat er misverstanden zijn. Ik constateer dat zij er zijn geweest en dat zij nu zijn weggenomen. *In zoverre is mijn betoog een aanvulling op het betoog van de heer De Graaf.*

Mevrouw Beckers-de Bruijn (PPR): Voorzitter! Mag ik over de IOAW zelf – het lijkt wel een dierentuin – nog iets vragen? De staatssecretaris zei, dat aan vrouwen met een recent arbeidsverleden deze verplichting kan worden opgelegd. Er is nu ook een jongere groep bijgekomen, de arbeidsongeschikten. Dat maakt de situatie iets anders. Voor alle duidelijkheid wil ik haar het volgende vragen. Het gaat om vrouwen met een recent arbeidsverleden. Kunnen vrouwen, als zij geen recent arbeidsverleden hebben, geen verplichting krijgen om te solliciteren, ook niet als zij geen jonge kinderen hebben?

Staatssecretaris Kappeyne van de Coppello: Dat klopt. De verklaring hiervoor is, dat die vrouwen zelf door

te werken hebben aangegeven, dat zij niet alleen bereid maar ook in staat zijn om te werken. Gezien hun recente arbeidsverleden kunnen zij vermoedelijk ook weer gemakkelijker terugkeren op de arbeidsmarkt.

Nu houden wij er juist rekening mee dat heel veel vrouwen dat niet kunnen. Welnu, als zij dat in de praktijk kennelijk niet gekund hebben, dan moeten zij ook niet gehouden worden aan de verplichting om zich beschikbaar te stellen, want dat levert niets op!

Mevrouw Beckers-de Bruijn (PPR): Het verzorgen van kleine kinderen is daarbij niet aan de orde?

Staatssecretaris Kappeyne van de Coppello: Neen!

Mevrouw Beckers-de Bruijn (PPR): Prima!

Staatssecretaris Kappeyne van de Coppello: Het verzorgen van kleine kinderen zou een grond te meer zijn om zich niet beschikbaar te stellen!

Mevrouw Dales (PvdA): Voorzitter! Ik zou dan graag nauwkeurig willen weten wat precies een recent arbeidsverleden is, want dat gaat in de wetsinterpretatie natuurlijk een heel belangrijke rol spelen. Ik heb daar in de schriftelijke behandeling al naar gevraagd, maar daarop geen goed antwoord gekregen.

Er staat: 'Aan de aanspraak op een zodanige voorziening dienen, indien mogelijk, redelijke arbeidsvoorwaarden met betrekking tot de partner te worden verbonden. Het stellen van voorwaarden aan de partner is in beginsel redelijk, indien deze in het recente verleden beloonde arbeid heeft verricht. Daarbij gaat het om een bestendig arbeidspatroon.' Ik heb daaruit niet begrepen dat dit een limitatieve opsomming is. Ik zou dat graag verduidelijkt zien, want hiermee wordt niet uitgesloten dat dit ook in andere gevallen niet onredelijk zou zijn.

Staatssecretaris Kappeyne van de Coppello: Mijnheer de Voorzitter! Of de heer De Graaf of ik zullen daar in tweede termijn of eventueel bij de artikelsgewijze behandeling antwoord op geven. Ik kan dat nu niet zo uit mijn hoofd doen. Naar mijn idee staat nog niet helemaal vast wat precies onder een recent arbeidsverleden moet worden verstaan. Wij zullen ons daarop beraden. Als wij er tijdens deze behandeling al een antwoord op kunnen geven, dan zal of de heer De Graaf – het betreft immers een vrij technisch aspect van de wet – of ik dat ook doen.

Mevrouw Dales (PvdA): Voorzitter! Ik moet daar dan wel van op aankunnen. Het slaat inderdaad op de IOAW. Het antwoord daarop is verschoven naar de beantwoording van deze staatssecretaris. Ik heb daar graag mee ingestemd, waarom niet, maar als blijkt dat het antwoord nu toch niet kan worden gegeven, heb ik daar wat moeite mee. Het is van zeer wezenlijke betekenis.

Staatssecretaris Kappeyne van de Coppello: Ik zeg niet dat het antwoord niet gegeven kan worden!

Mevrouw Dales (PvdA): Op dit moment niet en dan wil ik graag de verzekering dat wij op schrift krijgen – en wel voor de volgende termijn, want anders is de kans verkeken – wat onder een recent arbeidsverleden wordt verstaan en hoe dat dient te worden ingevuld. Alsdan zou ik met het debat door kunnen gaan!

Staatssecretaris Kappeyne van de Coppello: Mijnheer de Voorzitter! Die toezegging kan ik niet doen. Er komt een antwoord, maar ik kan niet toezeggen dat op schrift zal worden gesteld wat precies een recent arbeidsverleden is. Wij beraden ons op een nader antwoord en dan moet de Kamer maar zien of zij dat antwoord voldoende vindt.

De Voorzitter: Daar blijft het voorlopig bij en of de Kamer daarmee genoegen neemt, zien wij dan wel weer!

Staatssecretaris Kappeyne van de Coppello: Uit de opmerkingen van mevrouw Kraaijeveld over de 1990-passage en alles wat daarbij hoort heb ik begrepen dat zij een zekere tegenstrijdigheid bespeurt waar de regering een individualisering van uitkeringsrechten in de Algemene bijstandswet thans afwijst, maar daarvoor toch de deur op een kier houdt. Zij wil daarover nu absolute klaarheid hebben. Ik wil er geen twijfel over laten bestaan dat in de opvatting van het kabinet in de Algemene Bijstandswet, als laatste inkomensvoorziening met een minimum-behoefte karakter, behoefte en draagkracht van de leefbaarheid vooropstaan.

Dat zijn de huidige uitgangspunten en daaraan wordt ook in het kader van de stelselherziening niet getornd. Op de korte termijn kan er niet van worden uitgegaan dat alle vrouwen in staat en bereid zijn om door middel van arbeid in hun levensonderhoud te voorzien. Daartoe ontbreekt bij een deel van de vrouwen de beroepstoe-rusting. En meer in het algemeen zullen de mogelijkheden tot combi-

Kappeyne van de Coppello

natie van betaalde arbeid en gezinstaken eerst moeten worden uitgebreid.

Nu plaatst mevrouw Kraaijeveld enkele kritische kanttekeningen bij een passage over het Beleidsplan emancipatie in de nota naar aanleiding van het eindverslag bij het wijzigingsvoorstel van de Algemene Bijstandswet. Daar staat vermeld dat wij economische zelfstandigheid vooral zien in relatie tot het verrichten van betaalde arbeid. Zij vraagt wat wordt bedoeld met het woordje 'vooral'. Daarmee wordt bedoeld dat betaalde arbeid als een essentieel onderdeel van emancipatie een belangrijk middel tot het bereiken van economische zelfstandigheid is. Zoals ook in de uitgangspunten van het Beleidsplan emancipatie is verwoord, is daarbij evenzeer de toegang van belang die betaalde arbeid biedt tot belangrijke waarden als bestaanszekerheid, individuele ontplooiing en maatschappelijke invloed.

De heer **Buurmeijer** (PvdA): Voorzitter! De staatssecretaris nam als uitgangspunt het begrip 'leefeenheid'. Kan zij dat begrip nader definiëren? Ik vraag dit, omdat er heel snel een misverstand kan ontstaan over het verschil tussen de begrippen 'leefeenheid' en 'leefvormen' en het begrip 'economische eenheid'.

Staatssecretaris **Kappeyne van de Coppello**: Voorzitter! Ik meen dat de discussie daarover net met staatssecretaris De Graaf is gevoerd. Ik heb geen behoefte om daaraan iets anders of iets nieuws toe te voegen.

De heer **Buurmeijer** (PvdA): Neen, de discussie daarover is deels gevoerd. Vervolgens verwees de staatssecretaris naar uw bijdrage. U noemt nu expliciet de term leefeenheid. Ik vraag u nu te definiëren wat in termen van de Algemene Bijstandswet het begrip 'leefeenheid' betekent. Waar begint een leefeenheid? Welke vorm kan een leefeenheid aannemen? Hoe wordt daarmee omgegaan?

Staatssecretaris **Kappeyne van de Coppello**: Daar kan ik geen antwoord op geven, mijnheer de Voorzitter! Dat is een definitie, een kernbegrip in de Algemene Bijstandswet. Ik heb daar vanuit een emancipatoire benadering niets anders aan toe te voegen. Ik heb wel gezegd dat de individualisering – daar kom ik nog over te spreken – wellicht in de toekomst mogelijk zal worden gemaakt. Maar wat begrepen moet worden onder 'leefeenheid' in de Algemene

Bijstandswet is naar mijn idee een technische vraag die in het kader van die wet thuishoort.

De heer **Buurmeijer** (PvdA): Voorzitter! Er is een misverstand ontstaan. Ik zal het anders vragen. Kan de staatssecretaris onderschrijven dat een leefeenheid in beginsel kan bestaan uit een alleenstaande die economische zelfstandigheid heeft?

Staatssecretaris **Kappeyne van de Coppello**: Als ik daar 'ja' op kan zeggen in filosofische zin, dan weet ik nog niet of ik daar in het kader van de Bijstandswet 'ja' op moet zeggen. Daarvoor is het helaas te lang geleden dat ik mij in de Kamer bezighield met discussies over de Algemene Bijstandswet. Ik kan dus de juridische consequenties en de beleidsmatige consequenties van uw vraag niet overzien. Wellicht komt er in uw idee een heel andere definitie uit van wat 'leefeenheid' zou moeten zijn in de Algemene Bijstandswet. Dat zal waarschijnlijk uw bedoeling zijn. Misschien komt er een heel andere systematiek van de Bijstandswet uit. Daarop kan ik vanuit de techniek van de Bijstandswet geen antwoord geven.

Voor mij is het uit een oogpunt van emancipatie betrekkelijk irrelevant, wat er onder 'leefeenheid' moet worden verstaan. Voor mij is de vraag emancipatoir: kan er tot individualisering van de Bijstandswet worden overgegaan en zo ja, wanneer? Het lijkt mij namelijk vanuit het emancipatiebeleid gewenst om individualisering na te streven. Wat dan onder 'leefeenheid' moet worden verstaan, is voor mij vers twee.

De heer **Buurmeijer** (PvdA): Voorzitter! Ik verzet mij tegen de opmerking van de staatssecretaris dat het om de techniek gaat. Ik vind dat zij wel mag zeggen, dat zij er nu geen antwoord op kan geven. Dat is haar recht in het debat. Ik vroeg echter om een nadere aanduiding. De staatssecretaris voelde ook aan, dat ik probeerde een aanduiding te geven op basis waarvan – als je het erover eens wordt – je verdere individualiseringsstappen zou kunnen ondernemen. De staatssecretaris kan deze weg afsnijden. Zij kan weliswaar zeggen dat zij naar die individualisering toe wil, maar zij laat dan het beginpunt, het geven van een formulering, achterwege.

Staatssecretaris **Kappeyne van de Coppello**: Laat ik u dan als volgt antwoorden. Als het gaat om het begrip leefeenheid in het algemeen,

los van welke zet dan ook, denk ik dat je de kleinste eenheid die zelfstandig kan optreden, als leefeenheid kunt beschouwen. Ik beantwoord derhalve de vraag of een individu een leefeenheid kan zijn, met ja. De vraag of het individu het uitgangspunt moet zijn van de Algemene Bijstandswet, betreft de vraag van de individualisering. De Bijstandswet gaat nu immers uit van de gezinsbijstand. Het enige wat ik op dit punt thans kan antwoorden, is dat ik de Kamer een studie toezeg.

Mevrouw **Brouwer** (CPN): Komt de staatssecretaris in het vervolg van haar antwoord ook nog op de vraag, hoe je in emancipatorische zin de begrippen 'draagkracht' en 'behoefte' moet uitleggen? Het gaat daarbij immers om een vrij essentiële zaak.

Staatssecretaris **Kappeyne van de Coppello**: Neen, ik kom daar niet op terug.

Mevrouw **Brouwer** (CPN): Dan moet ik zeggen dat het bij de hantering van deze begrippen niet alleen een kwestie is van de techniek van de Algemene Bijstandswet, noch alleen een kwestie van de elementen van de Algemene Bijstandswet. Van belang is namelijk ook, dat wordt gekeken hoe een en ander uitwerkt op de positie van vrouwen die soms te maken krijgen met de Algemene Bijstandswet.

Ik kan het volgende voorbeeld geven. Algemeen bekend is dat de rechtbank te Leeuwarden in een vonnis heeft uitgesproken, dat een vriend niet onderhoudsplichtig is ten opzichte van iemand met wie hij een relatie heeft. De Algemene Bijstandswet zegt echter dat dit wel het geval is. De vrouw in kwestie valt dan tussen wal en schip. Dit komt door de onduidelijkheid over de toepassing van deze begrippen behoefte en draagkracht. Ik zou daarom graag willen dat de staatssecretaris hier toch nog op ingaat.

Staatssecretaris **Kappeyne van de Coppello**: Staatssecretaris De Graaf zegt u toe, daarop in te zullen gaan. U krijgt derhalve in ieder geval een antwoord.

Mijnheer de Voorzitter! Ik wil nog even aanknopen bij mijn opmerking dat op dit moment, in de huidige wet, wordt uitgegaan van de leefeenheid. Daarmee wordt bedoeld: het gezin, de gezinsbijstand.

Ik was bezig met mevrouw Kraaijeveld te beantwoorden. Zij heeft tevens gevraagd, wat bedoeld wordt met de mededeling dat invoering van individuele uitkerings-

Kappeyne van de Coppello

rechten in ieder geval niet plaats kan vinden, zolang het belangrijkste effect daarvan een toename van het beroep op de sociale zekerheid is. Hiermee wordt aangegeven dat niet beoogd wordt, dat in de toekomst ieder individu een inkomen door de overheid wordt verstrekt. De gedachte van een arbeidsloos of basisinkomen voor iedereen wordt ook in het beleidsplan Emancipatie met zoveel woorden afgewezen. Ik neem aan dat mevrouw Kraaijeveld en ik het over dit punt met elkaar eens zijn.

Individualisering in de bijstand, op het huidige uitkeringsniveau van de alleenstaande, zou bovendien, wegens gebrek aan voldoende arbeidsplaatsen, miljarden gulden extra kosten, zoals mevrouw Kraaijeveld terecht heeft opgemerkt.

Het moet dan ook om die reden worden afgewezen, maar dat sluit niet uit dat er op de langere termijn veranderingen in de maatschappelijke situatie en opvattingen kunnen komen. Met de maatschappelijke ontwikkelingen waarop wij in de toelichting duiden, welke in de toekomst zouden kunnen leiden tot herbezinning op de huidige uitgangspunten van de Algemene Bijstandswet wordt het volgende bedoeld. Zoals ik al eerder constateerde, is er de laatste tien jaar een voortdurende stijging van het aantal gehuwde vrouwen dat deelneemt aan betaalde arbeid. Dit is vooral het geval in de jongere leeftijdscategorieën en deze ontwikkeling wordt mede vanuit het emancipatiebeleid ondersteund.

Als deze ontwikkeling doorzet en mannen en vrouwen in meer gelijke mate en in voldoende mate kunnen participeren op de arbeidsmarkt, moet de vraag worden beantwoord of ook in het kader van de minimum-behoeftefunctie individuele uitkeringsrechten kunnen worden toegekend. Wordt die vraag positief beantwoord, dan zou bij voorbeeld een begin kunnen worden gemaakt met de jongste generatie die voor het eerst de arbeidsmarkt betreft.

Naar mijn verwachting zal de huidige tendens in de richting van meer gelijke deelname aan betaalde arbeid door mannen en vrouwen zich verder ontwikkelen. Het tempo van deze ontwikkelingen is afhankelijk van een aantal thans nogal onzekere factoren, zoals onder meer de ontwikkeling van de werkgelegenheid, de verdeling van de beschikbare arbeid over verschillende sectoren, de ontwikkelingen met betrekking tot deeltijdarbeid en arbeidstijdverkorting. Daarom zou het naar mijn idee

op dit moment voorbarig zijn om hierover nu meer specifieke uitspaken te doen.

Dit geldt tevens als antwoord op de gedachten die de heer Willems naar voren bracht over een geïndividualiseerd sociaal-zekerheidsstelsel in 1990. Hij sprak zich daar overigens niet bij uit over het niveau van de individuele uitkeringen. Ook de heer Buurmeijer vroeg meer duidelijkheid over de voornemens met betrekking tot individualisering, zij het vanuit een andere invalshoek. Hij wenst een duidelijke reactie op zijn vraag of de regering al dan niet op principiële gronden een individualisering van de Algemene Bijstandswet afwijst.

Uit mijn antwoord op de opmerkingen van mevrouw Kraaijeveld is al gebleken, dat de redenen van zowel maatschappelijke als financiële aard zijn op grond waarvan individualisering van de Algemene Bijstandswet thans bij de stelselherziening wordt afgewezen. Deze redenen zijn zo zwaarwegend dat ze als principieel kunnen worden gezien, maar even principieel wordt een mogelijke individualisering in de toekomst niet uitgesloten. Dat blijkt uit de toelichting op het wetsvoorstel en uit de overige stellingnames van de regering, die ik al heb aangehaald.

Laat ik daaraan toevoegen, dat aan de keuzes die bij de stelselherziening omtrent individuele en op de leefbaarheid afgestemde rechten zijn gemaakt, vooral budgettaire motieven ten grondslag liggen. Er is een afweging gemaakt in het licht van de maatschappelijke en financiële wenselijkheden en mogelijkheden. Ik zie dat de heer Buurmeijer naar de interruptiemicrofoon gaat, maar ik ben nog niet klaar met de beantwoording van zijn opmerkingen.

De heer Buurmeijer vraagt het denken over individualisering niet stop te zetten als de minimum-behoeftevoorziening in het geding is. Hij meent, dat de regering op een dood spoor zit en hij wijst er daarbij op, dat tot nu toe nauwelijks is ingegaan op het door hem gepresenteerde model voor de lange termijn. Ik wil op zijn vraag of de regering bereid is de discussie hierover voort te zetten, rekening houdend met de gewenste bescherming voor de oudere generatie en het gewenste perspectief op economische zelfstandigheid voor de nieuwe generatie, het volgende antwoorden. Wij verschillen niet van mening over de gewenste vergroting van de economische zelfstandigheid en de daarnaast

nog zakelijke bescherming waar sprake is van financiële afhankelijkheid. Daarover is in de discussies tot nu toe voldoende gezegd.

Het in de eerste plaats van belang onder welke voorwaarden en welke omstandigheden individualisering van de minimumbehoeftevoorziening mogelijk zou zijn. Ik heb al gezegd in de eerste plaats aan jongeren te denken. Ik reageer nu even op een vraag van mevrouw Groenman, maar ik kom nog terug op opmerkingen van de heer Buurmeijer. Mevrouw Groenman heeft aangedrongen op een adviesaanvraag van de Emancipatieraad over de relatie tussen de toeslagenwet en het toekomstige emancipatiebeleid.

Het belang van een verdere uitwerking van het toekomstperspectief kan ik onderschrijven. Ik weet dat de Emancipatieraad op dit moment werkt aan een studie en een ongevoerd advies over het toekomstperspectief met betrekking tot arbeid, waarin ook de zojuist besproken ontwikkeling naar zelfstandiger uitkeringsrechten in de minimumbehoeftefeer wordt betrokken. Een gerichte adviesaanvraag van mijn kant is op dit moment nog niet te verwachten.

Binnen het departement zal uiteraard worden voortgegaan met nadere bestudering van de voorwaarden en verdere specificaties van een situatie van verdergaande verzelfstandiging. Nadere studie op dit onderwerp is een eerste vereiste voordat wijziging van wetgeving kan worden overwogen.

Het door de heer Buurmeijer geschetste model is een van de mogelijkheden voor een systematiek voor individuele uitkeringsrechten. Maar in de presentatie van dat model is nog niet aangegeven langs welke weg dit kan worden gerealiseerd en welke ontwikkelingen daarvoor nodig zijn. Ik neem aan dat het de heer Buurmeijer bekend is dat er ook allerlei andere denkbeelden en studie over toekomstmodellen zijn.

Het denken daarover wordt niet stopgezet, uiteraard, zou ik bijna zeggen. De verschillende modellen zullen alle bij de eerdere genoemde studie dienen te worden betrokken. De uitgangspunten die de PvdA heeft genoemd, zullen mede bij de verdere bestudering worden betrokken. Dit was mijn antwoord aan de heer Buurmeijer.

De heer **Buurmeijer** (PvdA): De staatssecretaris gebruikte twee keer het woord 'principieel'. Toen dacht

Kappeyne van de Coppello

ik: Hier spreekt een staatssecretaris die twee dames dient. Enerzijds zegt zij: *in verband met de maatschappelijke en zakelijke omstandigheden, de financiële mogelijkheden, gaan wij nu niet verder. Dat heeft een principieel karakter. En anderzijds zegt zij in bijna dezelfde zin: principieel is een weg van verdergaande individualisering niet afgesloten. Ik vond dat niet met elkaar te rijmen. Met het laatste wat de staatssecretaris zei, kunnen wij verder.*

Staatssecretaris **Kappeyne van de Coppello**: Het zijn inderdaad twee principes: het ene is de bereidwilligheid tot verdere individualisering, het andere is een terughoudend financieel overheidsbeleid. Ook met dit laatste principe moet ik rekening houden. Bij de integratie van emancipatiedoelstellingen is in het algemene regeringsbeleid vaak sprake van inpassen in en afwegen tussen de verschillende principes, waarbij je aan elk principe enigszins recht doet en toch met de andere rekening houdt. Ik geef dus toe dat ik inderdaad soms verschillende principes dien.

Mevrouw **Kraaijeveld-Wouters** (CDA): Voorzitter! Ik vind het wat onbevredigend dat er geen enkel tijdsperspectief wordt geboden. Daardoor blijf ik de discussie zo moeilijk vinden. Is het juist dat de discussie op een gegeven moment zal moeten gaan over de grondslag van de algemene bijstandswet, het principe van het vangnet zoals dat op gezinsbijstand is geënt? Naar mijn mening is dat namelijk het geval. Als dat ter discussie kan komen, hebben wij het pas echt over individualisering.

Op welk moment zou dat toekomstperspectief dan bereikt kunnen worden? In de toeslagenwet wordt het jaar 1990 genoemd. Zouden wij in dit verband aan het jaar 2000 moeten denken of aan het jaar 2010? Zolang de staatssecretaris hierover niets kan zeggen, moet naar mijn oordeel ook niet gesuggereerd worden dat het te bereiken is. Dan blijft het naar mijn oordeel erg utopisch.

Staatssecretaris **Kappeyne van de Colleppo**: Het zou natuurlijk het mooiste geweest zijn wanneer wij tegelijkertijd met onze verdergaande intentie om de toeslagenwet te wijzigen in 1990, ook al zouden kunnen zeggen wat wij met de Algemene bijstandswet zouden kunnen of moeten proberen. Omdat je niet

alles tegelijk kunt bestuderen en beantwoorden, zijn wij daar nu nog niet uit. Sommigen zeggen dat 1990 al te vroeg is om met een wijziging voor een jongere generatie te komen.

Wij zijn nu al bezig met het verzamelen van materiaal. Wij hebben natuurlijk ook eerst moeten kijken hoe de Kamer daarop reageerde. Als de Kamer deze gedachte krachtig steunt dan denk ik dat dit een aansporing kan zijn om de studie over het individualiseren van de bijstand met kracht aan te vatten. Ik kan niet overzien wanneer dat tot conclusies leidt. Ik hoop zelf niet dat de conclusie negatief zal zijn. In principe moet je dit openhouden.

De heer **Buurmeijer** (PvdA): U wilt eerst bezuinigen en daarna bent u bereid te individualiseren. Dat is de volgorde en dat is uw prijskaartje.

Staatssecretaris **Kappeyne van de Coppello**: Dat is niet mijn eerste principe.

Mevrouw **Van Nieuwenhoven** (PvdA): Dat is het principe van deze wetgeving.

Staatssecretaris **Kappeyne van de Coppello**: Deze wetgeving is niet het eindpunt. Je kan bij iedere verandering wel zeggen dat je precies moet weten hoe het in de toekomst gaat. Dat antwoord kunnen wij nu niet geven. Wij geven de opening dat wij bereid zijn om veranderingen te overwegen. Het is een heel ingrijpende zaak. Daarin heeft mevrouw Kraaijeveld volstrekt gelijk. Als het doorgaat, zal het een *omgooien van een van de belangrijkste principes* uit de Algemene bijstandswet zijn. Dat heeft natuurlijk geweldige gevolgen.

Ik kan echt niet voorspellen wanneer de studie hierover is afgerond en wanneer daaruit beleidsmatige conclusies getrokken kunnen worden. De wijziging van de toeslagenwet was het enige beleidsvoornemen op middellange termijn. Misschien moet je hiervan zeggen dat het een beleidsvoornemen op langere termijn is, dat wil zeggen langer dan 5 jaar voor verwezenlijking. Ik denk dat dat een vrij veilige uitspraak is. Ik kan echter echt niet zeggen wanneer welk kabinet over hoeveel tijd hierover een wetsvoorstel kan presenteren.

Mevrouw **Groenman** (D'66): Neen, mijnheer de Voorzitter, mijn suggestie voor een adviesaanvraag is dat er in ieder geval in een tijdplanning gefaseerd kan worden aangegeven

wat je nodig hebt om tot iets te komen. Ik heb nu een beetje het gevoel dat het altijd van financiële overwegingen blijft afhangen, ondanks alle mooie principiële uitgangspunten van de staatssecretaris. Was het niet fraai geweest als zij nu eens ter afsluiting van deze kabinetsperiode zo'n globale tijdplanning met een aantal voorwaarden waaraan voldaan moet worden had neergelegd in een adviesaanvraag? Is zij voorts van mening dat de 1990-verplichting die nu niet in de toeslagenwet staat, maar waarover gesproken wordt, een stap op weg is naar individualisering?

Staatssecretaris **Kappeyne van de Coppello**: Op uw eerste vraag of het kabinet nu al een adviesaanvraag aan de Emancipatieraad daarover zou zenden, moet ik antwoorden dat dat nu zeker niet mogelijk is, ook niet in de globale zin die u nu aangeeft. Daarmee wordt als het ware al een inventarisatie gegeven van de knelpunten, de mogelijkheden en ook van een tijdpad. Dat kun je pas doen wanneer je daarover een duidelijker beeld hebt en wanneer je weet over welke modellen je beschikt en wat de mogelijkheden en onmogelijkheden zijn.

Meestal ga je, als je al suggesties doet in welke richting je beleid gaat, in een adviesaanvraag niet de modellen en opties noemen waarvan je bij voorbaat weet dat deze niet haalbaar of niet gewenst zijn.

Je moet nader inzicht hebben welke kant het opgaat en dat heb ik op dit moment helaas niet. Ik neem aan dat de Emancipatieraad zelf ook nog niet helemaal uit zijn toekomstmodel is.

Het antwoord op de tweede vraag van mevrouw Groenman is 'ja'.

Mevrouw **Van Nieuwenhoven** (PvdA): Ik mis een element in de beantwoording van de staatssecretaris. Wij hebben het over een tijdpad in de benadering van jongeren van 18 jaar na 1990. Dan telt het algemene streven naar arbeidstijdverkorting toch ook mee? Werkgelegenheid voor ieder individu is de beste garantie voor een goede sociale zekerheid. Wij praten nu over de sociale zekerheid en dus alleen over uitkeringsgerechtigden. Als men echter zelf betaalde arbeid heeft, is er een heel andere instroom van mensen. Dat kan na 1990 gebeuren. Dat is een van de redenen waarom het niet precies aan te geven is.

Kappeyne van de Coppello

Staatssecretaris Kappeyne van de Coppello: Ik ben het helemaal met mevrouw Van Nieuwenhoven eens. Arbeidstijdverkorting heb ik genoemd als een van de voorwaarden die in zekere mate vervuld zou moeten zijn, alvorens een heel ander systeem kan worden overwogen. Er is helaas nog geen algemeen streven naar arbeidstijdverkorting. Ik zou wensen dat dat zo was, maar zo is de maatschappelijke werkelijkheid niet.

Mevrouw Van Nieuwenhoven was benieuwd hoe ik mij voorstelde een vervolg te geven aan de voornemens in het beleidsplan. In de ambtelijke sfeer wordt nu en zal in de nabije toekomst worden gewerkt aan een verdere operationalisering van het in het beleidsplan uitgezette beleid. Daarover zal regelmatig aan de Kamer worden gerapporteerd. De studie die ik net omschreef, maakt daarvan deel uit.

Ik maak enkele opmerkingen over het verzorgingsforfait. Het onderzoek van het GAK naar de resultaten van het arbeidsverleden was voor mevrouw Beckers aanleiding zich af te vragen hoe mijn emancipatiegezindheid was. Ik kan haar verzekeren dat die onverminderd aanwezig is en dat ik die zoveel mogelijk in het regeringsbeleid tracht te laten meeklinken.

Ik kom op het emancipatiegehalte van de betreffende onderzoeksgegevens over het effect van het verzorgingsforfait zelf. De heer Weijers heeft hierover opgemerkt, dat de resultaten van het onderzoek in feite voor noch tegen een ophoging van het verzorgingsforfait pleiten. Mijns inziens geven de resultaten van het GAK-onderzoek allereerst een weerspiegeling van de zwakke positie van vrouwen op de arbeidsmarkt. De arbeidsparticipatie stijgt weliswaar, maar tevens is bekend dat dit voor een belangrijk deel om deeltijdwerk gaat.

Aangezien het onderzoek betrekking had op aanvragers in het huidige stelsel, is te verwachten dat zich daaronder weinig deeltijdwerkers bevinden, vanwege de huidige deeltijd-onvriendelijke referentie-eis. Na invoering van de nieuwe Werkloosheidswet zullen meer in deeltijd werkende vrouwen voor een werkloosheidsuitkering in aanmerking komen. Overigens zal de betekenis van het forfait in de toekomst aanmerkelijk groter kunnen zijn dan thans het geval lijkt.

Dat kan geschieden als gevolg van het feit dat vrouwen in de toekomst in mindere mate en voor kortere periodes zullen terugtreden uit het arbeidsproces, in samenhang met een eventueel verdergaande herverdeling van betaalde en onbetaalde arbeid. Nu al zien wij een toename van vooral vrouwen met kinderen in de arbeidsparticipatie. Ik neem aan, dat dat een begin is van een zich voortzettende trend. Er is alle reden, op dit moment te bezien hoe de mogelijkheden om betaalde arbeid en verzorgende taken te combineren, kunnen worden verbeterd of uitgebreid.

Ik denk daarom dat het verzorgingsforfait als emancipatoir aspect van de nieuwe Werkloosheidswet niet moet worden onderschat. Je moet het natuurlijk niet zien als een geweldige oplossing voor alles. Maar in ieder geval kan datgene wat er nu nog niet is, nu ook nog niet tot uitdrukking komen. Met andere woorden: wij moeten eerst de werking van de nieuwe Werkloosheidswet afwachten.

Mevrouw Beckers-de Bruijn (PPR): Mijn opmerking over de emancipatiegezindheid sloeg op het feit dat het half meetellen van de verzorgingsjaren nauwelijks iets kostte en dat zij dus daarom best gewoon helemaal zouden kunnen meetellen. Daarop heeft staatssecretaris De Graaf al geantwoord.

Staatssecretaris Kappeyne van de Coppello: Mijnheer de Voorzitter! Met mevrouw Groenman ben ik van mening dat een belangrijke voorwaarde voor het kunnen voldoen aan de arbeidsverledeneis is, dat de positie van vrouwen op de arbeidsmarkt wordt versterkt evenals de mogelijkheden tot combinatie van ouderschap en betaalde arbeid. Wat dat betreft ligt er een nota bij de Kamer, waarvan ik begrijp dat er verschillend over wordt gedacht.

Aan de versterking van de arbeidsmarktpositie van vrouwen wordt nu al gewerkt door middel van specifiek op vrouwen gerichte scholingsmaatregelen in het kader van de arbeidsvoorziening. Daarnaast zal binnenkort als vervolg op de experimenten BKE (beroepskwalificerende educatie) een beleid ten aanzien van primaire beroepseducatie voor volwassenen worden gepresenteerd. Voor deze doelgroep zijn in het bijzonder de vrouwenvakscholen van belang, waarvan er op dit moment vijf subsidie ontvangen van het ministerie

van Sociale Zaken en Werkgelegenheid.

Wat de arbeidsmarktpositie van herintredende vrouwen betreft, zal binnenkort een nota als resultaat van het deelproject vrouwenwerk voor advies naar de SER en de Emancipatieraad worden gezonden. Met deze mededeling neem ik even een voorschot op de beantwoording van schriftelijke vragen die hierover zijn gesteld.

Ik weet eigenlijk niet of ik nog moet ingaan op de vraag van mevrouw Dales, of de emancipatoire oogst van de stelselherziening zich beperkt tot het desgewenst verstrekken van uitkeringen in twee gescheiden delen in bijstand en IOW. Ik dacht dat ik al had aangetoond dat de emancipatoire oogst van deze stelselherziening toch iets groter is.

Mevrouw Dales (PvdA): Dat is mij niet zo opgevallen.

Staatssecretaris Kappeyne van de Coppello: Dat is uw subjectieve overtuiging, zullen wij dan maar zeggen.

Mevrouw Dales (PvdA): Kunt u dan niet even in het kort zeggen, wat dan echt de emancipatoire oogst is?

Staatssecretaris Kappeyne van de Coppello: Nee, dat heb ik aan het begin van mijn verhaal al gedaan.

Mevrouw Dales (PvdA): Nou, dat zal ik dan misschien nog wel voor u herhalen in mijn tweede termijn.

Staatssecretaris Kappeyne van de Coppello: Dan zal ik in mijn tweede termijn naar mijn antwoord in eerste termijn verwijzen. Dat wil ik dan nu alvast aankondigen.

Mevrouw Dales (PvdA): Als u dat antwoord dan in die eerste termijn maar geeft.

Staatssecretaris Kappeyne van de Coppello: Ik ben graag bereid om de tekst van mijn speech aan mevrouw Dales ter beschikking te stellen, want het stenogram – zo weet ik uit ervaring – meent iets meer tijd in beslag.

Ik kom dan op de thuiswerkers. Door de heer Linschoten, mevrouw Beckers, mevrouw Ter Veld, de heer Willems en mevrouw Groenman is gesproken over de positie van de thuiswerkers op het terrein van de werknemersverzekeringen. Die positie is naar aanleiding van de motie van mevrouw Beckers van 21 februari 1982 onderzocht door een departementale werkgroep. Naar aanleiding van de resultaten daarvan

Kappeyne van de Coppello

heb ik van gedachten gewisseld met twee vaste kamercommissies over de beste aanpak om de positie van thuiswerkers te verbeteren.

Ik heb bij herhaling het standpunt verdedigd, dat de oorzaak van de vaak slechte inkomens- en rechtspositie van de groep thuiswerkers vooral gezocht moet worden in hun zwakke positie in ons arbeidsbestel. Mijn benadering is dan ook meer gericht op het scheppen van voorwaarden die kunnen leiden tot versterking van de arbeidsmarktpositie van de thuiswerker. Het is voornamelijk ongewenst, de sociale-verzekeringswetten op dit punt aan te passen. Het kabinet wacht met belangstelling de resultaten af van het mede door de FNV vrouwenbond ingestelde en door de overheid gesubsidieerde thuiswerkerssteunpunt.

Wanneer de resultaten van het werk van dat steunpunt bekend zullen zijn, weet ik nog niet. Ik zeg mevrouw Ter Veld en de heer Linschoten graag toe dat, zodra er vanuit het steunpunt thuiswerkers gegevens of resultaten komen, ik die ter informatie doorgeef aan de Kamer.

Thuiswerk wordt overigens als een vorm van een flexibele arbeidsrelatie naast afroep, minimum, maximum, nuluren, contacten en dergelijke meegenomen in de werkzaamheden van de werkgroep 'flexibele arbeidsrelaties'. Ik dacht dat collega De Graaf deze werkgroep ook in zijn betoog heeft genoemd. Dus wordt thuiswerk in dat kader eveneens betrokken bij het in gang gezette onderzoek naar flexibele arbeidsrelaties.

Ik hoop dat de resultaten van dat onderzoek in het najaar van 1986 beschikbaar zullen komen. Het feit dat vooral vrouwen te maken hebben met flexibele arbeidsrelaties baart mij zorg, omdat door deze ontwikkeling de emancipatie van vrouwen in de zin van het hebben of krijgen van gelijkwaardige kansen op volwaardige arbeid en economische zelfstandigheid wordt belemmerd. Door die werkgroep wordt hieraan extra aandacht besteed. Dat vroeg mevrouw Groenman.

Een andere specifieke groep is die van de meewerkende echtgenotes. Mevrouw Groenman heeft vragen gesteld over het uitkeringsrecht voor vrouwen die in deeltijd in het eigen bedrijf meewerken. Mevrouw Groenman weet waarschijnlijk dat er een commissie is die zich bezighoudt

met de problematiek van de meewerkende vrouw. Dat is de commissie-Luimstra die om onnaspeurbare redenen soms de commissie-Van Zeil schijnt te worden genoemd.

Die commissie zal mede aandacht besteden aan de behoefte van gehuwde vrouwen aan een zelfstandig recht op een AAW-uitkering. Ook ik zie met levendige belangstelling naar dat rapport uit.

□

Staatssecretaris **De Graaf**: Mijnheer de Voorzitter! Nog een paar zaken. Allereerst de vraag van mevrouw Dales wat onder 'recent arbeidsverleden' moet worden verstaan. Ik wil voorlezen wat daarover in Van Dale staat. Het is Nederlandse taal zoals wij die ook gebruiken in onze wetgeving. Er staat '..... van kort geleden, uit de laatste tijd, pas voorgevallen'.

Mijnheer de Voorzitter! Het is niet onze bedoeling het in het wetsvoorstel opgenomen begrip 'recent verleden' nader te definiëren. Er is al zo verschrikkelijk veel geregeld. Wij denken dat het mogelijk is, gezien ook de praktijk vandaag met de Rijksgroepsregeling Werkloze Werknemers, dat de uitvoerders, de uitvoeringsorganen in staat zijn van geval tot geval te beoordelen wanneer van een recent verleden sprake is. Wij vinden dat er niet meer geregeld moet worden dan noodzakelijk is. Je mag dit ook aan de praktijk van de uitvoering voor de rest overlaten.

Mevrouw **Dales** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Ik merk op dat dit begrip 'recent' het cruciale twistpunt wordt. Dat wordt het punt dat in de wetsinterpretatie absoluut wezenlijk zal zijn. Het wordt het centrale punt. Ik vind dit absoluut onverantwoord. Ik kan best een grapje hebben. De staatssecretaris mag best eens uit Van Dale voorlezen. Ik wil eens weten of al eerder begrippen die absoluut het centrale twistpunt zijn in andere wetten nader zijn gevuld met citaten uit Van Dale. Dit komt straks in de Handelingen. Ik wil daarom nog graag weten of dat rechtsgevolgen heeft voor de jurisprudentie dat de staatssecretaris zegt: dit is de opvatting.

Vandaag beginnen wij met de schriftelijke behandeling van de centralisatie van het sanctiebeleid. Wat beweegt de staatssecretaris ertoe om een zo centraal gegeven aan het vrije spel van de jurisprudentie en de gemeentelijke praktijk over te

laten? Overal elders wantrouwt hij die praktijk en geeft hij nadere regels.

Staatssecretaris **De Graaf**: De vraag of in wetgeving wel vaker is gewerkt met meer algemene begrippen, die niet exact werden gedefinieerd – of daarbij naar Van Dale werd verwezen, is niet relevant – kan ik bevestigend beantwoorden. Ik verwijs naar de Werkloosheidswet. Vanaf 1952 komt daarin het zeer cruciale begrip 'onvrijwillige werkloosheid' voor. Er is een zee van jurisprudentie op dit punt. 'Passende arbeid' was aanvankelijk ook niet gedefinieerd. Het is nu enigszins gedefinieerd, uitgaande van de jurisprudentie. Een paar hoofdelementen zijn daaruit overgenomen.

Naar ik aanneem zijn wij het er allen over eens, dat het alleen om het recente arbeidsverleden gaat. Ik heb niet voor de grap Van Dale aangehaald. Ik heb heel serieus voorgelezen wat volgens dat woordenboek de betekenis is van een woord dat wij in de wet opnemen. De uitvoeringsorganen zullen daarmee naar ik denk best uit de voeten kunnen.

Mevrouw **Kraaijeveld-Wouters** (CDA): Kan ik nu of in tweede termijn een voorbeeld krijgen van toepassing van het begrip in de praktijk? Om hoeveel tijd gaat het dan ongeveer? Gaat het daarbij alleen om schoolverlaters en dergelijke jonge mensen, of ook om mensen van oudere leeftijd – ik verwijs naar de IOW –, die een partner/echtgenoot met een arbeidsverleden kunnen hebben?

Staatssecretaris **De Graaf**: De praktijk is de Rijksgroepsregeling werkloze werknemers. Die geldt in beginsel voor allen en niet alleen voor schoolverlaters. De IOW-regeling kent tot nu toe de leeftijdsgrens van 50 jaar. De IOAW gaat in dezen verder. Het is duidelijk, dat bij de uitvoering naar het individuele geval, naar de concrete omstandigheden moet worden gekeken. Ik ben ervan overtuigd dat zij telkens zullen verschillen.

Voor schoolverlaters is het niet im Frage: zij hebben geen arbeidsverleden, ook geen recent. De toepassing kan voor jongeren anders zijn dan voor ouderen. Die zaak mogen wij mijns inziens aan de uitvoerders overlaten. Er wordt in dit huis gevraagd, of nu echt alles moet worden geregeld. Ik denk dat wij dit niet nader behoeven te definiëren. Mevrouw Van Dale vindt het onbevredigend.

De Graaf

Mevrouw **Brouwer** (CPN): Misschien kunt u dadelijk uit Dales voorlezen.

Staatssecretaris **De Graaf**: Ik was even vergeten, dat de schrijver van het woordenboek geen familie van mevrouw Dales was.

Als wordt gedefinieerd, moet dat waarschijnlijk gebeuren in termijnen. Moeten de termijnen dan weer afhangen van de leeftijd? Ik heb voldoende vertrouwen in de uitvoerders, meer dan mevrouw Dales zoëven in een opmerking aan mijn adres onder woorden bracht.

Mevrouw **Kraaijeveld-Wouters** (CDA): Ik vroeg om een voorbeeld.

Staatssecretaris **De Graaf**: Dat is een kwestie van uitvoering, van dossiers, van mensen die er achter schuil gaan, van hun leeftijd en arbeidsverleden. Ik kan geen voorbeeld geven. Het moet van geval tot geval worden bezien.

Mevrouw **Dales** (PvdA): Ik zal er in tweede termijn uitvoerig op terugkomen. Het is echter heel duidelijk, dat de staatssecretaris het begrip 'recent' zodanig uitholt, dat het in het geheel geen functie meer zal hebben in het afbakenen van het aantal vrouwen dat krachtens deze wet met een beschikbaarheidsverplichting zal worden opgezaaid. Het betekent ook dat het antwoord van staatssecretaris Kappeyne van de Coppello geheel inhoudsloos is geworden. Ik kom erop terug.

Staatssecretaris **De Graaf**: Die conclusie laat ik graag voor uw verantwoording.

Mevrouw **Dales** (PvdA): Die wil ik ook graag hebben.

Staatssecretaris **De Graaf**: Het begrip economische eenheid is door de heer Buurmeijer in de discussie genoemd. Dit is het begrip zoals het tot aan vandaag wordt gehanteerd bij de beoordeling van de vraag of iemand in het kader van de toepassing van de Algemene Bijstandswet, niet zijnde een getrouwd persoon of een gezin volgens het Burgerlijk Wetboek, al of niet voor de gezinsbijstand in aanmerking komt. In dat verband wordt die term 'economische eenheid' gebruikt. Als het gaat om één persoon is er dus geen sprake van een economische eenheid, want juist die economische eenheid slaat op meerdere personen.

Het is een beoordeling van de vraag wanneer sprake is van een situatie die in een gezin geldt, gelijk

aan man en vrouw. Dat is de interpretatie van de Algemene Bijstandswet. Voor die situatie komen wij nu, maar dat is de discussie over de gelijkstelling, de gelijke behandeling van gezinnen en andere samenlevingsverbanden. Die zaak is in deze wetgeving verwoord. Ik wilde de heer Buurmeijer alleen even verklaren dat dat woord economische eenheid gebaseerd is op die jurisprudentie van de Algemene Bijstandswet.

De heer **Buurmeijer** (PvdA): Dat wist ik wel. Het hele debat op dit onderdeel is juist gericht op de vraag of wij daarmee volstaan, of wij dat onderschrijven. Dit is niet de economische eenheid. Dat betwist ik. De staatssecretaris kan zeggen dat aan de jurisprudentie dit begrip economische eenheid te ontleen is. Ik heb aan zijn collega en vanochtend ook aan hem een andere definitie voorgesteld, die niet strijdig is met de Algemene Bijstandswet, want in die wet als zodanig is die niet opgenomen.

Staatssecretaris **De Graaf**: Ik erken dat. Ik heb hier weergegeven wat vandaag aan de dag de praktijk is bij de beoordeling van de vraag of er sprake is van gezinsbijstand als er niet gesproken kan worden van een normaal huwelijk. Wij zijn nu bezig niet alleen in de Algemene Bijstandswet, maar ook in de Toeslagenwet en in de IOW een inhoud te geven aan de gelijke behandeling in vergelijkbare situaties. Wij hebben in den brede gediscussieerd over de criteria die daarvoor moeten worden gehanteerd. In onze voorstellen zijn dat twee puur objectieve criteria, de duurzaamheid en de gemeenschappelijke huishouding, en een derde meer subjectief criterium. Er liggen voorstellen van de heer Linschoten en mevrouw Kraaijeveld om het anders te doen, maar de discussie daarover behoeven wij nu niet te herhalen.

De heer **Linschoten** (VVD): Gaat de staatssecretaris niet ten onrechte uit van een vergelijking van kostwinners, die geen anderen tot hun financiële last hebben, en kostwinners die dat wel hebben? Op het moment dat de staatssecretaris bij een definitie van het begrip economische eenheid zo nadrukkelijk een onderscheid aanbrengt tussen aan de ene kant één persoon en aan de andere kant blijkbaar meer dan één persoon, die wel een economische eenheid kunnen vormen, worden in deze theoretische onderbouwing ongelijke grootheden vergeleken. Je

kunt kostwinners en niet-kostwinners met elkaar vergelijken, maar dat is een ander soort vergelijking dan die van de staatssecretaris.

Staatssecretaris **De Graaf**: Ik heb alleen maar onder woorden willen brengen op welke wijze, gezien de jurisprudentie tot nu toe, de sociale diensten toetsen of daar waar geen sprake is van een gewoon huwelijk, een normaal gezin dat geregistreerd is, wel sprake is van een andere vorm van samenleving. Meer heb ik niet willen zeggen.

Daarop sluit een beetje de vraag van mevrouw Brouwer aan mijn collega aan, wat nu precies in het kader van de Algemene Bijstandswet wordt verstaan onder behoefte. Ik heb al gezegd dat de Algemene Bijstandswet één algemeen criterium kent, namelijk het voorzien in de kosten van het bestaan, niet van zijn bestaan, maar van het bestaan. Dat criterium is ingevuld. Mevrouw Brouwer haalde de uitspraak van de rechter in Leeuwarden aan. Daarbij ging het echter niet om de vraag wat 'kosten van het bestaan' in het kader van de Algemene Bijstandswet inhoudt, maar om de vraag, in burgerrechtelijke zin, of A tegenover B, of B tegenover A onderhoudsplichtig is volgens het Burgerlijk Wetboek.

Die vraag is in Leeuwarden beantwoord op basis van het burgerlijk recht en niet op basis van de Algemene Bijstandswet. In het kader van de Algemene Bijstandswet geldt tot nu toe een eigen zelfstandige onderbouwing daarvan, en straks, bij de nieuwe voorstellen – of deze nu geamendeerd zijn of niet doet niet ter zake – op basis van de nieuwe criteria die wij in de bijstandswet vastleggen met het oog op sociale zekerheid. Daarbij gaat het niet om de burgerrechtelijke en onderhoudsplichtverhouding en dergelijke.

Mevrouw **Brouwer** (CPN): Voorzitter! Dit is toch niet geheel de juiste gevolgtrekking. Weliswaar wordt civielrechtelijk vastgesteld of de een tegenover de ander een verplichting heeft. In dit geval gaat het er dan om of de man moet bijdragen in de kosten van het levensonderhoud. Dit heeft alles te maken met de vraag in het kader van de Algemene Bijstandswet of men in staat is te voorzien in de eigen kosten van bestaan.

Ik constateer dan dat er situaties voorkomen onder het regime van de huidige bijstandswet, waarin de Sociale Dienst ervan uitgaat, dat een vrouw in de kosten van haar bestaan

De Graaf

kan voorzien, omdat zij onderhouden kan worden. Wanneer de vrouw vervolgens geld vraagt, omdat zij moet voorzien in de kosten van bestaan, naar de rechter gaat met de vraag de man te veroordelen tot het betalen van haar levensonderhoud en de rechtbank hierop nee zegt, is vastgesteld, dat de vrouw niet kan voorzien in de kosten van bestaan; maar zij krijgt ook geen algemene bijstandsuitkering.

Staatssecretaris **De Graaf**: Maar zij leeft wel met iemand samen als een gezin. Zij hebben samen een kind.

Mevrouw **Brouwer** (CPN): Wie zegt dat?

Staatssecretaris **De Graaf**: Deze concrete situaties zijn ter beoordeling van de sociale dienst van de gemeente. U weet ook dat na de rechterlijke uitspraak in civielrechtelijke zin de gemeente desondanks terecht in dit geval geen bijstand heeft verleend. Dit is gebeurd op basis van de voor de Algemene Bijstandswet zelfstandig geldende criteria.

Als men het daarmee niet eens is, bestaat de mogelijkheid om de normale rechtsgang te volgen. Ik heb zelfs de indruk dat dit in dit geval ook is gebeurd. Men kent de rechtsgang: gemeente, provincie en de Kroon. Het is een Kroonprocedure geworden. Deze procedure is naar ik meen op dit ogenblik nog volop aan de gang.

Mevrouw **Brouwer** (CPN): Dat is natuurlijk geen oplossing voor het dilemma. Wij zijn bezig met een stelselherziening. Er zijn situaties, waarin de civiele rechter zegt dat een vrouw geen recht heeft levensonderhoud te verlangen van een man, omdat hij niet met haar getrouwd is en de sociale dienst zegt dat de vrouw wel recht heeft om door deze man te worden onderhouden.

In het kader van de stelselherziening moeten wij een oplossing vinden voor dit soort situaties, waarin de civiele rechter een dergelijke vaststelling doet, omdat men anders steeds te maken zal krijgen met vrouwen – meestal – die tussen de wal en het schip komen te vallen en geen inkomen hebben.

Staatssecretaris **De Graaf**: Wij doen geen uitspraak over de onderhouds-plicht. Wij geven antwoord op de vraag wat in een concrete situatie van een gezin, conform de regels van de bijstandswet, de behoefte is. Op basis daarvan wordt bijstand of complementaire bijstand verleend en niet anders.

De algemene beraadslaging wordt geschorst.

De **Voorzitter**: Wij gaan volgende week met deze behandeling verder.

Het Presidium heeft met eenparigheid van stemmen besloten, te stellen in handen van:

- a. de vaste commissie voor Onderwijs en Wetenschappen:
 - het wetsvoorstel Wijziging van de Interimwet op het speciaal onderwijs en het voortgezet speciaal onderwijs met betrekking tot de ambulante begeleiding en de Overgangswet ISOVSO voor ter zake van artikel 173 van het Besluit buitengewoon onderwijs 1967 ingestelde beroepen (19483);
- b. de vaste commissie voor Financiën:
 - het Wetsvoorstel Herziening van de bepalingen betreffende het Nederlandse muntwezen (Muntwet 1986) (19484).

Aan de orde is de behandeling van het wetsvoorstel **Verlenging van de werkingsduur van de Tijdelijke Wet normering inkomens vrije-beroepsbeoefenaars (19439)**.

De algemene beraadslaging wordt geopend.

□

De heer **Toussaint** (PvdA): Op 3 december jl., mijnheer de Voorzitter, hebben wij gesproken over de verlenging van de werkingsduur van de TWN, toen tot 1 mei 1986. Bij die gelegenheid heb ik enkele malen gevraagd of die verlenging wel lang genoeg was. 'Ja', zei de minister toen, maar nu blijkt dat het 'neen' had moeten zijn. Bij de schriftelijke voorbereiding van de plenaire behandeling van dit wetsontwerp hebben wij niet onder stoelen of banken gestoken dat wij het een uitermate slechte zaak vinden dat de verlenging van de werkingsduur van de tijdelijke Wet normering inkomens vrije beroepsbeoefenaars nu voor de tweede maal aan de orde moet komen.

Op 3 december jl. heb ik uiteengezet dat het bij die eerste verlenging op zichzelf al om een merkwaardige zaak ging, want het betrof toen, zoals nu weer, de verlenging van de werkingsduur van een wet waarvoor 31 december 1985 destijds als expiratedatum in die wet zelf was neergelegd. De minister heeft daar

op 3 december op geantwoord dat het hem natuurlijk heel erg speet, maar dat een van de oorzaken van een en ander was, dat het bij de nieuwe wet om een complexe materie gaat.

Ik roep dit in herinnering, omdat de regering zo vriendelijk was, in de memorie van toelichting op het wetsontwerp waarover wij nu spreken, te verklaren er begrip voor te hebben dat de Tweede Kamer meer tijd wilde hebben dan beschikbaar was voor het bepalen van een afgewogen standpunt, want het was diezelfde complexiteit geweest, aldus nog steeds de regering, die ertoe had bijgedragen dat het voorstel van wet inkomensvrije beroepsbeoefenaars – dat is dan de structurele wetgeving – niet eerder dan op 10 februari kon worden ingediend.

Wij hebben daartegen in het verslag opgemerkt dat wij deze uiteenzetting niet op haar plaats achtten. De vaste commissie voor Sociale Zaken en Werkgelegenheid kon, na de indiening pas op 10 februari van dat voorstel voor een definitieve wet, niet anders besluiten dan dat met de schriftelijke voorbereiding van de parlementaire behandeling tijdens de resterende weken voor het verkiezingsreces noodgedwongen alleen maar een eerste begin zou kunnen worden gemaakt.

De regering kan zich moeilijk achter de complexiteit van de nieuwe wet verschuilen nu de Kamer opnieuw over een verlenging van de TWN moet beslissen, want zij heeft het ontwerp van die nieuwe wet in juli 1985 naar de Raad van State gestuurd en wist dus in november 1985, toen zij het voorstel voor de eerste verlenging van de TWN tot 1 mei 1986 indiende, hoe het met die complexiteit zat.

In de nota naar aanleiding van het verslag heeft de regering gelukkig een wat royaler verhaal ten beste gegeven, luidende dat zij op het moment van indiening van wetsvoorstel 19 292 – dat was dan die verlenging tot 1 mei – in goed vertrouwen meende ervan te kunnen uitgaan dat het mogelijk was voor die fatale datum de behandeling van het wetsvoorstel inkomensvrije beroepsbeoefenaars af te ronden. Zij voegt daaraan toe, dat zij het betreurt dat dit achteraf gezien niet is gelukt.

Wij kunnen thans niets anders doen dan van de wroeging van de verantwoordelijke bewindsman op gepaste wijze kennis te nemen. 'Op gepaste wijze' wil in dit verband zeggen, dat wij ons tegen de aanvaar-

Toussaint

ding van dit wetsvoorstel niet zullen verzetten, omdat wij het een slechte zaak zouden vinden als er een gat in de wetgeving zou vallen.

Maar 'op gepaste wijze' betekent naar mijn mening evenzeer, dat ik hier opnieuw uitspreek – zonder dat uitvoerig toe te lichten – dat dit gestumper natuurlijk als fundamentele oorzaak heeft dat de politieke aandacht voor het prijs- en inkomensbeleid onder dit kabinet tot bijna nul is gedaald, overigens met instemming van de regeringsfracties. Merkwaardig genoeg meende de heer Weijers mij in december te moeten aanspreken met de vraag of ik maar wilde weerleggen dat de PvdA geen medewerking wilde verlenen aan totstandkoming van die structurele wet vóór 21 mei.

Mijn antwoord was toen dat ik dat een overbodige vraag vond. Ik merk dit nu op, omdat ik het vrij bizar vind dat de datum waarop de inbreng voor het voorlopig verslag met betrekking tot het ontwerp van wet inkomensvrije beroepsbeoefenaars moet zijn ingeleverd, nu al wekenlang keer op keer wordt uitgesteld omdat het CDA die inbreng nog niet gereed heeft, in tegenstelling tot de PvdA.

Mijnheer de Voorzitter! Uit onze inbreng zal duidelijk blijken dat wij op talrijke punten zeer ernstige kritiek hebben op dat wetsontwerp.

De heer **Gerritse** (CDA): Mijnheer de Voorzitter! De heer Toussaint zegt wat onaardige dingen over het CDA. Het CDA heeft zijn inbreng thans wel gereed. Het CDA heeft enige malen om uitstel gevraagd, omdat de mensen die zich met de stelselherziening bezighielden, zich ook hiermee bezighielden. Het CDA meende dit te kunnen doen omdat vaststond dat deze zaak hoe dan ook niet meer afgerond zou kunnen worden in deze regeerperiode. Dat lijkt mij toch geen aanleiding voor de onaardige opmerkingen die de heer Toussaint maakte.

De heer **Toussaint** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! De heer Gerritse heeft goed begrepen dat mijn opmerkingen onaardig waren bedoeld.

De heer **Gerritse** (CDA): Dat was duidelijk!

De heer **Toussaint** (PvdA): Dat is dan heel aardig overgekomen. In de vaste kamercommissie is afgesproken dat de inbreng vóór 6 maart geleverd moest worden. De heer Gerritse kan

niet weerspreken dat dit sindsdien herhaalde malen is uitgesteld. Waarom voer ik dit ten tonele? Dat doe ik omdat wij zeer ernstige kritiek hebben op de opzet en de uitwerking van het wetsontwerp. Dat zal wel blijken als het voorlopig verslag dan eindelijk zal zijn verschenen.

Maar wij vinden bovendien dat de indiening van dat wetsontwerp de aanzet zal moeten zijn voor een fundamentele discussie in de Kamer over een uitvoerbaar structureel beleid. Die discussie moet zo spoedig mogelijk plaatsvinden. Voor ons is daarbij het uitgangspunt dat het prijs- en inkomensbeleid voor de beoefenaren van de vrije beroepen een plaats behoort te houden in een inkomenspolitiek, omdat zo'n politiek alle categorieën van inkomens behoort te omvatten en niet alleen de inkomens van de werknemers en van de mensen met een uitkering.

De heer **Gerritse** (CDA): Mijnheer de Voorzitter! Ik ben het met de heer Toussaint eens dat dit wetsontwerp de aanzet moet zijn voor een fundamentele discussie en voor principiële wetgeving. De heer Toussaint zal zich echter ook herinneren dat een van de oorzaken van het eerste uitstel was, dat mensen die erbij betrokken waren ons deden weten dat zij nog geen enkele gelegenheid hadden gehad om hierover hun mening te geven.

Als de heer Toussaint zo hecht aan een zorgvuldige behandeling, moet hij niet alleen het CDA de schuld geven van het uitstel van deze inbreng, hij moet dan ook rekening houden met de zorgvuldigheid van behandeling van een wetsontwerp dat hij zelf kenschetst als een fundamenteel stuk wetgeving.

De heer **Toussaint** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Ik zou, met uw welnemen, zo dadelijk nog even op het eigenlijke onderwerp willen ingaan. Ik heb in herinnering geroepen dat niet ik deze discussie heb opgeroepen in december, maar dat dit door een fractiegenoot van de heer Gerritse is gedaan, namelijk door de heer Weijers. Wij hebben dat destijds nogal serieus opgenomen. Wij kregen namelijk voor de voeten geworpen dat wij ons ertegen zouden verzetten dat die fundamentele wetgeving voor 21 mei haar beslag zou krijgen. Ik hoop hiermede – wellicht ten overvloede – te hebben uiteengezet dat de situatie inmiddels klaarblijkelijk anders was geworden.

Het verheugt mij uiteraard dat thans ook het CDA er kennelijk zeer grote behoefte aan heeft – wij zullen dit meenemen – dat nu zo spoedig mogelijk tot die discussie over de definitieve wet kan worden gekomen.

De heer **Gerritse** (CDA): Maar dan wel graag een fundamentele en verantwoorde discussie, Voorzitter!

De heer **Toussaint** (PvdA): Jazeker.

Voorzitter! Wij hadden bij de schriftelijke voorbereiding gevraagd, op welke wijze het kabinet zich voorstelt – in het licht van de situatie die nu is ontstaan, nu die nieuwe wet niet op 1 mei van kracht zal zijn – uitvoering te geven aan wat genoemd wordt 'het actieprogramma bronnenbeleid', dat staatssecretaris Van Zeil in februari aan de Kamer heeft aangeboden. De regering heeft in de nota naar aanleiding van het verslag medegedeeld, dat aan de voornemens die in dit programma zijn neergelegd, al op dit ogenblik een begin van uitvoering kan worden gegeven.

Het gaat dan, zo lezen wij, om activiteiten die de overheid in belangrijke mate ook al zonder nieuwe wetgeving kan ondernemen. Een en ander zal, aldus de regering, in overleg met de betrokken categorieën van vrije beroepsbeoefenaren verder worden uitgewerkt. Ik zou de minister willen vragen, te vertellen welke activiteiten de regering hier voor ogen heeft en hoe lang zij voor de uitwerking denkt nodig te hebben, die in overleg met de verschillende beroepsgroepen zal moeten plaatsvinden.

Mijnheer de Voorzitter! Ik heb bij de plenaire behandeling op 3 december van het wetsontwerp 19292 vrij uitvoerig stilgestaan bij de vraag, op welke wijze de regering de TWN tussen dat ogenblik en 1 mei 1986 dacht te gaan toepassen, in het licht van de uitermate schamele resultaten die door de jaren heen met het prijs-/inkomensbeleid zijn bereikt. Ik heb die vraag toen toegesneden op de minieme uitkomsten van het beleid in de sectoren van de medische specialisten en van de notarissen.

Mijn conclusie was dat er bij de toepassing van de TWN sprake is van een grote onevenwichtigheid tussen het vereiste dat de betrokkenen die met de hantering van die wet te maken krijgen, niet onevenredig zwaar in hun belangen worden getroffen, en het vereiste dat deze wet praktisch hanteerbaar is. Ik heb

Toussaint

toen een amendement ingediend, waarvan de strekking was, te bereiken dat de praktische hanteerbaarheid zou toenemen en dat daardoor die onevenwichtigheid in ieder geval wat kleiner zou worden. Dit amendement is bij de stemmingen verworpen.

Het zou weinig vruchtbaar zijn, die discussie herhalen en die exercitie opnieuw uit te voeren. Er is echter naar mijn mening wel aanleiding om voor die twee met name genoemde sectoren een ogenblik na te gaan, hoe de vlag er vandaag bij hangt. Wat het conflict betreft tussen de regering en de notarissen, over de vraag wie de kosten van inschakeling van externe deskundigen moet dragen, is de situatie volgens de mededelingen van de regering ongewijzigd. De zaak is nog steeds bij de Raad van State, die op 12 mei aanstaande uitspraak zal doen.

Wat de medische specialisten betreft, is het allemaal wat ingewikkelder. Sinds het begin van dit jaar is het oorlog tussen de regering en de LSV, met als inzet hoe het beruchte Generaal Akkoord moet worden uitgevoerd. Door de acties die de LSV ten laste van de verzekerden heeft gevoerd en de dreigementen met escalatie daarvan, is dit tot heel Nederland doorgedrongen.

Wij hebben via de media mogen vernemen, dat de betrokken bewindslieden en de LSV inmiddels tot overeenstemming zijn gekomen. Het is onduidelijk of er nu vrede is gesloten, dan wel of er sprake is van een bestand. Ik zou de regering, in de persoon van de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, willen verzoeken, de Kamer zo spoedig mogelijk over de afloop van dat conflict te rapporteren. Ik ga nu dan ook niet inhoudelijk op die kwestie in.

Wel wil ik het een ogenblik hebben over de toepassing van de TWN in de sector van de medische specialisten. Bij de schriftelijke voorbereiding hadden wij gevraagd, op welke termijn de regering de TWN denkt te hanteren en welke uitkomsten haar daarbij voor ogen staan. De regering heeft in antwoord daarop verklaard, dat sinds het bestaan van de TWN overleg met de LSV in dit kader heeft plaatsgevonden en dat in 1982 voor de meeste medische specialismen aanvaardbare inkomensniveaus zijn vastgesteld.

Ja, mijnheer de Voorzitter, van een en ander was ik op de hoogte, maar

dit is geen beantwoording van de vragen die wij hadden gesteld. 'Overleg in het kader van' is natuurlijk wat anders als 'toepassing'. Dat in 1982 voor de laatste maal aanvaardbare inkomensniveaus zijn vastgesteld, houdt in dat de TWN na 1982 voor de sector van de medisch specialisten niet meer is toegepast. Ook niet voor het bereiken van het akkoord van enige dagen geleden. Als deze conclusies van mij onjuist zijn, hoor ik dat graag van de minister.

Als ik het goed zie, komt de TWN voor de medisch specialisten pas weer om de hoek kijken als het om de vaststelling van het zogeheten meer definitieve norminkomen zal gaan. Een confrontatie van dat meer definitieve inkomen met het werkelijk verdiende inkomen, dat zichtbaar moet gaan worden met behulp van de enquête, zal een positieve restpost kunnen opleveren. Dan zal vastgesteld moeten worden in welk tempo die positieve restpost zal dienen te verdwijnen. Pas daarna zal het zogenaamde aanvaardbare inkomen kunnen worden bepaald. Dan zitten wij waarschijnlijk volop in het jaar 1987.

Dat betekent alles bij elkaar, dat de TWN ook in het geval van de maximale verlenging van de werkingsduur tot 1 mei 1987, zoals dit wetsontwerp mogelijk maakt, zich voor toepassing in de sector van de medisch specialisten niet of nauwelijks zal lenen. De conclusie is duidelijk. De regering zal aan de genade van de LSV overgeleverd blijven, als zij in de sector van de medisch specialisten op deze wijze beleid blijft voeren.

Overigens – en dat tot slot – zien wij hierin de zoveelste bevestiging van onze stelling, dat de invoering van een dienstverband voor de medisch specialisten dringend geboden is. Een stelling die al jaren lang, en herhaaldelijk, als standpunt van de meerderheid in deze Kamer is geformuleerd. Wij zullen erop staan, dat een nieuw kabinet van de invoering van dat dienstverband eindelijk werk zal gaan maken.

Mevrouw De Graaff-van Meeteren (VVD): Mijnheer de Voorzitter! Dat in de nadagen van de parlementaire periode er nog een koor van stervende zwanen opklinkt, is inherent aan het politieke beroep. Maar dat in deze weken nog drie 'maidens' zich in dit koor mengen, mag een unieke gebeurtenis genoemd worden. Is het

beroep van politicus zo vluchtig, dat wanneer je niet in de Handelingen voorkomt, je een van die weinigen bent waarbij het begrip 'tijdelijk' werkelijk inhoud heeft gekregen?

Tijdelijk heeft nogal een hardnekkig karakter, zo ook bij het nu ter bespreking staand voorstel, waarbij een tijdelijke maatregel opnieuw verlengd moet worden. Het behoeft geen betoog, dat de fractie van de VVD deze noodzaak zeer betreurt.

Was een eerder voorgestelde verlenging slechts bedoeld voor vier maanden, nu wordt een termijn van een jaar voorgesteld of zoveel minder, namelijk tot het moment dat de definitieve wet inkomensvrije beroepen in werking treedt. Wat gebeurt er als, om wat voor reden dan ook, in een vroeg stadium vast komt te staan, dat bedoelde wet niet ingevoerd zal worden omdat zij afgestemd of ingetrokken wordt? Blijft dan de datum van 30 april 1987 gehandhaafd of kan op het tijdstip van die afwijzende beslissing deze tijdelijke wet alsnog vervallen?

Mijnheer de Voorzitter! De considerans van de tijdelijke wet spreekt van het kunnen bevorderen van evenwichtige inkomensverhoudingen, terwijl het nieuwe wetsvoorstel spreekt van aanvaardbare inkomensverhoudingen. Is het beleid ten aanzien van de werking van de onderhavige wet in het komende jaar gericht op evenwichtige of op aanvaardbare verhoudingen? Waar ligt eigenlijk precies het verschil? Hoe stelt de minister zich voor, aanvaardbare verhoudingen vast te stellen? Het kabinet constateert immers zelf, dat hiervoor geen absolute maatstaf is aan te geven?

Het niet hebben van eenduidig uit te leggen criteria draagt het gevaar van willekeur met zich mee, een fenomeen dat de regering nu juist zegt te willen bestrijden. Is het eigenlijk wel mogelijk om ter bevordering van goede marktverhoudingen ten aanzien van een zo diverse groep opererend op zo verschillende markten met zo verschillende imperfecties toch één instrument te hanteren, dat bovendien nog volstrekt niet marktconform is?

De vaststelling van norminkomens gebeurt door enerzijds een benadering te geven van de inkomens bij onbelemmerde marktwerking en anderzijds door vergelijking met ambtenaren in min of meer overeenkomstige beroepen. Mag hieruit de conclusie worden getrokken, dat de inkomens van ambtenaren het

Toussaint

resultaat zijn van ombelemmerde marktwerking? Er is toch met de salarissen van de ambtenaren de laatste tijd nogal wat aan de hand. Over marktimperfecties gesproken!

In hoeverre gaat de zogeheten pakketvergelijking een rol spelen bij de vaststelling van de norminkomens? De vergelijkingsinkomens liggen immers over het algemeen in een traject waarin sprake is van achterblijvende ontwikkelingen.

Voorzitter! In de memorie van toelichting bij het wetsontwerp inkomensvrije beroepen doet het kabinet de uitspraak dat het 'geen reden ziet de aanwijzing van overige onder de TWN aangewezen categorieën vrije beroepsbeoefenaars te continueren.' Bedoeld zijn hier de huisartsen, de fysiotherapeuten, oefentherapeuten Caesa-Mensendieck, verloskundigen, dierenartsen, bouwkundig architecten, stedenbouwkundigen, raadgevende ingenieurs, advocaten en registratieaccountants. Edoch, in de nu voorliggende verlenging wordt hiermee geen rekening gehouden.

Is de minister van plan het besluit van 22 maart 1982 – het aanwijzingsbesluit vrije beroepsbeoefenaars – te wijzigen, opdat genoemde categorieën niet onnodig nog een jaar langer onder de werking van de wet hoeven te blijven? Kan de minister voor die categorieën die in bedoelde memorie van toelichting wél aangewezen zouden blijven, aangeven wat de stand van zaken is en of er enig zicht is op mogelijke beëindiging van de aanwijzing? Is de minister voornemens of ziet hij nu reeds de noodzaak om in het komende jaar nieuwe categorieën onder de werking van de wet te stellen?

□

Minister De Koning: Mijnheer de Voorzitter! Ik had een ogenblik gehoopt, dat ik in mijn bijdrage zou kunnen volstaan met de woorden 'het spijt mij' maar uit de woorden van de afgevaardigden begrijp ik, dat er vragen zijn opgeworpen naast de opmerking dat het jammer is, dat deze tijdelijke wet opnieuw moet worden verlengd.

De heer Toussaint heeft de oorzaken daarvoor al aangegeven en verwezen naar de complexiteit van de materie. Wij hadden inderdaad gehoopt de definitieve wet nog voor de verkiezingen in het Staatsblad te

kunnen brengen, maar die hoop is ijdel gebleken.

Mijnheer de Voorzitter! De heer Toussaint heeft als een van de oorzaken daarvoor aangegeven, dat de politieke aandacht van het kabinet voor het inkomensbeleid naderde tot nul. Ik laat de aandacht voor het prijsbeleid daar. Mijn collega van Economische Zaken kan daarop eventueel ingaan. Mij gaat het met name om het inkomensbeleid.

Ik denk dat die stelling weerlegd kan worden door alleen al de overmatige aandacht die de oppositie, met name de Partij van de Arbeid, in de afgelopen jaren aan het inkomensbeleid van het kabinet heeft besteed. Dat verdraagt zich moeilijk met een niet bestaand inkomensbeleid. De emoties die in sommige groepen van vrije beroepsbeoefenaars in de afgelopen weken tot uitdrukking zijn gebracht, hebben duidelijk gemaakt dat ook in die groepen de indruk bestaat dat er wel degelijk een inkomensbeleid wordt gevoerd. Dat men het er niet altijd mee eens is, is wat anders.

Ik ben het geheel eens met de stelling van de heer Toussaint, dat het inkomensbeleid vrije beroepen zijn plaats moet behouden in de inkomenspolitiek in het algemeen. De wet inkomensvrije beroepen, de structurele wetgeving, is dan ook bedoeld om dat te realiseren. Inderdaad is in de nota naar aanleiding van het verslag duidelijk aangegeven dat het bronnenbeleid kan beginnen, omdat het niet afhankelijk is van de TWN. Het bronnenbeleid kan ook zonder dat er een TWN is, worden gevoerd. Het staat daar min of meer los van.

Er is een interdepartementale commissie ingesteld die zich met een onderzoek op dit punt zal bezighouden. Het actieprogramma van staatssecretaris Van Zeil geeft al aan waarop de commissie zich zal richten, namelijk onder andere op het vestigingsbeleid en alles wat daarmee samenhangt, op reclame door vrije-beroepsbeoefenaars en dergelijke. De activiteiten van de commissie zullen hopelijk niet al te veel tijd in beslag nemen. De Kamer zal daarna ongetwijfeld geïnformeerd worden over de resultaten.

Hoe wordt de TWN in de komende periode toegepast? Wij zullen doorgaan met de besprekingen met de LSV. Ik heb bepaald niet de indruk, en ook de LSV heeft kennelijk niet de indruk, dat de LSV erin

geslaagd is het kabinet zodanig in te pakken dat die besprekingen geen doorgang zullen vinden. Integendeel, dat beleid zal worden voortgezet.

Het kabinet is nog niet in staat de Kamer te informeren over de afloop van het conflict tussen het kabinet en de LSV, een conflict dat hopelijk niet zal uitbreken. Dat kan pas definitief gezegd worden wanneer de algemene ledenvergadering van de LSV heeft plaatsgevonden en zal blijken of die algemene ledenvergadering met name onze voorstellen over de depressie zal willen aanvaarden. Ik hoop zeer dat dat het geval zal zijn. Ondertussen is de inkomensenquête in volle gang. Ik hoop dat binnen enkele maanden de resultaten daarvan beschikbaar zullen komen. Afgesproken is dat de functiewaardering voor 1 oktober aanstaande zal worden afgerond. Mocht dat onverhoopt niet het geval zijn, dan zal het kabinet hierover toch een beslissing nemen op basis van het dan ter tafel liggende materiaal.

Op 12 mei verwachten wij een uitspraak van de Raad van State over de kosten van het onderzoek inzake de notarissen. Daarna zal verder met deze beroepsgroep worden gesproken.

Ook ik wil graag mevrouw De Graaff gelukwensen met haar maidenspeech. Ik heb even gewacht, om het vanaf deze plaats te kunnen doen. Dan wordt deze gelukwens in de Handelingen opgenomen. Met alle andere gelukwensen is dat niet het geval.

Mevrouw De Graaff heeft gevraagd wat er gebeurt wanneer de definitieve wet inkomensvrije beroepen wordt weggestemd of ingetrokken. Zij vroeg of de TWN dan in werking blijft. Ik denk in de eerste plaats dat het buitengewoon ongelukkig zou zijn als de structurele wetgeving niet de instemming van de Kamer zou kunnen krijgen. Het kabinet is zeker van plan om de behandeling door te zetten. Er behoeft dus niet gerekend te worden op intrekking van de kant van het kabinet, zij het dat een opvolgend kabinet natuurlijk gans andere gedachten kan koesteren. Maar dat lijkt mij niet buitengewoon waarschijnlijk.

Mocht dat toch gebeuren, dan hangt het natuurlijk erg af van de reden. De argumenten van de Kamer zijn dan bepalend voor de vraag of, indien zoets onverhoopt zou gebeuren, de TWN kan worden gehandhaafd. In dat, zeer ongewenste, geval zou de TWN wellicht eenmaal

De Koning

moeten worden verlengd. Reden te meer om erop te vertrouwen dat een nieuwe Kamer de structurele wetgeving zal willen aanvaarden.

Mevrouw De Graaff heeft gevraagd wat nu die aanvaardbare inkomensniveaus zijn.

Heel belangrijk is de functiewaardering die aangeeft wat de zwaarte van de functie is en dat vergelijkt met een norm-ambtenaar die een functie van vergelijkbare zwaarte uitoefent. Je kunt je dan natuurlijk afvragen of de inkomenspositie van die 'vergelijkingsambtenaar' wel een juiste is, in verhouding tot andere inkomens. Inderdaad moet je zeggen dat de betrokken vrije-beroepsbeoefenaren daarmee vergeleken worden. Het is natuurlijk kenmerkend voor de vrije beroepen waarover wij het nu hebben, dat de overheid door de vaststelling van de tarieven een zeer belangrijke invloed heeft op de inkomensontwikkeling van de betrokken vrije-beroepsbeoefenaren.

Dat, te zamen met een niet volledige marktwerking, zijn toch voldoende argumenten om overheidsinvloed op de inkomensontwikkeling aanvaardbaar te maken. Het ligt niet in mijn bedoeling om de lijst van beroepsgroepen die vallen onder de tijdelijke wet, te wijzigen. Voor een verlenging wordt nu geen goede gelegenheid geboden. Het is ook niet de bedoeling, een beleid te voeren dat gericht is op het ingrijpen op het inkomensbeleid van nieuwe categorieën die wel onder de wet vallen, maar waarmee tot dusverre geen besprekingen zijn geopend.

De heer **Toussaint** (PvdA): Ook ik wil van deze plaats beginnen met mevrouw De Graaff te complimenteren met haar eerste plenaire bijdrage in deze kamer. Ik vind dat een wat prettiger omschrijving dan de titel maidenspeech.

Uit de inhoud van haar bijdrage heb ik begrepen dat het, ook wat haar betreft, dringend noodzakelijk is dat wij zo spoedig mogelijk in deze Kamer moeten komen tot een fundamentele discussie over de vraag hoe structureel het beleid dient te zijn van de inkomens van de beoefenaren van vrije beroepen in het kader van een alle categorieën omvattende inkomenspolitiek in dit land. Ik heb dat in eerste termijn betoegd.

De beantwoording van de minister was zeer beknopt. Ook ik zal zeer

beperkt blijven. Ik wijs op mijn vraag hoe het conflict is afgelopen tussen de regering en de LSV. De minister zei dat hij daarover nu bijzonder weinig kan zeggen. Dat vind ik te betreuren. Het is een zaak die mijns inziens terecht en begrijpelijk in pers en televisie veel aandacht heeft gekregen. De minister zei dat gewacht moet worden tot de LSV een ledenvergadering heeft gehouden. Wanneer zal deze vergadering plaatsvinden?

Mijn tweede punt is een verzoek. Wil de regering zo spoedig mogelijk na de besluitvorming in de ledenvergadering van de LSV tot rapportage aan de Kamer overgaan?

Mevrouw **De Graaff-van Meeteren** (VVD): Mijnheer de Voorzitter! Ik dank de minister voor zijn vriendelijke woorden aan mijn adres gericht en voor de beantwoording van mijn vragen.

Ik ben verheugd te horen dat hij niet voornemens is om in de komende periode alsnog met nieuwe categorieën in overleg te treden. Ik vind het wel jammer dat hij niet voornemens is het besluit te wijzigen, omdat mijns inziens op deze manier onnodig een aantal categorieën onder de werking van de wet blijven vallen, terwijl de minister zelf het voornemen heeft deze daar weg te halen.

Overigens is het niet helemaal onze bedoeling om een fundamentele vastlegging van inkomensverhoudingen te berekenen. In aansluiting op de woorden van de heer Toussaint, kan ik zeggen dat wij fundamenteel willen discussiëren over een en ander.

Minister **De Koning**: Mijnheer de Voorzitter! Ik kan de heer Toussaint alleen zeggen dat wij overeenstemming hebben bereikt met het bestuur van LSV. Deze overeenstemming moet uiteraard bekrachtigd worden door de ledenvergadering.

De vergadering is reeds enkele malen uitgesteld, ook met het oog op de besprekingen, maar ik verwacht dat zij nu op vrij korte termijn – zeg: enkele weken – zal plaatsvinden. Als er dan duidelijkheid is, zal ik de Kamer informeren.

Mevrouw De Graaff zegt dat door het niet-wijzigen van het aanwijzingsbesluit, een aantal categorieën onnodig op de lijst van aangewezen beroepsgroepen staan. Dat moge zo zijn, maar die categorieën hebben

daar helemaal geen last van. Ik zal nu niet ingrijpen in de inkomens van die categorieën, behoudens die categorieën waarmee wij al geruime tijd in bespreking zijn. Dat betekent, dat het enkel een papieren kwestie is dat die categorieën op de lijst blijven staan.

De algemene beraadslaging wordt gesloten.

Het wetsvoorstel wordt, na goedkeuring van de onderdelen, zonder stemming aangenomen.

Aan de orde is de behandeling van het wetsvoorstel **Intrekking van de Werkloosheidswet, invoering van een nieuwe Werkloosheidswet en een aantal andere wetten, alsmede de in het kader van die intrekking en invoering te treffen overgangsregelingen en de daarmee verband houdende wijzigingen van een aantal wetten en regelingen (Invoeringswet stelselherziening sociale zekerheid) (19383).**

De algemene beraadslaging wordt geopend.

De heer **Weijers** (CDA): Voorzitter! Voordat ik namens de CDA-fractie zal spreken over de invoeringswet, hecht ik er bij deze gelegenheid nog eens aan, onze dank en waardering uit te spreken voor de zeer zorgvuldige beantwoording van al deze complexe vraagstukken. Er zijn deze dagen veel dankwoorden uitgesproken. Een groep hebben wij daarbij niet in onze waardering betrokken: onze eigen fractiemedewerkers. Hier en nu zou ik zeker in de richting van de medewerkers van de CDA-fractie mijn waardering willen uitspreken voor de vele uren die zij hebben gestoken in de behandeling van deze complexe aangelegenheid.

Voorzitter! Een wezenlijk onderdeel van de stelselwijziging is de invoeringswet. Wezenlijk, omdat het overgangsrecht is geregeld voor mensen die nu reeds zijn aangewezen op een uitkering. Dat overgangsrecht houdt de huidige uitkeringsgerechtigden ook zeer bezig. Ondanks goede voorlichting van het departement is er helaas onduidelijkheid in de maatschappij over wie wel en wie niet bij de stelselwijziging betrokken zijn. Uit de talloze brieven en telefoontjes die wij in de afgelopen maanden ontvingen en nog steeds ontvangen, blijkt dat een heleboel

Weijers

mensen met een uitkering het nieuwe stelsel projecteren op hun eigen situatie.

Vaak wordt dit beeld ten minste suggestief bevestigd in krantekoppen. Onjuiste berichtgeving en halve waarheden veroorzaken bij uitkeringsgerechtigden angst en teleurstelling. In het algemeen moeten wij er met nadruk op wijzen, dat de stelselwijziging betrekking heeft op nieuwe uitkeringsgerechtigden, een thans in feite nog niet bestaande groep, en dat de echte minima buiten schot blijven.

Een en ander neemt niet weg, dat wij de situatie wettelijk moeten regelen voor de huidige uitkeringsgerechtigden wanneer de nieuwe wetten worden ingevoerd. Een aantal aspecten spelen bij het karakter van de wet een rol. De PPR-fractie heeft mij op het punt van de delegatie van bevoegdheden nog eens aan het denken gezet. Dat is natuurlijk nooit weg. In de schriftelijke gedachtenwisseling heeft de fractie de manier van een ministeriële beschikking uitdrukkelijk onder de aandacht gebracht in verband met het tijdsbeslag dat dat met zich brengt. Die gedachte werd in de schriftelijke beantwoording in mijn ogen wat halfslachtig afgedaan. Ik hou vaak pleidooien voor het zoveel mogelijk delegeren. Die gedachte werd door mij dus niet meteen weggeworpen. Wat is de reactie van de staatssecretaris?

Uit de schriftelijke behandeling blijkt overduidelijk, dat het kabinet de intentie heeft, de huidige uitkeringsgerechtigden waar enigszins mogelijk niet te confronteren met financiële gevolgen van de stelselwijziging.

Tijdens de schriftelijke behandeling is een aantal uitkeringssituaties naar voren gebracht die tot inkomensachteruitgang zouden kunnen leiden, maar op klemmend verzoek van onder meer onze fractie heeft het kabinet via een aantal technische maar zeer fundamentele nota's van wijziging aangegeven dat het hem serieus is, thans lopende uitkeringen te ontzien. De problemen kwamen met name naar voren wanneer een uitkeringsgerechtigde een bepaalde wet heeft doorlopen en in een vervolgwet belandt.

Een knelpunt bleken voorts de situaties waarin nog geen recht op een uitkering aanwezig is maar waarbij wel een uitzicht bestond of bestaat op de desbetreffende uitkering. Ik doel hierbij onder andere op de werkloosheidsituaties waarin

nog een doorbetalingsverplichting van werkgeverszijde aanwezig is. Ook andere situaties zijn denkbaar. Deze zal ik verderop in mijn betoog bespreken. Ik denk dat het goed is, de positie van de huidige uitkeringsgerechtigden in relatie tot het nieuwe stelsel hier de revue te laten passeren.

Ik kom allereerst op de relatie met betrekking tot mensen die een uitkeringsrecht hebben krachtens de WAO. Het kabinet heeft zich bereid getoond, arbeidsongeschikten die ouder zijn dan 35 jaar niet te herkeuren op grond van hun mogelijke werkloosheidscomponent. Ik wijs erop dat door de onlangs ontvangen nota van wijziging ook bij reguliere herkeuringen oudere arbeidsongeschikten nooit geconfronteerd zullen worden met de gevolgen van het nieuwe stelsel. Mijn fractie is het kabinet zeer erkentelijk, omdat in de nota van wijziging de huidige definitie voor arbeidsongeschiktheid voor oudere arbeidsongeschikten van toepassing zal blijven.

Voor de in relatie tot de boven 35-jarige WAO-ers kleine groep beneden 35-jarige WAO-ers heeft mijn collega Bosman zich namens de CDA-fractie instemmend uitgelaten over de toepassing van de nieuwe definitie voor arbeidsongeschiktheid, zij het dat mijn fractie dit nadrukkelijk koppelt aan een reïntegratiebeleid voor gedeeltelijk arbeidsongeschikten. Dit beleid kan met name worden geëffectueerd door de werking van de WAGW en het arrest van de Hoge Raad betreffende de verplichting van een werkgever om aan zijn gedeeltelijk arbeidsongeschikt geworden werknemer passende arbeid aan te bieden. Daarnaast achten wij het van groot belang dat in de AAW en de WAO de mogelijkheid wordt gecreëerd om aan gedeeltelijk arbeidsongeschikten die zich opnieuw in het arbeidsproces gaan begeven, een zogeheten opstapje te verlenen. Maar met het oog op de inkomenseffecten willen wij nog nadrukkelijk op twee punten wijzen:

1. Personen beneden de 35 jaar die na herkeuring op basis van de nieuwe definitie voor arbeidsongeschiktheid volledig arbeidsongeschikt blijken te zijn, zullen ook na de stelselwijziging 70% van het laatstgenoten inkomen blijven ontvangen.

2. Personen beneden de 35 jaar die nu reeds een WAO-uitkering ontvangen en dus herkeurd worden, ontvangen bij gebleken gedeeltelijke arbeidsongeschiktheid voor hun werkloosheidsdeel een loongerela-

teerde NWW-uitkering die qua duur in het algemeen twee maal zolang is als voor werklozen van dezelfde leeftijd. Daarna volgt voor een ieder voor de periode van één jaar de zogenaamde vervolguitering.

Ik hecht eraan om hierbij nogmaals aan te tekenen dat voor alle nieuwe gedeeltelijk arbeidsongeschikten en vooral voor arbeidsongeschikten onder de 35 jaar die om die reden geconfronteerd worden met de herkeuring, de weg naar de bijstand welke aanvankelijk zou ontstaan na de periode van de verdubbelde werkloosheidsrechten en de vervolguitering, reeds door een ingediend amendement en via de nota van wijziging is dichtgetimmerd. Wij hebben inmiddels begrepen dat het kabinet bereid is mee te werken aan deze doelstelling, getuige zijn medewerking aan de introductie van de IOAW.

Ik kom thans op de werkloosheidsrechten. Ik betuig graag mijn instemming met het voornemen van het kabinet om voor personen die na inwerkingtreding van het nieuwe stelsel werkloos worden, een nadrukkelijke relatie te leggen met het arbeidsverleden en de loongereleerde uitkeringsduur. Voor personen die vóór de inwerkingtreding reeds werkloos zijn, zullen de criteria en de daaruit voortvloeiende uitkeringsrechten niet van toepassing zijn. Zij behouden in het algemeen hun bestaande werkloosheidsrechten. Hieruit blijkt opnieuw dat het kabinet mensen die reeds nu een uitkering ontvangen, bij de stelselwijziging zoveel mogelijk wil ontzien. Graag wil ik hierbij een aantal specifieke uitkeringssituaties ten aanzien van werkloosheid nader bespreken.

In de memorie van antwoord en in de nota naar aanleiding van het eindverslag hebben de staatssecretaris en zijn ambtenaren een hele serie posities geschetst. Wij zijn hen daarvoor zeer dankbaar, zeker vanwege de helderheid die daaruit blijkt. Ik heb echter nog enkele vragen over dit punt.

Eerst de categorie van oudere werklozen. De beneden-57,5-jarige werklozen in de WW behouden gedurende een half jaar hun WW-rechten. Daarna zal de WWV niet voor hen van toepassing zijn. Zij worden overgeheveld naar de NWW, maar de duur en de hoogte van de NWW-uitkering is exact gelijk aan de uitkering die zij volgens de NWWV zouden hebben gehad. De NWW-uitkering wordt gebaseerd op het WW-dagloon.

Weijers

De boven-57,5-jarigen die recht hebben op een WW-uitkering met uitzicht op de huidige 57,5-jarigen-regeling in de WWV zullen na het half jaar WW ook overgeheveld worden naar de NWW, maar de duur en de hoogte van de uitvoering zal worden gerelateerd aan de WWV-systematiek, zodat zij materieel in inkomen gelijk blijven. Concluderend kan worden gesteld dat de loongerelateerde uitkering zal doorlopen tot aan het 65ste jaar.

Een andere categorie, de beneden-57,5-jarigen in de WWV, behoudt ook na invoering van het nieuwe stelsel de WWV-rechten. Ten aanzien van deze categorie wordt de dagloon-systematiek ook niet gewijzigd. Personen die werkloos zijn geworden nadat ze 57,5 jaar geworden zijn en die na hun WW-periode in de WWV zitten, behouden hun loongerelateerde uitkering tot hun 65ste jaar.

De CDA-fractie heeft de indruk dat de sociale-minimumbescherming voor de hiervoor bedoelde groepen geschiedt door middel van een materiële doorwerking van de minimumdagloonbepalingen. De CDA-fractie zou graag vernemen of nu formeel de minimumdagloonbepalingen blijven bestaan in het overgangsrecht. Degenen die WW of een WW-loonsuppletie ontvangen, blijven hun aanspraak gedurende de duur van de uitkering ontvangen.

Wij constateren met instemming dat de staatssecretaris in het overgangsrecht de waarde erkent van de loonsuppletierегeling. Tegen de achtergrond daarvan pleit ik nogmaals voor een dergelijke voorziening die met name voor oudere werklozen haar waarde heeft bewezen en nog bewijst. Wij hebben samen met de VVD een amendement voorgesteld dat ertoe strekt de minister de bevoegdheid te geven om bij algemene maatregel van bestuur nadere regelgeving te treffen met betrekking tot de loonsuppletie-regeling. Natuurlijk is het van belang dat wij daarbij de effectiviteit van de huidige regeling onder ogen nemen.

De CDA-fractie kan er zich mee verenigen dat naar de hoogte en duur van de suppletie met een kritisch oog wordt gekeken. Wij hechten er nadrukkelijk aan dat de meest problematische groep naar de arbeidsmarkt toe, de oudere werkloze, in de toekomst het meest van een dergelijke voorziening kan blijven profiteren. Daarom willen wij helderheid hebben over hoe dat

verder gaat, met name voor nieuw gerechtigden. Enige indicatie over wanneer de algemene maatregel van bestuur kan worden verwacht, is daarbij naar ons oordeel van essentieel belang.

Ten aanzien van de positie van WW- en WWV-uitkeringsgerechtigden met neveninkomsten constateren wij enerzijds een geringe vooruitgang en anderzijds een geringe achteruitgang. De geringe inkomenseffecten zijn afhankelijk van het aantal uren dat wordt gewerkt en het daarbij verdiende loon. Wij kunnen met die berekeningssystematiek instemmen. Een en ander is aangegeven in een aantal voorbeelden naar aanleiding van art. 4, lid 6. De motivering van het kabinet om tot een uniforme heldere systeemverdeling te komen die zowel lichte voor- als nadelen kent, achten wij, mede tegen de achtergrond van de uitvoeringspraktijk, aanvaardbaar.

In het oorspronkelijke wetsvoorstel werd bepaald dat de WW een half jaar na invoering van de nieuwe Werkloosheidswet zou worden geschrapt. Voor een aantal bijzondere WW-uitkerings-situaties zou een dergelijke schrapping ongunstig kunnen uitwerken. De CDA-fractie is de staatssecretaris erkentelijk voor de nota van wijziging, waardoor het voor een ieder mogelijk wordt om zijn volledige WW-rechten te verkrijgen. Met de opschorting van werkloosheidsrechten wordt hiermee op bevredigende wijze rekening gehouden.

Iedereen kan dus de maximum uitkeringsduur van de WW ontvangen. Belangwekkend acht de CDA-fractie de fundamentele toezegging van het kabinet dat, wanneer er uitzicht bestaat op een bepaalde werkloosheidsuitkering, de rechten qua duur en hoogte ook daadwerkelijk worden toegekend. Ik doel hierbij onder andere op de problematiek dat de werkloosheid reeds feitelijk aanwezig is, maar wanneer er nog geen recht op een uitkering kon worden geëffectueerd. Belangrijk is deze toezegging met name voor mensen die nadat ze 47,5 jaar of 57,5 zijn geworden, recht hebben op een WW-uitkering en daarna WWV.

Volgens het kabinetsvoorstel zullen deze personen qua duur en hoogte van de uitkering gelijkelijk worden behandeld als degenen die reeds nu in de voor betrokken personen in het vooruitzicht gestelde regeling verkeren. Onze conclusie zou dan zijn dat 47,5-jarigen die uitzicht hebben

op de Interimvoorziening oudere werklozen-WWV niet in de bijstand komen, maar net als hun voorgangers recht hebben op de IOW-uitkering.

Zie ik het goed, dat 57,5-jarigen met vooruitzichten op de 57,5-jarigen-regeling in de WWV materieel de rechten van deze regeling toegekend zullen krijgen?

De CDA-fractie constateert met instemming, dat de minimumdagloonbescherming in de WWV na invoering van het nieuwe stelsel ook voor ongehuwden zal gelden. Voorheen moesten deze personen een aanvullende bijstandsuitkering aanvragen. Ook hier constateren wij een verbetering.

Als laatste categorie werklozen noem ik de beneden-23-jarigen die uitzicht zouden hebben gehad op de WWV. Aanvankelijk zag het er naar uit, dat er een verscherping van de arbeidsverledeneis zou plaatsvinden in vergelijking met de tot in 1985 gewijzigde systematiek ten aanzien van het toekennen van WWV-rechten aan jongeren. De huidige arbeidsverledeneis, 2,5 uit 3 jaar, is voor 4% van het jongerenbestand gunstiger. Daarnaast constateert de CDA-fractie met tevredenheid, dat de arbeidsverledeneis voor beneden-35-jarigen in gunstige zin is aangepast. In plaats van de indertijd via een amendement van mijn hand ingevoerde 4,5 uit 6 wordt in de nieuwe systematiek gekozen voor 3,5 uit 5.

Bij de invoeringswet heeft het kabinet reeds een bijlage gevoegd waaruit blijkt, dat in positieve zin wordt meegedacht over de onder meer door de CDA-fractie tijdens de schriftelijke behandeling bepleite inkomensvoorziening voor oudere zelfstandigen. Mijn collega Gerritse zal in de tweede termijn van de behandeling van de IOAW hierop terugkomen.

De CDA-fractie heeft tijdens de schriftelijke behandeling met name bij dit wetsontwerp vragen gesteld over informatievoorziening aan deze categorie, de mensen die in het recht verkeren. Dat is een andere categorie van voorlichting dan aan mensen die eventueel met het recht te maken krijgen. Dat vraagt een zeer zorgvuldige informatievoorziening. Wij hebben gepleit voor een netwerk. Daarover is de staatssecretaris positief. De door ons gesuggereerde mogelijkheid van een 'sociale-zekerheidstelefoon' wordt ook serieus genomen. Wij hebben het met name gezegd vanwege het succes van de

Weijers

belastingtelefoon en een aantal andere voorbeelden.

Mij heeft nog even de vraag beziggehouden wie verantwoordelijk moet zijn voor de informatieverstrekking. De discussie daarover loopt. Wij zouden het liefst zien, dat degene die informatie geeft in beginsel niet de uitkeringsinstantie zelf is. Bij de belastingtelefoon is het het departement en niet de inspectie. Wellicht moeten wij in dat voetspoor nagaan of de informatie door een objectief orgaan, onder verantwoordelijkheid van de SVR en Voorlichtingscentrum, zou kunnen worden verstrekt.

In de paragraaf 'Relatie ontslag/einde dienstbetrekking en overgangsrecht' in de nota naar aanleiding van het eindverslag geeft de staatssecretaris aan, dat degene die voor de invoeringsdatum reeds feitelijk werkloos is maar nog geen recht heeft op een WW-uitkering, in beginsel materieel onder het oude systeem valt. Zoals ik reeds eerder heb betoogd is dit voor een aantal uitkeringsgerechtigden gunstiger. Toch teken ik hierbij aan, dat een dergelijke constructie voor een aantal andere werklozen in vergelijking met nieuwe stelsel ongunstig kan uitvallen.

Immers, in het nieuwe stelsel worden oudere werklozen in het algemeen beter beschermd. Is door de staatssecretaris overwogen om ten aanzien van het uitkeringsregime een keuzemogelijkheid in te bouwen? De CDA-fractie constateert, dat in de AOW een dergelijke keuze wel wordt geboden. Ik zou het op prijs stellen indien de staatssecretaris op dit punt nader zou willen ingaan.

Wat betreft de Ziektewet merk ik op, dat de in het voorlopig verslag gestelde vragen over de eerste zes weken bij ziekte nagenoeg afdoende zijn beantwoord. Met de staatssecretaris zijn wij van mening, dat de wijziging in het Burgerlijk Wetboek voldoende bescherming biedt. Echter, in uitzonderingssituaties zou het wenselijk kunnen zijn, de Toeslagenwet ook gedurende de eerste zes weken van ziekte open te stellen.

Ik doel hierbij onder andere op het geval, dat de werkgever, bij voorbeeld wegens faillissement, niet aan zijn doorbetalingsverplichting kan voldoen. De staatssecretaris heeft in de memorie van antwoord op de Invoeringswet aangegeven, dat art. 3, lid 2, van de Toeslagenwet de mogelijkheid biedt, nadere regelgeving te treffen. Kan de staatssecretaris

aangeven wanneer de nadere regelgeving zal worden geëffectueerd?

Het overgrote deel van de AOW-gerechtigden blijft ongemoeid. Voor alle gehuwde bejaarden treden er dus geen wijzigingen op. Dit geldt evenzeer voor nu reeds ongehuwd samenwonenden. Bij de nieuwe rechthebbenden worden gehuwden en ongehuwd samenwonenden gelijk behandeld, geen tweemaal 70%, maar tweemaal 50%. Wie als gerechtigde van status verandert, wordt ook beoordeeld volgens deze nieuwe norm.

De staatssecretaris heeft vandaag reeds gereageerd op het persbericht van de Partij van de Arbeid inzake de AOW. Ik kan niet nalaten op te merken dat de fractie van het CDA de visie van de staatssecretaris op dit punt volledig deelt. Ook onze fractie beschouwt dit als een voorbeeld van berichtgeving die tendeert naar het verrekken van onrust in onze samenleving. Het persbericht spreekt immers over 880.000 ongehuwde bejaarden, die met de wijziging zouden kunnen worden geconfronteerd. Daarmee wordt toch de suggestie gewekt dat al die bejaarden geconfronteerd kunnen worden met een inkomensachteruitgang van 300 of zelfs 600 gulden. Die suggestie vind ik overdreven en onjuist. Hoeveel van de 880.000 ongehuwde bejaarden zullen na invoering van de gelijkstelling gaan samenwonen met andere bejaarden?

Mevrouw **Ter Veld** (PvdA): Als zij de financiële consequenties kennen, kijken zij wel uit.

De heer **Weijers** (CDA): Voorts merk ik op - ik sluit hierbij opnieuw aan bij de woorden van de staatssecretaris - dat wanneer een AOW-gerechtigde gaat samenwonen met een partner die jonger is dan 65 jaar de regeling van 50% AOW en 50% inkomensafhankelijke toeslag voor hen gunstiger uitwerkt.

De AOW-gerechtigden met een partner beneden de 65 jaar worden in beginsel ook gelijkgesteld. Over de techniek van de te hanteren inkomens-toets en het niveau van het recht bestaat nu nog geen duidelijkheid. Ik neem aan dat wij daar dezer dagen verder over zullen moeten exerceren. Ook voor deze groep betekent de wijziging echter een verbetering.

De ABW-gerechtigden merken weinig of niets van deze stelselwijziging. De 100%-uitkering kan gesplitst worden. Samenwonenden van een

gelijk geslacht zijn geen woningdelers meer, zij krijgen dus geen tweemaal 60%, maar 100%. Dat kan leiden tot inkomensachteruitgang. De fractie van het CDA beseft dat terdege. Wij tekenen daarbij aan dat de gevolgen slechts ondervonden zullen worden door een zeer kleine groep van ABW-uitkeringsgerechtigden.

Over de zogenaamde 'doorlopers'-problematiek in de Algemene Bijstandswet is door onze fractie een amendement ingediend. Deze problematiek kwam ook voor in de IOW. Zij is daar door ons, middels een amendement, opgeheven. Hetzelfde geldt voor de Toeslagenwet, namelijk bij de overgang van de Ziektewet naar de Arbeidsongeschiktheidswet. Gisteren hebben wij de nota's van wijziging ontvangen. Wij constateren dat de staatssecretaris ons op dat punt tegemoet is gekomen. Wij zijn hem daar erkentelijk voor.

Het punt van de krediethypotheek houdt ons nog bezig. De staatssecretaris heeft getracht ons in zijn eerste termijn te overtuigen van de overbodigheid van ons amendement inzake de aflossing van de krediethypotheek. Hij stelt dat de gemeenten reeds voldoende beleidsruimte hebben om de problematiek, die ontstaat bij ontduiking van de krediethypotheek, op te vangen. Waarom ontvangen wij dan zoveel brieven en waarom moeten wij zoveel gesprekken met mensen over dit punt voeren? Wij moeten hierover toch wat helderheid krijgen.

Als gemeenten de vrijheid hebben om wat te doen, houdt dat dan ook een recht in? Kunnen betrokkenen daarop dan ook een beroep doen en er zo nodig een uitspraak van de administratieve rechter over uitlokken? Dan wordt het beeld wat helderder. Ik ben er niet helemaal van overtuigd dat die gesuggereerde extra ruimte voor gemeentebesturen een afdoende oplossing betekent. Immers, als die grotere ruimte er is, waarom weet men dat dan niet? Is dat alleen een kwestie van voorlichting of speelt, bij voorbeeld, ook de financiële positie van de gemeente een rol bij het al of niet toepassen van die regeling?

Wij zijn er niet van overtuigd dat er geen minimum regeling in de wet, of in een besluit of aanwijzing, moet worden aangebracht. Wij zijn nieuwsgierig naar het antwoord. Vooralnog houden wij ons het recht voor eventueel met een amendement op dat punt te komen.

Weijers

Er is natuurlijk nog een serie vragen met een fijnmazig, wettechnisch karakter. Het lijkt mij echter gewenst dat wij die in de artikelsgewijze behandeling uitvoerig met elkaar bespreken.

□

De heer **Nijhuis** (VVD): Voorzitter! Collega Weijers is begonnen enige dank uit te spreken, onder meer in de richting van de fractiemedewerkers. Ik doe dit gaarne ook, uiteraard in de richting van onze fractiemedewerkers.

Bij de Invoeringswet gaat het ook om de invoeringsdatum. Ik heb in mijn algemene beschouwing reeds mijn twijfel uitgesproken over de haalbaarheid van de invoeringsdatum van 1 oktober. In zijn antwoord heeft de staatssecretaris gezegd dat de datum van 1 oktober technisch haalbaar is, maar dat deze datum afhankelijk is van een aantal omstandigheden, zoals onder meer de kabinetsformatie en de behandeling in de Eerste Kamer. Ik hanteer bewust deze volgorde, geleid op de uitspraak van het Eerste-Kamerlid van het CDA, de heer Franssen, die ik al eerder heb geciteerd. Dit betekent dus, dit is althans de conclusie van onze kant, dat de datum van 1 oktober vooralsnog een theoretisch karakter heeft.

Ik kom nu aan het punt van de voorlichting. Ik wil nogmaals onderstrepen dat naar ons oordeel een goede en heel actieve voorlichting een absolute noodzaak is in het belang van de betrokkenen. De staatssecretaris heeft in de nota naar aanleiding van het eindverslag een aantal voorstellen gedaan voor diverse activiteiten op schrift en via de media. Hij heeft dit alles gevat in de terminologie: een voorlichtings- en informatienetwerk.

Nu vinden wij dergelijke activiteiten altijd zeer goed en wij zeggen daar vaak bij, dat perfectie de grootste vijand van het goede is. In dit geval zeggen wij echter dat het niet goed genoeg kan zijn. Wij hebben zelfs de indruk dat het misschien nog beter kan dan de overigens goede voorstellen van de zijde van het kabinet. Wij vinden ook dat het niet alleen moet gaan om voorlichting en informatie in algemene zin, maar ook dat deze moet worden toegespitst op concrete situaties. Mensen vragen heel concreet wat er voor hen in hun concrete situatie geldt.

Wij beschikken tegenwoordig over een goede automatisering met

computers, zodat het mogelijk moet zijn dit soort computerprogramma's te maken, zodat mensen heel concreet en direct antwoord kunnen krijgen op hun vragen. Zo'n computernetwerk zou bij die voorlichting ook een rol kunnen spelen. Ik zeg nogmaals dat een dergelijk programma zeer concreet moet worden toegespitst op de wensen van de mensen zelf.

Een volgend punt is dat wij ons afvragen of wij met deze voorlichting moeten wachten op het aanvaarden van de wetsvoorstellen door de Eerste Kamer en op de invoering van de stelselwijziging zelf. Naar ons oordeel moeten wij niet op de verdere behandeling wachten. Wij moeten reeds nu een goede voorlichting geven. Ik wijs daarbij op de ervaring bij de ziekenfondswetgeving. Wij hebben daarover gesproken in dit huis. Wij hebben gezegd dat er goede voorlichting moest komen. Ik ben toen heel nadrukkelijk gevraagd om daarmee snel te beginnen, zelfs al voor de behandeling in de Eerste Kamer.

Wat gebeurde er toen, Voorzitter? De Partij van de Arbeid vond, dat dit pas mocht op het moment dat het wetsvoorstel aan de overzijde aanvaard zou zijn. Er ontstond toen een grote onrust, omdat het moment van het aanvaarden door de Eerste Kamer en het moment van invoering kort na elkaar lagen. Nu weet ik wel, dat dit de Partij van de Arbeid politiek heel goed uitkomt.

Ik vraag de PvdA-fractie of zij bereid is, mijn voorstel op dit punt te steunen, teneinde de mensen helderheid te verschaffen. Want laten wij wel wezen: veel van de uitkeringsgerechtigden hebben mede als gevolg van die harde en qua inhoud vaak erg ongenueanceerde kritiek ten onrechte de indruk gekregen dat de voorstellen op hen slaan en dat ook zij zullen worden getroffen. Ik verwijs bij voorbeeld naar de uitlatingen op de televisie van een aantal WAO-gerechtigden die heel duidelijk ouder waren dan 35 jaar. Als zij zeggen dat zij getroffen worden door deze voorstellen en dat zij in de bijstand terecht komen, zit er wat scheef.

Ik ben van mening dat degenen die kritiek hebben, moeten beseffen dat de mensen op het verkeerde been worden geplaatst en met onrust worden omgeven. Ik vraag de staatssecretaris dan ook heel nadrukkelijk of hij bereid is, reeds nu te starten met goede voorlichting op het terrein van de voornemens van

het kabinet, opdat de mensen die nu een uitkering hebben, weten waarop zij recht hebben. Zij hebben in ieder geval recht op duidelijkheid, zoals ik al eerder heb opgemerkt. Mijn vraag aan de PvdA-fractie is of zij bereid is, mij in dit opzicht te steunen. Indien dit niet gebeurt, zal ik ter zake een motie indienen om de beoogde helderheid te krijgen.

Voorzitter! Ik wil nog een opmerking maken over de formulering in de memorie van toelichting op de Invoeringswet. Ik heb al eerder opgemerkt dat ik die nogal ongelukkig vind en dat zij in ieder geval voor tweeërlei uitleg vatbaar is. Dat is niet goed, want het is toch volstrekt helder dat een aantal van de huidige uitkeringsgerechtigden door deze voorstellen wordt getroffen, nl. arbeidsongeschikten tot 35 jaar. Die kunnen worden geconfronteerd met een herkeuring en dus met een ander uitkeringsregime. Maar ook nu nog komt een aantal vage begrippen voor – ik verwijs maar naar de nota naar aanleiding van het eindverslag – zoals 'in principe' en 'in het algemeen' blijven de huidige uitkeringsrechten ongewijzigd. Laten wij oppassen met dit soort vage bewoordingen; schep helderheid! Ik zeg dat nogmaals.

In de nota naar aanleiding van het eindverslag is een aantal grensgevallen opgesomd, waaruit duidelijk wordt dat betrokkenen in die situaties wel degelijk door deze stelselwijziging kunnen worden getroffen, met als gevolg een eigenlijk onbedoelde verslechtering. Ik zal die gevallen niet herhalen, ze staan in de nota naar aanleiding van het eindverslag en bovendien heeft collega Weijers ze zoëven al vermeld. Wij zijn er daarom ook heel gelukkig mee dat de staatssecretaris in de nota van wijzigingen daarvoor heel concrete oplossingen heeft geboden.

Ik sluit niet uit – ik denk de staatssecretaris ook niet – dat er nog een aantal andere onbedoelde en onvoorziene effecten zal optreden. Juist daarom zijn wij ook heel happy met de discretionaire bevoegdheid die aan de bedrijfsverenigingen is gegeven. Noem het maar een soort hardheidsclausule om in heel bijzondere gevallen van de wet te kunnen en mogen afwijken.

Ik denk hierbij ook aan het voorbeeld dat mevrouw Ter Veld naar voren heeft gebracht, nl. van een WAO-gerechtigde die raadslid wordt. Inmiddels heb ik twee partijgenoten gesproken die in dezelfde situatie verkeren, maar dan als wethouder. Zij

Nijhuis

zegen: als wij die klus voor een aantal jaren aanpakken, dan worden wij daarna wel met de nadelen ervan geconfronteerd! Ik denk dat die hardheidsclausule een opening kan zijn om in dit soort gevallen concrete oplossingen aan betrokkenen te bieden.

Voorzitter! Misschien zijn wij nog het meest gelukkig waar het gaat om de positie van de arbeidsongeschikten boven de 35 jaar. In de stukken had ik gesignaleerd dat zij een risico liepen in die gevallen waarin zij weer aan de slag gaan, dus herintreden in het arbeidsproces. Zij lopen het risico om wederom uit te vallen, of omdat zij zichzelf hebben vergist, of omdat de GMD zich heeft vergist. Zij zouden dan in aanraking komen met de nieuwe bepalingen, met andere woorden, met de afgeschafte verdiscontering. Dat zou voor hen een duidelijke verslechtering hebben betekend.

Bovendien zou het een gigantisch ontmoedigingseffect veroorzaken, want wie gaat er dan nog aan de slag met zo'n risico? Welnu, wij zijn dan ook buitengewoon happy dat de staatssecretaris op dat punt een nota van wijzigingen heeft ingediend, waarin staat dat de huidige wet, dus inclusief de bestaande verdiscontering, altijd van kracht blijft. Dat betekent dat de huidige uitvoeringspraktijk ook een wettelijke basis krijgt. Daarmee is hij nog iets verder gegaan dan wij eigenlijk in de stukken hadden gevraagd.

Mevrouw **Ter Veld** (PvdA): Als de heer Nijhuis nu zo'n enorm ontmoedigingseffect verwacht van de nieuwe wet op mensen van boven de 35 jaar bij arbeidshervatting, waarom accepteert hij het dan wel voor mensen onder de 35 jaar?

De heer **Nijhuis** (VVD): Die worden niet met dat ontmoedigingseffect geconfronteerd. Het gaat om die mensen die op basis van de voorstellen zouden blijven vallen onder de huidige wettelijke bepalingen en die, indien ze aan de slag gaan en wederom uit moeten treden, zouden worden geconfronteerd met nieuwe wettelijke bepalingen. Ik heb dat volgens mij volstrekt terecht gesignaleerd.

In dat opzicht was er overigens al een lang bestaande uitvoeringspraktijk; mensen die nu al herintreden in het arbeidsproces en het risico van opnieuw uitvallen lopen, krijgen nu al vaak op grond van uitvoeringsbepa-

lingen te horen van de GMD dat, indien dat uitval inderdaad plaatsvindt, zij terugtreden in hun oude rechten. Ik heb dat aan de staatssecretaris gevraagd en hij heeft dat bevestigend beantwoord en is zelfs nog iets verder gegaan dan ik had gevraagd. Hij heeft daarvoor een wettelijke basis gegeven, namelijk onbeperkt recht op de oude wetgeving en ik vind dat terecht!

Voorzitter! Wij vinden het heel goed voor de eenvoud en de overzichtelijkheid dat de invoerings- en de overgangsbepaling in één afzonderlijke wet zijn geregeld. Het karakter van de invoeringswet is voornamelijk van formeel-technische aard. Dat heb ik ook geschreven in de stukken. Er is natuurlijk een aantal punten dat bepaald wel van inhoudelijke betekenis is. Ik denk daarbij onder meer aan de AOW/AAW-grondslagen: de hoge grondslag, de middengrondslag en de lage grondslag. De lage grondslag blijft bestaan; de hoge grondslag en de midden-grondslag verdwijnen. Zij vervallen in verband met de toeslagenwet.

Nu kan een aantal mensen daardoor nadelig worden getroffen, namelijk de éénoudergezinnen. Ook op dat punt zijn wij er gelukkig mee dat de staatssecretaris een corrigerende overgangsmaatregel heeft genomen. Er is ook een aantal situaties waarin mensen er beter van worden, namelijk in die situaties waarin men niet in de bijstand terecht komt, maar onder de toeslagenwet komt te vallen. Daarop moet ik weer een uitzondering maken, want er is nu eenmaal een categorie mensen die daar niet voor in aanmerking komt – dat moet toch gezegd worden – namelijk de alleenstaande AAW-ge-rechtigden. Voor hen geldt die toeslagenwet immers niet.

Voorzitter! De heer Weijers heeft gesproken over de problematiek rondom de krediethypothek. Ik sluit mij daar volstrekt bij aan. In eerste termijn heb ik daarover overigens al een aantal opmerkingen gemaakt. Er zijn echter nadere opmerkingen door de heer Weijers gemaakt, die ik ten volle onderschrijf.

Ook wat de loonsuppletiereregeling betreft sluit ik mij aan bij collega Weijers. Ik heb alleen één vraag. Moeten de kosten nu worden betaald uit verzekeringsgeld, of uit het bestaande ARBVO-budget, omdat het hier om een arbeidsmarktinstrument gaat?

Voor de overige punten verwijs ik naar de artikelsgewijze behandeling, die nog volgt.

Tot slot een opmerking over een passage in de nota naar aanleiding van het eindverslag:

'De door ons wenselijk geachte rust en zekerheid ter zake van de sociale zekerheid is daarmee gerealiseerd.'

Nu heb ik in eerste termijn bij de algemene beschouwingen al aangegeven dat wij moeten oppassen met dit soort uitspraken, want daarmee wordt toch de indruk gewekt alsof er sprake zou zijn van absolute rust. Ik zeg dit tegen mij CDA-collegae en ook tegen de staatssecretaris. Laten wij die indruk niet wekken. Laten wij geen garanties suggereren die wij wellicht niet kunnen waarmaken, te meer ook omdat ik al in eerste termijn heb aangegeven dat er een aantal maatregelen op stapel staat.

□

Mevrouw **Ter Veld** (PvdA): Voorzitter! Ik zou bijna willen beginnen met meteen aan te sluiten bij de laatste opmerking van de heer Nijhuis: geef geen garanties voor wat er precies gebeurt, noch voor de bestaande uitkeringsgerechtigden noch in de nieuwe situatie, als je nog bezig bent zoveel maatregelen uit te vaardigen en zelfs nog bezig bent met wetsbehandeling. Wellicht herhaal ik die waarschuwing aan het eind van mijn betoeg.

Vanzelfsprekend hebben onze fractiemedewerkers ook hard gewerkt, maar dat doen zij altijd. Voor de Handelingen mag dit echter niet onvermeld blijven, dus ook zij: hartstikke bedankt!

Ik had niet verwacht, mijnheer de Voorzitter, dat de invoeringswet in dit huis nu zo'n uitgebreide behandeling zou krijgen. Bij de eerste behandeling van de invoeringswet viel het mij op dat de PvdA ongeveer als enige fractie daar uitgebreid aandacht aan besteedde. Naar mijn stellige indruk hebben wij dat niet ten onrechte gedaan. Het was opvallend dat bij voorbeeld de VVD-fractie nog meende met een blanco eindverslag te kunnen volstaan...

De heer **Nijhuis** (VVD): Als procedurevoorstel!

Mevrouw **Ter Veld** (PvdA): ... en één minuut spreektijd ook voldoende achtte voor de behandeling van de invoeringswet.

Toch heb ik grote bezwaren tegen het feit dat wij de invoeringswet nu

Ter Veld

hier behandelen. Die bezwaren zijn in de eerste plaats van uitdrukkelijk politieke aard. Naar mijn overtuiging is er zeker geen politieke noodzaak om de invoeringswet thans te behandelen, omdat wij nog bezig zijn met de uitgebreide beschouwingen over de stelselherziening die moet worden ingevoerd en waarvan de eerste termijn nog maar net is afgerond.

De behandeling van de invoeringswet zou logischerwijs moeten plaatsvinden nadat wij duidelijkheid hadden verkregen over die andere wetten. Het enige voordeel dat ik erin zie, is dat wij nu toch de mogelijkheid hebben om een aantal algemene moties over de effecten van de invoering van de stelselherziening naar voren te brengen.

Daarbij is het wellicht interessant om eens na te gaan of de opmerking van de minister-president, te weten dat maar 2% van de huidige uitkeringsgerechtigden door de invoering wordt getroffen, op waarheid berust. Ik kom daar straks uitgebreid op terug.

Voorzitter: Cornelissen

Mevrouw **Ter Veld** (PvdA): Mevrouw de Voorzitter! Mijn tweede bezwaar om de Invoeringswet nu te behandelen, is van juridisch-technische aard. Ik acht het onmogelijk om deze wet op dit moment zorgvuldig te behandelen. Ik ben het volstrekt eens met een opmerking die gemaakt is in de nota naar aanleiding van het eindverslag. Daar wordt over de Invoeringswet gezegd dat, om haar goed te begrijpen, een behoorlijke kennis van de huidige en de voorgestelde (wijzigingen in de) sociale-zekerheidsregelingen vereist is. Ook het departement, ook de staatssecretaris erkent dat, om de Invoeringswet zelfs maar goed te kunnen begrijpen, nodig zijn goede kennis van en duidelijk inzicht in de bestaande wetgeving, de voorgestelde wetgeving en de wijzigingen die in de voorgestelde wetgeving zullen worden aangebracht.

Ik zou het wel op prijs stellen, een overzicht te krijgen van de effecten op de Invoeringswet, wanneer alle voorstellen van de PvdA zouden worden overgenomen. Ik zou graag willen weten, of wij op dit moment nog nota's van wijziging op de invoeringswet kunnen verwachten dan wel of deze reeds onderweg zijn. Zeer kort geleden – gisteren – zijn immers nog nota's van wijziging op

de wetten die moeten worden ingevoerd, in het vooruitzicht gesteld.

Ik denk dat het heel belangrijk is, dat wij eens nagaan hoe in de loop van de tijd de discussie daarover is geweest. Als de heer Nijhuis verwijst naar een televisiedebat waarbij hij WAO'ers heeft horen zeggen dat zij op deze manier in de bijstand komen en als hij vervolgens stelt dat zij het dan kennelijk verkeerd hebben begrepen, is de vraag interessant op welk moment die uitzending plaatsvond. Immers, voor de laatste nota van wijziging, waarbij uitdrukkelijk is toegezegd dat mensen boven de 35 bij herbeoordeling niet te maken zouden krijgen met de nieuwe wetgeving, bestond voor iedere WAO'er boven de 35 de mogelijkheid om op grond van de voorgestelde nieuwe wetgeving te worden beoordeeld.

Die zekerheid, waarover de heer Nijhuis tevreden is en waarvan ik het ook bepaald op prijs stel dat deze voor die groep geboden is – die zekerheid is nog maar pas zeer onlangs verstrekt.

De heer **Nijhuis** (VVD): Voorzitter! Als ik uitspraken hoor, ook van bekende Nederlanders zoals Herman Bode, dat de WAO'ers afglijden naar de bijstand, dan hebben toch de WAO-gerechtigden die indruk gekregen, terwijl mensen van dat niveau heel goed weten dat er een voorstel op tafel ligt, waarbij onderscheid wordt gemaakt tussen mensen tot 35 jaar en de nieuwe WAO-gerechtigden enerzijds en de overigen anderzijds. Het gaat overigens niet alleen om die zaken. Ik denk bij voorbeeld aan een artikelje in Trouw van gisteren; ik raad mevrouw Ter Veld aan, dit eens te lezen. Als je dat artikel leest, als nuchtere Nederlander, zonder precies te weten wat er in die voorstellen staat, dan moet je concluderen dat het inderdaad voor iedere WAO-gerechtigde opgaat. Dit is echter niet zo. Deze opmerking geldt overigens niet alleen voor WAO-gerechtigden; het geldt ook voor een aantal mensen die onder de werkloosheidswetten vallen. Als de kritiek zo hard is en soms zo ongenueanceerd, dat mensen de indruk krijgen dat zij door deze maatregelen worden getroffen, dan moeten wij er als parlement voor zorgen, dat die mensen de goede informatie krijgen, opdat deze onjuiste indrukken worden voorkomen.

Mevrouw **Ter Veld** (PvdA): Mevrouw de Voorzitter! Het lijkt mij veel belangrijker dat wij als parlement ervoor zorgen, dat de wetgeving zodanig wordt gewijzigd dat de mensen er niet mee te maken krijgen, dan dat wij proberen een zodanige voorlichting te geven, dat daarmee onjuiste wetgeving in stand wordt gehouden maar de werkelijkheid wordt verdoezeld. In de nota van wijziging – ik denk dat een artikel in het weekblad Vrij Nederland over de positie van de huidige uitkeringsgerechtigden die te maken kunnen krijgen met de stelselherziening, hierbij zeker een rol heeft gespeeld – is uitdrukkelijk vastgelegd dat volledig arbeidsongeschikte WAO'ers boven de 35 jaar zullen worden beoordeeld volgens het huidige stelsel.

Tot aan die nota van wijziging was het zeker in de voorgestelde wetgeving – dit is geen kwestie van onduidelijkheid – dat iedere WAO'er boven de 35 jaar die een verandering zou ondergaan in zijn arbeidsongeschiktheid (dit zou kunnen zijn doordat er een verslechtering zou optreden of een verbetering, dan wel doordat er een loonsverandering zou optreden als hij werkte), zou worden herbeoordeeld op grond van het wetsvoorstel dat de VVD aanvaardbaar acht voor mensen onder de 35 jaar.

U moet dus niet die WAO'ers verwijten en u moet niet Herman Bode verwijten dat zij zeiden dat het, zo was, u moet uzelf verwijten dat u het niet eerder gezien hebt als u het niet gezien had, dan wel, u moet erkennen dat u het eerder wel gezien had maar het toen nog acceptabel vond en pas onder de maatschappelijke druk bereid bent geweest om dit niet langer te accepteren.

De heer **Nijhuis** (VVD): Wat mevrouw Ter Veld naar voren brengt, is onjuist. In de eerste plaats heb ik niet gesproken over deze specifieke categorie maar ik heb in het algemeen gesproken. Over deze specifieke categorie heb ik mij overigens tevoren laten informeren door de gemeenschappelijke medische diensten. Zij hebben mij verzekerd dat die praktijk allang bestond.

Naar aanleiding van het artikel dat u citeerde en dat toch ook wel wat suggestief was, vond ik het nuttig om in de schriftelijke voorbereiding de staatssecretaris te vragen om schriftelijk een goede reactie te geven. Daarbij is hij nog iets verder gegaan dan ik had gevraagd. Derhalve was ik terecht gelukkig.

Ter Veld

Maar daar had ik het nu niet over, mevrouw Ter Veld. Ik sprak over de informatie die door een aantal belangenorganisaties wordt gegeven en die af en toe wat ongenueanceerd is, op zijn zachtst gezegd. Ik verwijs daarbij, evenals de heer Weijers, naar uw persbericht over de AOW. Dat was ook uiterst ongenueanceerd.

Mevrouw **Ter Veld** (PvdA): Daar kom ik ook nog op terug. Ik heb op de televisie mensen die ouder dan 35 jaar waren, gezien die deden alsof zij met die nieuwe wet te maken hadden en alsof zij naar de bijstand zouden afglijden. Tot aan de laatste nota van wijziging waarin de staatssecretaris de garantie gaf dat zij met de huidige wetgeving geconfronteerd blijven, hadden de mensen terecht die angst.

De heer **Nijhuis** (VVD): Mijnheer de Voorzitter! Het gaat niet om die groep. Er is door diverse mensen op bijeenkomsten – ik heb het ook diverse keren meegemaakt in fora – gezegd, dat de WAO-gerechtigden afglijden naar de bijstand. Dat is gewoon niet waar. Daaraan heb ik gerefereerd. Als die mensen dan die indruk krijgen, meen ik dat ze een goede informatie moeten krijgen. Ik vraag nogmaals aan mevrouw Ter Veld of zij bereid is, mij te steunen in mijn verzoek aan de regering om zo spoedig mogelijk na de aanvaarding van het wetsontwerp in dit huis – dus nog voordat de Eerste Kamer het gaat behandelen – de mensen die nu een uitkering hebben goed te informeren over hun rechten. Bent u daartoe bereid? Bij de ziekenfondswetgeving was de Partij van de Arbeid daartoe niet bereid. Integendeel, men heeft toen mijn verzoek onderuit gehaald.

Mevrouw **Ter Veld** (PvdA): Ik maak even een aantekening over de ziekenfondswetgeving. Daar kom ik nog op terug.

De heer **Nijhuis** (VVD): Dat lijkt mij heel verstandig.

Mevrouw **Ter Veld** (PvdA): Ik ga nu in op uw vraag of wij bereid zijn tot het geven van goede voorlichting. Mevrouw de Voorzitter! Wij zijn niet alleen bereid tot goede voorlichting, wij menen zelfs dat deze parlementaire openbare debatten daartoe een bijdrage zullen leveren.

Nogmaals, het gaat ons als fractie van de PvdA niet zozeer om de wijze van voorlichting op dit moment, want wij zijn nu nog bezig met de wetsbehandeling. Wij zullen alles op alles

zetten om eerst die wetten zodanig veranderd te krijgen, dat de mensen die nu een uitkering hebben en de mensen die in de toekomst een uitkering zouden kunnen krijgen, in een zo goed mogelijke sociale zekerheidsregeling zullen kunnen vallen.

Ik kom nu op een meer algemeen betoog over de vraag hoe wij moeten omgaan met de groepen die nu een uitkering hebben. Ik heb inderdaad vanaf het begin van de behandeling van de wetsvoorstellen geconstateerd, dat grote groepen mensen niet door de directe wetsvoorstellen, maar door de gevolgen van de zogenaamde systeemintegratie met de gevolgen van de stelselherziening geconfronteerd zouden kunnen worden. Toen wij bij de eerste schriftelijke behandeling daarop reageerden, werd de kritiek verre weggevoerd.

Daarbij kwam een heel mooie zin die in de memorie van antwoord staat: wanneer het zo zou zijn, dat mensen achteruit zouden gaan, dan was dit niet zozeer gelegen in de bedoeling maar in het karakter van de wet zelf en voor zeer grote groepen zouden na de invoering van de stelselherziening bestaande wetten zijn gehandhaafd.

Wij hebben gemeend – ik ben zeer tevreden dat dit ook gelukt is – juist die onduidelijkheid en juist die achteruitgang van vele groepen mensen met een uitkering op dit moment, naar voren te moeten brengen. Mede daardoor zijn nu een aantal nota's van wijzigingen ingebracht.

Natuurlijk bepleit het CDA rust op het uitkeringsfront, maar rust bereikt men niet door te verhullen wat er gebeurt. Rust op het uitkeringsfront wordt bereikt door een zodanige wetgeving te realiseren, dat mensen niet alleen een inkomenszekerheid ontlenen aan de sociale zekerheid, maar ook hun rechtszekerheid.

Mevrouw **Kraaijeveld-Wouters** (CDA): Is het niet duidelijk dat wij juist daarom graag deze wetsbehandeling willen afronden? Daarmee verhullen wij niet, maar maken wij duidelijk wat er nu wel en wat er niet in de wetten komt te staan.

Mevrouw **Ter Veld** (PvdA): Ja, dat zou je kunnen zeggen. Als je weet wat je overkomt, is het minder erg dan wanneer je het vreest. Dat is kennelijk de invalshoek. Ik denk – het CDA zou zich dat ook moeten aantrekken – dat kennelijk het

merendeel van de Nederlandse bevolking liever heeft dat deze stelselherziening na de verkiezingen wordt behandeld, omdat dan wellicht veranderingen mogelijk zijn. Kennelijk heeft men liever de veranderingen die de PvdA hoopt te bereiken dan de zekerheid over de wijze waarop de fractie van mevrouw Kraaijeveld steunt dat de staatssecretaris – ik gebruik het woord toch – verder gaat in de afbraak van het stelsel van sociale zekerheid. Ook het CNV heeft het afbraak genoemd en u als gewone CNV-jongen, mijnheer de staatssecretaris, moet dat toch ernstig hebben geraakt.

Mevrouw de Voorzitter! Rust kan het best worden bereikt wanneer mensen er vertrouwen in hebben dat hun uitkering in stand blijft. Dat vertrouwen is de afgelopen periode ernstig op de proef gesteld. Er is zo'n 10 mld. bezuinigd in de uitkeringen van mensen met een arbeidsongeschiktheidsuitkering en werkloosheidsuitkeringen. De WAO'ers zijn al achteruitgegaan, niet alleen trouwens door de sociale zekerheid, maar ook door maatregelen van alle mogelijke andere departementen.

In de Eerste Kamer is eens om een overzicht gevraagd van alle inkomenseffecten van alle mogelijke departementen, juist van mensen met een WAO- en AAW-uitkeringen, zoals gehandicapt. Deze kan je ook arbeidsongeschikten noemen; het hangt er kennelijk een beetje vanaf met welk departement je bezig bent.

Als je dat bij elkaar ziet, leidt alleen al het idee dat er weer een fatale datum nadert – en hoe vaak hoorden wij dat niet op spreekbeurten – waarop wel weer gekort zou worden, 1 januari, 1 juli, of waarop misschien wel weer iets zou gebeuren of in de belastingsfeer of sociale zekerheid zou worden ingevoerd, tot onzekerheid. In de afgelopen periode hebben wij dat constant meegemaakt. Ieder van ons die regelmatig komt op bijeenkomsten van WAO-gerechtigden weet dat zij achter elkaar met de datum erbij dingen kunnen noemen.

De WAM-toeslag is afgebouwd, terwijl 'kamerbreed' was toegezegd dat dit niet zou gebeuren en ga maar door. Ik ken de lijst niet eens meer uit mijn hoofd. Zij zouden hem bij wijze van spreken zo op mijn bureau kunnen neerleggen. Ik herhaal het niet, maar ik wijs erop, dat de onrust mede veroorzaakt is door de bijna halfjaarlijkse aantasting van inkomens van mensen met een langdurige uitkering in de sociale zekerheid.

Ter Veld

Ik wil nu enkele opmerkingen maken over de groepen die met de invoering van de stelselherziening te maken hebben. Er zijn vier groepen waarop heel expliciet wetgeving is gericht. Dat is dus niet per ongeluk een inkomensachteruitgang van mensen die nu een uitkering hebben; dat is bedoeld. In de eerste plaats gaat het om WAO'ers en AAW'ers die jonger zijn dan 35 jaar. Het gaat hier om ruim 100.000 mensen en niet om 60.000 à 70.000, zoals de minister-president denkt. Een deel van die mensen kan inderdaad in de hoogste arbeidsongeschiktheidsklasse blijven.

Ik wil daarover een paar vragen stellen. De staatssecretaris acht de herbeoordeling mogelijk in een termijn van twee jaar. De Gemeenschappelijke Medische Diensten hebben aangegeven, dat dit niet kan. Hoe denkt de staatssecretaris dat dit kan worden bereikt? Hij geeft de mensen die in die periode van twee jaar worden herbeoordeeld en daarmee grotendeels hun uitkering inzake de WAO verliezen, een langere uitkering in de nieuwe werkloosheidswet.

Waarom geldt een dergelijke verlenging van de uitkeringsduur in de werkloosheidswet voor gedeeltelijk arbeidsongeschikten – want ook nu worden mensen herbeoordeeld – nu alleen voor diegenen die in die twee jaar in de wet staan, dat wil zeggen worden herbeoordeeld? Betekent dit, dat mensen beneden de 35 jaar eigenlijk moeten vragen of zij nu herbeoordeeld kunnen worden? Want als de GMD te laat is, kost het hun misschien 1, 2 of misschien zelfs 3 jaar aan uitkeringsduur in de nieuwe werkloosheidswet.

Een langere uitkeringsduur is trouwens een merkwaardige verzachting. Dat zou het niet zijn als de uitkeringsduur in de WW doorliep tot het 65ste jaar, want dan is het verschil tussen WAO en WW in materieel opzicht eigenlijk niet meer aanwezig. Wat dat betreft is zo'n verlenging van de uitkeringsduur een stap in de goede richting. Maar waarom wordt het beperkt tot precies die categorie, de groep onder 35 jaar die in die twee jaar wordt herbeoordeeld? Waarom wordt niet voor iedereen die in de toekomst gedeeltelijk arbeidsongeschikt en gedeeltelijk werkloos zou zijn een soortgelijke verlenging voorgesteld, of een verlenging van zelfs nog veel langere duur?

Mensen uit de groep WAO/AWW'ers onder de 35 jaar die niet op de eerste dag dat zij werkten van de steiger vielen, maar die voldoen aan de referentieperiode van zes maanden, kunnen in aanmerking komen voor de IOAW. Mensen uit die groep die niet voldoen aan de voorwaarde van de referentieperiode voor de werkloosheidsuitkering, die binnen zes maanden na aanvang van hun arbeid reeds in de Ziektewet belandden en daarna in de WAO, of vroeggehandicapten of zelfstandigen, al die mensen zullen op dit moment direct bij herbeoordeling, die leidt tot een lagere arbeidsongeschiktheidsuitkering, in de bijstand belanden.

Dit geldt trouwens evenzeer voor mensen die arbeidsongeschikt worden verklaard voor minder dan 15%.

De heer **Nijhuis** (VVD): Dat is nu ook zo.

Mevrouw **Ter Veld** (PvdA): Dat is niet waar. Nu worden zij met ongeveer dezelfde argumentatie als waarmee de heer Nijhuis de IOAW heeft verdedigd, voor een groot gedeelte in de WAO-uitkering gehouden op grond van het verdisconteringsartikel. Toen in 1921 (als ik mij niet vergis) de verdiscontering in de Ongevallenwet terechtkwam, lag daaraan een soortgelijk betoog als dat van de heer Nijhuis ten grondslag om die mensen niet in de bijstand te doen maar in de pseudo-bijstand, dus zonder het opeten van het eigen huis en de vermogenstoets.

Het is heel merkwaardig dat de heer Nijhuis 65 jaar later een soortgelijk betoog houdt als wat toen heeft geleid tot invoering van de verdisconteringsmogelijkheid om de afschaffing van de verdiscontering te verzachten. Misschien is het goed als de heer Nijhuis dat alles nog eens naleest. Hij kan er vast argumenten uit halen waarmee hij zijn betoog over de IOAW had kunnen versterken. Naar mijn stellige indruk hadden de mensen die geen uitzicht op de arbeidsmarkt hebben, ten gevolge van de situatie op de arbeidsmarkt en ten gevolge van hun beperkingen, gewoon in de WAO moeten blijven.

Van de ruim honderdduizend WAO/AAW'ers zal een zeer groot deel zijn uitkering voor een groot deel verliezen ten gevolge van de NWW en de IOAW. Zoals ik zoëven al zei toen ik sprak van pseudo-bijstand: deze mensen zitten in een situatie die vergelijkbaar is met de bijstand, met uitzondering van het

opeten van het eigen huis en van de vermogenstoets.

Een tweede groep waar de wetgeving uitdrukkelijk op gericht is en die thans een uitkering heeft, is de groep van oudere werknemers die in de huidige interimwerkregeling verkeren, een interimregeling die naar mijn oordeel altijd gold als overgang van de niet goede situatie van bijstand naar het nieuwe stelsel. Ik had nooit verwacht – maar misschien had ik het van deze staatssecretaris moeten verwachten – dat een interimregeling tot een slechtere maatregel zou leiden. Ik betreur dat.

In de berekeningen wordt de indruk gewekt alsof een en ander maar heel weinig effect zou hebben. De rekenvoorbeelden waarnaar ik had gevraagd, zijn uitgegaan van een oudere werknemer met een partner die 25% van het minimumloon verdient. Ik heb eens nagerekend wat de invoering van de IOAW betekent in vergelijking met de interimwet voor een werknemer van 48 jaar met een partner met het minimuminkomen, die niet voldoet aan de arbeidsverledeneis. Voor alle duidelijkheid: dit geldt voor 15% van de leeftijdscategorie 40- tot 49-jarigen.

Alles bij elkaar optellend (de man krijgt maar een half jaar een uitkering, hij voldoet niet aan de arbeidsverledeneis en komt dan meteen in de IOAW, de partner heeft een inkomen ter hoogte van het minimumloon) betekent dit vergeleken met de situatie in de huidige interimwet opgeteld een inkomensachteruitgang van f 239.269.

Die besparing moet ook ergens vandaan komen, denkt de staatssecretaris nu. Nu neem ik iemand die wel voldoet aan de arbeidsverledeneis. Deze is ook 48 jaar en heeft ook een modaal inkomen. De partner verdient eveneens het minimumloon. Deze persoon zal de eerste jaren weinig merken van de overgang van de interimwet IOAW omdat hij nog een vervolguitkering ontvangt en de WW wat langer duurt. Wanneer betrokkene werkloos blijft en 65 jaar wordt, is de inkomensachteruitgang dan ook 'maar' f 194.640. De bezuinigingen moeten ook ergens vandaan komen. Een bedrag van 3 mld. lijkt weinig op een bedrag van 107 mld., zegt de staatssecretaris. Het betekent wel dat het bij een vrij kleine groep gaat om enorme bedragen.

Mevrouw de Voorzitter! Ik zie graag dat mijn tabellen als noot aan de Handelingen worden toegevoegd.

Voorzitter

De **Voorzitter**: Ik neem aan, dat tegen het opnemen van een noot in de Handelingen geen bezwaren bestaan.

[De noot is opgenomen aan het eind van deze weekeditie.]²

Mevrouw **Ter Veld** (PvdA): Mevrouw de Voorzitter! Zevenduizend oudere werklozen gaan volgens de memorie van antwoord op bladzijde 169 in hun inkomen achteruit als gevolg van de overgang van de interimwet naar de IOW. Gisteren zei de staatssecretaris dat het om 1500 personen ging. Wij hebben toen gezegd, geen aantallen te noemen. Of het aantal 7000 klopt, weet ik ook niet precies. In de stukken ging het echter om meer mensen.

Ik kom nu op de derde groep, die als gevolg van voorgestelde wetswijziging in inkomen achteruit kan gaan. Dat zijn inderdaad de mensen die thans een AOW-uitkering hebben en na invoering van de stelselherziening gaan samenwonen. Ik wil, wat de WAO betreft, herinneren aan de VPRO-uitzending over de sociale dienst in Leiden. Er was een wat oudere vrouw en die kwam met een nog wat oudere man bij de sociale dienst voor de eenmalige uitkering en zei: de maatschappelijk werker heeft mij verzocht om op hem te passen. Zij vertelde dat zij in de problemen zaten, namelijk een hoge huur. Zij vroeg waarom men hen niet gewoon in één huis kon zetten. Dat betekent f300 minder huur en f600 minder AOW.

Het is een maatregel die inderdaad maar voor een heel klein aantal mensen in werking treedt, omdat immers de mensen die nu reeds voldoen aan de criteria van samenwonen, kunnen kiezen. Het zijn overigens criteria die mij niet duidelijk zijn. Zij kunnen kiezen voor het behoud van de 70%-uitkering of, desgewenst voor de hoge uitkering voor de jongere partner met daarna de 50%-50%-uitkering. Om hoeveel mensen het gaat, weten wij niet. Er wordt hier een onrust gezaaid die ik ken uit de tijd dat staatssecretaris Koning in de Tweede Kamer de Wet Tweeverdieners had ingediend, namelijk de onrust die ontstond bij mensen die ouder zijn en die samenwonen met een vriendin of achternicht die zij verzorgen.

Dat heeft er destijds toe geleid dat staatssecretaris Koning bij behande-

ling van de Wet tweeverdieners in de Eerste Kamer heeft toegezegd dat daar waar mensen samenwonen omdat zij ook de zorg voor elkaar dragen, deze wet niet van toepassing zou zijn. Exact dezelfde mensen die toen in paniek raakten, zullen zich nu, nota bene voor 1,5 jaar, moeten afvragen wat de gevolgen zijn van het feit dat zij niet alleen om financiële, economische of andere redenen, besloten hebben hun oude dag niet alleen door te brengen maar dat gezellig te zamen met een ander te doen.

Ik heb mij er buitengemeen over verbaasd, dat een dergelijke regeling voor 1,5 jaar van kracht zou zijn. Als ik denk aan de uitvoeringsorganisatie en bij voorbeeld aan de effecten op de pensioenen van personen ouder dan 70 jaar die gaan samenwonen na invoering van de wet, als ik voorts denk aan de ziekenfondswet en aan het bejaardenziekenfonds, dan begrijp ik niet hoe wij nu zouden kunnen discussiëren over invoering van een regeling als de voorgestelde AOW, namelijk de gelijkstelling van ongehuwden met gehuwden, als wij tegelijkertijd al in die wet hebben vastgelegd dat deze op 1 april 1988 weer vervalt. En dat omdat de staatssecretaris niet tot overeenstemming met de VVD kan komen. Waar zijn wij hier dan mee bezig? Wie herinnert zich niet – ik herinner mij dat zeker – de uitvoeringsproblemen waarmee de sociale verzekeringsbank en de raden van arbeid nog steeds bezig zijn, als gevolg van de wijziging in de AOW voor echtparen. Hoe vaak heb ik hierover geen schriftelijke vragen gesteld.

De heer **Weijers** (CDA): Mij schoot in herinnering die mooie hoorzitting waarin mensen van de SVR en de raden van arbeid het deden voorkomen, dat zij het wel eventjes zouden doen.

Mevrouw **Ter Veld** (PvdA): Zij hebben het ook gedaan, maar wij worden nog steeds geconfronteerd met een voortdurende stroom problemen rond de uitvoering, het niet op tijd uitbetalen, enz. Ik heb even gedacht, dat het misschien bedoeld is als werkgelegenheidsproject voor de mensen werkzaam bij raden van arbeid. Als dat de diepere achtergrond is, dan stel ik de bezorgheid van de staatssecretaris voor het personeel bij de raden van arbeid op prijs, maar zou ik graag andere maatregelen zien.

Ik noem een vierde groep die door de voorgestelde wetgeving achteruit zal gaan: mensen in de Algemene Bijstandswet die eerst als alleenstaand werden aangemerkt, vervolgens als deurdelers en nu, omdat zij met z'n tweeën wonen en kennelijk naar buiten toe een bepaalde relatie hebben – ik weet nog steeds niet precies hoe ik dat moet aanduiden – als samenwonenden gelijkgesteld met gehuwden. Ik neem aan dat dat vrij grote groepen bijstandsgerechtigden zijn, bij voorbeeld homofiele relaties, bij voorbeeld twee vriendinnen die om huisvestings- of voedingsredenen een woning delen, waarvan anderen vinden dat zij geacht moeten worden een economische verstrengeling te hebben. De criteria zijn niet helder, maar het betekent voor de mensen wel een inkomensachteruitgang van 10% van het minimumloon per persoon.

Het is mij opgevallen, dat een dergelijk onduidelijk criterium van samenwonen zelfs al geacht wordt te bestaan en te kunnen worden gehanteerd als een dergelijke relatie drie maanden duurt. Een relatie van drie maanden lijkt mij niet een basis waarop mensen economische verstrengelingen hebben gelijk te stellen met diegenen die een juridisch contract, zoals huwelijk, hebben gesloten.

Ik noemde vier groepen die als gevolg van aanwijsbare wetten met de stelselherziening te maken krijgen. Daarnaast is er een groot aantal mensen die als gevolg van de invoering van de wetten en de systeemintegratie de kans lopen dat hun inkomen verandert.

Aan het eind van alle negatieve dingen noem ik misschien nog een groep die vooruitgaat. Ik ben er bang voor dat het een vergissing zal zijn en dat er een nota van wijziging zal komen om die groep alsnog achteruit te laten gaan.

Ik begin met de systeemintegratie. De Algemene Arbeidsongeschiktheidswet gaat over van een netto-uitkering naar een bruto-uitkering. Op zichzelf kan dat een heldere en goede uitwerking hebben op de systematiek. Het betekent echter wel, dat een zeer groot aantal mensen met een AAW-uitkering alleen op grond van deze systeemwijziging met een inkomensachteruitgang te maken krijgt. Ik geef wat voorbeelden.

Twee samenwonende broers van wie één een AAW-uitkering heeft, zijn voor de sociale zekerheid niet

Ter Veld

samenwonend, maar voor de belasting wél tweeverdieners. De belastinggroepertariefindeling is dezelfde als voor een ongehuwde AAW'er onder de 27 jaar. De jongeren onder de 27 jaar krijgen, omdat belasting met een 70% bruto-uitkering leidt tot een lagere uitkering dan 70% netto, een kopje, in afwachting van de herziening van de belastingen door de collega-staatssecretaris van Financiën. Die twee samenwonende broers zijn voor de heer Koning tweeverdieners, maar voor deze staatssecretaris alleenstaanden. Merkwaardig genoeg krijgen zij geen kopje en komen zij netto individueel lager uit dan die jongeren onder de 27 jaar. Dat klopt niet.

Er zijn daarnaast zo'n 45 000 alleenstaande ongehuwde mensen met een AAW-uitkering, die ook niet samenwonen. Zij gaan er f 22 per maand op achteruit. Dat is kennelijk 'slechts', want voor hen is geen overgangsregeling gesteld.

Een grote groep jongeren met een AAW-uitkering – de vroeggehandicapten – gaat erop achteruit in die zin, dat haar uitkering wordt bevroren totdat zij door het ouder worden weer recht heeft op de huidige uitkering. Zij heeft zichzelf dan weer ingehaald. Als ik kijk naar de groep die het betreft, dan moet ik constateren dat het hier gaat om een verlaging van de AAW-uitkering voor vroeggehandicapten. Dan zijn er twee mogelijkheden:

- of zij wonen thuis, waar het in een gezin een grote last geeft om een waarschijnlijk meervoudig gehandicapt kind goed te kunnen opvangen, ook al heeft het een eigen inkomen;
- of het gaat om kinderen van 18, 19 of 20 jaar die verblijven in een inrichting. Zal er dan geen verschuiving plaatsvinden vanuit de AAW naar de AWBZ, omdat de jongere zelf vermoedelijk valt onder de zakgeldregeling van de AWBZ-instelling? Waar zit dan de bezuiniging? Bij staatssecretaris De Graaf? Wordt die bezuiniging dan verschoven naar staatssecretaris Van der Reijden?

De heer **Nijhuis** (VVD): Het gaat toch om die categorie vroeggehandicapten die al de lage AAW-grondslag had?

Mevrouw **Ter Veld** (PvdA): Het gaat om ongehuwden, dus zij hebben altijd hooguit de lage grondslag gehad. Maar in de voorstellen – dat kunt u zien op blz. 24 van de nota

naar aanleiding van het eindverslag – geldt voor nieuwe groepen in de toekomst een lagere AAW-uitkering die eventueel wordt aangevuld met een bijstandsuitkering. De uitkering van de bestaande AAW-gerechtigden wordt bevroren totdat zij zichzelf in de loop van een aantal jaren hebben ingelopen.

De heer **Nijhuis** (VVD): Iemand die op de lage AAW-grondslag zit, kan toch nooit een aanvulling krijgen uit de bijstand? Die heeft namelijk met die lage AAW-grondslag al het relevante bijstandsniveau voor een alleenstaande. Het gaat dan toch alleen maar om die mensen die een hogere uitkering moeten krijgen vanwege de Toeslagenwet?

Mevrouw **Ter Veld** (PvdA): Nee, dan moet u toch echt even kijken naar blz. 24 van kamerstuk nr. 19 383, nr. 9. Dan zult u zien, dat in de huidige situatie een 18-jarige inderdaad f 760 AAW krijgt. De relevante ABW-norm is f 752. In de nieuwe situatie komt de 18-jarige AAW-gerechtigde uit op f 535. Dat is dus ongeveer f 217 lager dan de voor betrokkene relevante ABW-norm.

Een 20-jarige, die thans f 976 AAW krijgt, krijgt straks met de brutokoppeling f 691. De relevante ABW-norm is f 763.

Een 22-jarige AAW'er zat op f 1085. Hij gaat naar f 937 inclusief het zogenaamde kopje. Dat is exact de relevante ABW-norm.

Deze inkomensachteruitgang betreft 79.000 mensen. Zij gaan er door deze bruto/netto-systematiek op achteruit, wat varieert van f 22 tot de bedragen die ik net heb genoemd. Dat is dus systeemintegratie. Systeemintegratie betekent in de politiek heel vaak grote bezuinigingen en dat betekent het hier ook.

Als ik kijk naar de gehuwde AAW/WAO-ers, waarop de heer Nijhuis net wees, dan moet ik inderdaad constateren dat de wijziging in de grondslagensystematiek kan leiden tot een inkomensachteruitgang, namelijk als de echtgenoot of echtgenote een inkomen heeft. Is er geen ander inkomen, dan zullen de hoge grondslag en de Toeslagenwet leiden tot exact hetzelfde minimumniveau. Nou ja, een tientje meer of minder kan altijd. Dat weet je nooit. Als er wel neveninkomsten zijn, dan heeft betrokkene te maken met de Toeslagenwet. De Toeslagenwet is veel stringenter voor neveninkomsten en biedt een beperktere vrijlating dan de AAW. Dat kan dus leiden tot inkomensachteruitgang.

Ik wil trouwens speciale aandacht vragen voor die groep mensen die voor 1976 in de WAO is gekomen. Dat zijn de mensen die bij de invoering van de AAW zijn betiteld als de zogenaamde artikel-90-gevallen. Of dat artikel feitelijk ooit effect heeft gehad, is maar zeer de vraag, omdat hun inkomen immers, het WAO-inkomen, altijd net iets boven de grondslag-AAW zat. Op dit moment hebben wij te maken met zo'n 20.000 mensen die de minimumdagloonbescherming zonder afbouw hebben.

Die mensen zullen dus op een gegeven ogenblik op enigerlei uitkeringsverjaardag geconfronteerd worden met een vervanging van hun hoge grondslag, de minimumdagloonbepaling, door een ander systeem. Het is mij niet volstrekt duidelijk hoe dat werkt. Er is een overgangssystematiek voor gekozen van één naar drie jaar. Wij hebben gezegd dat één jaar onmogelijk is. Ik heb de indruk dat de mensen die voor 1976 al in de WAO zaten, eigenlijk heel weinig te maken hebben met die minimumdagloonbepaling, omdat ze uiteindelijk een dagloon krijgen dat gelijk is aan het minimumloon.

Ik denk dat er wat betreft nooit gebruik is gemaakt van artikel 90. Misschien dat de staatssecretaris mij nog uitgebreid kan informeren over die 20.000 mensen, vallende onder artikel 38, van het onderdeel WAO van de invoeringswet. Stel dat zo iemand in de gemeenteraad gaat zitten. Is dat de reden waarom zijn inkomen achteruitgaat? Of zou hij rustig in de gemeenteraad kunnen gaan zitten, omdat hij bij invoering van de stelselherziening sowieso achteruit zou gaan? Dan is het altijd plezierig om daarbij gemeenteraadslid te zijn.

Eén-ouder-gezinnen in de AAW kunnen eveneens met een inkomensachteruitgang worden geconfronteerd wanneer zij samen wonen met een vriend, vriendin of iemand anders die op grond van de nieuwe criteria tot partner wordt aangewezen.

Het gaat hier volgens de stukken om vier- tot vijfduizend gevallen. Deze mensen gaan dus in inkomen achteruit. Ik heb al aan de hand van het interruptiedebat met de heer Nijhuis gewezen op de mensen boven de 35 jaar die dankzij de nota van wijziging nu pas helderheid hebben over het feit dat zij buiten beschouwing blijven. Dan de mensen die niet volledig arbeidsongeschikt zijn. Mevrouw Brouwer heeft er ook al op gewezen.

Ter Veld

Theoretisch kunnen die mensen of werken, of reeds zijn gekeurd via de criteria die nu door middel van de nieuwe wet voor iedereen gelden, maar ik wil graag de zekerheid hebben dat zij niet nog een keer op heel andere gronden, hetzij omdat hun loon verandert, hetzij omdat hun medische situatie verandert, op een rare manier tussen wal en schip vallen. Ik heb al gevraagd hoeveel mensen als gevolg van de voorgestelde wijziging in de categorie minder dan 15% arbeidsongeschikt zullen geraken. Dat zijn immers de mensen die nergens een beroep op kunnen doen.

Ik kom weer op een andere groep. De mensen in de WWV hebben inderdaad een minimumdagloonbepaling. Die blijft bestaan zolang ze in de WWV zitten. De minimumdagloonbepaling wordt herzien, zodat die feitelijk overeenkomt met de Toeslagenwet. Die partijen die ervoor zijn om ongehuwden gelijk te stellen met gehuwden zullen instemmend constateren dat ook dan de mogelijkheid bestaat voor een partner die tot dan toe geen enkel inkomen heeft om op naam en noemer van de partner met een uitkering een toeslag te krijgen; economisch afhankelijk maken wat daarvoor economisch zelfstandig was. Wederom, de alleenstaande ouder in de WWV zal moeten worden getoetst op de aanwezigheid van een eventuele partner conform de criteria in de notitie leefvormen. Ook dat kan leiden tot het wegvallen van de bestaande garanties.

De WW'ers. Wie in de WW zit op het moment van invoering van de nieuwe stelselherziening blijft in de WW. Ik zou graag willen weten of de op zichzelf positieve schrapping van het half jaar dat de WW blijft bestaan geen nieuwe problemen oplevert, nu de WW kennelijk tot in de oneindigheid blijft bestaan. Welke consequenties heeft dat als de WW niet wordt ingetrokken voor de invoeringswet? Betekent dat voor de andere artikelen dat wij in de toekomst met de WWV, de WW en de NWW te maken hebben ter zake van alle mogelijke nota's van wijziging, aanpassing en dergelijke? Iemand met een WW-uitkering die onder de thans vigerende wet zou overgaan naar de WWV, gaat na de stelselherziening over naar de nieuwe Werkloosheidswet.

Voor de duur van de uitkering is het toekomstperspectief gelijk.

Doordat de uitkering in beide gevallen 70% is, is ook daar geen verschil. Het verschil zit wederom in het vervangen van de minimumdagloonbepaling onder de criteria van de nieuwe werkloosheidswet door de toeslagen. Ik heb al vaker gemeld: slechts twee jaar met beperktere vrijlating.

Het tweede probleem is, dat de verrekening van beperkte arbeid verricht gedurende werkloosheidsperiodes in de nieuwe werkloosheidswet een andere is dan in de thans vigerende Werkloosheidswet. Hoe moeten wij ons dat nu voorstellen? Ik noem het voorbeeld van iemand in de horecasector, die werkloos wordt voor de invoering van de nieuwe werkloosheidswet. Incidenteel is betrokkene in staat, gedurende enkele dagen arbeid te verrichten. Hij geeft dat keurig op bij de bedrijfsvereniging, die het verrekent. Hij komt in de nieuwe werkloosheidswet na ommekomst van de WW-periode. Hij werkt weer enige dagen. Hij geeft het op aan de bedrijfsvereniging, die de gewerkte uren verrekent conform het aantal uren waarop is gewerkt.

Dat probleem wordt toegegeven in de stukken. Er wordt echter gezegd, dat het maar geldt voor een klein aantal mensen en dan alleen voor hen die beperkte arbeid verrichten voor een lager loon dan dat waarvan de uitkering is afgeleid. Ongeveer 50% van de mensen met een uitkering trachten in de periode waarin zij een uitkering krijgen arbeid te verrichten. Dat komt voor in de horeca, via uitzendbureaus, bij mensen met een afroepcontract en noem maar op. Het 'beperkte aantal' is dus 50%.

In het overgrote deel van de gevallen zal het gaan om arbeid verricht tegen een lager loon dan dat waarvan de uitkering is afgeleid. Door de verrekeningssystematiek gaan deze mensen er dus op achteruit.

Bij de nieuwe werkloosheidswet zal ik terugkomen op de verrekeningssystematiek. Ik wijs er hier op, omdat het een van de gevallen is waarop de heer Nijhuis ongetwijfeld doelde toen hij zei, dat er vast nog wel meer gedoe in de wetgeving zat. Dat zit er zeker in.

Ik kom dan te spreken over de toekomstigen. Zeer grote groepen van de mensen die nu een uitkering hebben zullen te maken krijgen met de nieuwe wet. Ik had het fatsoenlijk gevonden als de minister-president, het kabinet had betoogd dat het redelijk zou zijn, op grond van de

overweging dat hij het ook aanvaardbaar vindt voor nieuwe gevallen. Ik vind het niet eerlijk, anderen te verwijten dat zij foute informatie geven.

Ik heb er geen enkel bezwaar tegen, wanneer in een verkiezingsprogramma alle mogelijke subjectieve informatie over andere partijen wordt verstrekt. Ik zou haast zeggen, dat wij weten dat het er bij hoort. Als het gaat om cijfers en inkomenseffecten voor mensen als gevolg van de stelselherziening dient echter correcte informatie te worden gegeven. Dat die daarna worden gemajoreerd of onderbelicht, is een kwestie van benadering. Men moet echter niet om de feiten heendraaien. Ik geef deze boodschap hier maar zoals ik haar vind.

Mevrouw de Voorzitter! Na te hebben gesproken over de bestaande gevallen – bij de behandeling van de wet hebben wij voortdurend gewezen op de inkomenseffecten voor alle mensen die in de toekomst een uitkering krijgen – wil ik iets zeggen over de systematiek van de invoeringswet. Ik stel mij wel eens de situatie voor ogen van iemand uit de sociale rechtshulp die zes jaar na de invoering van de nieuwe werkloosheidswet wordt geconfronteerd met iemand die gedeeltelijk werkloos en gedeeltelijk arbeidsongeschikt is maar in de tussentijd een baan heeft gehad.

Ik weet nu dat zo iemand in de wetssystematiek gedurende een overgangperiode nog recht heeft op een langere uitkeringsduur, dat voor hem een herlevingskans bestaat en dat die wordt beperkt tot tien jaar. Waar vindt de rechtshulpverlener dat? In welke Schuurman en Jordens is straks de Invoeringswet stelselherziening sociale zekerheid te vinden? Hoe moeten, als zo'n boekje er niet komt, de hulpverleners straks iemand die heeft te maken met de nieuwe werkloosheidswet en de WAO en in de invoeringssystematiek valt, helpen?

Die wet is heel moeilijk. Ik begrijp heel goed dat de staatssecretaris zelf ook twijfelt of hij meteen kan antwoorden op deze vragen, want het is een ingewikkelde wet. Ik citeerde al hoe moeilijk het zal zijn – het wordt toegegeven in de nota naar aanleiding van het eindverslag – om deze wet goed te begrijpen. Zoek je, bij voorbeeld, artikel 39 op in de wet, dan kom je drie of vier keer artikel 39 tegen, iedere keer onder een ander hoofdstuk. Het is echt

Ter Veld

vreselijk ingewikkeld. Hoe kan je dat later terugvinden?

Ook bij de *Invoeringswet* moet duidelijk aandacht worden besteed aan een onderwerp dat mij bij Sociale Zaken vaker aan het hart gaat, namelijk de wijze waarop wetgeving op elkaar wordt afgestemd. Hier zal ik dan ook terugkomen op de opmerkingen van de heer Nijhuis over de ziekenfonds aanspraken. Wetgeving op het terrein van Sociale Zaken heeft bijna altijd te maken met wetgeving hetzij op het terrein van Financiën, hetzij op het terrein van Volksgezondheid, en wellicht ook nog op andere terreinen. Als voorbeeld noem ik de verandering van de roze en de groene tabellen – ik weet niet welke regenboogkleuren Financiën allemaal gebruikt – voor mensen met een VUT-uitkering, waarvan de WSW'ers een enorm nadelig inkomenseffect hebben ondervonden.

Bij de behandeling destijds van de AAW heeft niemand eraan gedacht dat wezen als gevolg van veranderingen in zowel de belastingwetgeving als de wetgeving op het gebied van de sociale zekerheid een hogere premiebetaling voor de volksverzekering kregen. Dit zijn van die samenhangen.

Voorzitter: Dolman

Mevrouw **Ter Veld** (PvdA): Een van de belangrijkste daarvan is inderdaad de samenhang tussen de wetgeving op het gebied van de sociale zekerheid en de ziekenfondswetgeving. Ik wees er al even op bij de behandeling van de AOW en de bejaarden. De afstemming van wetten op elkaar en de noodzaak van invoering van nieuwe wetten gaan, naar mijn stellige overtuiging, nieuwe problemen opleveren. In de stukken kom ik tegen dat, voordat de stelselherziening kan worden ingevoerd, er eerst nog een wijziging van de Bijzondere Landelijke Normering zal moeten plaatsvinden, het Aanwijzingsbesluit ziekenfonds zal moeten worden *aangepast* en het wetsvoorstel premieheffing zal moeten worden ingevoerd. Van dit wetsvoorstel zei de staatssecretaris in deze marathonzitting dat het inmiddels bij de Sociale Verzekeringsraad lag ter advies.

Door zo'n wetsvoorstel premieheffing komt er inderdaad voor beperkte categorieën een duidelijker beeld van wie wel en wie niet onder het ziekenfonds valt. Die discussie

hebben wij met een interpellatie van de heer Nijhuis en met schriftelijke vragen van mij, van bijna een jaar daarvoor, al eerder in de Kamer aan de orde gehad. Het zou een voordeel zijn wanneer uitkeringen en lonen bij elkaar worden geteld. Dan weet je precies of je onder de ziekenfondsgrens valt en over welk loon je premie betaalt. Dat schijnt bij de coördinatie-wetswijziging nog niet de bedoeling te zijn. Het schijnt wel de bedoeling te zijn dat uitkeringen bij elkaar worden opgeteld. Wij houden dus de situatie dat iemand die een WAO-uitkering heeft en een arbeidsinkomen van, bij voorbeeld, beide 40.000 gulden, in totaal een inkomen van 80.000 gulden, daarmee wel onder de Ziekenfondswet kan vallen, maar wel twee keer premie betaalt. Die situatie blijft nog even bestaan.

Voordat iedereen nu juichend opspringt omdat uitkeringen bij elkaar mogen worden geteld, wijs ik erop dat bij elkaar tellen ook hele negatieve effecten kan opleveren voor inkomens. Niet dat wij die effecten niet terecht hoeven te vinden, maar ze zijn er wel. Wie nu twee inkomens heeft die apart worden behandeld, bij voorbeeld twee uitkeringen van twee bedrijfsverenigingen heeft enerzijds te maken met de problemen van de Ziekenfondswet, maar waarschijnlijk ook met tweemaal de WAO-franchise. Ik ben er niet volstrekt van overtuigd dat het geen premie hoeven te betalen voor het ziekenfonds opweegt tegen het wel premie moeten betalen voor de WAO.

Nogmaals, systematisch kan het heel correct zijn, maar kan de staatssecretaris wat rekenvoorbeelden geven over de beperkte voorstellen die hij in de coördinatie wet sociale verzekering doet en die tegelijk met de stelselherziening moeten ingaan? Dan zal er achteraf tenminste niet weer een interpellatie noodzakelijk zijn over de inkomenseffecten van deze stelselherzieningsvoorstellen.

Ik kom dan tot wat andere afstemmingen. Ik heb al gezegd dat naar mijn overtuiging de Toeslagenwet en de nieuwe Werkloosheidswet – om het even tot een beperkte groep te houden – niet goed op elkaar zijn afgestemd. In de Toeslagenwet wordt uitgegaan van een berekening per dag. Wanneer iemand, die werkloos is, in beperkte mate via een uitzendbureau werkt, de ene week wat meer en de andere week wat minder uren, en op grond daarvan

inkomen heeft, heeft dit iedere dag effect voor de Toeslagenwet.

Theoretisch bestaat de mogelijkheid, aangezien van wijzigingen in de uitbetaling kennis kan worden gegeven aan de betrokkenen, dat iedere dag een nieuwe berekening moet worden gemaakt van het aantal uren, dat de ene partner werkt en waarop de toeslag van de andere partner gebaseerd is, en dat al die beslissingen bij een conflict over de juiste berekening van uren bij voorbeeld als het gaat om arbeid, niet als werknemer verricht maar als zelfstandige, zullen leiden tot een voor beroep vatbare beslissing. Ik denk niet dat het vaak zal gebeuren, maar is dat beoogd? Dat lijkt mij hoogst onverstandig.

Ik vraag mij af of de staatssecretaris duidelijk kan maken hoe precies de verhouding is tussen de Algemene Arbeidsongeschiktheidswet en de Algemene Ouderdomswet.

Op dit moment heeft de staatssecretaris het juist geoordeeld om van de AAW als het gaat om een echtpaar alleen dat deel te laten uitbetalen wat een *gehuwd pensioen* WAO overtreft. Ik wil er nadrukkelijk op wijzen dat dit tot een grote hoeveelheid problemen leidt. Hierop wil ik graag een reactie hebben. Dit komt, simpel gezegd, omdat het GAK en de Raden van Arbeid volstrekt langs elkaar heen werken bij het verstrekken van informatie. Het gaat hierbij om een echtpaar, waarbij juridisch heel simpel controleerbaar is dat mensen getrouwd zijn. Het vervelende is dan dat er zo'n 14.000 gulden te veel aan AAW betaald is, omdat de betrokkenen zelf dachten dat zij een ongetoetste AOW met partnertoeslag zouden krijgen, en omdat de jongere echtgenoot of echtgenote zijn eigen AAW heeft.

Dit blijkt dan na een jaar niet te kloppen en dan krijgt men 14.000 gulden aan AAW na te betalen. Het GAK zegt dan, dat het beetje AAW waarop men recht heeft, pas kan worden uitbetaald, wanneer die 14.447 gulden is terugontvangen. Ik praat hier over een heel concreet geval. Voor deze mensen betekent dit niet alleen de terugslag van AAW naar AOW plus maar een kleine deel AAW. Nee, de gehele AAW-uitkering van de jongere partner valt weg. Dat brengt deze mensen in onmogelijke problemen op inkomensgebied. Bovendien kunnen zij er ook weinig aan doen. Naar hun oordeel heeft de vrouw of de man – degene die het oudste is – recht op een ongetoetste

Ter Veld

AOW tot 1 april 1988, terwijl de jongste recht heeft op zijn eigen AAW.

Nu wordt in de Invoeringswet voorgesteld om de AAW in geval van een echtpaar niet meer te anticumulieren. Ik zou graag weten hoe de verhouding AAW-AOW na invoering van de stelselherziening is. Hoe is de verhouding AAW-AOW na 1 april 1988 voor echtparen? Hoe stelt de staatssecretaris zich dit voor, wanneer hij toch zal kunnen vasthouden aan de gelijkstelling van ongehuwd samenwonenden in de AOW? Dit principe heeft hij voorlopig op 1 april 1988 losgelaten.

Soortgelijke vragen doen zich voor in de relatie tussen de IOW – je moet zeggen de IOAW – en de AOW. Als de oudste partner recht heeft op eigen AOW en de jongste partner zit in de IOAW, vervalt de IOAW dan omdat de oudste partner dan een toeslag kan krijgen? Verschuift de last dan van de gemeente naar de uitvoeringsorganisatie? Of moet er bij de AOW van worden uitgegaan, dat het om het eigen inkomen van de oudere partner gaat en dat op een andere wijze moet worden verrekend? Hoe zit dit bij invoering voor 1 april 1988 en hoe zal dit zijn, als de stelselwijziging nog zal bestaan in de vorm waarin zij thans wordt voorgesteld, na 1 april 1988?

Ik wil graag weten hoe de verhouding is tussen de IOAW en de Toeslagenwet. Het kan zijn dat mij iets is ontgaan, maar ik heb zo langzamerhand de indruk dat de IOW en de Toeslagenwet en de IOAW en de Toeslagenwet feitelijk materieel hetzelfde bewerkstelligen. Als ik kijk naar iemand die gedeeltelijk arbeidsongeschikt is en ik zie de videofilm van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, dan zie ik bij deze gedeeltelijk arbeidsongeschikte, nadat er een aantal uitkeringssituaties in kleur zijn weergegeven, dat een soort regenboogeffect ontstaat. De betrokkene krijgt een gedeeltelijke arbeidsongeschiktheidsuitkering. Daar bovenop komt een stukje Toeslagenwet. Daar bovenop komt nu nog een stukje bijstand, straks IOAW.

Zowel de TW als de IOAW beogen om het gezicht tot het niveau van het sociaal minimum te brengen. Ik neem aan, dat IOW en TW door dezelfde uitvoeringsinstanties worden uitgevoerd. Wat is nu precies het verschil tussen deze twee pseudo-bij-

standsregelingen? Ze laten beide vermogen vrij, ze laten beide eigen huis vrij, ze houden beide rekening met de partnertoets, ze hebben dezelfde inkomensvrijlatingsregeling; wat is er de achtergrond van dat deze mensen op basis van drie wetten een uitkering moeten hebben? Dat wil ik gewoon even weten.

Ik wil ook weten hoe de verhouding is tussen de Ziektewet en de Toeslagenwet. Als het probleem tussen de nieuwe Werkloosheidswet en de Toeslagenwet waar het betreft de vakantietoeslag is opgelost, geldt dat dan ook voor de Ziektewet? Immers, de Ziektewet gaat ervan uit dat de bedrijfsvereniging de uitkering geeft zonder vakantietoeslag. De werkgever geeft de vakantietoeslag op basis van het volle loon van betrokkenen en niet op basis van de uitkering. Hoe werkt dat uit? Ook daar wil ik graag duidelijkheid over. Alsmede op het punt van de ongehuwden en de Ziekenfondswet, maar dat had ik al gevraagd. Ik wil de heer Nijhuis nog vragen of ik nog meer opmerkingen moet maken waar het zijn vragen betreft inzake de coördinatie wet sociale verzekeringen en het aanwijzingsbesluit ziekenfondsverzekerden.

De heer **Nijhuis** (VVD): Het is wel goed zo!

Mevrouw **Ter Veld** (PvdA): Akkoord!

De heer **Nijhuis** (VVD): U hebt het wel op uw geweten! Dat weet u toch?

Mevrouw **Ter Veld** (PvdA): Heb ik het op mijn geweten?

Ik kom op de invoeringsdatum.

De heer **Nijhuis** (VVD): Mag ik het even uitleggen?

Mevrouw **Ter Veld** (PvdA): Ik ben het nu aan het uitleggen, maar u mag wel!

De heer **Nijhuis** (VVD): Voorzitter! Ik heb destijds om dat debat gevraagd, wetende dat er in dat KB van de heer Van der Reijden fouten zaten. Ik heb toen gevraagd of de PvdA samen met de fracties van het CDA en de VVD bereid was, dit KB van tafel te halen, maar daartoe was de PvdA-fractie niet bereid. Zo was het!

Mevrouw **Ter Veld** (PvdA): Nu ga ik het uitleggen! Op 27 februari verleden jaar heb ik de staatssecretaris schriftelijk gevraagd, of hij er rekening mee had gehouden dat door de verlaging van de uitkeringspercentages WAO/WW/WWV, vooruitlopend op invoering van de stelselherziening, de uitkering aan mensen met

een maximumdagloon zou vallen beneden de ziekenfondsgrens. Ik heb er toen op gewezen dat degenen die geen aanvulling kregen vanwege de werkgever een inkomen zouden hebben dat lag onder de ziekenfondsgrens, maar op grond van het aanwijzingsbesluit ziekenfondsverzekerden niet in aanmerking konden komen voor een ziekenfondsverzekering. Ik heb daar op maart verleden jaar antwoord gekregen en toen het KB in oktober verleden jaar kwam, werd de VVD wakker, maar niet vanwege de onrust onder de groepen waar ik het over had.

Ik had het over de mensen die een inkomen hadden onder de ziekenfondsgrens, zonder verdere aanvullingen, en die toch geen gebruik konden maken van het ziekenfonds. Toen kwamen de mensen die zeiden: ik heb een aanvulling van de werkgever, een premievrije ziektekostenpolis, ik heb een inkomen dat boven de ziekenfondsgrens ligt – ik heb telefoontjes gehad van mensen die een inkomen hadden dat daar ver boven lag – maar door dat rare KB moeten wij nu in het ziekenfonds. Ik erken het probleem en heb er ook op gewezen dat een soortgelijk probleem bestaat bij mensen met een inkomen van bijvoorbeeld f 80.000, waarvan f 40.000 uit uitkering en f 40.000 uit loon. Mijn eerste belang als kamerlid van de PvdA is om mensen met een inkomen onder de ziekenfondsgrens in staat te stellen aanspraak te maken op het ziekenfonds. Pas daarna ben ik bereid om voor mensen met een inkomen ver boven de ziekenfondsgrens te kijken of voor hen een dergelijke inkomensverslechterings ongedaan kan worden gemaakt. De heer Nijhuis verzocht mij destijds mee te werken aan een situatie waarin mensen met een inkomen onder de ziekenfondsgrens niet in het ziekenfonds konden.

Ik had toen al acht maanden gewacht op de wijziging van het aanwijzingsbeleid en ik was blij dat die mensen eindelijk onder het ziekenfonds konden. Toen dat geregeld was, was ik bereid om met u ervoor te zorgen dat het ook goed geregeld werd voor mensen met een hoog inkomen. Dat is de volgorde van de PvdA; het is geen onwil, wij hebben ernaar gevraagd, wij hebben moeten wachten op een advies van de Ziekenfondsraad – volgens mij is dat nog niet binnen – en daarna hebben wij de heer Nijhuis onmiddellijk gesteund om ervoor te zorgen dat de mensen die toen tegen heug en meug, want hun inkomen was hoog,

Ter Veld

in het ziekenfonds moesten onder dezelfde voorwaarden weer bij hun oorspronkelijke ziektekostenverzekeraar terug konden keren. De heer Nijhuis kan ons niet verwijten dat wij hem niet geholpen hebben zijn probleem op te lossen, want waar was hij toen op 1 januari verleden jaar al die mensen onder de ziekenfondsgrens vielen en toch niet in het ziekenfonds konden?

De heer **Nijhuis** (VVD): Voorzitter! Dit is toch een verkeerde voorstelling van zaken. Ik erken volstrekt, volledig en open dat er verschillende visies zijn over de groep waarom het gaat. Waar ging het toen om? Mevrouw Ter Veld wist dat. Tijdens die interpellatie heb ik geconstateerd, dat de coördinatiewet sociale verzekeringen niet was aangepast en dat dit een van de problemen was. U hebt op dat moment niet gereageerd. Ik heb toen gevraagd of u, toen in dit huis een fout in de regelgeving werd geconstateerd, u bereid was dat KB van tafel te halen en te komen tot een goed KB met als uitgangspunt datgene wat uzelf zoëven hebt gezegd. Welnu, daartoe was u toen niet bereid en u bent toen dus ook akkoord gegaan met het laten voortbestaan van dat KB, waarvan u wist dat het niet deugde, omdat de coördinatiewet niet was aangepast.

Mevrouw **Ter Veld** (PvdA): Dat Koninklijk Besluit had het effect dat bij ons prioriteit had, namelijk dat mensen met een laag inkomen in aanmerking kunnen komen voor het ziekenfonds. Voor de mensen waar u zich zorgen over maakte, is inmiddels een heel fatsoenlijke regeling getroffen. De fout zit naar mijn overtuiging niet in de coördinatiewet ...

De heer **Nijhuis** (VVD): Dat is toch de zorg van mevrouw Müller, die heeft op dezelfde wijze hier ...

Mevrouw **Ter Veld** (PvdA): Mevrouw Müller en mevrouw Ter Veld behoren tot één en dezelfde fractie. Zij mogen wellicht verschillend klinken, zij spreken namens exact dezelfde fractie en voeren daarbij exact hetzelfde beleid. Maar ik kan mij voorstellen dat de ene fractiegenoot van mij op u anders – misschien plezieriger – overkomt dan de andere. In het voeren van beleid kan er echter geen verschil zijn.

De heer **Nijhuis** (VVD): Ongetwijfeld niet, maar daar gaat het even niet om. Ik heb op een gegeven moment

met mijn collegae contact opgenomen om te zeggen wat ik had ontdekt. Ik heb hen gevraagd of zij bereid waren om dat aan te pakken. Toen was mevrouw Müller, evenals de heer Lansink, met mij van mening dat het Koninkrijk Besluit niet door de beugel kon en van tafel moest verdwijnen. Vervolgens kwamen er andere woordvoerders, die een ander standpunt innamen. Zo was het en niet anders!

Mevrouw **Ter Veld** (PvdA): Ach, misschien gaat het bij u zo, maar bij ons is er altijd één standpunt van de fractie.

Maar nogmaals, ik wilde uitleggen waar de fout zat. De fout zit meen ik niet zozeer alleen in de coördinatiewet. Het merkwaardige is dat men bij het aanwijzingsbesluit ziekenfondsverzekerden automatisch uitgaat van het loonbegrip, zoals gedefinieerd in artikel 3 van de coördinatiewet. Wij krijgen nu de merkwaardige situatie, dat wanneer deze staatssecretaris komt met zijn wijzigingsvoorstellen in de sfeer van de coördinatiewet, daarmee indirect alle mogelijke wijzigingen worden aangebracht in het aanwijzingsbesluit ziekenfondsverzekerden, terwijl staatssecretaris Van der Reijden nog zit te wachten op het advies van de Ziekenfondsraad ter zake.

Die wetten hebben namelijk een heel nauwe samenhang. Nogmaals, wij hebben u gesteund bij de oplossing voor uw groep, maar wij zijn altijd heel blij als mensen met een inkomen onder de ziekenfondsgrens gebruik kunnen maken van het ziekenfonds. Wat mij betreft had dit destijds meteen per 1 januari ingevoerd moeten worden. Mijn collega Willem van de Zandschulp heeft daarop nog in de Eerste Kamer geantwoord.

Ik was in mijn betoog gebleven bij de invoeringsdatum. De wijziging coördinatiewet sociale verzekering/premieheffing ligt nog bij de Sociale Verzekeringsraad. Door de Raad van State moet nog een advies worden uitgebracht. Daarna moeten wij daarover nog een politiek debat voeren. Die wijziging moet tegelijkertijd met de stelselherziening worden ingevoerd. Het lijkt mij dan, zonder enige politieke uitspraak te doen over de stelherziening, absoluut onmogelijk dat die stelselherziening ingaat op – zoals de staatssecretaris denkt – 1 oktober.

Uit wat de deskundigen in de Eerste Kamer op het terrein van de sociale zekerheid naar voren hebben

gebracht, begrijp ik – ik las dat laatst in de Haagse Post – dat men niet verwacht dat de wetten voor 1 januari 1987 in het Staatsblad staan. Ik vind dat natuurlijk niet te betreuren. Ik vind dat een heel goede zaak, omdat het immers zeer wel denkbaar is dat na de verkiezingen andere opvattingen over de sociale zekerheid een wat sterkere nadruk krijgen.

Maar ik vraag mij wel af waarom deze haast moet worden gemaakt. Er vinden marathonzittingen plaats. Er komen nota's van wijzigingen, vers van de pers, niet eens als wit stuk en dus niet goed te beoordelen. Waarom wordt deze haast gemaakt, als je weet dat die wetsvoorstellen niet kunnen worden ingevoerd, zelfs als je de wetten goed zou vinden. En dat doe ik niet. De wetten kunnen pas worden ingevoerd in de loop van 1987.

Ik kom dan op de uitvoeringsorganisatie. Bij lezing van de stukken heb ik pas goed inzicht gekregen in de verhouding tussen het ministerie van Sociale Zaken – ik roep dan: Zeestraat – en de Sociale Verzekeringsraad en de Federatie van bedrijfsverenigingen en in de verhouding tussen de Zeestraat en zo'n kleine 700 gemeenten. Uit de nota naar aanleiding van het eindverslag kwam toch duidelijk een irritatie in de richting van de gemeenten naar voren.

De Sociale Verzekeringsraad en de Federatie van Bedrijfsverenigingen worden geprezen voor de actieve wijze waarop zij meewerken om de wetgeving mogelijk te maken. Op zichzelf is dit ook niet onlogisch: zij vormen een grote uitvoeringsorganisatie, enkel en alleen ingesteld om de sociale verzekeringen uit te voeren en uitvoerbaar te houden. Ik heb overigens grote twijfels of in alle opzichten voldoende contact is geweest tussen deze deskundige uitvoeringsorganisaties.

Wat zegt de Zeestraat nu echter over de gemeenten? Gemeenten is gevraagd, of zij uitvoeringsproblemen hadden. Zij hebben in het begin helemaal niet gereageerd, terwijl zij wel overal aan hebben kunnen meedoen, zo wordt gesteld. Ten aanzien van de voorlichting zei de staatssecretaris eerst dat hij niet precies wist, hoe de gemeenten erbij werden betrokken. Vervolgens zei hij dat DIVOSA eraan mee zou doen. Nu is DIVOSA een heel goede organisatie: het is de vereniging van directeurs van sociale diensten. Een contact met DIVOSA is echter geen contact tussen een landelijke overheid en de

Ter Veld

medebewindvoerders over de sociale verzekeringswetten, te weten de gemeentelijke overheden. Dit gaat toch niet met een briefje in de trant van: 'Als jullie problemen hebben, zijn wij zelfs bereid om erover te praten'? Als je het medebewind hebt, dan hoort dit toch te gaan op een manier die neerkomt op gemeen overleg? Ik heb mij daar echt over verbaasd.

Zelfs vroeg de staatssecretaris zich gisteren nog even af, wat de gemeenten met die wetten hebben te maken. Ik denk dan: hij kent zijn eigen wetten toch wel? Hij weet toch dat er allemaal veranderingen plaatsvinden: van Interimwet naar IOW, de veranderingen in de Algemene Bijstandswet en de mogelijkheid om in de toekomst op de WWV, zolang deze nog geldig is, de Toeslagenwet van toepassing te verklaren, met alle uitvoeringsproblemen daaromheen. Ik noem nu maar een aantal voorbeelden. Mijn conclusie is dan, dat het mij verbaast.

Bovendien moet, bij zo'n medebewindvoering over een deel van de sociale zekerheid, bepaald niet worden onderschat dat gemeenten geen uitvoeringsorganisatie zonder meer zijn, maar ook een politieke verantwoordelijkheid hebben. Het is mij opgevallen – de staatssecretaris zal dit ook zijn opgevallen – dat gemeenten zich ook zeer nauw betrokken voelen, niet alleen bij de uitvoering van de sociale zekerheid, maar ook bij het beleid ten aanzien van de sociale zekerheid. Ik wijs op de grote hoeveelheid brieven die wij hebben ontvangen van colleges van burgemeester en wethouders, waarin zowel CDA-, PvdA- als VVD-wethouders van sociale zaken voorkomen. Zij hebben allemaal gewezen op hun specifieke medeverantwoordelijkheid voor welzijn, sociale verzekering en sociale inkomenspositie van hun burgers. Ik vind dat de staatssecretaris daar veel te weinig naar heeft geluisterd.

Er is een uitgebreid mondeling overleg over deze materie geweest, maar concreet zou ik willen weten op welke wijze enigerlei vorm van achteraf-verrekening en regeling van eventuele extra kosten voor de gemeenten tot stand zou kunnen komen, nu nacalculatie niet schijnt te kunnen.

Wij hebben het al over de voorlichting gehad. Ik wil hierover nog het volgende opmerken. Niet alleen de heer Claudé, de directeur van de

afdeling voorlichting van het GAK, vond de presentatie van de medewerkers van Sociale Zaken op de videoband mooi, ook ik vond deze presentatie heel mooi en dat meen ik. Ik was niet over de inhoud tevreden, maar het was wel een goede presentatie. Ik moet dit even zeggen, om te voorkomen dat de indruk zou ontstaan, dat ik alleen maar kritiek op deze medewerkers zou hebben.

Na gesproken te hebben over de invoeringsdatum en de uitvoeringsorganisatie, heb ik nog een aantal opmerkingen. Ik zou graag willen weten, hoe nu precies de zogenaamde pijlijngevallen zijn geregeld. Het betreft de mensen die in een ontslagperiode zitten, de mensen die wellicht al geconfronteerd zijn met ontslag of met een periode van op non-actiefstelling. Ik leg daarbij de verbinding met zijn amendement dat terecht door de staatssecretaris in zijn nota van wijziging is overgenomen en dat betrekking heeft op de eerste werkloosheidsdag. De nota naar aanleiding van het eindverslag geeft immers voortdurend een iets andere invulling van de wijze waarop de eerste werkloosheidsdag wordt gehanteerd in een overgangperiode.

Een tweede opmerking betreft het volgende. Het is mij opgevallen dat de staatssecretaris regelmatig en terecht prijzende woorden spreekt aan het adres van de uitvoeringsorganisatie, met name aan het adres van de bedrijfsverenigingen, voor de redelijk soepele wijze waarop zij voor de betrokkenen moeilijke zaken regelen. Maar ook is het mij opgevallen dat de staatssecretaris van oordeel blijft, dat daar waar het gaat om soms individuele onbillijkheden, die kunnen voortvloeien uit de Invoeringswet, alleen ministeriële besluiten mogelijk zijn. Ik ben en blijf ervan overtuigd dat problemen zich zullen voordoen, bij voorbeeld aan het loket van het GAK te Heerlen. Voordat het van Heerlen bij de Sociale Verzekeringsraad bekend is, duurt het al een tijd. En dan moet het nog naar de Zeestraat voor een ministerieel besluit, waarna het via de SVR weer terug naar Heerlen en naar de betrokkene gaat.

Dat lijkt mij niet handig. Vervolgens meen ik, mijnheer de Voorzitter, dat de regeling voor de nagelaten betrekkingen niet behoort uit te gaan van de gedachte met wie men samenwoont. Waarom is er een regeling voor nagelaten betrekkingen in het BW van twee maanden

doorbetaling van het loon dan wel van de uitkering? Die is er, omdat de huur nog doorloopt, omdat de kat nog moet worden ondergebracht, omdat het huis nog moet worden ontruimd.

Naar mijn overtuiging zal een dergelijke regeling dus enerzijds en allereerst horen bij diegenen die thans in het BW genoemd worden; ten tweede toekomen aan diegenen die betrokkene bij het leven als begunstigde heeft aangemerkt – dat zal als iemand samenwoont veelal de samenwonende partner zijn – en ten derde aan diegene die de taken heeft verricht die normaal gesproken gedaan geacht te worden door degenen die de staatssecretaris ook op het oog heeft: dus het afronden van de zaken die bij overlijden moeten gebeuren.

Mijn voorlaatste opmerking betreft onze eigen sociale zekerheid. Ik heb hierover in het eindverslag van de nieuwe werkloosheidswet ook een vraag gesteld. Het lijkt mij redelijk, dat wanneer de ambtenaren in discussie komen over hun wijze van invoering in de sociale zekerheid, wij ook bekijken hoe dit gaat voor politieke ambtsdragers.

Maar is niet, vooruitlopend op de stelselherziening sociale zekerheid, zo'n tien miljard gekort op de uitkeringen en hebben er geen voorstellen gelegen – en heeft de Partij van de Arbeid dat al niet eerder gedaan – om ook eens goed te vragen te bekijken of dergelijke kortingen niet door behoren te werken en vertaald moeten worden naar de regeling voor politieke ambtsdragers? Kan de staatssecretaris mij informeren op welke wijze hierover op Binnenlandse Zaken wordt gedacht? Daarna kan de Kamer dit punt verder oppakken.

Mijnheer de Voorzitter! Ik beëindig mijn betoog met nogmaals op te merken dat, wat onze fractie betreft, het beter is de stelselherziening niet in te voeren in de huidige vorm. Naar onze opvatting is het zeker, dat de behandeling van de invoeringswet naast deze algemene ronde niet kan worden voortgezet voordat er politieke duidelijkheid is over de wetten die moeten worden ingevoerd.

Mijn betoog over de invoeringsdatum zal ertoe moeten leiden dat ook de staatssecretaris inziet, dat bij deze ingewikkelde wetgeving het een goede zaak zou zijn als de rust die hij voor het uitkeringsfront bepleit, ook op zijn eigen departement en bij hem zelf enige dagen aanwezig kon zijn,

Ter Veld

zodat ook deze wetten met grote zorgvuldigheid kunnen worden behandeld.

Terzijde nog de volgende vraag: ligt er nu wel of niet een nota van wijziging in het postvakje?

□

Mevrouw **Groenman** (D'66):

Mijnheer de Voorzitter! Je vraagt je dezer dagen voortdurend af wat er van terecht moet komen als al deze wetsvoorstellen worden afgerond. Ik heb bij de andere wetsvoorstellen gepleit voor het voeren van een schaduwadministratie in steekproefgemeenten. Naar mijn gevoel zijn er namelijk zoveel losse einden en zoveel casusposities waarin mensen volstrekt in onduidelijkheid verkeren, evenals de uitvoeringsorganisaties, dat er ongetwijfeld veel fouten zullen worden gemaakt. Soms zullen die in het voordeel maar vaak ook in het nadeel van mensen zijn. Ik heb op die suggestie helemaal geen reactie gekregen. Nog afgezien van de inhoud van die wetsvoorstellen, meen ik dat als wij verantwoord bezig willen zijn, die zaak naar behoren moet kunnen worden uitgevoerd. Graag krijg ik dus alsnog een reactie van de staatssecretaris.

In de schriftelijke voorbereiding hebben wij een uitvoerige discussie met de regering gehad over het karakter van de invoeringswet en over de presentatie daarvan. Door de fractie van D'66 werd en wordt beweerd, dat de regering ten onrechte de suggestie wekt, zowel bij de presentatie van de invoeringswet als op andere momenten, dat voor mensen die nu al aangewezen zijn op een uitkering er nagenoeg niets verandert.

De discussie over de eerder in eerste termijn behandelde wetsvoorstellen hebben inmiddels andermaal duidelijk gemaakt dat dit verhaal niet juist is. Zeker, de overgangsrechten voor mensen die nu al werkloos zijn, zijn in de invoeringswet heel behoorlijk geregeld, al kan men op onderdelen kritiek hebben. Ik kom hier straks nog op terug. Het is echter ten enenmale onjuist dat bestaande rechten niet zouden worden aangetast. Niet alleen de arbeidsongeschikten onder de 35 jaar, waarvan inderdaad vanaf het begin duidelijk is gemaakt dat zij herkeuring te verwachten hebben, maar ook arbeidsongeschikten van oudere leeftijd kunnen niet geheel

gerust zijn, zoals onder meer het persbericht nr. 4 van de Corona-groep duidelijk maakt.

Daar blijft het niet bij. Werklozen van 47,5 jaar en ouder, die nu onder de interimregeling WWV vallen, komen in aanmerking voor de IOAW, ook als zij bij de aanvang nog geen 50 waren. Dat is op zich zelf mooi; echter de IOAW is een slechtere regeling waarin een partnertoets is opgenomen.

Voorts gaan ook de huidige werklozen met een WWV-uitkering over naar de nieuwe werkloosheidswet op het moment dat zij anders onder de WWV zouden zijn gevallen. Daarbij is weliswaar bepaald, dat de uitkeringsduur ten minste gelijk is aan die van de WWV maar dat neemt niet weg, dat daaruit wel degelijk een achteruitgang kan resulteren met name wanneer men nevenverdiensten heeft. De wijze waarop daarmee rekening wordt gehouden, kan in de NWW immers ongunstiger uitpakken.

Dat geldt ook voor degenen die hun rechten weliswaar niet zien aangetast maar voor wie de vrijlatingsbepalingen in de toeslagenwet op grond van het partnerinkomen ongunstiger uitwerken dan in de huidige werkloosheidsregelingen. Alleenstaande arbeidsongeschikten met een AAW-uitkering gebaseerd op de lage grondslag, gaan er per maand 22 gulden op achteruit. Dat is een winterjas per jaar, om maar eens wat te noemen.

Het kabinet acht het zelfs niet noodzakelijk om daarvoor een overgangsregeling te treffen. Dat keurt mijn fractie absoluut af, mede in het licht van de niet geringe offers die deze groep de afgelopen jaren toch al heeft moeten brengen, zoals de afbouw van de minimum-daglonen, de alleenstaandentabel in de huursubsidie e.d. AAW-gerechtigden die nu nog recht hebben op de hoge of de middengrondslag gaan er eveneens in bepaalde gevallen op achteruit, zij het dat bij nota van wijziging is bepaald dat dit niet eerder gebeurt dan op het moment van de driejaarlijkse herbeoordeling. Maar toch, uitstel is immers geen afstel.

Natuurlijk ondervinden ook bepaalde groepen samenwonenden – bij voorbeeld homoseksuelen – die een beroep doen op de Algemene Bijstandswet, de negatieve gevolgen van de wijzigingen in die wet. Ik bedoel maar.

De krampachtige pogingen van het kabinet om de indruk te wekken, dat de mensen die op dit moment een

beroep doen op een uitkering eigenlijk niets te vrezen hebben, missen iedere grond, of men dat nu door de minister-president of door de staatssecretaris van Sociale Zaken laat zeggen.

In de nota naar aanleiding van het eindverslag nuanceert het kabinet overigens die stellingname enigszins. Gesteld wordt op blz. 6, dat op basis van de in de invoeringswet neergelegde hoofdlijnen van het overgangs- en invoeringsrecht bestaande rechten, in het bijzonder als het gaat om de duur en de hoogte van de uitkering, in het algemeen zijn gehandhaafd. Dat is toch wel heel wat anders dan het gesuggereerde behoud van bestaande rechten.

Mijnheer de Voorzitter! Mijn fractie heeft zich in het voorlopig verslag op het standpunt gesteld, dat de invoeringswet een beoordeling op eigen merites behoort te krijgen los van de beoordeling over andere onderdelen van het stelsel. Wij hebben dat ook zo goed mogelijk gepoogd te doen. Dat neemt niet weg, dat de wet natuurlijk niet op zich zelf staat. Behalve de overgangsrechten, waarover men een zelfstandig oordeel kan vellen, geeft de invoeringswet immers het startschot voor de invoering van het door de regering ontworpen nieuwe sociale-zekerheidsrecht.

Of de invoeringswet steun verdient, kan dan ook niet alleen afhangen van het overgangsrecht maar wordt op zijn minst evenzeer bepaald door de mening over de vraag of het nieuwe stelsel wel moet worden ingevoerd. Zou men die vraag al positief beantwoorden – ik wil erop wijzen dat mijn fractie zich bij de behandeling van de wetsvoorstellen bepaald niet tegen elk voorstel heeft verzet – dan nog is het de vraag op welk moment de wijzigingen zouden moeten worden doorgevoerd. Moet dit gebeuren zo gauw mogelijk nadat de uitvoeringsorganen zich daarop hebben ingesteld? Dat is eigenlijk het standpunt van het kabinet en daarom wordt gemikt op de datum van 1 oktober, als die datum ten minste nog steeds overeind staat. Ik hoor dat graag.

De fractie van D'66 is van oordeel, dat het niet alleen van de technische mogelijkheden om een stelsel in te voeren, mag afhangen wanneer dat gebeurt. In mijn eerste termijn over de andere wetsvoorstellen heb ik uitvoerig betoogd, dat volgens mijn fractie getracht moet worden om alsnog met sociale partners overeen-

Groenman

stemming te bereiken over het stelsel van sociale zekerheid, dat immers voor een belangrijk deel het stelsel van werknemers en werkgevers is, een en ander binnen het kader van een sociaal contract voor de komende jaren. Daarbij kunnen met name kwesties als arbeidsduurverkorting en reïntegratie van arbeidsongeschikten maar ook de zaak van de bovenwettelijke uitkeringen aan de orde komen. Ik kom hierop uitvoeriger terug in mijn tweede termijn, want ik heb daarop in één zin antwoord gehad.

Zelfs als men van mening is dat deze wetsvoorstellen in hoofdlijnen de juiste kant op gaan – mijn fractie is die mening niet toegedaan – dan nog is het onwils om los van alle andere doeleinden van het sociaal-economisch beleid over te gaan tot invoering van een stelsel van sociale zekerheid en daarmee de werkloosheidsbestrijding – wat ons betreft prioriteit nr. 1 – in gevaar te brengen, voor zover deze op het bord ligt van sociale partners. En dat is voor een belangrijk deel het geval. In het verlangde hiervan wil ik het volgende opmerken.

Mijn fractie heeft in de schriftelijke behandeling ervoor gepleit, de premieverdeling in de WAO niet nu al in de wet vast te leggen maar deze geheel aan de sociale partners over te laten, of eerst met hen daarover overeenstemming te bereiken en pas dan de verdeling vast te leggen. Ook de premieverdeling in de WAO is immers een element waardoor mede de koopkracht wordt bepaald en derhalve van invloed op de onderhandelingen over de arbeidsduurverkorting. Om maar eens iets te noemen!

Ik heb al gezegd, van mening te zijn dat na de tweede nota van wijziging, de overgangsrechten voor degenen die op dit moment werkloos zijn, heel behoorlijk geregeld zijn. Behoud van rechten is op enkele uitzonderingen na – ik heb die al genoemd – het uitgangspunt van de invoeringswet waar het de werkloosheidsrechten betreft. Waar in de schriftelijke gedachtenwisseling vooral door de fracties van PvdA en D'66 was geconstateerd dat op een aantal belangrijke punten tekortkomingen bestonden, in het oorspronkelijke wetsvoorstel is in de eerste en vooral in de tweede nota van wijziging hieraan tegemoetgekomen. Het spreekt vanzelf dat wij dat positief waarderen.

Het moet mij overigens van het hart dat ik de redenering van de regering op pagina 6 van de nota naar aanleiding van het eindverslag wat vreemd vind overkomen. De regering zegt dat de uitkeringsrechten zoveel mogelijk worden behouden en dat in de invoeringswet zo nodig nadere en afwijkende regels kunnen worden gesteld, als zou blijken dat er toch mensen zijn die erop achteruitgaan; ook zonder dat te expliciteren.

Volgens het kabinet hadden de verbeteringen in de tweede nota van wijziging dus ook impliciet kunnen blijven, omdat de uitvoeringsorganen heel wel in staat zijn om in bijzondere gevallen een bevredigende oplossing te vinden. Dat is een heel merkwaardige redenering. Als, om een voorbeeld te noemen, de wet de eis stelt van 3 uit 5 jaar en dat voor jongeren jonger dan 23 jaar kan betekenen dat zij niet in aanmerking komen voor een vervolguitering, was het dan volgens de regering de bedoeling geweest om die eis impliciet dan maar niet te hanteren voor die groep?

Dat zou toch wel heel merkwaardig zijn geweest. Als het dan kennelijk zo begrepen moet worden, geldt dat dan ook nog voor andere onderdelen van de in deze weken besproken wetgeving? Zal de uitkeringsorganisatie in die gevallen op eigen macht een bevredigende oplossing mogen zoeken waar dat kennelijk het geval was geweest voor de nu geëxpliciteerde bedoelingen? Ik ben benieuwd hoe vindingrijk de uitvoerende organen in dit opzicht zullen zijn.

In het verlangde hiervan wil ik ingaan op de delegatie van bevoegdheid die veelvuldig in het wetsvoorstel te vinden is. In het eindverslag heeft mijn fractie zich op het standpunt gesteld dat nadere regelgeving het beste kan worden opgedragen aan de Sociale Verzekeringsraad. Daarbij was echter de vraag gevoegd, of de nadere regelgeving die geboden zou zijn indien de wet onbedoelde gevolgen zou hebben, er alleen toe zou kunnen leiden dat nadere regels worden gesteld in het voordeel van betrokkenen, voorzover er anders nadeel zou optreden, of dat er ook nadeel kan zijn voorzover er een onbedoeld voordeel zou optreden.

De regering heeft geantwoord dat het laatste het geval is. Wanneer de wet zou leiden tot een onbedoeld voordeel voor de betrokkenen, kan bij nadere regelgeving door de minister dat onbedoeld voordeel worden tegengegaan. Mijn fractie acht dat

onjuist. Rechten worden bij wet toegekend. Wetten kunnen hardheidsclausules kennen of de mogelijkheid geven tot nadere regelgeving indien de wetgeving leidt tot onbedoelde nadelen voor betrokkenen. Dat ook onbedoelde voordelen bij ministeriële regeling kunnen worden weggenomen, lijkt ons niet juist. Wij overwegen dan ook, voor te stellen een artikel in de wet op te nemen waarin wordt bepaald dat in de gevallen waarin de minister een bevoegdheid is gegeven om nadere regels te stellen, deze alleen kunnen strekken tot het voordeel van betrokkenen.

Mijn fractie is voorts teleurgesteld in de houding van de regering omtrent het volgende. Werknemers, en mensen wie reeds ontslag is toegezegd maar voor wie de ontslagdatum valt na invoering van het nieuwe stelsel, vallen van aanvang af onder de nieuwe werkloosheidswet. Mijn fractie acht dat geen goede zaak, aangezien immers de nieuwe werkloosheidsrechten in bepaalde gevallen minder goed kunnen uitwerken en omdat bovendien in een aantal van deze gevallen afvloeiingsregelingen zijn getroffen, die als gevolg van deze bepaling kunnen worden gefrustreerd.

Wij zijn dan ook van oordeel dat indien de ontslagdatum gelegen is na invoering van de nieuwe werkloosheidswet, doch wanneer deze voor de invoering reeds vaststaat, de oude wetgeving, in casu de WW, nog van toepassing dient te zijn. Een en ander natuurlijk binnen redelijke termijn. Graag hoor ik het oordeel hierover van de staatssecretaris.

Ook in de schriftelijke behandeling van de invoeringswet is uitvoerig gediscussieerd over de wijze waarop bekendheid zal worden gegeven aan de betekenis die de nieuwe sociale zekerheidsregels kunnen hebben voor mensen.

De regering kondigde een aantal voornemens aan waaruit moet blijken dat de voorlichting alle zorg heeft. Wat echter onbegrijpelijk is in zijn uitgangspunten, in het moment waarop het wordt ingevoerd en in zijn motieven, is niet uit te leggen. Laten wij uitgaan van situatie 2 op blz. 32 van de nota naar aanleiding van het eindverslag. Daarin is sprake van persoon A en persoon B. B ontvangt een bijstandsuitkering als alleenstaande. A is werkloos. Zij gaan samenwonen. In de nota naar aanleiding van het eindverslag staat daarover het volgende:

Groenman

'Aan de hand van de door B verstrekte informatie en het ingestelde onderzoek beoordeelt de gemeente of er sprake is van woningdelers of samenwonende partners. Is er sprake van woningdelers, dan ontvangt B een individuele 60%-bijstandsuitkering. Indien de gemeente van oordeel is dat er sprake is van samenwonende partners, zal de individuele uitkering aan B worden beëindigd. Indien B bezwaar maakt als partner van A te worden aangemerkt en ter zake een beroepsprocedure aanspant, kan het uit bijstandsoogpunt verantwoord worden geacht, dat aan A en B als leefeenheid een aanvullende bijstandsuitkering op de 70%-loondervingsuitkering van A wordt toegekend tot het niveau van de echtparennorm.

Van A kan in die situatie immers *bezwwaarlijk worden verlangd, dat hij een toeslag op grond van de Toeslagenwet aanvraagt*. Daarmee zou impliciet te kennen worden gegeven, dat A en B zich als partners beschouwen, hetgeen nu juist wordt bestreden. Wanneer in hoogste beroep is beslist dat A en B samenwonende partners zijn, zal de aanvullende bijstand worden beëindigd. A zal dan een beroep op de voorliggende voorziening in casu een toeslag op grond van de Toeslagenwet moeten doen. Er mag worden aangenomen dat een aanvraag hiertoe zal worden gehonoreerd.'

Mijnheer de Voorzitter! Je zult maar A of B heten! Het is niet het moment om de grondslagen in de wetgeving die de omschreven situatie veroorzaken, te bespreken. Ik vraag de regering wel op welke wijze zij denkt, de situatie van A en B aan A en B zelf uit te leggen. Er zijn nog ingewikkelder situaties denkbaar. Bovendien verandert de gehele toestand weer als A's individuele loondervingsuitkering is afgelopen en een beroep op de bijstand moet worden gedaan.

Ik vraag de staatssecretaris om de tekst van de voorlichtingsfolder die die situatie kan verduidelijken, niet in algemeenheden, maar op zo'n manier dat A en B en alle andere letters van het alfabet begrijpen waar zij aan toe zijn. Ik maak mij sterk, dat een dergelijke folder niet te maken is. Het sociale-zekerheidsrecht is niet in zodanige termen en woorden te vangen, dat het voor een ieder terstond of na enige bestudering duidelijk is wat het betekent als men gaat samenwonen.

Dat recht is voor de betrokkenen niet meer te kennen. Waar de kenbaarheid van het recht verloren gaat, wordt ook het recht zelf aangetast, omdat het een onderdeel van het recht is, dat er in voorkomende gevallen het juiste beroep op kan worden gedaan. De ingewikkelde wetgeving leidt er bovendien toe, dat het de handige, de slimme, de goed geïnformeerde mensen zijn, die tevoren rekening kunnen houden met de gevolgen van hun handelen voor hun positie in de sociale zekerheid. Te vrezan valt, dat dat voor de meesten niet te realiseren is.

Mijnheer de Voorzitter! Het zal duidelijk zijn, dat mijn fractie weinig vertrouwen heeft in het antwoord op de vraag of de sociale-zekerheidsregels met een goede voorlichting voor de mensen te begrijpen zullen zijn. Ik geloof daar niets van. In het debat van gisteren ben ik ingegaan op de wijze waarop de informatievoorziening toegespitst op specifieke, concrete situaties verbeterd kan worden.

Ik heb gewezen op de mogelijkheden die de zogenaamde expert-systems in de informatica bieden en daarnaast gepleit voor gemeentelijke loketten waar een ieder terecht kan, die enigszins losstaan van de sociale-zekerheidsorganisatie en die hooguit een doorverwijzende taak hebben. Ik heb überhaupt geen reactie gehoord op de relatie die ik heb gelegd met de mogelijkheden van de informatietechnologie. In de maatschappij waarin wij leven, moet er hoognodig over gedacht worden hoe je computers gebruikersvriendelijk kunt maken, niet alleen voor de uitvoerders, die het overigens moeilijk genoeg zullen krijgen.

In het kader van de invoeringswet is de vraag aan de orde geweest of de overlijdensuitkeringen op grond van de sociale-zekerheidswetten ook voor alleenstaanden moeten gelden. Het kabinet weigert dit, naar de mening van mijn fractie ten onrechte. Ik roep de discussie van gisteren in herinnering over het amendement ter verkrijging van een minimumbescherming van deeltijdwerkers.

De staatssecretaris heeft gezegd, dat dit amendement een doorbreking zou betekenen van de equivalentie. Het uitsluiten van de groep alleenstaanden van de overlijdensuitkeringen is naar mijn mening evenzeer een doorbreking van de horizontale equivalentie. Het gaat daarbij toch ook om een verzekerd recht? Mijn fractie blijft dan ook van mening, dat

dit alsnog anders geregeld moet worden.

Ook bij een andere zaak – het recht op een aanvullende werkloosheidsuitkering voor zelfstandigen en vroeggehandicapten bij afschatting – blijven wij op ons standpunt staan dat dit recht moet worden verleend.

De 4%-regeling in de belastingheffing zal in de toekomst niet langer gelden voor mensen met een WW-uitkering. Natuurlijk betreft het hier verwervingskosten welke met een forfait worden berekend. Het betreft echter ook een werkloosheidsuitkering waarbij de band met het arbeidsproces nog zeer nauw aanwezig is. Bovendien mag je ervan uitgaan, dat door de recent werkloos geworden man of vrouw in veel gevallen druk wordt gesolliciteerd. Ten slotte kun je verdedigen dat het forfait, ook door de jarenlange bevrozing ervan langzamerhand meer het karakter heeft gekregen van een soort extra belastingvrije som dan het karakter van een reële kostenaf trek.

Ik zie er dan ook werkelijk de zin niet van in, de forfaitaire aftrek in deze gevallen af te schaffen. Het leidt er ook nog eens toe, dat de belastingwetgeving ingewikkelder en moeilijker uit te voeren wordt. In bepaalde gevallen is namelijk het forfait niet meer van toepassing. Bovendien zullen meer mensen hun werkelijke kosten – in dit geval vaak sollicitatiekosten – aftrekken. Dit alles leidt ertoe dat de belastingwetgeving verder wordt gecompliceerd en gedifferentieerd.

Het belangrijkste bezwaar tegen de afschaffing van het 4%-forfait in deze gevallen is, dat de afstand tussen de inkomens van actieven en niet-actieven opnieuw wordt vergroot. Het door de invoering van de arbeidstoeslag ontstane verschil in fiscale behandeling wordt verder vergroot. Mijn fractie kan daarmee niet akkoord gaan.

Mijnheer de Voorzitter! Ik kom tot een korte afronding van mijn betoog. Ik herhaal dat het eindoordeel van mijn fractie over de invoeringswet, behalve door deze wet zelf waartegen ik een aantal bezwaren heb genoemd, ook zal worden bepaald door de wenselijkheid van de invoering van de sociale-zekerheidsvoorstellen die wij deze weken bespreken en waarvan het resultaat nog niet vaststaat.

Mevrouw **Brouwer** (CPN): Voorzitter! Wij hebben bij het ordedeбат, waarin door het CDA werd voorgesteld om de eerste termijn inzake de invoeringswet te houden gedurende het debat over de stelselherziening, al gezegd dat het ons ondoenlijk lijkt om dit zorgvuldig te doen. Er is heel weinig tijd om echt tot een inhoudelijke beoordeling te komen van de invoeringswet. Dat geldt zeker voor de laatste stukken. Voor kleine fracties is het zelfs geheel onmogelijk om alle details te overzien. Alle fracties in het parlement moeten echter kunnen meewerken aan een zorgvuldige behandeling.

Het is natuurlijk een beetje merkwaardig, dat je de invoeringswet midden in het debat over de stelselherziening gaat behandelen. Je praat dus eigenlijk over de invoering van iets waarvan je nog niet zeker weet hoe het er gaat uitzien. Wat zijn de consequenties van de amendementen? Wat zijn de consequenties van al of niet aangenomen moties? Hoe werkt dat door in de invoeringswet? Het lijkt mij, dat je moet vaststellen dat deze behandeling, waar door de regeringsfracties toe is besloten ondanks talloze argumenten die daartegen pleitten, slechts voorlopig kan zijn. Het kan slechts een voorlopige beschouwing zijn over de hoofdlijnen van de invoering van de stelselherziening.

In mijn bijdrage kan ik dan ook alleen een aantal losse opmerkingen maken over een aantal grote lijnen. Ik heb volstrekt niet de pretentie, een volledige behandeling te geven van de invoeringswet. Dat zou wel moeten, maar dat kan pas na een definitieve behandeling van alle voorstellen in dit parlement. Dat is nu nog niet het geval, zoals ik al heb gezegd.

Het is wel opvallend dat deze behandeling één ding duidelijk heeft gemaakt. Ik heb de eerste termijn van het CDA en de VVD in grote lijnen gevolgd. Ik vind het heel opvallend, dat het CDA en de VVD het oneens zijn over de vraag, of er rust bestaat na deze stelselherziening.

De VVD heeft in eerste termijn gezegd: 'Geen garanties die wij niet kunnen waarmaken'. Dat was een opmerking gericht aan het CDA. 'Geen garanties dus dat er rust komt na de stelselherziening', zo heb ik het begrepen. 'Want wij kunnen dat misschien helemaal niet waarmaken'. Ik neem aan dat deze opmerking van de VVD is gemaakt in de verwachting

– misschien moet ik zeggen in de hoop – dat na de verkiezingen dezelfde coalitie doorgaat. Daarom is tegen het CDA gezegd: 'Hoor eens, geen opmerkingen maken daarover, want die kunnen wij niet waarmaken'.

De heer **Nijhuis** (VVD): Neen Voorzitter, ik heb verwezen naar mijn algemene beschouwing. Ik heb daarin een aantal punten opgesomd dat de komende jaren nog moet worden geregeld. Dus moet er niet de indruk worden gewekt van absolute rust.

Mevrouw **Brouwer** (CPN): Ik kan mij toch niet aan de indruk onttrekken dat deze opmerkingen ook worden gemaakt met het oog op het debat van volgende week over de Kaderbrief en de bezuiniging van f 1,2 mld. in de sociale zekerheid. Zo langzamerhand weten wij hoe het gaat. Als er een Kaderbrief van de regering komt met daarin een bezuiniging van een bedrag van f 1,2 mld. voor de sociale zekerheid, dan is er bij de regeringspartijen allang overleg over de vraag hoe dat bedrag zou moeten worden ingevuld. Ik gok het.

Ik kan niet anders, want ik moet afgaan op enkele signalen die mij bereiken en die – dat moet ik erbij zeggen – mij zeer onrustig maken, laat staan de mensen die niet in dit parlement zitten. Ik kan mij niet aan de indruk onttrekken dat aan de ene kant door de regeringspartijen wordt gepraat over de stelselherziening en de betekenis daarvan, maar dat aan de andere kant – misschien moet ik zeggen in de achterzak – een lijstje met een aantal maatregelen circuleert die genomen moeten worden om het bezuinigingsbedrag van f 1,2 mld. voor 1987 op te brengen. Wij zijn natuurlijk niet gek. Als er een bedrag van f 1,2 mld. wordt genoemd, dan is het natuurlijk duidelijk dat de regeringspartijen praten over de invulling van dat bedrag. Ik zal nu niet gaan schelden, want dat mag niet. Ik zal het aardiger zeggen.

Ik vind de wijze waarop de regeringspartijen proberen te zeggen dat er rust komt op het uitkeringsfront – iedereen die zegt dat er geen rust komt ter zake wordt demagogie verweten – bijna aandoenlijk. Tegelijkertijd is duidelijk dat er na de stelselherziening een debat komt over het bedrag van f 1,2 mld. aan bezuinigingen in 1987. Dat is natuurlijk de mensen voor de gek houden. Dan moet niet worden gezegd dat de onrust die daarover bestaat het gevolg is van het feit dat

de mensen verkeerd worden voorgelicht. Neen, dit heeft alles te maken met de onzekerheid die ontstaat door het feit dat de regeringspartijen het kennelijk heel normaal vinden om over een stelselherziening te praten en tegelijkertijd over een bezuiniging van f 1,2 mld. in de sociale zekerheid in 1987.

Wij kennen elkaar nu al een tijdje. De mensen kennen dit kabinet ook al een tijdje. Die weten zo langzamerhand wel dat het roepen om rust niet per se een garantie is voor het feit dat er geen kortingen meer komen. Nu men toch met het lijstje van f 1,2 mld. bezig is, wil ik best voorrekenen wat er moet gebeuren in het kader van een inkomensverlaging of iets dergelijks, als men het daarvan wil doen. Er zal aanzienlijk worden ingegrepen, ook na de stelselherziening. Als je een bedrag van f 1,2 mld. gaat omrekenen, dan zijn er een paar mogelijkheden. Je kunt bijvoorbeeld zeggen dat het minimum gespaard moet blijven. Dat heeft de regering gezegd. Gisteren is komen vast te staan dat rondom de 84%, 85%, na de stelselherziening 90%, misschien zelfs hoger, van het aantal mensen het minimum heeft. Het percentage van 96 is zelfs genoemd.

Staatssecretaris **De Graaf**: Dat percentage klopt niet helemaal. Het was 86%.

Mevrouw **Brouwer** (CPN): Daarover bestaat dus ook al onduidelijkheid, want er zijn percentages genoemd van 84 en 96.

Staatssecretaris **De Graaf**: Neen, er was geen onduidelijkheid over. De stelling van mevrouw Beckers was dat het 96% was, maar het is 86%.

Mevrouw **Brouwer** (CPN): Het heeft te maken met de onduidelijkheid – die moeten wij dan ook maar toegeven – over de effecten van de maatregelen. Er is ook onduidelijkheid over het aantal mensen dat na de stelselherziening die de staatssecretaris voor ogen staat op een minimum terecht komt. Er worden verschillende percentages genoemd. Het is een van de argumenten om te zeggen dat over de gevolgen onvoldoende duidelijkheid bestaat. Ik vind het goedkoop van de regering en de regeringspartijen om dan te beweren, dat de mensen die roepen dat aanzienlijke effecten zijn te verwachten onrust zaaien. Dat is natuurlijk onzin.

Ik noem nog een voorbeeld. Wij herinneren ons waarschijnlijk

Brouwer

allemaal de debatten die in december 1982 zijn gevoerd over negen maatregelen. Toen heeft deze staatssecretaris gezegd, dat de inkomenseffecten aanvaardbaar waren en dat zij grotendeels terecht zouden komen bij de hogere uitkeringen. Toen de maatregelen fasegewijs werden ingevoerd, benaderden velen ons met de vraag: hoe is het mogelijk dat mijn uitkering met een vrij groot bedrag achteruit gaat, want toen de wetten in december 1982 werden behandeld beweerde de regering keer op keer, dat de inkomenseffecten zouden meevallen.

Een aantal maatregelen hadden ook nog tegelijkertijd effect. Dit voorbeeld geeft aan dat niet alleen het parlement maar ook mensen die moeten leven van uitkeringen ervaringen hebben met 'garanties' en 'geruststellingen' van de regering. De staatssecretaris moet maar toegeven dat heel wat effecten van maatregelen die inmiddels zijn genomen niet waren te voorzien.

Ik noem nog een derde voorbeeld. Gezegd werd dat de effecten van de tweeverdienerswet wel zouden meevallen. Een zogenaamd onverwacht effect van invoering van de wet was – de oppositie had er echter voor gewaarschuwd – dat zeer veel vrouwen, bij voorbeeld alfhulpunen en bejaardenhulpunen, hun baan opzegden. De regering zei, dat dit kwam door onvoldoende voorlichting, waardoor de mensen het niet goed begrepen. Volgens de regering zou het effect niet zo groot zijn als de mensen verwachtten.

Een aantal malen zijn effecten onderschat, niet alleen de financiële maar ook de sociale. Het is mij volstrekt duidelijk, zeker na alle waarschuwingen van deskundigen en uitvoeringsorganisaties, dat de effecten van deze wetgeving dit moment niet kunnen worden overzien. Er wordt gesproken van zorgvuldige wetgeving, ook door het CDA.

Bij de schriftelijke behandeling en in dit debat tot nu toe is echter gebleken dat talloze vragen van uitvoeringsorganisaties niet goed kunnen worden beantwoord. Ik vind deze behandeling dan ook onverantwoord. In het ordedeбат hebben wij het standpunt ingenomen, dat geen eerste termijn van de behandeling van de invoeringswet moest plaatsvinden zolang de behandeling van de stelselherziening niet had plaatsgevonden. Het CDA heeft toen gezegd, dat het best kan, omdat er een

uitgebreide schriftelijke voorbereiding heeft plaatsgevonden.

Toen de regering vanmiddag werd gevraagd, vandaag nog in eerste termijn te antwoorden, zei zij echter dat zij de mogelijkheid daarvan nog moest bezien, omdat de zaak technisch zo ingewikkeld is.

Dit is dus een erkenning van het argument van de oppositie dat dit niet zo maar is af te handelen. Ik ben blij dat de regering dat heeft erkend, want daarmee is het duidelijk dat het inderdaad niet zo'n eenvoudige aangelegenheid is als deze behandeling wel suggereert.

Staatssecretaris **De Graaf**: Er is iets meer gezegd. Ik heb inderdaad gezegd dat het een technisch ingewikkelde zaak is. Het zal echter ook afhangen van wat nu in eerste termijn door de Kamer wordt ingebracht. Daarom kon en kan ik die vraag niet eerder beantwoorden dan ongeveer op dit moment.

Mevrouw **Brouwer** (CPN): Jawel, dat is dus één probleem. De staatssecretaris krijgt hier een heleboel vragen, die hij moet beantwoorden. Daartoe is hij verplicht. Daar zit hij hier ook voor. Het tweede probleem is dat los van de vragen die wij stellen – zo heb ik het tenminste begrepen – de staatssecretaris erkent dat de Invoeringswet technisch ingewikkeld is. Dat is natuurlijk ook logisch, want het gaat om een zeer uitgebreide wijziging van het stelsel en daar hebben zeer veel mensen en zeer veel uitvoeringsorganisaties mee te maken. Ik zou het ook vreemd vinden als hij zou zeggen dat het een eenvoudige klus is, want dat is natuurlijk niet waar. Het lijkt mij dan ook dat dit slechts een zeer voorlopige eerste termijn kan zijn.

Ik wil nog iets zeggen over de verslechteringen die wij, naar aanleiding van de stelselherziening, kunnen verwachten. Er is al uitgebreid kritiek geleverd op de uitspraken van de minister-president. Ik zal die niet herhalen. Ik vraag nog wel aandacht voor een aantal verslechteringen die tot nu toe nog niet duidelijk uit de verf zijn gekomen. Vandaag hebben wij even gesproken over de gevolgen van de wijziging voor de AOW.

De staatssecretaris heeft, naar aanleiding van het persbericht van de Partij van de Arbeid, gezegd dat hiermee ongeveer 1500 mensen te maken zouden krijgen. Ik heb toen gezegd dat het getal niet als een voldongen feit naar voren kon worden gebracht, omdat het onmo-

gelijk is te weten welke ongehuwden te maken krijgen met de inkomens-toets. Heeft de staatssecretaris zich gerealiseerd dat het aannemen van het amendement-Linschoten/Kraaijeveld-Wouters een andere omschrijving van het begrip economische eenheid betekent? De gezamenlijke huishouding gaat daarvan dan onderdeel uitmaken. Dat is het belangrijkste element daaruit. Heeft dat nu ook gevolgen voor de berekening van het aantal AOW'ers dat te maken krijgt met deze wetgeving?

Als het aannemen van dit amendement aanleiding is om de berekening weer te veranderen, omdat dan meer of minder mensen hiermee te maken krijgen, op basis waarvan wordt dat dan berekend? Dat lijkt mij ondoenlijk. Dan moet namelijk worden vastgesteld wanneer er sprake is van een gezamenlijke huishouding en tijdens het inhoudelijke debat over de wetsontwerpen is gebleken dat daarover nog altijd onduidelijkheid bestaat. Op basis waarvan heeft de staatssecretaris zijn berekening gemaakt? Komt hij tot dat aantal van 1500 op basis van het oorspronkelijke wetsontwerp of is het aannemen van het amendement van VVD en CDA daarbij verwerkt?

Ik heb nog een vraag over de WAO. Er is al voldoende gezegd dat niet alleen de WAO-ers onder de 35 jaar, maar ook die boven de 35 jaar te maken zullen krijgen met de effecten. De nota van wijziging hebben wij nog steeds niet ontvangen. Daar kan ik dus helemaal niet op ingaan. Ik ga daarom maar af op het persbericht. Ik heb daarin gelezen dat deze nota van wijziging waarschijnlijk een wijziging bevat die betrekking heeft op arbeidsongeschikten boven 35 jaar. Bij arbeidsongeschikten die het werk gedeeltelijk hervatten wordt een nieuwe schatting van het arbeidsongeschiktheidspercentage gemaakt. Volgens de Invoeringswet zouden in die gevallen de nieuwe bepalingen moeten gaan gelden.

Dat wil zeggen dat bij de vaststelling van het arbeidsongeschiktheidspercentage geen rekening wordt gehouden met de positie van de arbeidsongeschikte op de arbeidsmarkt. Ik kan de consequenties van deze wijziging niet overzien, te meer niet omdat ik de nota van wijzigingen op dit moment niet heb. Ik zou willen weten of ik die moet opvatten in die zin, dat de WAO-ers boven de 35 jaar, die het werk hervatten en vervolgens arbeidsongeschikt worden, met verslechteringen te

Brouwer

maken krijgen. Of moet ik dit zodanig opvatten, dat zij niet met verslechteringen te maken krijgen, omdat een garantie wordt opgenomen? Dit is mij uit de tekst van het persbericht niet duidelijk.

In dit verband is door de uitvoeringsorganisaties de vraag gesteld hoe het zit in het volgende geval. Het betreft overigens een theoretisch geval, maar dit kan ook in de praktijk voorkomen. Een arbeidsongeschikte boven de 35 jaar vindt werk en wordt daarna weer arbeidsgeschikt, bij voorbeeld omdat hij het werk niet volhoudt en binnen een korte termijn moet terugvallen op de WAO. Is er in dit geval sprake van de toetsing volgens de nieuwe maatstaven of niet?

Wanneer de staatssecretaris zegt, dat er inderdaad sprake van een overgangsmaatregel is, waardoor de oude maatstaven zullen gelden en niet de nieuwe, dan vraag ik hoe gehandeld wordt als iemand – dat komt wel eens voor – het werk hervat, na een paar maanden opnieuw uitvalt, na een paar maanden met begeleiding van de gemeenschappelijke medische dienst toch weer het werk hervat en vervolgens weer uitvalt binnen drie à vier maanden. Met welke maatstaven krijgt de arbeidsongeschikte man of vrouw bij de tweede beoordeling te maken?

Dit is van belang, als de regering beweert dat er garanties worden gegeven voor de WAO-ers boven de 35 jaar. De staatssecretaris kan dit alleen waarmaken – ik vind sowieso dat dit niet kan, los van de gehele inhoudelijke beoordeling – als hij rekening houdt met mogelijke complicaties die optreden, als iemand zijn werk al dan niet gedeeltelijk hervat. Er schijnt iets dergelijks in de nota van wijzigingen te staan. Ik moet dit punt op zijn beloop laten tot de tweede termijn, want ik heb deze nota van wijzigingen niet.

Een volgende vraag is wat er gebeurt met de positie van de gemeenschappelijke medische dienst door het vervallen van verdisconting. Zoals wij weten, heeft de GMD een duidelijke taak voor de begeleiding van WAO-ers. Een belangrijk onderdeel van deze taak is, dat deze dienst de mensen naar een mogelijke werkherhervatting begeleidt. Dit is een zeer belangrijke en vitale taak. Het is belangrijk om te kijken of iemand met een handicap toch nog kan terugkomen op de arbeidsmarkt.

Door het vervallen van de verdisconting kan een situatie ontstaan, waarin de arbeidsongeschikte man of vrouw gedeeltelijk een WAO-uitkering krijgt en gedeeltelijk een werkloosheidsuitkering volgens de nieuwe Werkloosheidswet. In dat geval krijgt hij niet met een andere bedrijfsvereniging te maken, maar wel met de verplichting tot inschrijving bij het arbeidsbureau. Hij krijgt te maken met een andere instantie, namelijk het arbeidsbureau. Dat betekent dat in zo'n situatie twee instanties te maken krijgen met dezelfde man of vrouw, namelijk de GMD voor het deel dat iemand nog arbeidsongeschikt is en het arbeidsbureau, voor het deel dat iemand werkloos is. Dat kan leiden tot zeer ingewikkelde situaties, want welke instantie bepaalt nu uiteindelijk wat passend werk is voor deze gedeeltelijke arbeidsongeschikte?

Wie zal het Salomons-oordeel hierover geven? Doet de GMD dat op basis van de medische kennis en de begeleidingscriteria die hij heeft, of is dat het arbeidsbureau, dat totaal andere criteria hanteert, namelijk de criteria van de arbeidsmarkt voor gezonde werklozen. Wie zal dat doen? Dit is onduidelijk. En wat er als er meningsverschil ontstaat tussen deze twee instanties? Wie zal dan uiteindelijk beslissen?

Ik ben tegen deze maatregel, maar als deze toch zou worden ingevoerd – hetgeen ik dus niet hoop – dan moet toch worden voorkomen dat de uitkeringsgerechtigden van het kastje naar de muur worden gestuurd en helemaal tussen twee instanties worden ingeklemd. Dit lijkt mij nu een voorbeeld van een volstrekt ondoorzichtige wetgeving die de gedeeltelijk arbeidsongeschikte man of vrouw alleen maar nog meer in de problemen zal gaan brengen. Dus graag in de eerste termijn van de staatssecretaris een reactie hierop. Dat is overigens ook nodig voor de uitvoeringsinstanties zelf, voor de diensten die ik noemde, omdat ook die niet weten waar ze aan toe zijn.

Voorzitter! Ik heb vast nog wel meer vragen, maar die moet ik dan maar in tweede instantie stellen. Tot zover mijn opmerkingen over de WAO.

Ik wil nu enkele opmerkingen maken over het begrip 'arbeidsverleden' in de nieuwe Werkloosheidswet. Het lijkt mij dat er juridisch-technisch, of zoals dat altijd wordt genoemd volgens het systeem van de wet, ook enkele schoonheidsfoutjes in zitten.

Ik heb het dan alleen nog maar over de puur juridische kant van de zaak, dus wetsystematisch gezien. Eén daarvan lijkt mij te zijn dat het arbeidsverleden wordt vastgesteld aan de hand van een werkweek van ten minste acht uur per week.

Dat is dus de norm, de drempel die iemand moet hebben gehaald, wil het arbeidsverleden meetellen. Nu is er in de referentieperiode gekozen voor een andere drempel, nl. 5 uur per week. Ik vind dat je moet kiezen voor eenzelfde drempel en dat je niet kunt zeggen dat het voor het arbeidsverleden 8 uur is en voor de referentieperiode 5 uur. Qua wetsystematiek kan dat niet en bovendien krijg je daar ook weer uitvoeringsproblemen mee. Ik kan dat thans niet helemaal overzien, maar ook dit lijkt mij voor de uitvoeringsinstanties volstrekt onduidelijk.

Ik kom op de vraag welke werklust de uitvoeringsorganisaties krijgen door deze stelselherziening. Ik heb informatie ingewonnen bij diverse invoeringsinstanties. Zij moesten ook gokken, want ook zij weten niet hoe een en ander uiteindelijk uitpakt. Zij hebben dus op de gok enkele notities gemaakt, want er wordt van deze organisaties nogal wat gevraagd. Zij moeten zich onder andere instellen op de stelselherziening en zij proberen nu te bezien wat ongeveer de gevolgen ervan kunnen zijn.

Van sociale diensten in grote gemeenten heb ik begrepen dat zij erop rekenen dat een beperkt aantal tendensen in de richting gaat van minder gemeentelijke uitkeringen, maar dat er nog een groter aantal argumenten lijkt te kunnen worden aangevoerd voor meer werk voor de sociale diensten. Dat is een niet onbelangrijk discussiepunt voor de vraag hoe de gemeentelijke sociale diensten de last van deze stelselherziening zullen moeten opvangen.

Er is bij voorbeeld gezegd dat de arbeidsverledeneis voor een groot aantal uitkeringsgerechtigden de toegang tot de nieuwe werkloosheidswet na een half jaar zal afsluiten. Dat is ook gebleken uit onderzoek van het GAK. Dat betekent dus waarschijnlijk een grotere groep voor aanvullende bijstand. Hoe groot die groep is, is nu nog niet geheel te overzien. Wellicht kan de staatssecretaris daar nog wat uitgebreider op ingaan. Kortom, consequentie van de arbeidsverledeneis is aan de ene kant dat er mensen zullen uitvallen en aan de andere kant dat er meer mensen bij

Brouwer

de sociale diensten zullen moeten aankloppen voor een aanvullende bijstand.

Over een andere kwestie heb ik al gediscussieerd met de staatssecretaris, namelijk over de consequenties van de door hem geschatte werkloosheidscomponent – ik noem het geen werkloosheidscomponent, maar de staatssecretaris wel – van 50%. Ik meen dat de staatssecretaris gisteren in een interruptedebat heeft gezegd – ik onthoud het niet meer precies – dat het alleen maar beter is als die component lager is. Ik heb namelijk gezegd dat dan de bezuinigingen helemaal niet worden gehaald. De staatssecretaris zei daarop dat het niet uitmaakt, omdat er dan minder mensen de dupe zijn. Ik vind deze inschatting volstrekt onverantwoord, maar er is nog een andere consequentie.

Stel dat die werkloosheidscomponent zoals de staatssecretaris zegt 50% is, dan betekent dat dat er meer mensen een beroep zullen moeten doen op de werkloosheidswet en dat meer mensen een beroep zullen doen op de IOAW, zoals dat tijdens het debat is gaan heten. Die wet is ook heel doorzichtig behandeld, want zelfs de titel is veranderd.

Mevrouw **Kraaijeveld-Wouters** (CDA): Dat is een goede gedachte.

Mevrouw **Brouwer** (CPN): Of dat een goede gedachte is, is nog maar de vraag. Ja, je moet wat repareren natuurlijk. De grootste consequenties moeten even worden weggewerkt. Ik vind in ieder geval dat je niet kunt overzien wat de gevolgen zijn.

Nogmaals, als de werkloosheidscomponent 50% is, komen er meer mensen bij de nieuwe werkloosheidswet of de IOAW terecht dan wanneer de werkloosheidscomponent slechts 20% is, zoals onder andere het Centraal Planbureau heeft geschat. Dat heeft natuurlijk weer consequenties voor de gemeentelijke sociale diensten, want die voeren de IOAW uit. Waar moeten de gemeentelijke sociale diensten nu rekening mee houden?

Kan de staatssecretaris mij dat uitleggen? Moeten zij rekening houden met een werkloosheidscomponent van zo'n 50%, hetgeen meer werk zal geven voor de sociale diensten, of met een werkloosheidscomponent van 20%, zoals door het Centraal Planbureau is geschat, hetgeen minder werk zal geven voor de sociale diensten, maar meer werk

voor de bedrijfsverenigingen. Wij hebben het over grote groepen.

De staatssecretaris heeft zelf al gezegd dat de herbeoordeling ongeveer 100.000 mensen zal omvatten. De consequenties van een verkeerde schatting zijn dus nogal groot. Nogmaals, graag hierop een antwoord van de staatssecretaris in eerste termijn.

Voorzitter, ik wil verder nog de inkomstenstoets in de verschillende wetten aan de orde stellen. Ik heb al gezegd dat de inkomstenstoets zal leiden tot meer controle, meer bureaucratie en minder doorzichtigheid, en dus tot aanzienlijke kosten, tot het uitgeven van geld. Dat geld komt niet terecht bij mensen die zich daarmee beter zouden kunnen redden, maar bij de apparaten die nodig zijn om de uitvoering van de wetgeving te controleren. Dat vind ik een principiële bezwaar, want ik vind dat je beter geld aan de mensen kunt geven om zich beter te kunnen redden dan geld in bureaucratie stoppen. Dat effect wordt versterkt.

Nu zijn er in het CBS-supplement bij de sociale maandstatistiek over 1985 gegevens verstrekt, waaruit blijkt dat meeverdienende partners van uitkeringsgerechtigden ten hoogste voor 9,5% bijdragen in het huishoudinkomen. Dat zou dus niet zo'n hoog percentage zijn. Zou de staatssecretaris kunnen zeggen of dit percentage juist is? Het is natuurlijk nogal belangrijk om te weten te komen, hoeveel mensen met de inkomstenstoets te maken krijgen. Ik wil de informatie wel aan de ambtenaren geven, als zij er niet over beschikken; dat is niet zo'n probleem.

Als dat percentage juist is, waarom wordt er dan zo'n ondoorzichtige wetgeving gemaakt? Immers, als het percentage meeverdienende partners niet zo hoog is, is het effect niet zo groot en is dus ook de bezuiniging niet zo groot. Waarom kiest de staatssecretaris dan toch voor een inkomstenstoets? Hoe hoog zullen naar zijn schatting de kosten van controle op de inkomstenstoets zijn? Welke instrumenten zullen daarvoor nodig zijn? Hoe moet men daarvoor worden opgeleid?

Hoe hoog zullen de kosten van extra rechtshulpverlening zijn? Daarvan zal natuurlijk sprake zijn; men zal een beroep doen op rechtshulpverleners. En hoe sterk zal de werklust van beroepsinstanties verzwaaard worden? Iedereen, ook de uitvoeringsinstanties, verwacht dat er in de loop van de jaren een aanzienlijk

beroep op deze beroepsinstanties zal worden gedaan om uit te kunnen vechten wat nu onduidelijk blijft. Via de gerechtelijke weg zal dus worden uitgevochten, hoe de wetgeving precies zal worden uitgevoerd. Wat zijn de kosten daarvan? Heeft de staatssecretaris daar een schatting van gemaakt of vindt hij dat niet nodig? In dit laatste geval zal ik er in tweede termijn op terugkomen.

Alvorens over te gaan naar een andere kwestie, wil ik even mijn papieren doornemen om na te gaan of ik met betrekking tot het voorgaande alle punten heb gehad ... Ik hoor de heer Weijers van het CDA zeggen, dat hij hoopt dat dit laatste het geval is, maar dat wil nog niet zeggen dat van volledigheid sprake is.

De heer **Weijers** (CDA): Ik zei: het lijkt mij van wel.

Mevrouw **Brouwer** (CPN): Nu, het lijkt mij van niet, want ik ben ervan overtuigd dat er nog heel wat vergeten wordt. Ik zie in mijn aantekeningen, dat ik inderdaad nog een opmerking moet maken en deze betreft de sociale diensten.

Er wordt verwacht dat er ook een verandering zal optreden in het bestand van de sociale diensten. Verwacht wordt dat er met name meer jongeren zullen komen in het bestand van de sociale diensten. Door de verslechtering van hun uitkeringsrechten in de werknemersverzekeringen zullen zij meer een beroep moeten doen op de Algemene Bijstandswet. De ouderen komen in een andere situatie terecht, onder andere in de IOAW, dit is een aparte wet voor de sociale diensten. Nu wordt verwacht dat de uitbreiding van het aantal jongere bijstandaanvragers dit laatste een aanzienlijke wijziging zal betekenen voor de sociale diensten, omdat jongeren veel vaker hun leefsituatie wijzigen dan ouderen. Kijkende naar de inkomstenstoets, kan gesteld worden dat dit waarschijnlijk tot meer complicaties bij de sociale diensten aanleiding zal geven. Mijn vraag aan de staatssecretaris is, of hij dit effect ook heeft onderkend en welke consequenties hij ervan verwacht voor de gemeentelijke sociale diensten.

Ik wens de regering wat dit betreft overigens alle sterkte toe, als zij erover gaat nadenken hoe wij überhaupt een voorlichting over deze wetgeving kunnen krijgen. Ik moet eerlijk zeggen, dat ik niet zou weten, op welke wijze een doorzichtige

Brouwer

voorlichting over deze wetgeving aan de bevolking kan worden gegeven. Dit ligt dan niet aan de voorlichting, maar aan de wetgeving die zo gecompliceerd in elkaar zit.

Ik heb vervolgens nog een vraag over de werklust bij de bedrijfsverenigingen. Deze krijgen te maken met nogal wat wijzigingen. Uit een interview in Trouw met de heer Van der Weg van het GAK blijkt dat verwacht wordt, dat de bedrijfsverenigingen te maken krijgen met een verdubbeling van het bestand, te weten van 50.000 WW'ers naar 100.000 NWW'ers. Dat betekent nogal wat. Bij het GAK denkt men dat het zeker vier jaar zal duren voor de overgang van de oude wetten naar de nieuwe helemaal zal zijn voltooid. Kortom, volgens de inschattingen van de uitvoeringsorganisaties krijgen wij vier jaar lang te maken met de effecten. Hoe denkt de staatssecretaris dit op te vangen?

Hoe denkt de staatssecretaris voorts om te gaan met de herscholing van de mensen die een en ander moeten uitvoeren? Deze wetgeving is immers al zo ingewikkeld voor het parlement! Degenen die haar moeten uitvoeren zullen zeker bij- of omgeschoold moeten worden om ook maar een mogelijkheid van uitvoering te hebben.

Ik zou ook willen vragen, of een dergelijke omscholing in werktijd gebeurt, of er extra middelen voor beschikbaar worden gesteld en of er extra faciliteiten voor de werknemers van bedrijfsverenigingen en sociale diensten voor worden geschapen. Dit lijkt mij wel noodzakelijk.

Ik wil eindigen met de opmerking dat het ontbreken van een maatschappelijk draagvlak voor deze wetgeving betekent, dat welke regering deze wetgeving ook gaat invoeren, te maken krijgt met uitvoerders die zelf niet geloven in deze wetgeving en die er zeer scherp tegen hebben gewaarschuwd. Nu zullen zij zeker wel loyaal zijn en het een en ander willen proberen. Het is echter een zeer wezenlijk punt dat als je een wetgeving als deze doordrukt zonder een maatschappelijk draagvlak en een werkelijk draagvlak in de uitvoeringsorganisaties – met inbegrip van de medische staf, de artsen, de juristen, de sociale diensten, enz. –, de uitvoering veel en veel moeilijker zal gaan worden. Ik vind dat het onaanvaardbaar is dat je dit risico accepteert, daar waar het gaat om een stelsel waar miljoenen mensen een

beroep op moeten doen en bestaanszekerheid in moeten kunnen vinden.

Ik verwijs dan ook nogmaals naar de consequenties van de tweeverdienerswetgeving maar nog meer naar de consequenties van de ziekenfondswet. Het kan best zijn, dat mensen het verkeerd hebben begrepen, maar wij hebben gezien dat zij in volstrekte verwarring verkeren over de gevolgen voor hun situatie. De enige mogelijkheid om deze mensen gerust te stellen is, ervoor zorgen dat er een wetgeving komt die hun rechten niet aantast, die niet ondoorzichtig is.

Als de staatssecretaris toch op deze weg doorgaat, dan zal hij moeten begrijpen dat mensen nu eenmaal alleen maar gerust zullen zijn als zij een uitkering ontvangen die ten minste gelijk is – uitgedrukt in geld – aan wat zij nu hebben. Alles wat minder wordt, geeft een gecompliceerde situatie. Daar zijn de mensen, terecht, bang voor.

De vergadering wordt van 18.55 uur tot 21.00 uur geschorst.

□

Staatssecretaris **De Graaf**: Mijnheer de Voorzitter! Ik wil niet zeggen dat ik alles precies op volgorde heb liggen zoals ik bij wat langere tijd graag had gewild, maar ik heb toch zo veel mogelijk geprobeerd orde in het geheel aan te brengen, zij het dat er misschien straks wat nadere informatie komen die ik aan het slot zo breedvoerig mogelijk in mijn beantwoording zal betrekken.

Mijnheer de Voorzitter! De afgelopen dagen hebben wij met elkaar in eerste termijn uitgebreid van gedachten gewisseld over de zes wetsvoorstellen die gezamenlijk de herziening van ons sociale-zekerheidsstelsel vormen. Sinds vanmiddag is bij de gedachtenwisseling tevens het zevende ingediende wetsvoorstel betrokken, waarin het invoerings- en overgangsrecht is geregeld. Deze nu aan de orde zijnde zevende wet, de zogenaamde invoeringswet, kan dan ook getypeerd worden als het sluitstuk van de wijziging van het sociale-zekerheidsstelsel.

De heren Nijhuis en Weijers hebben hun instemming betuigd met deze wijze van aanpak. De betekenis van de invoeringswet is beperkt, maar niet onbelangrijk. De hoofdlijnen van de herziening van ons sociale-zekerheidsstelsel zijn uitgewerkt in de andere zes voorstellen tot wet. In die voorstellen zijn de beleidsmatige keuzes gemaakt, waarover collega Kappeyne en ik gisteren en vandaag

uitvoerig hebben gesproken. De invoeringswet werkt die beleidskeuzes uit en is derhalve vooral een wet met een technisch karakter. Het is uiteraard niet alleen technisch, het gaat ook over rechten van mensen in de overgangssituatie.

Dit geldt ook ten aanzien van de nadere keuzes, zoals die in de gisteren ingediende nota's van wijziging zijn gemaakt. Aan de technische doorwerking van die nadere keuzes in de invoeringswet wordt momenteel met voortvarendeheid op ons departement gewerkt. De resultaten van die technische doorwerking zullen de Kamer in ieder geval de volgende week voor het begin van de tweede termijn bereiken.

Mijnheer de Voorzitter! Ik zei het al: de invoeringswet is dus vooral technisch. Ik zeg met nadruk 'vooral' en niet alleen, omdat de invoeringswet ook van inhoudelijke betekenis is. De inhoudelijke betekenis van de invoeringswet heeft met name betrekking op het overgangsrecht voor mensen die momenteel een uitkering ontvangen. Daarbij is vooral de vraag aan de orde in welke mate de huidige uitkeringsgerechtigden er door de stelselwijziging op achteruit zouden kunnen gaan.

Over de mogelijke inkomensachteruitgang van de huidige uitkeringsgerechtigden zijn de afgelopen periode in de publiciteit naar mijn mening tal van ongenueanceerde berichten verschenen. Ik zei het reeds gisteren bij de bespreking van de andere zes wetsvoorstellen, dat deze berichten voor veel en onnodige onrust voor grote groepen mensen met een uitkering hebben gezorgd. Los van de vraag welke groepen uitkeringsgerechtigden nu exact wel en welke groepen nu precies niet door de stelselherziening worden getroffen – ik kom daarover dadelijk nog uitgebreid te spreken – wil ik voor die inkomensachteruitgang eerst de volgende meer algemene opmerkingen maken.

Het aantal mensen dat nu een uitkering heeft en dat er als gevolg van de stelselherziening op achteruit kan gaan, is zeer beperkt. Daarover wil ik, net als de minister-president, geen enkele onduidelijkheid laten bestaan. Het gaat – ik houd dit onverkort staande – slechts om een groep van ongeveer 2% van het huidige aantal uitkeringsgerechtigden. Bij deze groep zijn geen echte minima betrokken. De heer Weijers wees daar terecht op. Het is dus zeker niet iedereen, het is ook zeker

De Graaf

geen grote groep, het is alleen een beperkte groep van de mensen die een uitkering hebben. Zo is het en niet anders.

Mevrouw **Ter Veld** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Het is anders! 2% van de huidige uitkeringsgerechtigden zijn 70.000 mensen. Ik heb aan de hand van de antwoorden in de witte stukken van het departement aangetoond, dat het naast de mensen in de WAO/AAW onder de 35 jaar, naast de mensen die overgaan van de interimwet naar de IOW, naast de mensen die bij de ABW met de stelselherziening te maken hebben, naast de mensen in de AOW, bij voorbeeld gaat om 79.000 mensen in de AAW, bij voorbeeld gaat om 4000 à 5000 éénouderhuishoudens en om nog een heleboel andere mensen. Ik vind het best dat de staatssecretaris zegt dat hij het niet erg vindt; ik vind het erg dat hij zegt dat het niet waar is.

Staatssecretaris **De Graaf**: Voorzitter! Ik zeg niet dat ik dingen niet erg vind. Ik heb gezegd dat het om 2% van het geheel gaat en ik houd dat staande. Ik zal later nog reageren op de voorbeelden die mevrouw Ter Veld gaf en ingaan op alle andere groepen die vanmiddag door de woordvoerders zijn genoemd. Ik ben nog maar net met mijn antwoord begonnen. Maar nogmaals: ik blijf volhouden dat het gaat om ongeveer 2% van het geheel.

Wij hebben steeds niets anders gedaan dan proberen zoveel mogelijk huidige uitkeringsgerechtigden zo weinig mogelijk van de stelselwijziging te laten merken. Wij hebben dan ook bij nota van wijziging nadere voorstellen ingediend om voor enkele groepen uitkeringsgerechtigden die bleken er eventueel toch nog op achteruit te gaan, alsnog de bestaande rechten te handhaven.

Ik hoop met deze uitspraak een duidelijk beeld te hebben gegeven van de huidige stand van zaken. Op de precieze gang van zaken bij de verschillende groepen uitkeringsgerechtigden waarover mevrouw Ter Veld en andere woordvoerders uitvoerig hebben gesproken, zal ik in de loop van mijn betoog ingaan. Ik zal daarbij ook aantallen noemen. Wat mij betreft maken wij dan nog eens, misschien niet vanavond, maar op enig moment in de discussie, de balans op van het aantal betrokkenen. Dan kunnen wij alles gewoon eens op een rijtje zetten.

Ik zeg namelijk niet dat bij wijze van spreken iedereen hetzelfde zal houden. Dat zal uit het vervolg van mijn verhaal ook wel blijken.

Mevrouw **Ter Veld** (PvdA): Hoe verhoudt zich dat tot uw betoog over die 2%?

De heer **Weijers** (CDA): Laat die man nu toch eens uitspreken!

Staatssecretaris **De Graaf**: Mijnheer de Voorzitter! Ik ben nog met mijn antwoord bezig, ik ben er zelfs amper aan begonnen.

De heer Weijers heeft in zijn bijdrage nog eens gewezen op de uitgangspunten voor het overgangsrecht van de werkloosheidsuitkeringen. Die uitgangspunten houden in dat personen die bij invoering van de NWW een WW- of een WWV-uitkering ontvangen, in beginsel hun bestaande werkloosheidsrechten behouden. In grote lijnen wordt dit als volgt gerealiseerd:

a. Personen beneden de leeftijd van 57,5 jaar met een WW-uitkering bij invoering van de NWW behouden die uitkering tot de maximale duur van de WW is bereikt. In aansluiting op de WW-uitkering krijgen zij een NWW-uitkering, waarvan de duur en de hoogte gelijk is aan de duur en de hoogte van de WWV-uitkering die betrokkene zou hebben ontvangen. Het NWW-dagloon is gelijk aan het WW-dagloon.

b. Personen van 57,5 jaar en ouder met een WW-uitkering krijgen direct bij invoering van een nieuwe werkloosheidswet recht op een NWW-uitkering tot 65 jaar. Het NWW-dagloon is gelijk aan het WW-dagloon.

c. Personen beneden de leeftijd van 57 jaar met een WWV-uitkering bij invoering van de nieuwe werkloosheidswet, houden recht op een WWV-uitkering totdat de maximumduur van de WWV is bereikt. Het WWV-dagloon wordt niet gewijzigd.

d. Personen van 57 jaar en ouder met een WWV-uitkering krijgen direct bij invoering van een nieuwe werkloosheidswet recht op een NWW-uitkering tot het 65ste levensjaar. Het WWV-dagloon zal gelden voor de nieuwe werkloosheidswet.

De heer Weijers is verschillende groepen werklozen nagegaan. Met genoegen heb ik gehoord, dat hem gebleken is dat het kabinet de mensen die nu reeds een uitkering ontvangen bij de stelselherziening wil ontzien. Hij heeft ook de sociale minimumbescherming van de bij de

invoering van de nieuwe werkloosheidswet lopende werkloosheidsgevallen aan de orde gesteld. Ook mevrouw Ter Veld is ingegaan op de sociale minimumbescherming.

Het lijkt mij goed dat ik hierop dieper inga. Het is een zeer belangrijk punt. Kennelijk is de bedoeling van de voorgestelde regeling op dit punt nog niet helemaal duidelijk. De NWW-uitkering van de personen die op de dag voorafgaande aan de invoering van de NWW recht hebben op een WW- of WWV-uitkering, blijft gebaseerd op het dagloon van de WW of de WWV. Indien de uitkering was gebaseerd op het minimumdagloon van WW of WWV, dan zal ook de minimumdagloonbepaling van de WW of de WWV, zoals die gold op de dag voorafgaande aan de invoering van een nieuwe werkloosheidswet, op betrokkenen van toepassing blijven.

Die bepalingen, met inbegrip van het besluit nadere regelen minimumdagloon WW en WWV van 29 april 1983, zoals die golden op de dag voorafgaande aan de inwerkingtreding van het nieuwe stelsel, blijven ook formeel op betrokkenen van toepassing. Dit is een antwoord op een concrete vraag van de heer Weijers. De vraag rijst vervolgens wat dat voor concrete consequenties heeft. Ik zal proberen dat in het kort te schetsen.

Bij de overgang van de WW naar de nieuwe werkloosheidswet moet worden beoordeeld of tijdens de WW-uitkeringsperiode al dan niet een voor de toepassing van het minimumdagloon relevante wijziging van het inkomen is opgetreden, net zoals deze bij de overgang van de WW naar de WWV thans beoordeeld wordt. Voor de persoon die van de WWV naar de NWW overgaat, betekent dit dat wijzigingen in het inkomen voor de minimum dagloonbepaling gedurende drie jaar na de aanvang van de WWV-uitkering niet in aanmerking komen.

Indien men volgens de huidige minimumdagloonbepaling van de WW en de WWV niet langer in aanmerking komt voor het minimumdagloon, bij voorbeeld wegens ontbinding van het huwelijk of het bereiken van de 18-jarige leeftijd van een kind, dan werkt een dergelijke wijziging ook door in het dagloon van de betrokkene tijdens de NWW-uitkeringsperiode. Het recht op minimumdagloon van een ongehuwde met een kind jonger dan 18 jaar, zal niet beïnvloed worden door het gaan

De Graaf

samenwonen. Er is voor deze gevallen geen sprake in achteruitgang van rechten.

In de huidige situatie is het ongehuwd samenwonen niet relevant voor het recht op minimumdagloon en dat zal ook zo blijven na invoering van de nieuwe werkloosheidswet. Dit betekent bij voorbeeld ook dat in het geval een eenouder, die nu recht heeft op een minimumdagloon op grond van de WW of de WWV ongehuwd samenwoont, het inkomen van die ongehuwde partner buiten beschouwing blijft voor het recht op een minimumdagloon. De minimumdagloonbepalingen houden immers op dit moment ook geen rekening met het inkomen van ongehuwde partners. Hiermee is dus de vraag van mevrouw Ter Veld hierover beantwoord.

Mevrouw Van Nieuwenhoven (PvdA): Betekent dit dat het geldt voor drie jaar?

Staatssecretaris De Graaf: Dat lag in mijn antwoord besloten.

Voor personen die op de datum van invoering van de nieuwe Werkloosheidswet recht hebben op een WW- of WWV-uitkering blijft de huidige minimumdagloonbescherming tijdens de duur van die uitkering uiteraard onverkort van kracht. De huidige minimumdagloonbescherming van de Werkloosheidswet en de WWV geldt thans niet voor een partner met wie de uitkeringsgerechtigde niet gehuwd is. Vanaf de datum van invoering van de nieuwe Werkloosheidswet zullen uitkeringsgerechtigden met ABW- of WW-uitkering onder de Toeslagenwet vallen. In de WWV zal de minimumdagloonbescherming voor ongehuwd samenwonenden worden opgenomen. Dit betreft voor betrokkenen dus een aanmerkelijke verbetering in de minimumbescherming ten opzichte van de huidige situatie.

Er bestaat nog een aantal misverstanden rondom de overgangsregelingen voor arbeidsongeschikten. Allereerst kom ik te spreken over arbeidsongeschikten van 35 jaar en ouder. Degenen uit deze categorie die een volledige arbeidsongeschiktheidsuitkering hebben, zullen niets merken van de nieuwe bepalingen. De oude bepalingen blijven onverkort op hen van toepassing, ook wanneer sprake is van het voor de tweede of derde keer uitvallen na een gedeeltelijke werkhervatting. Ik heb hiertoe besloten, omdat ik het wenselijk vind

deze categorie de grootst mogelijke zekerheid te bieden voor de uitkeringspositie, ook als de mate van arbeidsongeschiktheid in de toekomst zich zou wijzigen. In de nota naar aanleiding van het eindverslag bij de invoeringswet is hieraan aandacht besteed in paragraaf 1.2 bij de arbeidsongeschiktheidsregeling.

Mevrouw Ter Veld (PvdA): Dit is een technisch ingewikkeld onderwerp. Kan de staatssecretaris zijn betoog over de WWV-minimumdagloonbescherming echter nog eens verhelderen aan de hand van artikel 29 van de invoeringswet onder afdeling X, waarin de wijziging van de minimumdagloonbepaling van de WWV aan de orde komt.

Staatssecretaris De Graaf: Ik heb mijn betoog over de minimumdagloon garanties gehouden op de manier zoals ik dat heb gedaan. Ik ben niet in staat aan de hand van het genoemde artikel à bout portant te reageren. Met mijn betoog heb ik de essentie duidelijk gemaakt.

Mevrouw Ter Veld (PvdA): U houdt een betoog over een ingewikkeld wetsvoorstel. Ik pak de wet erbij en vraag u verheldering over de verhouding van uw betoog tot de wet.

De Voorzitter: Dat is toch typisch iets voor een artikelsgewijze behandeling?

Mevrouw Ter Veld (PvdA): De indruk wordt gewekt alsof alles zo is als de staatssecretaris het zegt.

De Voorzitter: Natuurlijk niet, dit is gewoon het standpunt van de staatssecretaris. U krijgt straks een tweede termijn en dan nog een artikelsgewijze behandeling.

Staatssecretaris De Graaf: Ik ga in op de positie van mensen die met een WAO-uitkering in het buitenland wonen. Voor alle duidelijkheid zal ik dit doen aan de hand van een voorbeeld. Een boven-35-jarige woont in Marokko. De mate van arbeidsongeschiktheid is 30%. De nieuwe bepalingen worden direct van toepassing, zonder dat dit gevolgen heeft, omdat de werkloosheidscomponent bij het vertrek uit Nederland uit de arbeidsongeschiktheidsuitkering is gehaald.

Wat nu als de arbeidsongeschiktheid toeneemt? Volgens de overgangsregeling wordt dit beoordeeld aan de hand van de nieuwe bepalingen. Stel dit levert een arbeidsongeschiktheid van 60% op. Een beoordeling volgens de oude

bepalingen zou hetzelfde resultaat geven. In het buitenland wordt immers niet verdisconteerd, omdat men niet beschikbaar is voor Nederlandse arbeidsmarkt. Oude en nieuwe gevallen hebben dus dezelfde resultaten tot gevolg. Zowel bij beoordeling in het buitenland als bij beoordeling hier voor het vertrek naar het buitenland. Ik denk dat hiermee de vraag van mevrouw Ter Veld is beantwoord.

Ik ben nu gekomen aan de overgangsregeling voor arbeidsongeschikten onder de 35 jaar. Ik kom op de herbeoordeling.

Ten aanzien van de termijnen waarbinnen de herbeoordeling voor lopende gevallen onder de 35 jaar zal moeten plaatsvinden, wil ik nogmaals wijzen op de mogelijkheid om via ministeriële regelgeving deze periode voor bepaalde categorieën anders vast te stellen. Deze mogelijkheid is in de invoeringswet opgenomen, omdat ik mij er zeer goed van bewust ben dat een goede regeling voor de termijnen waarbinnen de herbeoordelingen worden gerealiseerd, van groot belang is. Dat geldt niet alleen voor de uitvoeringsorganen maar ook voor de betrokken arbeidsongeschikten. Zij hebben er namelijk recht op, dat bij de herbeoordelingen grote zorgvuldigheid in acht wordt genomen.

Als dan ook nu of in de loop van twee jaar mocht blijken dat de thans voorgestelde termijnen uitvoeringstechnisch slechts haalbaar zijn door minder aandacht te besteden aan de benodigde zorgvuldigheid, zal ik die termijnen aanpassen. Daartoe is wel nodig, dat de GMD laat weten welke categorieën wel en welke niet binnen de gestelde termijnen kunnen worden herbeoordeeld. Eerder is het voor mij niet mogelijk, andere termijnen dan nu in het voorstel zijn vastgesteld, vast te stellen. Uit overwegingen van rechtsgelijkheid is het overigens naar mijn mening gewenst dat alle herbeoordelingen binnen een zo kort mogelijke periode worden afgerond. Om deze reden is gekozen voor de periode van twee jaar.

Mevrouw Ter Veld heeft zich afgevraagd, waarom degenen die na twee jaar worden herbeoordeeld, niet in aanmerking komen voor de aanvullende uitkeringen. Het moge nu duidelijk zijn, dat met de zojuist door mij genoemde mogelijkheid van termijnverlenging iedereen die als gevolg van de stelselwijziging wordt herbeoordeeld en vervolgens

De Graaf

gedeeltelijk werkloos blijkt te zijn, recht heeft op een aanvullende uitkering ter compensatie van het geheel of gedeeltelijk verliezen van zijn arbeidsongeschiktheidsuitkering.

Blijkt bij de herbeoordeling de arbeidsongeschiktheid 80% of meer te zijn, dan blijft gewoon het recht op een volledige arbeidsongeschiktheidsuitkering bestaan. Wanneer vervolgens in de toekomst na het verstrijken van de termijn de arbeidsongeschiktheid zou verminderen, bestaat er geen recht meer op een werkloosheidsuitkering met de dubbele duur. Naar mijn mening is er dan sprake van een geheel nieuwe situatie waarvoor geen overgangsregeling dient te worden getroffen. De betrokkene verliest immers niet zijn arbeidsongeschiktheidsuitkering als gevolg van de herbeoordeling op grond van de stelselwijziging.

Mevrouw **Ter Veld** (PvdA): Hij verliest die wel.

Staatssecretaris **De Graaf**: Ik heb precies bedoeld wat ik hier heb uitgesproken. U heeft op zichzelf gelijk met uw opmerking, maar dat neemt niet weg dat mijn opmerking ook juist is.

Ik wil nog een misverstand uit de weg ruimen. De aanvullende uitkering is ook bestemd voor degenen die worden herbeoordeeld en minder dan 15% arbeidsongeschikt blijken te zijn. Dit blijkt naar mijn mening duidelijk uit de tekst van artikel 47. Bovendien staat het met zoveel woorden vermeld op blz. 36 van de memorie van toelichting.

Ik wil nu iets zeggen over de toelatingsvoorwaarden voor de aanvullende uitkeringen, hetgeen ook een zaak is in het kader van de arbeidsongeschiktheid. Verschillende woordvoerders hebben bezwaar geuit tegen het feit dat sommige groepen geen recht hebben op de aanvullende uitkering. Dit zijn met name de vroeggehandicapten en de zelfstandigen – mensen met uitsluitend een AAW-uitkering – en degenen die niet voldoen aan de referte-eis in de nieuwe Werkloosheidswet. Bij de schriftelijke behandeling van zowel de wijzigingswet AAW/WAO als van het nu aan de orde zijnde wetsvoorstel is deze problematiek meermalen en ook uitgebreid aan de orde geweest. In het kort wil ik hier nogmaals de argumenten herhalen waarom ik vind dat deze categorie niet in aanmerking

dient te komen voor een aanvullende uitkering.

De aanvullende uitkering, die in wezen een overgangsmaatregel is, is in het leven geroepen om het verschil in uitkeringsduur bij werkloosheid en arbeidsongeschiktheid te overbruggen. Degenen die voordat zij arbeidsongeschikt werden, niet in dienstbetrekking hebben gewerkt dan wel zo kort dat geen recht bestaat op een werkloosheidsuitkering, hebben nog nimmer recht doen gelden op een werkloosheidsuitkering, zodat dit verschil in uitkeringsduur voor hen niet geldt.

Voor hen ontbreekt derhalve de grond waarop destijds – hiervoor verwijs ik naar de adviesaanvraag stelselherziening – is besloten tot het treffen van een overgangsregeling. Bovendien wijs ik op de positie van bij voorbeeld zelfstandigen of vroeggehandicapten die nu reeds gedeeltelijk arbeidsongeschikt zijn, dan wel dit in de toekomst zullen worden. Zij kunnen nu of straks ook geen recht claimen op een werkloosheidsuitkering. In het algemeen zijn zij aangevoelen op de Algemene Bijstandswet of op de daarop gebaseerde rijks-groepsregelingen. Ik ben van mening dat het van rechtsongelijkheid zou getuigen als ik ten aanzien van de groepen waarover wij het nu hebben een ander regime zou toepassen.

Mevrouw Ter Veld heeft nog gevraagd naar de werking van het nu aan de orde zijnde wetsvoorstel ten aanzien van de zogenaamde artikel 90-AAW-gevallen. In wezen werkt de stelselwijziging voor deze categorie hetzelfde als voor de AAW-gerechtigden wier uitkering was gebaseerd op de midden en hoge grondslag. De zogenaamde artikel 90-AAW-gevallen zijn de personen die bij de afschaffing van het minimumdagloon in de WAO hun recht op het minimumdagloon behielden voor zover zij ten minste recht zouden hebben op de hoge grondslag-AAW. Nu de hoge grondslag in de AAW vervalt, kan voor deze categorie niet langer het minimumdagloon WAO gehandhaafd blijven. Wat gebeurt er nu precies met deze groep op het moment dat de stelselherziening in werking treedt?

Allereerst vervalt het recht op minimumdagloon voor deze groep. Vervolgens dient het uitkeringsdagloon te worden herzien naar het zogenaamde eigen dagloon, uiteraard met toepassing van de overgangsbepalingen die gelden voor de afschaffing van het minimumdagloon WAO.

Dit betekent dat ook voor hen het garantiebedrag geldt dat nu f 116,90 bedraagt. Hiernaast kan men uiteraard zonodig een beroep doen op de Toeslagenwet. Deze procedure vindt echter niet plaats op het moment dat het nu aan de orde zijnde wetsvoorstel in werking treedt.

Evenals voor degenen wier uitkering is gebaseerd op de hoge en midden grondslag gebeurt dit op het moment van inkomensbeoordeling indien de AAW-periode van drie jaar wordt teruggebracht tot één jaar, de zogenaamde uitkeringsverjaardag. Hierna krijgt betrokkene nog – dit is geregeld in de tweede nota van wijziging op het onderhavige wetsvoorstel – een zogenaamde ongetoetste toeslag tot de eigenlijke afloop van zijn AAW-periode. Een voorbeeld ter verduidelijking. Iemand is voor het laatst beoordeeld op 1 februari 1986. Hij zou dus weer worden beoordeeld op het inkomen op 1 februari 1989. Na inwerkingtreding van het stelsel verliest deze persoon zijn minimumdagloon WAO op 1 februari 1987.

Op dat moment valt hij terug op zijn eigen dagloon met toepassing van het dan geldende garantiebedrag. Vervolgens krijgt betrokkene nog tot 1 februari 1989 een ongetoetste toeslag, zodat hij in ieder geval tot dat moment in totaal dezelfde uitkering heeft als hij nu krijgt. Na 1 februari 1989 valt hij onder de normale toepassing van de Toeslagenwet.

Mevrouw **Ter Veld** (PvdA): Ik heb de indruk dat er inderdaad sprake is van een toeslag die het verschil moet overbruggen tussen de AAW-uitkering oude stijl en de AAW-WAO-uitkering nieuwe stijl in artikel 93, lid 3. Juist die artikel 90-gevallen hebben geen AAW-uitkering. Weet u zeker dat lid 3 voor hen goed uitwerkt?

Staatssecretaris **De Graaf**: Hij werkt uit op de manier zoals ik zojuist heb geformuleerd.

Mevrouw **Ter Veld** (PvdA): Zou u dat artikel dan niet herzien, zodat het inderdaad zo uitwerkt als u nu zegt?

Staatssecretaris **De Graaf**: Neen, als ik zeg dat het is zoals het nu is, dan is dat conform de artikelen zoals die in het wetsvoorstel zijn geformuleerd, want anders zou ik dit niet uitspreken.

Mevrouw Ter Veld heeft verschillende vragen gesteld over de verhouding tussen de verschillende wetten. Zij noemde in dit verband de verhouding tussen AAW en AOW, de verhouding

De Graaf

tussen IOAW en AAW en de verhouding tussen IOAW en Toeslagenwet. Over de samenloop van AAW en AOW is de Tweede Kamer geïnformeerd bij brief van 11 oktober 1985 (19258, nr. 4).

In die uitvoerige brief is onderscheid gemaakt tussen de situatie tot 1 april en de situatie daarna. Bij samenloop van AOW en AAW gaat het per definitie om één persoon boven de 65 jaar en één jonger dan 65 jaar. De situatie is als volgt. Tot 1 april 1988: AOW 50% plus 50% toeslag; AAW 70% min 50%, toeslag 20%, totaal 120%.

Mevrouw **Ter Veld** (PvdA): Dat is nu zo. U hebt de AAW echter zodanig herzien, dat de uitkering van de ene echtgenoot geen invloed meer heeft op die van de andere echtgenoot. U hebt de AAW zodanig herzien, dat beide echtelieden, als beiden arbeidsongeschikt zijn, 70% krijgen. U heb gezegd dat anticumulatie van de AAW met een andere uitkering van de partner niet aan de orde komt, omdat de AAW feitelijk een inkomensdervingsverzekering is. Ik ga er daarom van uit, dat het aftrekken van 50% van de AAW bij de wijziging van de AAW niet meer geldt. Gelet op uw betoog zie ik daarvoor geen grond.

Staatssecretaris **De Graaf**: Ik zou graag de hele trits opsommen. Zij wordt dan in het verslag vastgelegd, zodat zij nog eens kan worden nagegaan.

Vanaf 1 april 1988 is de situatie als volgt: AOW 50%, AAW 70%, totaal 120%.

Mevrouw **Ter Veld** (PvdA): Komt er dan nog een toeslag? Verleden jaar is bij de AOW een vrijlatingsbepaling gemaakt voor het inkomen van de partner. Naar mijn stellige indruk is 70% AAW, gelet op de vrijlatingsbepaling, niet dusdanig hoog dat er geen enkele toeslag meer komt op de AOW-uitkering van de partner.

Staatssecretaris **De Graaf**: Gelet op het totaal van 120% is de Toeslagenwet sowieso niet in het geding.

Mevrouw **Ter Veld** (PvdA): Het gaat niet om de Toeslagenwet. In de AOW is verleden jaar op voorstel van CDA en PvdA een vrijlatingsbepaling opgenomen, die erop neerkomt, dat een derde van het minimumloon en een derde van het meerdere buiten beschouwing blijven bij de berekening van de toeslag. Trek ik van 70% van een AAW-uitkering een derde van

het brutominimumloon en een derde van het meerdere af, dan blijft minder over dan 50% AOW. In zo'n geval behoort nog een gedeeltelijke toeslag op het AOW-pensioen van de partner te worden gegeven.

Staatssecretaris **De Graaf**: Ik kan dat niet zo snel narekenen. Wel is de verrekening van andere inkomsten voor de AOW anders dan die voor de Toeslagenwet, de IOW en dergelijke. Ik kan niet voor de vuist weg aangeven wat dat betekent. Die verschillen zijn er echter tussen de verschillende regimes.

Ik heb ook in mijn betoog tot nu toe meer dan voldoende duidelijk gemaakt dat wij niet het voornemen hebben in de IOW of in de Toeslagenwet een vrijlatingsystematiek als in de AOW over te nemen. Ik wil het voorbeeld best nog eens 'doorsteggelen' om te zien hoe het uitpakt.

Vervolgens heb ik cijfers voor de IOWA en AOW. Ook bij een samenloop van deze twee regelingen moet het gaan om een persoon jonger dan 65 jaar en een persoon ouder dan 65 jaar. De situatie is dan als volgt. Tot 1 januari 1988 is de AOW 50% plus 50% toeslag, de IOAW is 0%, het totaal is 100%. Na 1 januari 1988 is de AOW-uitkering 50% en de IOAW-uitkering ook 50%. Toelichting: vanaf 1 april 1988 gaat het zelfstandig recht op IOAW in.

Dit geldt uiteraard alleen indien de beneden 65-jarige zelf een werkloze werknemer is in de zin van de IOAW. Er bestaat dan dus in beginsel recht op 100% IOAW. Omdat tevens voor de echtgenoot recht bestaat op 50% AOW, resulteert een IOAW van 50%. Indien de jongste partner niet de werkloze werknemer is, bestaat geen recht op IOAW, maar op 100% AOW, 50% plus 50% toeslag.

Mevrouw **Van Nieuwenhoven** (PvdA): Dat kan nooit waar zijn.

Staatssecretaris **De Graaf**: Het staat op papier, dus . . .

Mevrouw **Van Nieuwenhoven** (PvdA): De AOW is nu juist de enige wet van de hele sociale zekerheidswetgeving waarin een eigen 50%-recht voorkomt. Dat kan dus nooit een toeslag van 50% zijn.

Staatssecretaris **De Graaf**: Ik wil dat ook nog weleens nakijken.

Mevrouw **Brouwer** (CPN): Dat horen wij in tweede termijn.

Staatssecretaris **De Graaf**: Mevrouw Ter Veld vraagt naar de verhouding tussen de IOAW en de Toeslagenwet.

Zij vraagt naar het verschil tussen deze twee wetten en het waarom van twee verschillende wetten. De Toeslagenwet voorziet in een toeslag op een verzekeringsuitkering op grond van, bij voorbeeld, werkloosheid of arbeidsongeschiktheid, wanneer deze voor een-oudergezinnen of daarmee gelijkgestelden beneden het sociaal-minimumniveau ligt. De toeslag is daarmee gekoppeld aan de aanwezigheid van zo'n verzekeringsuitkering. De IOAW is een voorziening voor ouderen en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werklozen na afloop van hun WW-periode.

Dit is derhalve een volgtijdelijke relatie. Bovendien is de IOAW-uitkering geen geïndividualiseerde uitkering zoals de verzekeringsuitkering waarop een toeslag kan worden gegeven, maar een voorziening waarbij met de middelen van beide partners rekening wordt gehouden. Er zijn dus aanzienlijke verschillen in de reikwijdte en de opzet van beide wetten. Een keuze voor twee aparte regelingen ligt daarom mijns inziens voor de hand. Mevrouw Ter Veld heeft wel in zoverre gelijk dat beide wetten een minimum-behoeftenregeling zijn. Zij heeft gelijk dat het in bepaalde situaties zo kan uitvallen dat een toeslag en een IOAW-uitkering kunnen samenlopen.

Dit is bij voorbeeld mogelijk als een IOAW'er een parttime baan aanneemt, daaruit weer werkloos wordt en in verband daarmee recht heeft op een gedeeltelijke WW-uitkering en een geringe toeslag. Daarop kan dan een aanvullende IOAW-uitkering blijven bestaan tot het oorspronkelijke bedrag van de volledige IOAW-uitkering. Dit zijn nogal specifieke situaties.

Op grond daarvan kan mijns inziens niet worden gesteld dat de twee regelingen naast elkaar niet gerechtvaardigd zijn. Het is niet zo dat de IOAW de rol van aanvullende bijstandsverlening op een gedeeltelijke arbeidsongeschiktheidsuitkering overneemt, zoals mevrouw Ter Veld kennelijk denkt. De IOAW vervult ten aanzien van gedeeltelijk arbeidsongeschikten alleen een rol als deze eerst als werklozen de WW-uitkering hebben doorlopen.

Ik kom nu te spreken over de relatie GAB en GMD.

Mevrouw **Dales** (PvdA): Ik wil één vraag stellen, Voorzitter! Iemand kan nu krachtens de nota van wijzigingen gedeeltelijk in de WAO en gedeeltelijk in de IOAW zitten. Dat is voor

De Graaf

betrokkene een verbetering. Om het niet te moeilijk te maken laat ik het bij deze twee. Dat kan ook heel goed voorkomen. De staatssecretaris heeft al zo'n moeilijke avond. Betrokkene gaat nu wat bijverdienen. Krachtens welke regeling verdient hij nu bij en krachtens welke regeling wordt hij gekort? Hoe wordt dit verrekend?

Staatssecretaris De Graaf: De WAO is hier van toepassing als het gaat om een gedeeltelijke arbeidsongeschikte. Daarnaast vindt een aanvullende uitkering plaats uit de IOAW. Dit geeft een totaalinkomen tot het minimumniveau. De vraag is nu wat er gebeurt als er neveninkomsten komen. De eerste regeling die in aanmerking komt om bij de korting en de verrekening te worden betrokken, is de laatste regeling, namelijk de IOAW. Ook de TW komt in aanmerking, maar mevrouw Dales wil het eenvoudig houden. Om mij te beschermen, heeft zij niet het ingewikkelde voorbeeld genoemd van een WAO en een IOAW en een TW. Als er namelijk sprake was van deze drie, zou de volgorde zijn: eerste de Toeslagenwet, daarna de IOAW en vervolgens de WAO.

Mevrouw Dales (PvdA): Dat begrijp ik niet, Voorzitter! Kan de staatssecretaris dit eens uitleggen en waarom is dat de volgorde?

De heer Nijhuis (VVD): Dat is het agrarische verstand.

Staatssecretaris De Graaf: Ik heb er niets op tegen om nog eens duidelijk een voorbeeld ter zake uit te werken. Ik geef op basis van de meest logische gang van zaken aan, wat de volgorde zal zijn. Wanneer wij bij de artikelsgewijze behandeling straks nog enkele casusposities uitwerken, kunnen wij bekijken of mijn stelling daarmee in overeenstemming is. Hoe dan ook, Voorzitter, het gaat in dit geval om een persoon die een uitkering heeft tot in zijn totaliteit het minimumniveau. Vervolgens krijgt deze persoon een inkomen. Voor dit inkomen geldt een verrekeningsmethodiek. Deze verrekeningsmethodiek is in de wetten geregeld. Daarvoor gelden vrijstellingsgrenzen. Daarvoor gelden verschillende voorzieningen.

De Voorzitter: Ik verzoek de leden te bevorderen dat de staatssecretaris voor elf uur vanavond zijn betoog kan afronden. De leden hebben drie uur gesproken; als de staatssecretaris twee uur antwoordt, is dat toch een redelijke verhouding.

Mevrouw Dales (PvdA): Voorzitter. Ik wil mij even tot u richten. Er zijn wijzigingen voorgesteld, die naar wij nu begrijpen zulke verstrekkende gevolgen hebben dat de verhouding met betrekking tot uitvoeringsorganisaties en wetten alsmede het lot van de mensen in kwestie in een heel ander daglicht komen te staan. Het is dan toch niet meer dan juist, daarnaar te vragen – ik doe dat toch niet voor de lol – of de staatssecretaris te verzoeken, ons voor dinsdag aanstaande bij nota mee te delen wat de wijzigingen impliceren? Anders moet dat in het debat een majeure rol gaan spelen.

De Voorzitter: Ik wijs mevrouw Dales erop dat vanmiddag speeches zijn gehouden en dat daarop wordt geantwoord. Iets anders is niet aan de orde. Ik zal er ook beter op letten of nieuwe vragen worden gesteld. Zoiets is niet redelijk. Dat doet men maar in tweede termijn. Ik kan mij best voorstellen dat men dat dan zeer uitgebreid doet, want men heeft vijf dagen gelegenheid gehad, erop te studeren, maar niet nu. Nu wordt alleen geantwoord op wat vanmiddag is gezegd.

Het woord is aan de staatssecretaris.

Mevrouw Ter Veld (PvdA): Maar mag

De Voorzitter: Nee, het woord is aan de staatssecretaris.

Staatssecretaris De Graaf: Mijnheer de Voorzitter! Mevrouw Brouwer heeft gevraagd naar de relatie tussen de GMD en het arbeidsbureau ter zake van de gedeeltelijk arbeidsongeschikten. Deze relatie is naar mijn mening helder. Ter zake van de gedeeltelijk arbeidsongeschikten vervult de GMD een primaire rol, zowel wat betreft de bemiddeling als wat betreft de informatieverplichting.

Dit betekent dat geen competentieconflicten zullen ontstaan tussen de GMD en het GAB inzake het antwoord op de vraag wat passende arbeid is. De rol van het arbeidsbureau heeft betrekking op die situatie, waarin door het bedrijfsleven gevraagd wordt naar gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkzoekenden. Hun rol zal met name tot uitdrukking komen wanneer de werking van de WAGW effectief is geworden.

Mijnheer de Voorzitter! Mevrouw Ter Veld heeft de positie van sommige uitkeringsgerechtigden ouder dan 27 jaar, geplaatst tegen de voorziene overgangsregeling van uitkeringsgerechtigden jonger dan 27 jaar, het

zgn. 'kopje'. Mijn excuses voor deze vreselijke technische aanduidingen. Zij heeft daarbij het voorbeeld gehanteerd van twee samenwonende broers ouder dan 27 jaar, waarvan de een een loondervingsuitkering geniet en de ander werkt. Fiscaal is de verwantschap niet van belang, zodat beiden als tweeverdiener worden aangemerkt en worden ingedeeld in tariefgroep I. Het netto uitkeringsniveau is in deze situatie gelijk aan dat van een alleenstaande uitkeringsgerechtigde jonger dan 27 jaar die recht heeft op een verhoging van zijn uitkering met het zgn. kopje.

Het lijkt daarmee voor de hand te liggen, zoals mevrouw Ter Veld stelde, het kopje ook toe te passen op de broer van 28 jaar uit haar voorbeeld. Toch is hier sprake van een misvatting met betrekking tot het karakter van de overgangsregeling. Ik vind een zodanige uitbreiding dan ook geen goede zaak. Het kopje is bedoeld, te functioneren zolang de fiscale leeftijdsgrens van 27 jaar voor het recht op de alleenstaandentoeslag ertoe leidt dat de minimumuitkering voor alleenstaanden jonger dan 27 jaar netto minder bedraagt dan het sociaal minimum. Allereerst wil ik constateren dat de uitkering in het voorbeeld niet minder bedraagt dan het sociaal minimum.

De broer in het voorbeeld heeft immers geen recht op de 70%-bijstandsnorm voor een alleenstaande, maar op een woningdelersnorm van 60%. De samenwonende broer uit het voorbeeld heeft geen recht op de alleenstaandentoeslag, omdat hij als tweeverdiener wordt beschouwd. De bedoelde leeftijdsgrens heeft daar niets mee te maken. Ook bij verlaging van de leeftijdsgrens zal geen recht op de alleenstaandentoeslag ontstaan. Het kopje op de uitkering zou voor betrokkenen dan ook permanent moeten zijn, hetgeen strijdig is met het karakter van de overgangsregeling.

Mevrouw Ter Veld heeft kritische opmerkingen gemaakt over de positie van degenen die thans recht hebben op een WWV-uitkering ingevolge de interimregeling. Met ingang van de datum van invoering van de nieuwe Werkloosheidswet komt hoofdstuk 3B van de WWV te vervallen. Dit is geheel in overeenstemming met de oorspronkelijke bedoeling. Zonder interimregeling worden oudere langdurig werklozen na afloop van de uitkeringsduur van de WWV aangewezen op bijstand. Een doelstelling van de stelselherziening was en is te voorzien in een

De Graaf

langere werkloosheidsuitkering voor oudere werklozen dan de 2,5 jaar WW en WWV te zamen.

Met de interimregeling is vooruitgelopen op die langere duur. Daarbij zijn geen toezeggingen gedaan over andere aspecten dan de uitkering voor oudere werklozen die met de stelselherziening zouden worden gerealiseerd. Ik heb steeds uitdrukkelijk gezegd dat de interimregeling zou gelden tot aan de datum van invoering van de stelselherziening. De beëindiging van de interimregeling betekent dan ook beslist niet een terugkomen op een gedane toezegging. Met de voorliggende wetsvoorstellen wordt voor de oudere werklozen een langere uitkeringsduur gerealiseerd in de nieuwe WW en met de invoering van de IOAW. Daarmee wordt bereikt dat oudere werklozen bij langdurige werkloosheid niet naar de bijstand behoeven te worden verwezen. De logische consequentie is dan de beëindiging van de getroffen interimregeling.

De heer Weijers geeft het juist weer, dat 47,5-jarigen en ouderen die uitzicht hebben op een interimregeling door de overgangsbepaling in de invoeringswet na afloop van hun WW- of WWV-uitkering aanspraak kunnen maken op een IOAW-uitkering.

Ik kom nu op de verrekening van inkomsten bij overgang van de WW en WWV naar de nieuwe Werkloosheidswet. Mevrouw Ter Veld en mevrouw Groenman stellen dat als gevolg van een andere samenloopssystematiek in de nieuwe Werkloosheidswet werknemers bij de overgang van de WW en WWV naar de nieuwe WW erop achteruit kunnen gaan. Zoals ik in de nota naar aanleiding van het eindverslag reeds heb erkend, kan er als gevolg van de andere samenloopssystematiek soms enige achteruitgang plaatsvinden.

Dit geldt echter alleen voor WW- en WWV-uitkeringsgerechtigden die werk aanvaarden voor meer dan vijf uur of de helft van een aantal arbeidsuren per week, en dan nog alleen als zij bovendien een lager loon dan voorheen verdienen. Zij die tegen een hoger loon werk aanvaarden, gaan erop vooruit. Werknemers die voor minder dan vijf uur of de helft van een aantal arbeidsuren per week werk aanvaarden, vallen onder dezelfde samenloopssystematiek als die van de WW en de WWV.

Tegenover de geringe achteruitgang staat echter het voordeel, dat

met een dienstbetrekking tijdens de uitkeringsduur nieuwe rechten kunnen worden opgebouwd. Dit is in de WW en de WWV niet het geval. Voor zover sprake is van een achteruitgang, kan die niet worden voorkomen. Ik voel mij overigens in deze mening gesteund door de heer Weijers, die spreekt van een aanvaardbaar standpunt in dezen.

De volgende groep uitkeringsgerechtigden die er volgens mevrouw Ter Veld op achteruitgaat, betreft de ABW-gerechtigden die nu niet als economische eenheid worden aangemerkt, maar die straks wel zullen voldoen aan de drie criteria die in ons voorstel inzake gelijke behandeling gelden. Ik ga dus uit van onze systematiek.

In de stukken heb ik erop gewezen dat partners van gelijk geslacht die nu een ABW-uitkering hebben, als gevolg van de gelijke behandeling met een inkomensachteruitgang kunnen worden geconfronteerd. Op dit moment ontvangen samenwonende partners van gelijk geslacht ieder een zelfstandige uitkering als woningdeler. Inkomensachteruitgang is dan het rechtstreeks gevolg van gelijke behandeling, ongeacht of het om partners van gelijk of van verschillend geslacht gaat. Voor partners van verschillend geslacht die nu al als economische eenheid worden aangemerkt, zal er geen verandering optreden door het kabinetsvoorstel inzake gelijke behandeling. De drie criteria die in dit voorstel zijn opgenomen, hebben betrekking op precies dezelfde groep partners als die nu onder het begrip economische eenheid vallen. De term economische eenheid slaat zowel op economische als op sociale aspecten. Ons subjectieve element is in feite een weergave van de jurisprudentie op dit punt. Enfin, ik heb dit vanmiddag in interruptiedebatjes ook al enkele keren duidelijk uiteengezet.

Ook ten aanzien van het criterium duurzaamheid is er geen wijziging ten opzichte van de huidige situatie. Het is en blijft drie maanden. Nogmaals, dit geldt niet voor partners van gelijk geslacht; die worden nu als woningdeler aangemerkt, maar in ons voorstel als partners.

De conclusie is dus het er bij partners van verschillend geslacht geen verschil is tussen het hanteren van het begrip economische eenheid en hetgeen in het kabinetsvoorstel staat, waarbij de genoemde drie criteria gelden. Alleen partners van gelijk geslacht kunnen inderdaad

gevolgen voor het inkomen ondervinden.

Mevrouw Ter Veld is van mening dat door de systematiek van de toeslagwet – toetsing per dag – problemen zullen ontstaan voor degenen die onregelmatig werken. Dit is niet het geval. Vanmorgen heb ik er in antwoord op vragen van mevrouw Beckers en de heer Linschoten al op gewezen dat weliswaar per dag een recht op toeslag bestaat, maar dat het inkomen over een langere periode zal worden gemeten. Vervolgens wordt dit inkomen herleid tot een inkomen per dag. Aan de Sociale Verzekeringsraad is op 10 april jongstleden gevraagd, advies over deze kwestie uit te brengen. Een afschrift van die adviesaanvraag is aan de Kamer gezonden.

Mijnheer de Voorzitter! Mevrouw Ter Veld heeft gesproken over de situatie waarin een alleenstaande ouder samenwoont met een verdienende partner, een kwestie in het kader van de arbeidsongeschiktheidswet. Ik zou in dit verband liever spreken van een alleen opvoedende ouder, om aan te geven dat er geen sprake is van een alleenstaande, maar veeleer van een samenlevingsverband dat met een huwelijk vergelijkbaar is. Dit is dan ook de reden geweest om deze groep van gerechtigden voor de minimumbehoeftefunctie niet langer als alleenstaande aan te merken.

De consequentie van deze opvatting is dat de toeslagenwet van toepassing dient te zijn, inclusief de daarbij geldende toets op neveninkomsten. Aan het geschetste systeem met het daarin verankerde principe, dat ik zojuist verwoordde, zou naar mijn gevoelen afbreuk worden gedaan als voor de oude gevallen van een alleen opvoedende ouder met een verdienende partner een regeling werd getroffen die ertoe strekt, het inkomen van de partner buiten beschouwing te laten.

Ik wil niet verhelten dat voor de bestaande gevallen in deze situatie sprake is van een achteruitgang ten opzichte van de huidige positie. Ik ontken dingen die zich op het stuk van de achteruitgang voordoen, ook niet. Je maakt nu eenmaal een nieuw systeem. Als er dan geen logica aanwezig is om het in die overgangsregeling mee te nemen, dan motiveren wij dit. Dat heb ik elke keer voor elke groep opnieuw gedaan. Ik ben best bereid om op een later moment, na mijn betoog, een inventarisatie te maken om te laten zien dat het

De Graaf

inderdaad gaat om de door mij globaal genoemde 2%.

Mevrouw **Ter Veld** (PvdA): 2% van de uitkeringsgerechtigden komt neer op ongeveer 68.000 mensen. Deze zitten alleen al in de WAO onder de 35-jarigen. Ik wil best die rekenexercitie maken. Waarom wil de staatssecretaris echter vasthouden aan die 2%? Laat hij dan vasthouden aan de tekst die ook in de witte stukken staat, namelijk dat het niet precies bekend is, hoeveel mensen erop achteruitgaan. Dat hij het motiveert, is een uitstekende zaak. Dit werd ook hoog tijd.

Staatssecretaris **De Graaf**: Voorzitter! Ik ben bezig stuk voor stuk de groepen die aan de orde zijn gesteld, langs te lopen, ook getalsmatig. Ik ben nog niet klaar en ik ga nog door met deze zaak. Als wij ermee klaar zijn, ben ik best bereid dit in zijn totaliteit op een rijtje te zetten. Natuurlijk zijn de gehanteerde cijfers gebaseerd op een aantal veronderstellingen. Dit geldt voor de hele exercitie. Ik vind dat die veronderstellingen en aannamen verantwoord zijn. Daarvan kun en moet je uitgaan. Ik zou niet een andere maatstaf weten en dat weet niemand hier.

Op grond van de overweging dat het hier een logisch uitvloeisel betreft van een bewuste en principiële systeemkeuze, acht ik een dergelijke achteruitgang acceptabel en goed verdedigbaar. Bovendien heb ik, door het moment van overgang naar het nieuwe systeem niet te bepalen op de uitkeringsverjaardag maar op de datum waarop bij handhaving van de huidige situatie in het kader van de AAW het periodieke inkomensonderzoek zal plaatsvinden, ook voor de alleen-opvoedende ouders met een verdienende partner al een wijziging aangebracht die ten gunste kan gaan werken.

De opvatting van mevrouw Ter Veld dat het blijkens de stukken zou gaan om 4.000 à 5.000 alleen-opvoedende ouders, berust op een misverstand. In de stukken is uiteengezet dat van de in totaal 18.000 één-oudergezinnen bijna 14.000 in de overgangsregeling zouden vallen. Van het resterende aantal van ruim 4.000 behoort het overgrote deel tot de boven-minima. De hoogte van de aanvullende WAO-uitkering vormt derhalve de reden, dat deze groep buiten de regeling blijft. Ik verwacht dat de groep die mevrouw Ter Veld op het oog heeft, beperkt blijft tot

enkele honderden. Ik stel voor, dat wij het straks op een rijtje zetten. Dan zullen wij wel zien, waar we ongeveer terechtkomen.

Mijnheer de Voorzitter! Mevrouw Ter Veld heeft de wens uitgesproken, de leeftijdsafhankelijke verhoging van de jeugduitkeringen voor de bestaande gevallen door te laten werken volgens de huidige situatie. De door mij voorgestelde herziening van de jeugduitkeringen heeft tot doel het uitkeringsniveau van de huidige systematiek aan te passen en in overeenstemming te brengen met de niveaus zoals deze voor de werknemersverzekeringen gelden. Omdat dit voor de reeds ingegane uitkeringen een verlaging van het uitkeringsniveau zou betekenen, is een overgangsregeling getroffen, die garandeert dat het uitkeringsniveau in een nieuwe situatie niet lager zal kunnen zijn dan het voor de betrokkenen op grond van de leeftijd thans geldende niveau.

Hiermee worden naar mijn overtuiging enerzijds voldoende waarborgen geboden aan betrokkenen, terwijl anderzijds de naar mijn mening te hoge niveaus, in vergelijking met die bij werkloosheid, op zo kort mogelijke termijn verdwijnen. In de door mevrouw Ter Veld voorgestane overgangsregeling zou de huidige systematiek nog gedurende vijf jaar blijven gehandhaafd op de niveaus die ik te hoog acht. Een dergelijke extensieve overgangsregeling voor oude gevallen wijs ik af. In mijn beoordeling heb ik tevens de kosten van haar voorstel betrokken, die voor de eerstkomende jaren op gemiddeld 20 mln. gulden per jaar worden geraamd.

Mijnheer de Voorzitter! Mevrouw Brouwer heeft een vraag gesteld over de gevolgen van de wijziging in de AOW. Zij vroeg of het getal van 17.000 personen in de structurele situatie na 10 of 15 jaar, die de gevolgen ondervinden van de aanpassing in de AOW is berekend op basis van het oorspronkelijke wetsontwerp of nadat rekening is gehouden met het aannemen van het amendement van mevrouw Kraaijeveld en de heer Linschoten. Ik kan haar zeggen, dat dit berekend is op basis van ons oorspronkelijk model, het wetsontwerp dat ik hier verdedig. Als het amendement wordt opgenomen, zal het verschil niet groot zijn. Het zal naar ik verwacht maar enigszins hoger zijn dan de getallen die ik heb genoemd.

Mevrouw **Brouwer** (CPN): Was dat 15.000 of een ander getal?

Staatssecretaris **De Graaf**: Het was 17.000.

Mevrouw **Brouwer** (CPN): Vanmorgen noemde u iets anders.

Staatssecretaris **De Graaf**: Ik kan het nu niet in een keer terug vinden.

Mevrouw **Van Nieuwenhoven** (PvdA): Vanmiddag zei u heel iets anders.

Staatssecretaris **De Graaf**: Ik noemde een bepaald percentage daarvan. Ik denk dat het dan om 1.500 gaat; 1.500 in 15 jaar: 17.000.

Mevrouw **Brouwer** (CPN): Zou u dat nog even willen nakijken?

Staatssecretaris **De Graaf**: Dat zal ik doen. Mijnheer de Voorzitter! Ik kom nu bij het hoofdstuk voorlichting.

Mevrouw **Van Nieuwenhoven** (PvdA): Dat lijkt mij ook beter.

Staatssecretaris **De Graaf**: Daar zijn wij het dan in ieder geval over eens!

Zowel de woordvoerders van CDA, VVD, PvdA en D'66 brachten dit tijdens hun inbreng duidelijk naar voren. Ik hecht er nogmaals ten zeerste aan, te benadrukken dat er geen verschil van opvatting kan en mag bestaan over de wenselijkheid van een duidelijke en goede voorlichting voor alle betrokkenen.

Van de noodzaak van een goede, op de persoon afgestemde voorlichting en over de wijze van aanpak heb ik reeds gisteren uitvoerig mededeling gedaan. De gezamenlijkheid en eenduidigheid van die algemene voorlichting voor alle betrokkenen en door alle betrokkenen – ik noem ze nog eens: de voorlichtingsafdeling van het ministerie, het voorlichtingscentrum sociale verzekering, de bedrijfsverenigingen en DIVOSA – wordt alom onderschreven.

Mevrouw **Van Nieuwenhoven** (PvdA): En de VNG?

Staatssecretaris **De Graaf**: De VNG is minder een uitvoeringsorgaan.

Mevrouw **Van Nieuwenhoven** (PvdA): Minder dan DIVOSA?

Staatssecretaris **De Graaf**: Dat is de vereniging van directeuren.

Mevrouw **Van Nieuwenhoven** (PvdA): Dat is toch geen uitvoeringsorgaan?

Staatssecretaris **De Graaf**: Is de vereniging van Nederlandse Gemeenten dan een uitvoeringsorgaan?

De Graaf

Mevrouw **Van Nieuwenhoven** (PvdA): Meer dan DIVOSA.

Staatssecretaris **De Graaf**: Neen, DIVOSA is veel meer een uitvoeringsorgaan. DIVOSA moet je vergelijken met bij voorbeeld de federatie van bedrijfsverenigingen. Ik zie dat mevrouw Brouwer dat zelfs met mij eens is. Ik kan op dit moment geen betere getuige krijgen.

Door de uitvoeringsorganen wordt nu al aan hun cliënten over de komende stelselherziening voorlichting gegeven via hun eigen media. Tevens wijs ik in dit verband op de bij het GAK bestaande voorlichtingspunten, waar publieksinformanten die daartoe speciaal zijn opgeleid en regelmatig worden bijgeschoold, informatie verschaffen aan de cliënten. Deze voorlichtingspunten zullen een belangrijke rol spelen in het op te zetten landelijke telefoonnetwerk waaraan ook door de overige bedrijfsverenigingen – dus niet alleen het GAK maar ook de zelf administrerende bedrijfsverenigingen – wordt deelgenomen.

Hierbij zal speciale aandacht worden gegeven aan een goede en adequate toerusting, zowel in personele als in technische zin, opdat optimale voorlichting dicht bij huis kan worden verkregen. Ik geef dit antwoord ook naar aanleiding van een vraag van de heer Weijers. Hij vroeg ook wie die informatie geeft en wie daarvoor verantwoordelijk is.

Ik wil hierover het volgende meedelen. In het algemeen – zo is ook de opvatting van de betrokken uitvoeringsorganen – zal de uitkeringsgerechtigde zich bij vragen omtrent zijn of haar uitkering primair wenden tot het eigen uitvoeringsorgaan. Daar immers heeft men de beschikking over dossiergegevens, zodat directe en persoonlijke informatie kan worden gegeven. Daar zal eveneens de primaire verantwoordelijkheid liggen voor deze persoonlijke voorlichting. De heer Weijers pleit voor het geven van voorlichting door een objectieve instantie, bij voorbeeld de SVR of het voorlichtingscentrum sociale verzekering.

Als reactie hierop wijs ik op de betrokkenheid van meet af aan van het Voorlichtingscentrum sociale verzekering in de werkgroep voorlichting stelselherziening. Ik denk, dat deze regionale aanpak, die erop is gericht de mensen zo dicht mogelijk in hun eigen situatie te benaderen, de beste is. Er is geen reden om in

deze zin een uitbreiding te geven aan de taak en de plaats van de Sociale Verzekeringsraad, die primair adviserend en toezichhoudend is. De door ons gekozen oplossing kan mijns inziens de meest effectieve en de snelste zijn. Daar gaat het om. Je kunt het ook niet vergelijken met de fiscale zaken. Het is heel veel meer decentraal.

Mevrouw **Van Nieuwenhoven** (PvdA): Maar je weet toch niet altijd precies tot welk uitvoeringsorgaan je je moet wenden?

Staatssecretaris **De Graaf**: Als je een uitkering hebt niet?

Mevrouw **Van Nieuwenhoven** (PvdA): Neen, omdat de voorliggende uitkering altijd bepalend is. Ga je naar de ABW, dan moet je een aantal instanties af. Je zult toch ergens een algemene voorlichting moeten creëren.

Staatssecretaris **De Graaf**: Maar het is niet zo, dat het ene uitvoeringsorgaan niet in staat is om de volledige voorlichting te geven. Ik stel mij voor, zoals ik al in eerste termijn heb gezegd en daarom is het ook zo gans anders dan bij de belastingtelefoon, dat alle uitvoeringsorganen allereerst aan hun eigen bestand van mensen die een uitkering hebben exact meedelen wat er verder gebeurt. Dat is het grote blok. Als de betrokkene verdere informatie wil hebben, ligt het toch voor de hand dat hij naar de dichtsbijzijnde instantie gaat, die ook over het dossier beschikt. Pas aan de hand van het dossier kan een goede beoordeling worden gegeven.

Mevrouw **Van Nieuwenhoven** (PvdA): Maar ingeval de toeslagenwet is er niet altijd al een dossier!

Staatssecretaris **De Graaf**: O nee? Maar een toeslag wordt toch alleen gegeven op een uitkering?

Mevrouw **Van Nieuwenhoven** (PvdA): Ik wilde net verder gaan: behalve als je dus die ene uitkering hebt. Maar de partner kan dan naar de ABW gaan. Dat is echter niet mogelijk als er een voorliggende uitkering is. Dat is de TW-uitkering en daar moet de ander weer heen. Dat bedoel ik. Het gaat om de algemene gevallen en daarvoor moet je toch een algemene voorlichting creëren. Die mensen weten zelf niet wanneer ze al dan niet onder de betreffende wet vallen.

Staatssecretaris **De Graaf**: Maar wij hebben voorlichtingsmateriaal, er is

een centrale voorlichting, er is voorlichting op het departement en er is het Voorlichtingscentrum sociale verzekering. Zoals ik al eerder heb geschetst, behoeft er geen opzet in de regio te komen. Ik denk, dat mevrouw Nieuwenhoven daarvoor geen zorgen behoeft te hebben. Nogmaals, zodra de toeslagenwet in de picture komt, is er één loket, behalve voor iemand die een uitkering heeft en aanvullende bijstand moet krijgen.

Maar ook dan is er al sprake van een uitkering. Dan kun je eventueel een aanvullende uitkering krijgen als je niet aan de voorwaarden van de toeslagenwet voldoet, bij voorbeeld in het kader van de bijstandswet.

Wat betreft de ingangsdatum heb ik eigenlijk niets meer toe te voegen aan hetgeen ik heb gezegd. Ik heb zorgvuldig geluisterd naar de kritische kanttekeningen van de heer Nijhuis. Het hangt van een hoop omstandigheden af, maar ik zie ook wel de door hem geschetste problemen. Desondanks blijf ik een optimistisch ingesteld mens.

Mijnheer de Voorzitter! Mevrouw Ter Veld heeft een aantal opmerkingen gemaakt die feitelijk liggen op het vlak van het conceptwetsvoorstel premieheffing over loondervingsuitkeringen. Mevrouw Ter Veld heeft geconstateerd, dat dit concept inmiddels aan de SVR is voorgelegd. Ik wijs erop, dat het concept eveneens aan deze Kamer is gezonden ter kennisgeving en wel onder stuk nr. 24 bij de kamerstukken betreffende de IOW is ingedeeld.

In de beantwoording van een tweetal punten uit het betoog van mevrouw Ter Veld wil ik mijn daarin neergelegde voornemens aanstippen. Zij heeft erover gesproken, dat het voordeel van teruggave van te veel betaalde ziekenfondspremie in het algemeen veel geringer zal zijn dan het nadeel van de samenstelling van de WAO-franchise. Zij heeft daarin volkomen gelijk en ik deel dit standpunt. Ik wijs erop, dat in het bedoelde concept is voorzien in een afzonderlijke teruggavemogelijkheid voor enerzijds te veel betaalde ziekenfondspremie en anderzijds de premies voor de loondervingsverzekering.

Voorts heeft mevrouw Ter Veld eerder op de avond een boeiende woordenwisseling gehad met de heer Nijhuis over de problematiek van de ziekenfondsverzekering voor de uitkeringsgerechtigden. Het concept

De Graaf

bevat op dit punt een naar mijn mening goede en volledige oplossing. Dit is ook de reden waarom mijn collega van WVC en ik beiden ondertekenaars van deze wet zullen zijn. Ik beveel lezing van het concept bij de Kamer aan en ik heb de hoop dat de voorgestelde regeling aan de verwachtingen van de Kamer zal beantwoorden. Ik weet bijna zeker dat dat het geval zal zijn.

De heer Bosman heeft mij, toen hij sprak over wetsontwerp nr. 19 256, gevraagd nog eens aan te geven hoe de groep van beneden 35-jarigen is samengesteld en welke resultaten van de herkeuring worden verwacht. Ik heb toen beloofd daar nu op terug te komen. Zoals eerder is aangegeven gaat het om 15% van het totale aantal arbeidsongeschiktheidsuitkeringsgerechtigden. Dit komt overeen met ruim 100.000 personen. Daarvan is ongeveer een kwart jonger dan 25 jaar. Ongeveer 32.000 personen bevinden zich in de leeftijdsklassen van 25 tot 30 jaar, terwijl ruim 43.000 personen de leeftijd van 30 hebben gepasseerd.

Het genoemde aantal van 100.000 bestaat voor meer dan 60% uit mannen en iets minder dan 40% uit vrouwen. In de leeftijdscategorie beneden 35 jaar is het aandeel van de personen ingedeeld in de hoogste arbeidsongeschiktheidsklasse 87%. Dat is iets boven het totale aandeel van 83%. Dit wordt voornamelijk veroorzaakt door de bevolkingscategorie van de vroeggehandicapten, die voornamelijk in de hoogste arbeidsongeschiktheidsklasse zijn ingedeeld en tevens in de leeftijdsklasse tot 35 jaar relatief sterk vertegenwoordigd zijn. Ruim 60% van de vroeggehandicapten is namelijk jonger dan 35 jaar.

Vooraf op basis van deze laatste gegevens hebben wij in de stukken als tentatieve schatting een percentage voor de omvang van de werkloosheidscomponent vermeld dat lager is dan het percentage van 50 dat voor de gehele groep is verondersteld, namelijk circa 40. Vroeggehandicapten hebben immers, zo hebben wij verondersteld, vrijwel geen werkloosheidscomponent. Dit is een schatting die mede steunt op de uitkomsten van een deelrapport van het determinantenonderzoek WAO uit 1982.

Bij nota van wijziging hebben wij alsnog personen onder het oude regime gebracht die werkloos zijn voor de inwerkingtreding van het stelsel, maar geen recht hebben op

een uitkering wegens loondoorbetaling. Tijdens de schriftelijke behandeling hebben de fracties van PvdA en D'66 daarom verzocht. Deze behandeling volgens het oude regime is consequent en principieel juist. Het gaat immers om werkloosheid ingetreden onder het oude regime. Het komt een groot deel van de uitkeringsgerechtigden ten goede.

De heer Weijers is het met deze aanpassing eens. Hij wijst er echter op dat bepaalde categorieën werknemers volgens het WW-regime korter uitkering ontvangen dan volgens het nieuwe regime. In de invoeringswet is de lijn aangegeven of het nieuwe regime geldt of het oude. Ik ben van mening dat het niet gewenst is om die lijn te laten variëren door het creëren van keuzemogelijkheden al naar gelang het de belanghebbende beter lijkt uit te komen.

Er zal onduidelijkheid ontstaan, niet alleen voor de uitkeringsgerechtigden maar ook voor de uitvoeringsorganen. Wie zou er moeten kiezen? Als het de uitkeringsgerechtigde is, is het de vraag of hij alle consequenties van tevoren kan overzien. Een keuze voor de uitkeringsgerechtigde zal niet alleen gaan om de uitkeringsduur, met daaraan verbonden een eventueel zwaardere arbeidsverledeneis, maar ook om de hoogte van de uitkering. Ik wil dit met betrekking tot de hoogte van de uitkering nader toelichten.

Het verrekenen van nieuwe inkomsten verloopt in de WW en de nWW volgens andere regels. Dit kan gevolgen hebben voor de uitkeringshoogte. Afhankelijk van de hoogte van de nieuwe inkomsten, kan een keuze voor een bepaald regime, ook al levert dat regime een langere uitkering op, toch voor de betrokkene een verkeerde keuze blijken te zijn geweest. De vergelijking die de heer Weijers maakt met de AOW gaat mijns inziens niet helemaal op. In de AOW gaat het erom dat een belanghebbende zich kan melden, waardoor eventuele nadelige gevolgen qua niveau van de uitkering niet optreden. Het gaat daar dus uitsluitend om het uitkeringsniveau.

De heer Weijers (CDA): Mijnheer de Voorzitter! Ik volg het betoog van de staatssecretaris met grote belangstelling, maar, voor alle duidelijkheid, waarom zou een uitkeringsgerechtigde niet dezelfde redenering kunnen volgen dan de staatssecretaris?

Staatssecretaris De Graaf: Het is een keuze. Mijns inziens zullen wij de systematiek onnodig ingewikkeld

maken, vandaar dat wij hiervoor hebben gekozen.

De heer Weijers (CDA): Ik denk dat wij over dit punt elkaar bij de artikelsgewijze behandeling nog wel even tegenkomen.

Staatssecretaris De Graaf: Ik denk dat wij elkaar nog wel eens vaker zullen tegenkomen.

In de invoeringswet is aangegeven wanneer het WW-regime van toepassing blijft, en wanneer het nieuwe regime geldt. Had de werknemer, voorafgaande aan de inwerkingtreding van de nieuwe werkloosheidswet recht op WW – hij was dus werkloos voor dat moment – dan blijft de Werkloosheidswet gelden. Met deze werknemer wordt een aantal categorieën personen gelijk gesteld. Een voorbeeld daarbij is de categorie die geen recht had op WW, omdat loon werd doorbetaald bij voorbeeld door een non-actiefstelling.

Nu hebben wij bij de laatste nota van wijziging op de nieuwe werkloosheidswet het voorstel van mevrouw Ter Veld met betrekking tot de eerste werkloosheidsdag overgenomen. De eerste werkloosheidsdag is de eerste dag waarop urenverlies en loonverlies optreden. In de invoeringswet wijken wij, naar aanleiding van opmerkingen van de fractie van de PvdA tijdens de schriftelijke behandeling, van dit criterium ten behoeve van een categorie af, zodat deze personen nog onder het oude regime blijven vallen.

Ik heb daarover zojuist gesproken. Een regeling van de eerste werkloosheidsdag in de invoeringswet, zoals die nu in de nieuwe wet staat, zou voor de werknemer die op non-actief is gesteld, in elk geval dit gevolg hebben. Als een werknemer op non-actief wordt gesteld tijdens het huidige regime, maar zijn dienstbetrekking en loonbetaling eindigt na inwerkingtreding van een nieuwe werkloosheidswet, geldt de nieuwe werkloosheidswet. Dit beoogt mevrouw Ter Veld kennelijk niet, getuige haar eerdere opmerkingen.

Mevrouw Ter Veld en mevrouw Groenman wijzen verder nog op degenen die ontslag in het vooruitzicht hebben en op hen die in de opzegtermijn zitten. Ik neem aan dat zij hierbij het oog hebben op personen die nog werken. Werknemers die nog werken en loon ontvangen zijn niet werkloos. Zit de werknemer in zijn opzegtermijn, dan wordt op het moment dat zijn dienstbetrekking eindigt, beoordeeld

De Graaf

of het huidige WW-regime dan wel het nieuwe regime van toepassing is. Hetzelfde geldt voor de werknemer die het einde van zijn dienstbetrekking in het vooruitzicht heeft. Hierin zit dus geen verschil tussen het huidige regime, het overgangsregime en het nWW-regime.

Mijnheer de Voorzitter! Mevrouw Ter Veld bracht in verband met de niet huwelijkse samenlevingsvormen ook de overlijdensuitkering ter sprake. Zij acht het beter dat in geval van een duurzaam voeren van een gezamenlijke huishouding door niet met elkaar gehuwde personen, de overlijdensuitkering op grond van de Ziektewet, de AAW of de WAO zou worden uitbetaald aan een begunstigde.

De strekking van de wijziging van de bepalingen inzake overlijdensuitkeringen is om in lijn met de bij de stelselherziening gemaakte keuzen duurzame samenlevingsvormen gelijk te stellen aan gehuwden. Het maken van deze keuze moet leiden tot de conclusie, dat bij de overlijdensuitkering een zelfde keuze moet worden gemaakt. Ik merk hierbij nog op, dat de aanpassing van de overlijdensuitkering, zoals hier beoogd, is opgenomen naar aanleiding van een opmerking in het advies van de Sociale Verzekeringsraad.

De regeling van het Burgerlijk Wetboek is overeenkomstig die van de Ziektewet en de WAO. Het Burgerlijk Wetboek regelt dit ten principale, terwijl de Ziektewet- en de WAO-uitkeringen op de aanspraken jegens de werkgever in mindering worden gebracht. Ook het Burgerlijk Wetboek bevat een verplichting voor de werkgever om het loon tot en met de tweede maand na het overlijden uit te betalen aan de echtgenote of de minderjarige kinderen. In hetzelfde voorstel, artikel 63b, wordt het BW overeenkomstig de Ziektewet en de WAO gewijzigd. Een wijziging als door mevrouw Ter Veld beoogd, zou dan evenzeer het BW betreffen. Ik zie echter geen enkele aanleiding om een dergelijke wijziging te ondersteunen.

Omdat de overlijdensuitkering ook in het betoog van mevrouw Groenman ter sprake kwam, wil ik op dit moment daarop ook reageren, hoewel zij de uitkering in een heel ander verband ter sprake bracht. Strikt genomen heeft zij gelijk als zij het niet-verstrekken van een overlijdensuitkering aan nabestaanden van een alleenstaande als een doorbreking

van de equivalentie ziet. Hier kan echter ook gesproken worden van een herverzekering van een risico van de werkgever. Zoals ik daarnet al zei, vloeit de betalingsverplichting van het loon na overlijden voort uit het Burgerlijk Wetboek. Bovendien valt regeling van de overlijdensuitkering ten behoeve van alleenstaanden buiten het bestek van de stelselherziening. In de stukken heb ik dit al naar voren gebracht.

Mevrouw **Ter Veld** (PvdA): Behalve dat het BW spreekt over de langstlevende der echtelieden en niet over de echtgenote, merk ik het volgende op. Ik heb uitdrukkelijk betoogd dat iemand die niet onder de huidige groep ABW-gerechtigden kan vallen, maar wel bij het leven door betrokkene als begunstiger kan zijn aangewezen. De overlijdensuitkering gaat immers om de afhandeling van de situatie waarin iemand komt te overlijden. Heeft de staatssecretaris zich gerealiseerd, dat hij met deze wijziging dwars door een aantal bestaande CAO-afspraken heen gaat waarin het geregeld is zoals ik thans voorstel?

Staatssecretaris **De Graaf**: Het gebeurt meer dat de invulling van de stelselwijziging op een aantal onderdelen gevolgen heeft voor andere, soms privaatrechtelijke, overeenkomsten. Ik denk daarbij aan CAO's, pensioenregelingen, en dergelijke. Wij kiezen een nieuwe wetgeving met een bepaalde inhoud. De stelling is in het algemeen dat privaatrechtelijke overeenkomsten zo nodig daaraan moeten worden aangepast.

Mevrouw **Ter Veld** (PvdA): Een wettelijke regeling heeft meer kracht dan afspraken tussen werkgevers en werknemers. Ik vroeg de staatssecretaris of hij zich heeft gerealiseerd dat in een aantal CAO's een regeling is getroffen ingeval nabestaanden conform het BW ontbreken. Heeft de staatssecretaris daarover uitgebreid overleg gepleegd?

Staatssecretaris **De Graaf**: Nee. Wij maken hier een keuze in de wetgeving op basis van geformuleerde uitgangspunten. Het lijkt mij goed, te proberen dit consequent vol te houden. Het verrekenen van de bovenwettelijke uitkeringen in het kader van de Toeslagenwet is ook een van deze punten.

Mevrouw Brouwer heeft gevraagd naar het aantal personen dat als gevolg van de eis van het arbeidsver-

leden geen uitkering krachtens de nieuwe WW, maar krachtens de ABW of de IOW krijgt. Ik kan hierop antwoorden, dat het structureel gaat om globaal 25.000 personen extra in de bijstand. De suggestie dat bij de bepaling van het aantal cliënten bij de gemeenten hiermee geen rekening is gehouden, is onjuist. De bestandsontwikkeling van zowel gemeenten als bedrijfsverenigingen en de financiële effecten zijn indertijd bepaald op basis van het gehele pakket van maatregelen.

Mevrouw Brouwer merkte tevens op, dat door de verslechtering van de werknemersverzekering meer jongeren in het bestand van de gemeentelijke sociale diensten terecht komen. Met haar suggestie dat dit een verzwarende van de uitvoering van de ABW tot gevolg zal hebben, ben ik het niet eens. Het door haar naar voren gebrachte argument, dat de leefsituatie van jongeren vaker wijzigt, is tot op zekere hoogte waar. Doch dit zal niet van wezenlijke invloed zijn op de gemiddelde behandelingsduur per GSD-cliënt.

Het betreft dan immers alleen de registratie van de gewijzigde omstandigheden in de administratie, mutaties dus. Eventueel daaruit voortvloeiende mutaties voor de hoogte van de uitkering zullen veelal op geautomatiseerde wijze worden berekend en verwerkt in het betalingssysteem. De informatie van de Raad voor de Gemeentefinanciën geeft overigens geen aanleiding voor het ter zake aannemen van andere veronderstellingen.

De heer Weijers is nader ingegaan op de wenselijkheid van een loonsuppletierregeling. De heer Nijhuis heeft zich daarbij aangesloten. Ik heb eerder uiteengezet dat naar mijn mening aan deze regeling de nodige bezwaren zijn verbonden. Indien echter een meerderheid van de Kamer desondanks voorstander is van een dergelijke regeling, zal ik aan de wens van de Kamer tegemoet komen. In dat geval ben ik het volstrekt met de heer Weijers eens, dat de effectiviteit van de huidige regeling zeer kritisch moet worden bezien.

Bij het voorbereiden van een algemene maatregel van bestuur als bedoeld in het CDA/VVD-amendement dat wij dan door middel van een nog in te dienen nota van wijziging zullen overnemen, zullen de bestaande regelingen in de WW en de WWV worden geïntegreerd.

De Graaf

Daarbij zal tevens nadere bezinning dienen plaats te vinden op de hoogte en de duur van de suppletie, alsmede op de bepaling van de doelgroep. Ik denk dat het accent daarbij inderdaad op de oudere werklozen moet liggen. Bij de voorbereiding van de bedoelde algemene maatregel van bestuur zal terdege rekening worden gehouden met de opmerking die de heer Weijers in dit opzicht heeft gemaakt.

Over het tijdstip waarop een dergelijke maatregel tegemoet kan worden gezien, wil ik het volgende zeggen. Indien de Raad van State in de gelegenheid is om binnen korte termijn advies uit te brengen – ik denk daarbij aan twee maanden – dan moet de algemene maatregel van bestuur gereed kunnen zijn op het moment dat de nieuwe Werkloosheidswet wordt ingevoerd. In dit verband vroeg de heer Nijhuis zich af, of het niet meer voor de hand ligt dat de kosten van die loonsuppletie-regeling uit de middelen voor de arbeidsvoorzieningen worden betaald.

De vraag waar een loonsuppletie-regeling het best thuishoort – hetzij in de sociale verzekering, hetzij in de arbeidsvoorzieningen – is één van de vragen die aan de orde komen in de adviesaanvraag over het voorzieningenbeleid in het kader van de werkloosheid. Ik doe daarover nu dan ook geen definitieve uitspraak, hoewel ik erken dat een loonsuppletie-regeling naar haar aard duidelijke kenmerken heeft van een arbeidsmarktmaatregel. Volledigheidshalve merk ik op, dat de kosten van de loonsuppletie in de werkloosheidsregeling op dit moment een bedrag met zich brengen van f 30 mln. per jaar.

De heer **Nijhuis** (VVD): Zonder inderdieneffecten.

Staatssecretaris **De Graaf**: Inderdaad, maar het geldt dus al. Er wordt dus niks extra's aan toegevoegd.

De heer **Nijhuis** (VVD): Maar als iemand aan het werk gaat, valt de uitkering weg.

Staatssecretaris **De Graaf**: Ja, dat is waar.

Mevrouw Ter Veld stelde dat 50% van de uitkeringsgerechtigden met een WW-uitkering naast die uitkering loon uit arbeid ontvangen. Met het oog daarop is zij van mening dat er sprake is van een omvangrijke samenloopproblematiek. Het door mevrouw Ter Veld genoemde

percentage komt mij onbegrijpelijk voor. Op grond van CBS-gegevens en van de gegevens uit de financiële nota 1986 blijkt dat van het totaal aantal werklozen in 1984 95% volledig werkloos was. Slechts 2% was gedeeltelijk werkloos. Deze cijfers bevestigen mijn standpunt, dat het hier gaat om een gering probleem. Over de hoogte van het salaris waartegen uitkeringsgerechtigden werk hervatten, zijn geen gegevens voorhanden.

Mevrouw **Ter Veld** (PvdA): Ik heb het gevraagd aan de federatie van bedrijfsverenigingen. Zij heeft mij meegedeeld, dat het bij 50% van de bij hen bekende werkloze werknemers – de mensen met een WW-uitkering – voorkomt dat iemand in de uitkeringsperiode arbeid verricht. Iemand kan wel volledig werkloos zijn, maar toch gedurende enkele dagen of weken in die uitkeringsperiode arbeid verrichten. Van die groep heeft een zeer groot deel een inkomen uit die beperkte arbeid in de uitkeringsduur dat lager ligt dan het loon waarop die uitkering is gebaseerd.

Alleen voor de mensen die een uitkering hadden, gebaseerd op het minimumloon kon het voorkomen dat men met een beperkte arbeid een hoger inkomen had. Misschien is het goed dat de staatssecretaris op basis van de informatie die ik kreeg nog eens contact opneemt met het GAK of de federatie van bedrijfsverenigingen.

Staatssecretaris **De Graaf**: Ik zal het nagaan, ook de cijfers die ik noemde en die ontleend zijn aan het CBS en de financiële nota van ons eigen departement. Ik heb er in het algemeen wel vertrouwen in. Wanneer er andere gegevens zijn die bij de federatie bekend zijn, dan wil ik een en ander graag naast elkaar leggen.

De heer Weijers heeft de minimumbescherming gedurende de eerste zes weken van ziekte ter sprake gebracht. Met hem ben ik van mening dat het wenselijk kan zijn om de Toeslagenwet in uitzonderingssituaties gedurende deze eerste zes weken van ziekte open te stellen. Art. 3, lid 2 van de Toeslagenwet biedt hiervoor de mogelijkheid. Regelgeving op basis hiervan kan plaatsvinden na advisering van de SVR en, maar dat spreekt vanzelf, na plaatsing van de wet in het Staatsblad. Aan de SVR is inmiddels op 10 april jongstleden advies gevraagd. Vanochtend heb ik reeds aan mevrouw Kraaijeveld de

toezegging gedaan dat ik de conceptbeschikking op dit punt aan de Kamer zal toezenden.

Naar aanleiding van een desbetreffende vraag van mevrouw Groenman deel ik mee dat naar aanleiding van de opmerkingen van verschillende fracties bij de tweede nota van wijziging het overgangsrecht meer in detail in de wet is vastgelegd om zo volledig mogelijk de rechten in de overgangsfase te regelen. Vanuit dereguleringsoogpunt hebben wij ervoor gekozen om alleen de hoofdlijnen in de wet vast te leggen. Bij ministeriële beschikking zou dan de nadere detaillering geregeld kunnen worden, in overleg met de uitvoeringsorganen. De praktijk van de WW en de WWV leert verder dat er altijd bijzondere gevallen zijn ten aanzien waarvan de regelgeving niet geheel duidelijk kan zijn en die bij wijze van analoge toepassing en interpretatie van de bedoeling van de wet tot een oplossing worden gebracht. In die zin dient mijn opmerking in de nota naar aanleiding van het eindverslag te worden verstaan, namelijk dat de ervaring leert dat uitvoeringsorganen in het algemeen zeer wel in staat zijn om deze bijzondere gevallen op een zowel maatschappelijk als voor individuele uitkeringsgerechtigden bevredigende wijze op te lossen. Niet altijd is daarvoor wet- of regelgeving noodzakelijk.

Mevrouw Groenman acht het voorts onjuist dat onbedoelde voordelen bij ministeriële regeling weggenomen kunnen worden. Zij stelt voor om in de wet vast te leggen dat de nadere en afwijkende regeling door de minister alleen de onbedoelde nadelen mag wegnemen. Ik wijs die suggestie van mevrouw Groenman van de hand. Het gaat er toch om naar de inhoud van de wet en haar bedoeling, wanneer de wet daarin niet uitdrukkelijk voorziet, recht op uitkering te verlenen voor overganggevallen. Wanneer sprake is van een onmiskenbare strijd met de bedoeling van de wet acht ik het niet redelijk een daaruit voortvloeiend onbedoeld voordeel te laten voortbestaan.

Mevrouw Groenman is in relatie met de gelijke behandeling uitvoerig ingegaan op wat in de stukken de selecterende werking van de bijstandswet is genoemd. Wij zijn in de stukken vaak op die selecterende werking ingegaan. Met de uitdrukking selecterende werking van de bijstandswet heb ik steeds willen aangeven dat het onderzoek op

De Graaf

leefvormen in het algemeen bij de gemeentelijk sociale diensten zou plaatsvinden. Dat komt omdat het voor ongehuwd samenwonenden die niet als partner wensen te worden aangemerkt vrijwel altijd voordeliger is om een beroep op de bijstandswet te doen.

Bij de sociale dienst kan dan een individuele woningdelersuitkering worden bepleit. Die is altijd hoger dan een eventuele toeslag. Als de woningdelersuitkering geweigerd wordt omdat naar het oordeel van de sociale dienst wel sprake is van partners, komt het toeslagtraject pas in beeld. Voor de bedrijfsvereniging is dan van veel belang dat de sociale dienst tot het oordeel is gekomen dat er sprake is van partners.

Mevrouw Dales (PvdA): Eén van de vaste grondregels van de bijstandswet is: als er een voorliggende voorziening is, dan geen bijstand. Als je het niet zeker weet, dan kun je misschien nog een voorschotje geven, maar geen normuitkering. Zo kunt u toch de gemeenten niet opzadelen met de narigheden die in een merkwaardige samenloop van wetten hier worden gecreëerd?

Staatssecretaris De Graaf: Ik zadel de gemeenten met niets op. Er zijn verschillende denkbare mogelijke rechten.

Als iemand vindt dat hij partner is in de zin van de werknemersverzekering gaat hij, als het minimum niet wordt gehaald, een toeslag halen bij de bedrijfsvereniging. Hij gaat dan niet naar de gemeente. Ik kan mij voorstellen, dat men er voorkeur aan geeft, de hogere uitkering te ontvangen. Die ligt dan bij de gemeente. De volgorde is dan tweemaal 70 en tweemaal 60. Komt de gemeente tot de conclusie dat hier sprake is van partnerschap, dan komt de Toeslagenwet aan de orde, niet eerder. In die zin is de problematiek waarmee de bedrijfsverenigingen worden geconfronteerd in het kader van de Toeslagenwet voor de met gezinnen gelijkgestelde leefvormen bepaald gering. Ik heb al gezegd, dat het allereerst zal gebeuren in het kader van de bijstandswet, niet omdat wij de gemeenten met iets willen opzadelen maar omdat de mensen daar zullen proberen aanspraak te maken op rechten.

Mevrouw Dales (PvdA): Natuurlijk, wie wil niet graag wat meer geld hebben, zeker als het denkbaar is, dat je er recht op hebt. Nogal wiesdes. Dat

is het eerste euvel dat aan dergelijke wetgeving kleeft.

Staatssecretaris De Graaf: Waarom is dat een euvel?

Mevrouw Dales (PvdA): Het gaat heel anders. De gemeente is gehouden, eerst vast te stellen of er een voorliggende voorziening is voor bijstand kan worden verleend. De gemeente krijgt een geweldige onderzoekslast doordat de mensen als het ware gewoon naar de sociale dienst worden gezogen. Dat is een onjuiste gang van zaken.

Staatssecretaris De Graaf: Ik heb toch niet het tegendeel beweerd? Dat doet de gemeente; dat is het karakter van de Algemene bijstandswet. Het is echter niet in strijd met mijn betoog.

Mevrouw Groenman vraagt vervolgens naar de tekst van de voorlichtingsfolder die de betrokkenen de benodigde informatie verschaft. Die folder is op dit moment uiteraard nog niet gereed. Ik meen echter, dat de problematiek van de selecterende werking niet in de folder moet. Voor uitkeringsgerechtigden is van belang, wat de criteria zullen zijn die gelden voor de beoordeling van die situatie.

De heer Weijers vroeg of de nadere of afwijkende regelgeving bij ministeriële beschikking in het kader van de invoeringswet de snelste wijze van werken is. Zoals in de schriftelijke stukken is verwoord, is de keuze voor een ministeriële regeling boven een algemene maatregel van bestuur ingegeven door de wens snel en adequaat te kunnen reageren op onverwachte situaties. Een ministeriële regeling kan sneller tot stand komen dan een algemene maatregel van bestuur, die nog om advies aan de Raad van State dient te worden voorgelegd. Binnen de voor ons geldende uitgangspunten voor toedeling van bevoegdheden is derhalve nadere of afwijkende regelgeving op ministerieel niveau de snelste wijze van handelen.

De heer Weijers heeft opnieuw de problematiek van het terugbetalen van de krediethypotheek naar voren gebracht. Hij wil duidelijkheid over de vraag hoe het mogelijk is, dat daarover zoveel problemen zijn als de gemeentebesturen de ruimte hebben om deze op te lossen. De heer Nijhuis heeft zich daarbij aangesloten. Beide woordvoerders hebben een amendement ingediend waarmee via nadere regelgeving de door hen signaleerde problematiek enigszins kan worden opgevangen. Ik benadruk

allereerst, dat situaties als hier signaleerd op zich voortvloeien uit het karakter van de regeling. De verplichting tot aflossing vanaf het moment dat men de bijstand verlaat is immers de keerzijde van de medaille van de aflossingsvrije krediethypotheek tijdens de bijstand. Ik denk dan ook dat noch een ruime bevoegdheid voor de gemeenten noch nadere regelgeving de signaleerde problemen geheel kan wegnemen.

Het ingediende amendement heeft naar mijn mening dan ook als bezwaar, dat daarmee nieuwe en bewerkelijke regels worden ingevoerd, zonder dat alle mogelijke problemen geheel kunnen worden weggenomen. Het lijkt mij daarom verstandiger om van deze nadere regelgeving af te zien en de gemeentebesturen er nog eens duidelijk op te wijzen, welke mogelijkheden tot een billijk terugbetalingsschema het huidige Besluit krediethypotheek al biedt. Bij het beoordelen van wat een billijke terugbetaling is kunnen dan ook andere uitgaven, zoals de gewone woonlasten, worden betrokken. Ik zeg de heren Weijers en Nijhuis gaarne toe, dat ik langs deze weg een oplossing voor deze problematiek zal proberen te bevorderen.

De heer Weijers (CDA): Zou de staatssecretaris mij nog eens kunnen uitleggen of indien iemand een beroep doet op het toepassen van zo'n regeling door een gemeente en de gemeente doet het niet, hij dan een rechtsgeldige procedure kan aanspannen?

Staatssecretaris De Graaf: Op elke beslissing die gevraagd wordt aan en genomen wordt door de gemeente is een beroepsprocedure, een kroonprocedure mogelijk. Ik ga er dus vanuit dat het antwoord bevestigend is. Ik ben bereid mij er nog eens nader over te laten informeren.

De heer Weijers (CDA): Het lijkt mij verstandig dat inderdaad nog eens na te laten gaan, want ik denk dat het heel wezenlijk is.

Staatssecretaris De Graaf: Ik ben er erg beducht voor dat een regeling, die gekoppeld wordt aan een nogal exacte tabellering via regels zoals die gelden voor de individuele huursubsidie, net niet die beleidsmarge zal laten bestaan die wij nu kennen. Wij stikken al van regelgeving. Op dit punt wil ik mij echter graag nog wat nader laten voorlichten. Ik blijf bij

De Graaf

mijn toezegging dat ik mij graag in de zin als de heer Weijers bedoelt tot de gemeenten wil wenden.

Mevrouw Ter Veld heeft nog een aantal opmerkingen gemaakt over de betrokkenheid van de gemeenten bij de stelselherziening. Zij stelt dat ik te weinig naar de gemeenten zou luisteren. In deze aangelegenheid moet een aantal zaken uit elkaar worden gehouden: allereerst de personele en financiële gevolgen van de stelselherziening voor de gemeenten; ten tweede de eventuele uitvoeringsproblematiek die de wetten, die aan de gemeenten ter uitvoering zijn opgedragen, met zich mee kunnen brengen en in de der plaats de reeds besproken voorlichtingsactiviteit. Het is vanzelfsprekend niet mogelijk met alle ruim 700 gemeenten overleg te voeren. Het overleg moet dus verlopen via organisaties die de gemeenten, of de uitvoerende instanties binnen de gemeentelijke organisaties vertegenwoordigen.

Aan de personele en financiële gevolgen van de stelselherziening en het daarover gevoerde overleg is in de schriftelijke stukken en in het mondeling overleg van 8 april jl. ruime aandacht besteed. Mevrouw Dales was erbij. Mijn collega Van Amelsvoort en ik zijn daar opgetreden aan de hand van de brieven die de heer Van Amerlsvooort heeft verzonden. Verder zijn de gemeenten via de VNG ruimschoots in de gelegenheid geweest van advies te dienen inzake de uitvoeringstechnische aspecten van de voorgestelde wetten. In de nota naar aanleiding van het eindverslag bij de Invoeringswet is daarvan een opsomming gegeven. Ik volsta nu met een verwijzing daarnaar.

Het is vanzelfsprekend dat ikzelf en de ambtenaren van het departement openstaan voor gesignaleerde problemen, maar die moeten dan wel, zeker als ik uitdrukkelijk om een uitvoeringstechnisch advies heb gevraagd, worden gesignaleerd en ook ter kennis van mij worden gebracht. Al met al kan naar mijn mening niet worden gesteld dat de rol van de gemeenten wordt miskend. Ik ben er overigens van overtuigd dat de gemeenten bereid zijn de nodige inspanningen te verrichten om de diverse wijzigingen zo goed mogelijk tot uitvoering te brengen.

Mevrouw **Ter Veld** (PvdA): Ik had mij gestoord aan het onderscheid in benadering van de uitvoeringsorgani-

saties Sociale Verzekeringsraad en Federatie Bedrijfsverenigingen, die geprezen worden voor hun coöperatieve medewerking en de opmerking tegenover de gemeenten als zij op mijn verzoek met een uitvoeringstechnisch advies komen. De staatssecretaris heeft als rijksoverheid met de gemeenten het medebewind over een deel van de sociale zekerheid. Als de gemeenten nu een beleidsmatig advies uitbrengen?

Het is mij opgevallen dat hij de gemeenten niet bij de voorlichting heeft betrokken. Ik vind dat ook spreken uit de taal van de nota naar aanleiding van het eindverslag. Die heeft iets van: die gemeenten zijn eigenlijk onhandige uitvoeringsorganisaties van mijn departement. Zo ligt die verhouding niet. Hij heeft het zelf net naar voren gebracht door de wijze waarop hij spreekt over de manier waarop de Algemene Bijstandswet functioneert. De gemeenten zijn overheden!

Staatssecretaris **De Graaf**: Inderdaad zijn dat overheden. Als wij het over de betrokkenheid van de gemeenten hebben noem ik alleen al het hier ook bekende WICUS-rapport.

Mevrouw **Dales** (PvdA): Dat hebt u zelf geïnitieerd.

Staatssecretaris **De Graaf**: Inderdaad. Welnu, zijn de gemeenten, is de VNG daarbij niet betrokken? Het ging daar toe om hele wezenlijke gevolgen voor de personeelssituatie bij gemeenten, bij bedrijven. Die werkgroep heeft werkelijk de hele zaak tot en met uitgespit. Hoe kan men dan beweren dat wij de gemeenten niet zien?

Als wij vragen om een technisch advies op onderdelen, heb ik liever dat men dat mij stuurt dan alleen de Kamer. Ik ben in dat opzicht wel eens wat verbaasd.

Mevrouw **Dales** (PvdA): Een beetje jaloers ook?

Staatssecretaris **De Graaf**: Dat heeft met jaloersheid niets te maken.

De Voorzitter: Mag ik vragen hoelang de staatssecretaris nog denkt te spreken?

Staatssecretaris **De Graaf**: Ik ben er bijna doorheen, dus ik zit op rozen.

Mevrouw **Ter Veld** (PvdA): Het WICUS-rapport is uitgebracht toen nog maar heel weinig bekend was over de concrete invoering. Het is mij opgevallen dat ik in ieder contact dat ik heb gehad met sociale diensten, of

zij van grote gemeenten in de randstad waren of van kleine gemeenten, de klacht hoorde dat men er niet bij wordt betrokken en dat men niet weet wat er gebeurt.

Er heeft geen overleg plaatsgehad in het overlegorgaan van de SVR. Ik vind dat het anders moet en dat het waar mogelijk ook anders moet worden ingevuld. De gemeenten hebben in de voorstellen van de regering, ook als alle amendementen van onze zijde worden overgenomen, een belangrijke rol en een belangrijke verantwoordelijkheid in de sociale zekerheid en het beleid ten aanzien van de sociale voorzieningen voor de burgers, waarvoor zij de direct aanspreekbare overheid vormen.

Ik verzoek de staatssecretaris alsnog een gesprek te hebben met de VNG over de wijze, waarop een en ander kan worden verbeterd. Ik heb er geen zin in, telkens tussen de staatssecretaris en de VNG als een soort vriendelijke intermediair te moeten optreden.

Staatssecretaris **De Graaf**: Mij valt op dat mevrouw Ter Veld het in deze interventie heeft over enkele grote en kleinere gemeenten. Ik wijs erop dat er 700 gemeenten zijn.

Mevrouw **Ter Veld** (PvdA): Er zijn er nu 690 en na afloop van deze week minder. In alle gemeenten, die brieven sturen, of het nu de gemeente Almelo of de gemeente Leiden is, de gemeente Den Haag of een gemeente in het noorden van het land, heerst onrust. Men vraagt zich af hoe men ten behoeve van zijn burgers moet optreden. Dat kan de staatssecretaris niet ontgaan zijn. Het is ons ook niet ontgaan. Ik vond de houding, zoals die naar voren komt uit de stukken in de richting van de lagere overheden wat hautain, zo in de geest van: die gemeenten hebben niet eens uitvoeringstechnisch gereageerd op mijn vragen.

Staatssecretaris **De Graaf**: Dat is volstrekt onjuist, Voorzitter. Ik heb veel brieven gehad van gemeenten. Vaak ging het om meer politieke uitspraken over het beleid. Vaak ook ging het om dezelfde tekst. Daarom gaat het echter niet. Het gaat om de uitvoeringsorganen, de gemeenten in de vorm van de sociale diensten. Er is alle gelegenheid geweest voor de VNG en DIVOSA, ook in onze contacten, om in die zin goed op de zaak voorbereid te zijn. Ik heb als goed voorbeeld WICUS genoemd. Ik geef toe dat die rapportage gebaseerd

De Graaf

is op een momentopname. Daarom is deze niet minder waardevol. Kijk bij voorbeeld naar de vertaling daarvan in de financiële consequenties.

Voorzitter. Dat betreft ook het laatste thema dat ik vanavond wil behandelen. Mevrouw Groenman en mevrouw Ter Veld hebben enkele opmerkingen gemaakt over de financiële consequenties voor de gemeenten van de uitvoering van de stelselherziening. In aansluiting op hetgeen aan de orde is gekomen in het mondeling overleg van 8 april jl. is gevraagd naar de concrete mogelijkheden om voor de gemeenten tot nacalculatie over te gaan met betrekking tot de financiële effecten van de stelselherziening. Zoals ik al tijdens dat mondeling overleg heb meegedeeld, zie ik geen mogelijkheden om tot de gevraagde nacalculatie over te gaan; nog afgezien van het feit dat daarmee een ongewenst precedent zou worden geschapen – immers, de gehele compensatie voor de gemeenten voor alle concrete beleidsmaatregelen geschiedt thans op basis van voorcalculatie – verzetten zich ook redenen van technische aard tegen nacalculatie. Het waarom van deze technische factoren zal ik nogmaals aanschouwelijk uiteen trachten te zetten, zij het kort.

Bij de huidige methodiek van voorcalculatie worden de effecten van beleidsmaatregelen weergegeven ten opzichte van de situatie bij ongewijzigd beleid. Het gewijzigde beleid wordt daarbij geraamd op basis van een aantal op dat moment plausibel te achten veronderstellingen. Immers, rijksbeleid wordt voor 100% gecompenseerd, terwijl effecten van endogene maatregelen binnen de bestaande kostenverdeling moeten worden opgevangen door de gemeenten. Het zal mevrouw Groenman duidelijk zijn dat een verantwoorde scheiding van de diverse effecten in geval van nacalculatie met zeer grote onzekerheden omgeven is en daarom de nodige problemen zal opleveren. Ik meen dan ook dat ter zake van de compensatie van de effecten van de stelselherziening moet worden vastgehouden aan de vigerende en beproefde methodiek van voorcalculatie.

Mevrouw **Ter Veld** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Ik vroeg niet naar het systeem van nacalculatie, maar ik vroeg om een bevestiging van een afspraak die volgens mij in het mondeling overleg is gemaakt,

omdat niemand precies weet wat de effecten zullen zijn, nl. om als de stelselherziening doorgaat achteraf nog eens te kijken naar de noodzaak van correctie. Ik wil ook wel het verslag van het mondeling overleg afwachten en er in tweede termijn op terugkomen.

Staatssecretaris **De Graaf**: Volgens mij heeft collega Van Amelsvoort in dat mondeling overleg daarvoor een bepaalde formule gebruikt. Die zal ongetwijfeld in het verslag van het mondeling overleg zijn opgenomen. Ik zou daarnaar dan ook willen verwijzen.

Voorzitter! Mevrouw Ter Veld heeft gewezen op een passage in de nota naar aanleiding van het eindverslag, waarin naar voren wordt gebracht dat om de invoeringswet te kunnen doorgronden een goed inzicht in de nieuwe Werkloosheidswet ten opzichte van de huidige wetgeving nodig is. Haar conclusie dat het technisch onmogelijk is om de invoeringswet thans te behandelen, deel ik echter niet. Ook uit de discussie zoals die tot op heden is gevoerd – wij hebben bij de afzonderlijke wetten toch ook vaak over de hoofdthema's van de invoeringswet gesproken – is gebleken dat de verschillende woordvoerders op een goede en beheerste wijze deze materie wisten te benaderen. Ik vind daarom ook dat wij geen principiële bezwaren kunnen maken tegen behandeling van de invoeringswet zoals die thans voorligt.

De algemene beraadslaging wordt geschorst.

Sluiting 22.52 uur.

Lijst van ingekomen stukken, met de door de Voorzitter ter zake gedane voorstellen:

1. twee Koninklijke boodschappen, ten geleide van de volgende voorstellen van wet:

– Wijziging van de Interimwet op het speciaal onderwijs en het voortgezet speciaal onderwijs met betrekking tot de ambulante begeleiding en de Overgangswet ISOVSO voor ter zake van artikel 173 van het Besluit buitengewoon onderwijs ingestelde beroepen (19 483);

– Herziening van de bepalingen betreffende het Nederlandse muntweten (Muntwet 1986) (19 484).

Deze Koninklijke boodschappen, met de erbij behorende stukken, zijn al gedrukt;

2. zes brieven van de Eerste Kamer der Staten-Generaal, met de mededeling, dat zij in haar vergadering van 15 april 1986 de haar door de Tweede Kamer toegezonden voorstellen van wet, gedrukt onder de nrs. 18 054, 18 902, 18 951, 19 041, 19 276 en 19 365 heeft aangenomen.

De Voorzitter stelt voor, deze brieven voor kennisgeving aan te nemen;

3. de volgende brieven:

een, van de staatssecretaris van Financiën, over ingrijpen in de aanslagregeling (19 022, nr. 18);

een, van de minister van Defensie, over het Marineplan (19 200-X, nr. 67);

een, van de minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, over de lokatiekeuze interimopslag radioactief afval (18 343, nr. 29);

een, van de minister van Verkeer en Waterstaat, over privatisering S.V.H.B. (17 938, nr. 18);

een, van de staatssecretaris van Economische Zaken, de heer Bolkestein, over Nederland en protectie (19 200-XIII, nr. 74);

een, van de Hoge Raad, ten geleide van voordrachten ter vervulling van vacatures in de Hoge Raad (19 486).

Deze brieven zijn al gedrukt en rondgedeeld;

4. de volgende brieven:

een, van de minister van Buitenlandse Zaken, over administratieve akkoorden met Indonesië;

een, van de staatssecretaris van Onderwijs en Wetenschappen, de heer Van Leijenhorst, over scholing leerkrachten ETC.

De Voorzitter stelt voor, deze brieven niet te drukken en voor kennisgeving aan te nemen. Voor zoveel nodig is kopie gezonden aan de betrokken commissie;

5. een brief:

van de Stichting Natuur en Milieu, over PKB-vestigingsplaatsen kerncentrales.

Deze brief e.a. ligt op de griffie ter inzage. Kopie is gezonden aan betrokken commissie.

6. de volgende brieven e.a.:

een aantal, over de gebeurtenissen in Libië;

een, van C. Verkade-Miedema en W. G. Verkade, over de navolging van 'Gods woorden';

een, van de Hervormde Gemeente Vlaardingen, over de bezuinigingen;

het jaarverslag 1985 van de
Regionale Raad voor de Arbeidsmarkt
Limburg;

een, van de Vereniging 'Vrienden
van de Amsterdamse Hortus in de
plantage', over een Nationale
Natuurhistorische Presentatie;

een, van het gemeentebestuur van
Gendringen, t.g.v. een adhesiebetui-
ging inzake een motie over het
Staring Instituut;

het jaarverslag 1985 van de STER;
een aantal, over de onderwijsverzor-
ging.

Deze brieven e.a. liggen op de griffie
ter inzage.

7. het proefschrift 'Stelselmatige
rechtspraak' door J. T. K. Bos.

Dit proefschrift is opgenomen in de
bibliotheek van de Kamer.

Noot 1 (zie blz. 4547)

De vragen van het lid Sloots luiden:

1 Heeft de minister kennis genomen van de resultaten van de enquête, die de Federatie van Landelijke Samenwerkende Bejaardentehuizen – blijkens het enquêteverslag in samenwerking met onder andere het ministerie – heeft gehouden naar de financiële positie van bejaardenoorden?

2 Indien de eerste vraag bevestigend wordt beantwoord, kan de minister dan zijn stellingname¹ handhaven, dat geen sprake is van een acute nood situatie, ook niet in enige afzonderlijke tehuizen?

3 Is de minister het eens met de uitleg van artikel 16c, eerste lid, van de Wet op de Bejaardenoorden, dat subsidiëring van de tehuizen uitsluitend plaats kan vinden aan de hand van een goedgekeurde begroting en wel precies tot het geraamde exploitatietekort?

4 Wil de minister een verklaring geven voor het verschil tussen geraamde en ontvangen subsidies dat blijkt uit tabel 5 bij het enquêteverslag?

5 Indien blijkt, dat een negatieve 'bijstelling' van begrotingen van tehuizen door provinciale besturen heeft plaatsgevonden – een figuur die de wet niet kent – welke maatregelen denkt de minister dan te nemen teneinde de wet correct te doen uitvoeren?

6 Is de minister bereid, nu uit de resultaten van de enquête blijkt dat de oorzaak van de financiële problemen van de tehuizen voor een belangrijk deel gelegen is in te late afdracht van gemeentebesturen van door hen ontvangen eigen bijdragen, de provincies een zgn. permanent voorschot te verstrekken, zoals tot voor enkele jaren ook binnen de gezinsverzorging gebruikelijk was?

7 Is de minister bereid te bevorderen dat een groter bedrag dan f 35 mln. uit de oorspronkelijke f 200 mln., bestemd voor het opvangen van tegenvallende eigen bijdragen, wordt aangewend voor het verhogen van de specifieke uitkeringen?

¹ Antwoord van de minister op vragen van het lid Ter Veld, Handelingen II 1985–1986, blz. 4112.

Noot 2 (zie blz. 4657)

Tabel. Inkomensachteruitgang oudere werklozen met een modaal inkomen die op het moment van invoering van het nieuwe stelsel een WWV-uitkering ontvangen (vergelijking netto-uitkering per maand). Partner verdient minimumloon

Begin werkloosheid	Netto-uitkering per maand in halfjaarlijkse perioden											
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	etc.	
Voor inwerkingtreding	1396	1396	1396	1396	1396	1208	1208	1208	1208	1112	1112	
Na inwerkingtreding	1396	1396	1396	1396	1396	1208	1208	0	0	0	0	
Verskil		0	0	0	0	0	0	-1208	-1208	-1112	-1112	

Veronderstelde uitkeringsduur
 – 2,5 jaar WW/WWV resp. nWW
 – 1 jaar vervolguitering
 – daarna voor inwerkingtreding verlengde WWV; na inwerkingtreding geen rechten.

De totale inkomensachteruitgang voor een oudere werkloze die op het moment van invoering 48 jaar is bedraagt – indien betrokkene werkloos blijft – f 194 640 ten opzichte van datgene waar hij recht op had toen hij werkloos was.

Tabel. Vergelijking van de netto-uitkering per maand voor een werknemer van 48 jaar (modaal inkomensniveau) met partner, met een minimum-inkomen. Betrokkene voldoet niet aan arbeidsverledeneis (volgens onderzoek is dit in de leeftijds categorie 40–49 jaar met 15% van de uitkeringsgerechtigden het geval)

Vergelijking uitkering onder het oude stelsel met uitkering onder nieuwe stelsel

Begin werkloosheid	Netto uitkering per maand											
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	etc.	
Leeftijd	48		49		50		51		52			
Werkloos onder oude stelsel	1396	1396	1396	1396	1396	1208	1208	1208	1208	1112	1112	
Werkloos onder nieuwe stelsel	1396	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Verskil	–	-1396	-1396	-1396	-1396	-1208	-1208	-1208	-1208	-1112	-1112	

De totale achteruitgang voor een oudere werknemer die werkloos wordt onder het nieuwe stelsel bedraagt ten opzichte van de onder het oude stelsel werkloos geworden werknemer f 239 269 (indien hij werkloos blijft).

